

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurası Konvensiyası

Istanbul, 11.V.2011

Preambula

Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlər və bu Konvensiyayı imzalayan digər tərəflər, insan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiya (ETS No. 5, 1950-ci il) və onun Protokolları, Avropa Sosial Xartiyası (ETS No. 35, 1961-ci il, 1996-cı ildə yenidən baxılmış, ETS No. 163), İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası (CETS No. 197, 2005-ci il) və Uşaqların cinsi istismardan və seksual xarakterli hərəkətlərdən müdafiəsi haqqında Avropa Şurasının Konvensiyasını (CETS No. 201, 2007-ci il) xatırladaraq;

Nazirlər Komitəsinin Avropa Şurasının üzv dövlətlərinə aşağıdakı Təvsiyələrini Qadınlara qarşı zorakılıqdan müdafiəsinə dair Rec(2002)5 sayılı Təvsiyəni, Gender bərabərliyi ilə bağlı standartlara və mexanizmlərə dair CM/Rec(2007)17 sayılı Təvsiyəni, Münaqişələrin qarşısının alınması və həll olunmasında, sülhün bərqərar edilməsində qadın və kişilərin roluna dair CM/Rec(2010)10 sayılı Təvsiyəni xatırladaraq;

Qadınlara qarşı zorakılıq sahəsində əhəmiyyətli standartlar müəyyənləşdirən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin genişlənməkdə olan presedent hüququnu nəzərə alaraq;

Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktı (1966-cı il), İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktı (1966-cı il), BMT-nin "Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında" Konvensiyasını ("CEDAW", 1979-cu il) və onun Fakültativ Protokolunu (1999-cu il), o cümlədən CEDAW Komitəsinin Qadınlara qarşı zorakılığa dair 19 sayılı Ümumi Təvsiyəsini, BMT-nin Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyasını (1989-cu il) və onun Fakültativ

Protokollarını (2000-ci il) və BMT-nin "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" Konvensiyasını (2006-cı il) diqqətə alaraq;

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Statutunu (2002-ci il) diqqətə alaraq;

Beynəlxalq humanitar hüququn əsas prinsiplərini, xüsusilə də Müharibə dövründə

Mülki şəxslərin müdafiəsinə dair Cenevrə Konvensiyasını (IV) və onun I və II Əlavə Protokollarını (1977-ci il) xatırladaraq;

Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının bütün formalarını pisləyərək;

Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasında əsas element olduğunu qəbul edərək;

Qadınlara qarşı zorakılığın qadınlara qarşı kişilərlə arasında tarixən qeyribərabər səlahiyyət bölgüsünün təzahürü olduğunu və bunun kişilərin qadınlar üzərində üstünlüyü və kişilər tərəfindən qadınlara qarşı ayrı-seçkilik, qadınlara qarşı tam şəkildə tərəqqisinin qarşısını alması ilə nəticələndiyini qəbul edərək;

Qadınlara qarşı zorakılığın struktur xüsusiyyətinin gender əsaslı zorakılıq olduğunu və qadınlara qarşı zorakılığın kişilərə nisbətdə qadınların ikinci dərəcəli mövqedə qalmasının ən mühüm social mexanizmlərindən biri olduğunu qəbul edərək;

Qadınların və qızların, onların insan hüquqlarının ciddi pozuntusu sayılan və qadın və kişi bərabərliyinə nail olmaq yolunda böyük maneə olan məişət zorakılığı, cinsi qısnama, zorlama, məcburi nikah, namus-qeyrət naminə törədilən cinayətləri və qadın sünneti kimi ciddi zorakılıq formalarına tez-tez məruz qaldıqlarını böyük narahatlıqla qəbul edərək;

Silahlı münaqişələr zamanı insan hüquqlarının davamlı olaraq pozulduğunu və bundan mülki əhalinin, xüsusilə də geniş yayılmış və ya sistematik zorlamaya və cinsi zorakılığa məruz qalan qadınların zərər çəkdiyini və həm münaqişələr zamanı, həm də onlardan sonar gender zəminli zorakılığın artması ehtimalını qəbul edərək;

Qadınların və qızların kişilərlə müqayisədə daha çox gender zəminli zorakılıq riskinə məruz qaldıqlarını qəbul edərək;

Məişət zorakılığından qadınların daha çox zərər çəkdiyini və kişilərin də məişət zorakılığının qurbanı ola bilməsini qəbul edərək;

Uşaqların ailədə zorakılığa şahidlik etmə halları daxil olmaqla məişət zorakılığının

qurbanları olduğunu qəbul edərək;

Qadınlara qarşı zorakılıqdan və məişət zorakılığından azad bir Avropa yaratmağa can ataraq, aşağıdakılar barədə razılığa gəlmişlər:

Fəsil I - Məqsədlər, təriflər, bərabərlik və ayrı-seçkilik, ümumi öhdəliklər

Maddə 1 - Konvensiyanın məqsədləri

1. Konvensiyanın məqsədləri aşağıdakılardır:

- a. qadınları zorakılığın bütün formalarına qarşı qorumaq və qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının qarşısını almaq, təqib etmək və aradan qaldırmaq;
- b. qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün növlərinin aradan qaldırılmasına və qadın və kişi arasında bərabərliyin, o cümlədən qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsinə yardım etmək;
- c. qadınlara qarşı zorakılıq hallarının və məişət zorakılığına məruz qalan bütün qurbanlarını qorumaq və dəstəkləmək üçün müfəssəl çərçivə, siyasət və kompleks tədbirlər hazırlamaq;
- d. qadınlara qarşı zorakılıq hallarının və məişət zorakılığının aradan qaldırılması məqsədilə beynəlxalq əməkdaşlığı genişləndirmək və inkişaf etdirmək;
- e. Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının aradan qaldırılması üçün səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirilməsində kompleks yanaşmanın qəbul edilməsi üçün təşkilatlara və hüquq-mühafizə orqanlarına effektiv əməkdaşlıq etmələri üçün köməklik göstərmək.

2. Tərəflərin Konvensiyanın müddəalarını effektiv şəkildə yerinə yetirmələri üçün sözügedən Konvensiya ayrıca bir monitorinq mexanizmini yaradır.

Maddə 2 – Konvensiyanın təsir dairəsi

1. Bu Konvensiya məişət zorakılığı da daxil olmaqla, qadınlara qarşı zorakılıq qadınların daha çox məruz qaldıqları bütün zorakılıq formalarına şamil olunur.

2. Tərəflər bu Konvensiyanı məişət zorakılığının bütün qurbanlarına tətbiq etməyə çağırılır. Tərəflər bu Konvensiyanın müddəalarını həyata keçirərkən gender əsaslı zorakılığın qadın qurbanlarına xüsusi diqqət yetirirlər.

3. Bu Konvensiya sülh dövründə və silahlı münaqişə vəziyyətlərində tətbiq olunur.

Maddə 3 – Təriflər

Bu Konvensiyanın məqsədləri üçün:

- a. **Qadınlara qarşı zorakılıq** insan hüquqlarının pozulması və qadınlara münasibətdə hər hansı bir ayrı-seçkiliyin edilməsi kimi anlaşılır. Buraya da istər ictimai, istərsə də şəxsi həyatda meydana gəlməsindən asılı olmayaraq fiziki, cinsi, psixoloji və iqtisadi ziyan və zərərlə, o cümlədən təhdidlər, məcburi və ya əsassız azadlıqdan məhrum etmə kimi hadisələrlə nəticələnən və ya nəticələne bilən bütün gender əsaslı zorakılıq hərəkətləri daxildir;
- b. **Məişət zorakılığına** yuxarıda qeyd olunan eyni zorakılıq növləri daxildir. Amma bu ailə, bir evdə yaşayan, evli olan və ya olmayan və ya heç evlənmemiş partnyorlar arasında zorakılığı törədən şəxsin qurbanla əvvəl və ya hazırda bir yerdə yaşayıb yaşamamasından asılı olmayaraq baş verir. Buraya hər iki cinsdən olan qurbanlar və təqsirkarlar, eyni zamanda uşaqlara və yaşlılara, eləcə də cinsi partnyora qarşı zorakılıq daxildir;
- c. **Gender dedikdə** hər hansı bir cəmiyyətin cinsiyyətinə müvafiq olaraq kişi və qadına verdiyi rollar, eləcə də qadın və kişilər üçün münasib olduğu düşünülmən davranışlar, fəaliyyətlər və xüsusiyyətlər başa düşülür;
- d. **Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq dedikdə** məhz qadın cinsinə mənsub olduqları üçün qadınlara qarşı yönələn və ya onlara əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən zorakılıqlar başa düşülür;
- e. **Qurban dedikdə** a və b bəndlərində müəyyən edilmiş davranışlara məruz qalan hər hansı fiziki şəxs başa düşülür;
- f. **Qadın dedikdə** 18 yaşdan aşağı gənc qızlar da nəzərdə tutulur.

Maddə 4 – Əsas hüquqlar, bərabərlik və ayrışeçkilik

1. Tərəflər, hər kəsin, xüsusilə də qadınların, həm ictimai, həm də şəxsi həyatda zorakılıqdan uzaq yaşamaq hüququnun təşviq edilməsi və qorunması üçün zəruri qanunvericilik və digər tədbirləri görür və bu məqsədlə aşağıdakıları öhdələrinə götürürlər:
2. Tərəflər, qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün növlərini qətiyyətlə pisləyir və bu cür zorakılıq hallarının qarşısının alınması üçün zəruri qanunvericilik və digər tədbirlərin tətbiqinə bərabərlik təmin etməklə yanaşı, xüsusilə də:
 - kişi və qadınların hüquq bərabərliyi prinsipini öz milli konstitusiyalarına və digər müvafiq qanunvericiliklərinə daxil etmək və bu prinsipin praktik olaraq həyata keçirilməsini təmin etmək;
 - qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin qadağan edilməsi, o cümlədən məqsəduyğun hesab ediləyən halda sanksiyaların tətbiq edilməsi;
 - qanunvericilikdə qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyi özündə ehtiva edən müddəaları ləğv etmək və belə təcrübələrdən imtina etmək.
3. Tərəflər, bu Konvensiyanın müddəalarını həyata keçirərkən məs, xüsusilə də qurbanların hüquqlarının müdafiəsi üçün tədbirlər görərkən cinsinə, irqinə, dərisinin rənginə, dilinə, dininə, siyasi və ya digər baxışlarına, milli və ya ictimai mənsubiyyətinə, milli azlıqlara mənsub olmasına, mülkiyyətinə, doğumuna, cinsi oriyentasiyasına, gender mənsubiyyətinə, yaşına, sağlamlıq vəziyyətinə, əlilliyinə, ailə vəziyyətinə, miqrant və ya qaçqınlıq statusuna malik olmasına və ya digər əlamətlərinə görə heç bir ayrı- seçkiliyə yol verməməlidirlər.

4. Qadınların gender zəminli zorakılığa məruz qalmasının qarşısının alınması və onların qorunması üçün zəruri olan xüsusi tədbirlər bu Konvensiyanın müddəalarına əsasən ayrı-seçkilik hesab edilməməlidir.

Maddə 5 – Dövlətin öhdəlikləri və lazımı səyləri

1. Tərəflər qadınlara qarşı hər hansı zorakılıq əməlini törətməkdən çəkinməli və dövlət orqanlarının, vəzifəli şəxslərin, əməkdaşların, dövlət qurumlarının və dövlətin adından çıxış edən digər şəxslərin bu öhdəliyə uyğun hərəkət etmələrini təmin edirlər.

2. Tərəflər dövlətə aid olmayan şəxslərin törətdiyi və bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq əməllərinin qarşısını almaq, araşdırmaq, cəzalandırmaq və zorakılıq qurbanlarına təzminat ödənilməsinə təmin etmək məqsədi ilə lazımı səylərin göstərilməsi üçün müvafiq qanunvericilik və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 6 – Gender yönümlü siyasətlər

Tərəflər, bu Konvensiyanın müddələrinin təsirinin həyata keçirilməsində və qiymətləndirilməsində gender perspektivini nəzərə almalı, qadınlar və kişilər arasında bərabərlik siyasətini, o cümlədən qadınların cəmiyyətdəki rolunun və səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi ilə bağlı siyasətlərin təşviq edilməsi və effektiv şəkildə həyata keçirilməsini öhdələrinə götürürlər.

Fəsil II – Vahid siyasətlər və məlumatların toplanması

Maddə 7 – Hərtərəfli və əlaqələndirilmiş siyasətlər

1. Tərəflər bu Konvensiyada təsbit edilmiş bütün zorakılıq formalarının qarşısını almaq və onlarla mübarizə aparmaq üçün bütün müvafiq tədbirləri özündə əks etdirən effektiv, hərtərəfli və əlaqələndirilmiş siyasətləri dövlət miqyasında qəbul edib həyata keçirmək üçün qadınlara qarşı zorakılığa kompleks cavab tədbirləri görmək məqsədi ilə zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər 1-ci bənddə istinad edilən siyasətin bütün müvafiq orqanlar, təsisatlar və təşkilatlar arasında effektiv əməkdaşlıq yolu ilə həyata keçirilməsini və zərərçəkmişlərin hüquqlarının bütün tədbirlərin mərkəzində saxlanmasını təmin edirlər.

3. Bu maddənin əsasında görülən tədbirlərə, lazım olduğu yerdə, dövlət orqanları, milli, regional və yerli parlamentlər və icra orqanları, milli insan hüquqları təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları kimi bütün müvafiq tərəflər cəlb edilir.

Maddə 8 – Maliyyə resursları

Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısını almaq və onlarla mübarizə aparmaq məqsədi ilə, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən həyata keçirilən kompleks siyasət, tədbirlər və proqramların müvafiq qaydada həyata keçirilməsi üçün lazımı maliyyə və insan resursları ayırırlar.

Maddə 9 – Qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti

Tərəflər qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizə sahəsində fəal rol oynayan müvafiq qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyətinin fəaliyyətini bütün səviyyələrdə tanımalı, həvəsləndirməli və dəstəkləməli, habelə bu təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq qurmalıdır.

Maddə 10 – Əlaqələndirici qurum

1. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq bütün formalarının qarşısının alınması və onlarla mübarizə sahəsindəki siyasət və tədbirlərin əlaqələndirilməsi, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün məsul olan bir və ya bir neçə rəsmi orqan təyin edir və ya yaradırlar. Bu

orqanlar 11-ci maddədə göstərilən məlumatların toplanmasını əlaqələndirir, onun nəticələrini təhlil edir və yayırlar.

2. Tərəflər bu maddəyə uyğun olaraq təyin edilmiş və ya yaradılmış orqanların VIII fəslə müvafiq olaraq görülən tədbirlər haqqında ümumi xarakterli məlumat almasını təmin edirlər.

3. Tərəflər bu maddəyə uyğun olaraq təyin edilmiş və ya yaradılmış orqanların digər Tərəflərdəki müvafiq orqanlarla birbaşa əlaqə saxlamaq və onlarla əlaqələri genişləndirmək imkanına malik olmasını təmin edirlər.

Maddə 11 – Məlumatların toplanması və araşdırma

1. Tərəflər bu Konvensiyanın həyata keçirilməsi məqsədi ilə aşağıdakı tədbirləri görməlidirlər:

- a. Bu Konvensiyada təsbit edilmiş bütün zorakılıq formaları üzrə baş vermiş hallarla bağlı müntəzəm olaraq ətraflı müvafiq statistik məlumatlar toplamaq;
- b. Bu Konvensiyada təsbit edilmiş bütün zorakılıq formaları və onları doğuran köklü səbəb və nəticələr və bu hadisələrin baş vermə tezliyi, çıxarılmış hökmlərin səviyyəsi, habelə bu Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün görülmüş tədbirlərin effektivliyi ilə bağlı aparılan araşdırmaları dəstəkləmək.

2. Tərəflər, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının yayılmasının və tendensiyalarının qiymətləndirilməsi üçün müntəzəm olaraq əhaliyə arasında rəy sorğularının aparılmasına çalışmalıdırlar.

3. Tərəflər ekspertlər qrupunu, bu Konvensiyanın 66-cı maddəsində göstəriləyi kimi, beynəlxalq əməkdaşlığın stimullaşdırılması və beynəlxalq uyğunluğun təmin edilməsi məqsədi ilə bu maddəyə əsasən toplanmış məlumatlarla təmin etməlidir.

4. Tərəflər bu maddə üzrə toplanan məlumatların ictimaiyyət üçün əlçatan olmasını təmin etməlidirlər.

III Fəsil – Zorakılıq hallarının qarşısının alınması

Maddə 12 – Ümumi öhdəliklər

1. Tərəflər qadın və kişilərin sosial və mədəni davranış modellərində dəyişikliklərin edilməsinin təşviq edilməsi üçün qadın və ya kişi bərabərsizliyinə və ya stereotipli rollara əsaslanan yanlış təsəvvürləri, adət-ənənələri və digər bütün zərərli təcrübələri aradan qaldırmaq məqsədi ilə lazımi tədbirləri görməlidir.

2. Tərəflər hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən bu Konvensiyanın təsir dairəsinə düşən bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması üçün zəruri qanunvericilik və digər tədbirləri görməlidir.

3. Bu fəsilə uyğun olaraq görülən hər hansı tədbirlər nəzərə alınmalı və konkret şəraitlərdə təhlükəyə məruz qalan şəxslərin xüsusi ehtiyaclarının təmin edilməsinə yönəlməlidir ki, bu tədbirlərin mərkəzində də bütün zorakılıq qurbanlarının insan hüquqları məsələsi prioritet olmalıdır.

4. Tərəflər, cəmiyyətin bütün üzvlərini, xüsusilə kişi və oğlanları bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınmasında fəal iştirak etməyə təşviq etmək üçün zəruri tədbirləri görməlidir.

5. Tərəflər mədəniyyət, bədii, dini, ənənəsi və ya "şərəf" adlandırılan anlayışların bu Konvensiyanın əhatə etdiyi hər hansı zorakılıq aktlarının əsaslandırılması kimi hesab edilməməsinə təmin etməlidir.

6. Tərəflər qadınların cəmiyyətdəki rolunun və imkanlarının genişləndirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən proqram və fəaliyyətlərin təşviq edilməsi üçün lazımi tədbirləri görməlidir.

Maddə 13 – Maarifləndirmə

1. Tərəflər lazım olarsa, milli insan hüquqları təsisatları və bərabərliyin təmin edilməsi ilə məşğul olan orqanlar, vətəndaş cəmiyyəti və qeyri-hökumət təşkilatları, xüsusilə qadın təşkilatları ilə əməkdaşlıq da daxil olmaqla geniş ictimaiyyət arasında bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formalarının müxtəlif təzahürləri, onların uşaqlara təsirləri və bu cür zorakılığın qarşısını almağın zəruriliyi haqqında məlumatlılığı və onların dərk edilməsini artırmaq məqsədilə müntəzəm surətdə və bütün səviyyələrdə maarifləndirmə kampaniyalarının və ya proqramlarının həyata keçirilməsini təşviq edirlər və ya bu cür kampaniyaları və ya proqramları həyata keçirirlər.

2. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılıq əməllərinin qarşısını almaq üçün mövcud olan tədbirlər haqqında məlumatların ictimaiyyət arasında geniş yayılmasını təmin edirlər.

Maddə 14 – Təhsil

1. Tərəflər, lazım olarsa, qadınlarla kişilər arasında bərabərlik, stereotiplərə məruz qalmayan gender rolları, qarşılıqlı hörmət, şəxslərarası münasibətlərdə münasibətlərin qeyri-zorakı yolla həlli, qadınlara qarşı gender zəminli zorakılıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ kimi məsələlərlə bağlı tələbələrin inkişaf edən imkanlarına uyğunlaşdırılmış tədris materiallarının təhsilin bütün səviyyələrində rəsmi tədris kurikulumuna daxil edilməsi üçün zəruri tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər 1-ci bənddə nəzərdə tutulan prinsiplərin qeyri-rəsmi təhsil müəssisələrində, o cümlədən idman, mədəniyyət və istirahət obyektlərində və kütləvi informasiya vasitələrində təşviq edilməsi üçün zəruri tədbirlər görürlər.

Maddə 15 – Mütəxəssislərin təlimi

1. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq əməllərinin qurbanları və ya bu əməlləri törətmiş şəxslərlə çalışan mütəxəssislərin bu cür zorakılıq hallarının qarşısının alınması və aşkar edilməsi, qadınlarla kişilər arasında bərabərlik, zərərçəkmişlərin ehtiyac və hüquqları, o cümlədən ikinci dəfə qurbana çevirmə ehtimalının qarşısının alınması ilə bağlı təlimləndirilməsini təmin edirlər və ya bu cür təlimləri gücləndirirlər.

2. Tərəflər 1-ci bənddə nəzərdə tutulan təlimə bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq hallarında işlərə hərtərəfli və lazımı qaydada baxmaq imkanı verən əlaqələndirilmiş idarələrarası əməkdaşlıqla bağlı təlimin daxil edilməsini təşviq edirlər.

Maddə 16 – Qabaqlayıcı müdaxilə və müalicə proqramları

1. Tərəflər gələcəkdə zorakılığın qarşısını almaq və zorakı davranış formalarını dəyişmək baxımından məişət zorakılığı törədənələrə şəxslərarası münasibətlərdə qeyri-zorakı davranış aşılamağa yönəlmiş proqramlar hazırlamaq və ya bu cür proqramların hazırlanmasına kömək etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər zorakılıq əməlləri, xüsusilə də cinsi zəmində cinayət əməlləri törətmiş şəxslərin təkrar cinayət törətmələrinin qarşısını almağa yönəlmiş proqramlar işləyib hazırlamaq və ya onların hazırlanmasına dəstək olmaq üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

3. 1-ci və 2-ci bəndlərdə göstərilən tədbirləri həyata keçirərkən Tərəflər zərərçəkmişlərin təhlükəsizliyinin, onlara yardımın və onların insan hüquqlarının diqqət mərkəzində dayanmasını və tələb olunarsa, bu proqramların zərərçəkmişlər üçün peşəkar yardım xidmətləri ilə sıx əlaqədə hazırlanıb həyata keçirilməsini təmin edirlər.

Maddə 17 – Özəl sektorun və kütləvi informasiya vasitələrinin iştirakı

1. Tərəflər özəl sektoru, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sektorunu və kütləvi informasiya vasitələrini onların ifadə azadlığına və müstəqilliklərinə lazımı hörmət göstərməklə qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq və onların ləyaqətinə hörməti artırmaq məqsədi ilə

siyasətin işlənilib hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etməyə və rəhbər prinsiplər və özünütənzimləyici standartlar müəyyənləşdirməyə həvəsləndirirlər.

2. Tərəflər özəl sektorla birgə əməkdaşlıq yolu ilə uşaqlar, valideynlər və təhsil işçiləri arasında zərərli hesab oluna bilən seksual və ya zorakı xarakterli alçaldıcı materiallara çıxışı təmin edən informasiya və kommunikasiya vasitələrindən istifadə ilə bağlı lazımi bilik və bacarıqları inkişaf etdirir və təşviq edirlər.

Fəsil IV – Müdafiə və yardım

Maddə 18 – Ümumi öhdəliklər

1. Tərəflər bütün zərərçəkmişləri hər hansı gələcək zorakılıq əməllərindən müdafiə etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər məhkəmə, prokurorluq orqanları, hüquq-mühafizə orqanları, yerli və regional icra hakimiyyəti orqanları, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları və digər müvafiq təşkilat və qurumlar da daxil olmaqla müvafiq dövlət orqanları arasında bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan, o cümlədən Konvensiyanın 20 və 22-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş ümumi və xüsusi yardım xidmətlərinə istinad etməklə bütün zorakılıq formaları qurbanlarının və şahidlərinin müdafiəsi və onlara yardım göstərilməsi sahəsində səmərəli əməkdaşlıq üçün müvafiq mexanizmlərin yaradılmasını təmin etmək məqsədi ilə milli qanunvericiliyə uyğun olaraq zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

3. Tərəflər bu Fəslə əsasən aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini üzərlərinə götürürlər:

- qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının genderləşdirilmiş zorakılıq anlayışına əsaslanmasını və zərərçəkmişin insan hüquqlarını və təhlükəsizliyini diqqət mərkəzində saxlanmasını;
- zərərçəkmişlər, zorakılıq əməlləri törətmiş şəxslər, uşaqlar və onların geniş sosial mühiti arasındakı əlaqələri nəzərə alan kompleks yanaşmaya əsaslanmasını;
- ikinci dəfə qurbana çevrilmə ehtimalının qarşısını almağa yönəlməsini;
- zorakılığın qadın qurbanlarının səlahiyyətlərinin genişləndirilməsinə və iqtisadi müstəqilliyinə yönəlməsini;
- məqsədəuyğun olduğu halda, bir sıra müdafiə və yardım xidmətlərinin eyni binada yerləşdirilməsini;
- zərərçəkmiş uşaqlar da daxil olmaqla müdafiəyə daha çox ehtiyacı olan şəxslərin xüsusi ehtiyaclarının qarşılınmasını təmin edirlər.

4. Xidmətlərin göstərilməsi qurbanın zorakılıq əməli törətmiş hər hansı şəxsə qarşı ittiham irəli sürməsindən və ya ifadələr verməməsindən asılı olmamalıdır.

5. Tərəflər beynəlxalq hüquqdan irəli gələn öhdəliklərinə uyğun olaraq öz vətəndaşlarına və müdafiə olunmaq hüququna malik olan digər qurbanlara konsulluq və digər müdafiə və dəstək təmin etmək üçün müvafiq tədbirlər görürlər.

Maddə 19 – Məlumat

Tərəflər qurbanların əlçatan olan dəstək xidmətləri və hüquqi tədbirlər haqqında onların anlama biləcəkləri dildə adekvat və vaxtılı-vaxtında məlumat almalarını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 20 – Ümumi yardım xidmətləri

1. Tərəflər zorakılığa məruz qalmış şəxslərin zorakılığın doğurduğu fəsadlarından reabilitasiya olunmasını asanlaşdıran xidmətlərə çıxışını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər. Bu tədbirlərə, tələb olunarsa, hüquqi və psixoloji məsləhətləşmə, maliyyə yardımı, sığınacaqla təmin olunma, təhsil, təlim və məşğulluq kimi xidmətlər daxil olmalıdır.

2. Tərəflər zorakılığa məruz qalmış şəxslərin səhiyyə və sosial xidmətlərə çıxışını və xidmətlərin lazımı resurslarla təmin olunmasını, mütəxəssislərin zorakılıqdan zərər çəkmiş şəxslərə yardım etmələri üçün təlim keçmələrini və müvafiq xidmətlərə yönləndirilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 21 – Fərdi/kollektiv şikayətlərlə bağlı yardım

Tərəflər zorakılıq qurbanlarının tətbiq olunan regional və beynəlxalq fərdi/kollektiv şikayət mexanizmləri barədə məlumatlı olmasını və onlardan istifadə edə bilməsini təmin edirlər. Tərəflər bu qəbildən olan hər hansı şikayətin təqdim edilməsində həssas və məlumatlı yardımın təmin edilməsini təşviq edirlər.

Maddə 22 – Mütəxəssislər tərəfindən göstərilən yardım xidmətləri

1. Tərəflər bu Konvensiyada müəyyən edilmiş hər hansı zorakılıq əməlinə zərərçəkmiş şəxslər üçün müvafiq coğrafi bölgədə təxirəsalınmaz, qısa və uzun müddətli peşəkar yardım xidmətləri təmin və ya təşkil etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər bütün zorakılıq qurbanı olan qadınlar və onların uşaqları üçün peşəkar yardım xidmətləri təmin və ya təşkil edirlər.

Maddə 23 – Sığınacaqlar

Tərəflər zorakılıq qurbanlarını, xüsusilə qadınların və onların övladlarını təhlükəsiz yaşayış yeri ilə təmin edilməsi və onlara zəruri yardımın göstərilməsi üçün yetərli sayda münasib, asanlıqla çıxış əldə edilə bilən sığınacaqların yaradılmasını nəzərdə tutan zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 24 – Telefon yardım xətləri

Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formaları ilə əlaqədar məxfi və ya anonimliyin qorunması yolu ilə bütün ölkə miqyasında müraciət edən şəxslərə gecə-gündüz (7/24) təmənnəsiz məsləhət verən telefon yardım yaradılması üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirləri görürlər.

Maddə 25 – Cinsi zorakılıq qurbanlarına dəstək

Tərəflər qurbanlara tibbi müayinə, məhkəmə-tibbi ekspertizasının keçirilməsi, travma hallarında yardımın və məsləhət xidmətlərinin göstərilməsini təmin etmək məqsədi ilə cinsi təcavüzə məruz qalmış qurbanlar üçün yetərli sayda münasib, əlçatan antiböhran mərkəzlərinin yaradılması üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 26 – Uşaq şahidlərin müdafiəsi və onlara dəstək

1. Tərəflər qurbanları müdafiə və dəstək xidmətləri ilə təmin edərkən bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının uşaq şahidlərinin hüquq və ehtiyacları üçün nəzərə alınmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Bu maddəyə əsasən görülən tədbirlərə bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının uşaq şahidləri üçün yaşa uyğun psixoloji-sosial məsləhət xidmətləri də daxil edilir və uşaqların ən yaxşı maraqlarına lazımi səviyyədə diqqət göstərməlidir.

Maddə 27 – Məlumatlandırma

Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılıq əməllərinin törədilməsinə şahidlik etmiş, yaxud bu cür əməlin törədilə biləcəyinə və ya gələcəkdə zorakılıq əməllərinin törədilməsinin ehtimal edilməsinə inanmaq üçün əsaslı səbəbləri olan şəxsləri bu barədə səlahiyyətli təşkilat və orqanlara məlumat verməyə həvəsləndirmək üçün zəruri tədbirlər görürlər.

Maddə 28 – Mütəxəssislər tərəfindən məlumatlandırma

Tərəflər milli qanunvericilikdə müəyyən mütəxəssislər üçün nəzərdə tutulan məxfilik qaydalarının, bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan ciddi zorakılıq aktının törədildiyinə və gələcəkdə də törədilməsinin gözlənilməsinə inanmaq üçün əsaslı səbəbləri olarsa, onların müvafiq şərtlər altında səlahiyyətli təşkilat və ya orqanlara məlumat verməsi üçün əngəl törətmədiyinə əmin olmaq üçün zəruri tədbirlər görürlər.

V Fəsil – Maddi hüquq

Maddə 29 – Mülki məhkəmə iddiaları və müdafiə vasitələri

Tərəflər qurbanları zorakılıq əməli törətmiş şəxslərə qarşı müvafiq mülki hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin etmək üçün lazımi qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Tərəflər zorakılıq qurbanlarını beynəlxalq hüququn ümumi prinsiplərinə əsasən öz səlahiyyətləri daxilində zəruri qabaqlayıcı və müdafiə tədbirləri həyata keçirə bilməyən dövlət orqanlarına qarşı müvafiq mülki hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 30 – Kompensasiya

1. Tərəflər qurbanların bu Konvensiyaya uyğun müəyyən edilmiş hər hansı əmələ görə həmin əməli törətmiş şəxsdən kompensasiya tələb etmək hüququnu təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Ağır bədən xəsarəti və ya sağlamlığın pozulması hallarında dəymiş ziyan zorakılıq əməlini törətmiş şəxs, sığorta və ya dövlət tərəfindən maliyyələşən səhiyyə və sosial xidmətlər tərəfindən ödənilə bilmədikdə adekvat dövlət kompensasiyası ödənilir. Bu, zərərçəkmişin təhlükəsizliyinə lazımi diqqət yetirilməsi şərtlə Tərəflərin ödənilmiş kompensasiyanı zorakılıq əməlini törətmiş şəxsdən reqres qaydasında geri tələb etməsinə maneə yaratmır.

3. 2-ci bəndə əsasən görülən tədbirlər kompensasiyanın ağılabatan müddət ərzində verilməsini təmin etməlidir.

Maddə 31 – Qəyyumluq, uşağa baş çəkmək hüququ və təhlükəsizlik

1. Tərəflər qəyyumluq və uşaqlara baş çəkmək hüquqlarını müəyyənləşdirərkən bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq hallarının nəzərə alınmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər qəyyumluq və uşaqlara baş çəkilməsi ilə bağlı hər hansı hüququn həyata keçirilməsinin zərərçəkmişin və ya uşaqların hüquqlarına və təhlükəsizliyinə xələl yetirməməsinə təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 32 – Məcburi nikahların mülki fəsadları

Tərəflər digər şəxslərin təzyiqi altında bağlanmış nikahların zərərçəkmişin üzərinə əsassız maliyyə və ya inzibati yük qoymadan ləğv edilə və ya pozula bilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 33 – Psixoloji zorakılıq

Tərəflər məcbur etmə və ya hədə-qorxu vasitəsilə hər hansı bir şəxsin psixoloji vəziyyətinə ciddi xələl yetirən qəsdən törədilmiş əməllərə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 34 – Təcavüz məqsədi ilə təqib

Tərəflər başqa şəxsə yönəldilmiş, lakin onun özünə və ya təhlükəsizliyinə ciddi narahatlıq yaradan, məqsədli şəkildə və davamlı olaraq nümayiş etdirilən davranışa görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 35 – Fiziki zorakılıq

Tərəflər başqalarına qarşı qəsdən törədilən fiziki zorakılıq hərəkətlərinə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 36 – Zorlama da daxil olmaqla cinsi zorakılıq

1. Tərəflər aşağıdakı qəsdən edilən hərəkətlərə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görürlər:

- a. qarşı tərəfin razılığı olmadan onunla vaginal, anal və ya oral (qeyri tətbi yolla) yoldan cinsi əlaqəyə girmə və bədənin hər hansı hissəsi və ya hər hansı bir əşya ilə digər bir şəxsin bədən üzvünə seksual xarakterli zorakılıq hərəkətlər etmək;
- b. qarşı tərəfin razılığı olmadan ona qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etmək;
- c. digər bir şəxsi üçüncü tərəfə qarşı həmin şəxsin razılığı olmadan seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etməyə sövq etmək;

2. Razılıq şəxsin sərbəst iradəsi ilə şəraitdən asılı olaraq könüllü olaraq verilməlidir.

3. Tərəflər, 1-ci bəndin müddələrinin həmçinin keçmiş və ya hazırki ər-arvada (cütüklərə) və ya partnyorlara qarşı yerli qanunvericilə tanınan əməllərə görə tətbiq edilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görürlər.

Maddə 37 – Məcburi evlilik

1. Tərəflər, yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin və ya uşağın nikaha girməyə məcbur edilməsinə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görməlidir.

2. Tərəflər, nikaha girməyə məcbur etmək məqsədi ilə yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin və ya uşağın onun istəyi və razılığı olmadan yaşadığı yerdən başqa bir Tərəfin ərazisinə və ya onun yaşadığı ölkədən digər bir ölkəyə bilərəkdən aldadılıb gətirilsə (əgər qaçırılan şəxs həmin ölkədə yaşamırsa) hallarına qarşı cinayət təqibinin nəzərdə tutulmasının təmin edilməsi üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görməlidir.

Maddə 38 – Qadın sünnəti

Tərəflər aşağıdakı qəsdən edilən əməllərə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görürlər:

- a. qadın cinsi orqanında kiçik (Labia minor) və böyük dodaqların (Labia major) və ya klitorun tamamilə və ya qismən kəsilməsi, infibulyasiya və ya hər hansı formada sünnət edilməsi;
- b. qadının "a" bəndində sadalanan hər hansı hərəkətlərə məruz qalmağa məcbur edilməsi və ya ondan bu məqsədlə istifadə edilməsi;
- c. qızın "a" bəndində sadalanan hər hansı hərəkətlərə məruz qalmağa təhrik edilməsi, məcbur edilməsi və ya ondan bu məqsədlə istifadə edilməsi;

Maddə 39 – Məcburi abort və məcburi qısırlaşdırma

Tərəflər qəsdən törədilən aşağıdakı əməllərə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görürlər:

- a. qadının əvvəlcədən verilmiş məlumatlı razılığı və anlayışı olmadan abort edilməsi;
- b. qadının dünyaya uşaq gətirmək qabiliyyətini sona yetirmək üçün onun əvvəlcədən verilmiş məlumatlı razılığı və anlayışı olmadan əməliyyat edilməsi.

Maddə 40 – Cinsi qısınma

Tərəflər, insanın şərəf və ləyaqətini alçaldan, qorxu yaradan, təhqir edən, təcavüz mühiti yaradan, zorakılıq məqsədi daşıyan seksual xarakterli hər hansı istənilməyən şifahi, qeyri-şifahi və ya fiziki rəftarın istənilən formalarına qarşı cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək üçün bütün zəruri qanunvericilik və digər tədbirləri görməlidir.

Maddə 41 – Cinayətin törədilməsinə köməklik göstərilməsi və cinayətə cəhd etmə

1. Tərəflər bu Konvensiyanın 33, 34, 35, 36, 37, 38.a və 39-cu maddələrinə müvafiq olaraq müəyyən edilmiş zorakılıq əməllərinin törədilməsinə qəsdən kömək etmə hallarına görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.
2. Tərəflər bu Konvensiyanın 35, 36, 37, 38.a və 39-cu maddələrinə uyğun olaraq müəyyən edilmiş əməllərin törədilməsinə bilərəkdən cədlər edilməsinə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 42 – Cinayətlərə, o cümlədən "namus-şərəf naminə" törədilən cinayətlərə qəbul edilməz bəraətin qazandırılması

1. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi hər hansı zorakılıq xarakterli hərəkətlərin törədilməsindən sonra cinayət işinin açılmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görməlidir. Belə ki, mədəniyyət, din, adət-ənənə və "namus-şərəf" adlandırdıkları bu cür hərəkətlər üçün qəbul edilməz bəraət hesab olunmur. Bu, xüsusilə də qurbanın mədəni, dini, sosial və ya ənənəvi normaları və ya müvafiq davranış qaydalarını pozması ilə bağlı iddiaları əhatə edir.
2. Tərəflər hər hansı şəxs tərəfindən uşağın 1-ci bənddə sadalanan əməlləri törətməyə təhrik etməsinin həmin şəxsin törətdiyi əməllərə görə cinayət məsuliyyətini azaltmayacağını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görməlidir.

Maddə 43 – Cinayət əməllərinə görə məsuliyyətin tətbiqi

Bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş əməllərə görə məsuliyyət zərərçəkmişlə qanunazidd əməl törətmiş şəxs arasında olan əlaqələrin xüsusiyyətindən asılı olmayaraq tətbiq edilir.

Maddə 44 – Yurisdiksiya

1. Tərəflər bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş hər hansı cinayət əməli aşağıdakı hallarda törədildikdə həmin cinayət əməli ilə bağlı yurisdiksiyanı müəyyənləşdirmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər:

- a. onların ərazisində; və ya
- b. onların bayrağı altında üzən gəmidə; və ya
- c. onların qanunlarına müvafiq qaydada qeydiyyatdan keçmiş təyyarənin göyertəsində; və ya
- d. onların vətəndaşlarından biri tərəfindən; və ya
- e. onların ərazisində daimi yaşayan şəxs tərəfindən.

2. Tərəflər bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş və onun vətəndaşlarından birinə və ya onun ərazisində daimi yaşayan şəxsə qarşı törədilmiş hər hansı cinayət əməlinə görə yurisdiksiyanı müəyyənləşdirmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

3. Bu Konvensiyanın 36, 37, 38 və 39-cu maddələrinə müvafiq olaraq müəyyən edilmiş cinayət əməllərinin təqibi üçün Tərəflər yurisdiksiyalarının həmin əməllərin törədildikləri ərazidə cinayət hesab edilməsi şərtinə tabe olmamasını təmin etmək məqsədilə zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

4. Bu Konvensiyanın 36, 37, 38 və 39-cu maddələrinə əsasən müəyyən edilmiş əməllərin cinayət təqibi üçün Tərəflər 1-ci bəndinin “d” və “e” bəndləri ilə əlaqədar yurisdiksiyalarının təqibinin ancaq zərərçəkmişin cinayət əməli barədə məlumat verməsindən və ya cinayətin törədildiyi ərazinin Dövləti tərəfindən məlumatın təmin edilməsindən sonra başladıla biləcəyi şərtinə tabe olmadığını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

5. Tərəflər zorakılıq əməlini törətdiyi iddia edilən şəxsin onların ərazilərində olduğu və sadəcə olaraq vətəndaşlığına görə onu başqa Tərəfə ekstradisiya etmədiyi hallarda bu Konvensiyaya müvafiq olaraq müəyyən edilmiş əməllər üzrə yurisdiksiyanı müəyyənləşdirmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

6. Birdən artıq Tərəf bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş və törədildiyi iddia edilən qanun pozuntusunun öz yurisdiksiyasına aid olduğunu bəyan edərsə, əlaqədar Tərəflər zəruri olduğu hallarda cinayət təqibi üçün ən uyğun yurisdiksiyanın müəyyən edilməsi ilə bağlı öz aralarında məsləhətləşmələr aparırlar.

7. Beynəlxalq hüququn ümumi normalarına xələl gətirmədən bu Konvensiya istənilən Tərəfin öz milli qanunvericiliyinə müvafiq surətdə həyata keçirilən hər hansı cinayət yurisdiksiyasını istisna etmir.

Maddə 45 – Sanksiyalar və tədbirlər

1. Tərəflər bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş əməllərin ağırlığını nəzərə alaraq onların səmərəli, mütənasib və çəkindirici sanksiyalarla cəzalandırıla bilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər. Bu sanksiyalara, müvafiq olduqda, ekstradisiyaya səbəb ola biləcək azadlıqdan məhrum etmə cəzası da da daxildir.

2. Tərəflər zorakılıq əməlini törətmiş şəxslərə qarşı aşağıdakı tədbirlər kimi digər tədbirlər də görə bilərlər:

- məhkum edilmiş şəxslərin monitorinqi və ya onların üzərində nəzarətin həyata keçirilməsi;
- valideynlik hüququndan məhrum edilmə, uşağın ən yaxşı maraqları nəzərə alınmaqla, əgər zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyini ehtiva edə bilərsə, hər hansı digər şəkildə təmin edilə bilməz.

Maddə 46 – Ağırlaşdırıcı hallar

Tərəflər aşağıdakı halların, əgər onlar cinayət əməlinin tərkib elementlərini təşkil etmirsə, milli qanunvericiliyin müvafiq müddəalarına uyğun olaraq bu Konvensiyada təsbit edilmiş əməllərə görə cəzaların müəyyən edilməsi zamanı ağırlaşdırıcı hallar olaraq nəzərə alın bilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər:

- a. zorakılıq əməli milli qanunvericilikdə müəyyən edildiyi kimi keçmiş və ya hazırkı ər-arvada və ya partnyoruna qarşı ailə üzvü, zərərçəkmişlə birgə yaşayan şəxs və ya onun səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmiş şəxs tərəfindən törədildikdə;
- b. zorakılıq aktı və ya əlaqədar əməllər təkrar törədildikdə;
- c. zorakılıq aktı xüsusi şəraitlərdə müdafiəsiz və ya köməksiz vəziyyətə düşmüş şəxsə qarşı törədildikdə;
- d. zorakılıq əməli uşağa qarşı və ya onun iştirakı ilə törədildikdə;
- e. zorakılıq aktı iki və ya daha artıq şəxs tərəfindən qrup halında törədildikdə;
- f. cinayət əməli amansız zorakılıqla müşayiət olunursa;
- g. cinayət əməli silahdan istifadə etməklə və ya silahdan istifadə ediləcəyi ilə hədələməklə törədildikdə;
- h. cinayət əməli zərərçəkmişə ağır fiziki və ya psixoloji zərər yetirməklə törədildikdə;
- i. cinayət törətmiş şəxs əvvəllər oxşar xarakterli əməllərə görə məhkum edildikdə.

Maddə 47 – Digər Tərəfin çıxardığı hökmlər

Tərəflər hökm çıxararkən bu Konvensiyada təsbit edilmiş cinayət əməlləri ilə bağlı digər Tərəfin çıxardığı qəti hökmlərin (yekun qərarların) nəzərə alınmasının mümkünliyünü təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 48 – Mübahisəli məsələlərin həlli ilə bağlı məcburi alternativ proseslərin və ya cəzaların kəsilməsinin qadağan edilməsi

Tərəflər, vasitəçilik və barışdırma daxil olmaqla bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formaları ilə əlaqədar mübahisələrin məcburi alternativ həlli proseslərini qadağan etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Tərəflər cərimənin ödənilməsi göstərişi verildikdə cinayət əməlini törətmiş şəxsin zərərçəkmiş qarşısında maliyyə öhdəliklərini yerinə yetirmə imkanına xüsusi diqqət yetirilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

VI Fəsil – İstintaq, cinayət təqibi, prosesual qanunvericilik və müdafiə tədbirləri

Maddə 49 – Ümumi öhdəliklər

1. Tərəflər bu Konvensiyada təsbit edilmiş bütün zorakılıq formaları ilə əlaqədar istintaq və məhkəmə proseslərinin əsassız gecikmə olmadan aparılmasını və cinayət təqibinin bütün mərhələlərində zərərçəkmişin hüquqlarının nəzərə alınmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər insan hüquqlarının təməl prinsiplərinə uyğun olaraq və zorakılığın gender anlayışını nəzərə alaraq bu Konvensiya üzrə təsbit olunmuş cinayət əməllərinin səmərəli istintaqının və təqibinin həyata keçirilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 50 – Təxirəsalınmaz cavab, qabaqlayıcı tədbirlər və müdafiə

1. Tərəflər məsul hüquq mühafizə orqanlarının bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarına qarşı zorakılıq qurbanları üçün müvafiq və təxirəsalınmaz müdafiə təklif etməklə dərhal və lazımı şəkildə cavab verməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər qabaqlayıcı əməliyyat tədbirlərinin tətbiqi və dəlillərin toplanması da daxil olmaqla bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı müdafiədə məsul hüquq-mühafizə orqanlarının fəal və lazımı qaydada fəaliyyətini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 51 – Risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi

1. Tərəflər ölüm riskinin, vəziyyətin ciddiliyinin və təkrarlanan zorakılıq riskinin bütün müvafiq qurumlar tərəfindən riskləri idarə etmək və lazım olarsa, əlaqəli təhlükəsizlik və dəstək təmin etmək məqsədilə qiymətləndirilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər 1-ci bənddə nəzərdə tutulan qiymətləndirmə zamanı istintaqın və müdafiə tədbirlərinin tətbiqinin bütün mərhələlərində bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq əməllərini törədən şəxslərin odlu silah daşması və ya odlu silahlardan istifadəyə çıxışının olması faktının lazımı qaydada nəzərə alındığını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 52 – Təcili qadağanedici əmrlər

Tərəflər səlahiyyətli orqanların təxirəsalınmaz təhlükə vəziyyətlərində məişət zorakılığı törətmiş şəxsə zərərçəkmiş və ya riskə məruz qalmış şəxsin yaşayış yerini kifayət qədər zaman müddətinə tərk etmək və cinayət əməlini törətmiş şəxsə zərərçəkmiş və ya təhlükəyə məruz qalmış yaşayış yerinə daxil olmağı və ya onunla əlaqə saxlamağı qadağan etmək əmrləri vermək səlahiyyətinə malik olmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər. Bu maddəyə əsasən görülən tədbirlərdə riskə məruz qalmış zərərçəkmiş və ya risk altında olan şəxslərin təhlükəsizliyinə üstünlük verilməlidir.

Maddə 53 – Məhdudlaşdırıcı və qoruyucu əmrlər

1. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qurbanları üçün müvafiq məhdudlaşdırma və ya qoruma əmrlərinin olmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər 1-ci bənddə nəzərdə tutulan məhdudlaşdırma və ya qoruma əmrlərinin:

- təxirəsalınmaz müdafiə üçün və zərərçəkmişin üzərinə ağır maliyyə və ya inzibati yükü qoyulmadan mövcud olmasını;
- müəyyən bir müddətə, yaxud dəyişiklik və ya ləğv edilənədək verildiyini;
- lazım gələrsə, tərəfin şikayəti əsasında (*ex parte*) verildiyini və belə əmrlərin dərhal qüvvəyə mindiyini;
- digər icraatlardan asılı olmayaraq və ya onlara əlavə olaraq mövcud olduğunu;
- sonrakı məhkəmə araşdırmalarında təqdim olunmasına icazə verildiyini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

3. Tərəflər 1-ci bənddə müvafiq surətdə verilmiş məhdudlaşdırma və ya qoruma əmrlərinin pozulmasına görə effektiv, mütənasib və çəkindirici cinayət cəzalarının və ya digər hüquqi sanksiyaların tətbiq edilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirlər görürlər.

Maddə 54 – İstintaq və dəlillər

Tərəflər hər hansı mülki və ya cinayət işinin icraatında zərərçəkmiş keçmiş seksual həyatı və davranışı ilə bağlı dəlillərdən istifadəyə ancaq müvafiq və zəruri olduğu hallarda icazə verilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 55 – Zərərçəkənin şikayəti (*ex parte*) və vəzifə səlahiyyətlərinə görə (*ex officio*) aparılan icraatlar

1. Tərəflər, əgər cinayət əməli tam və ya qismən onların ərazisində törədilsə, bu Konvensiyanın 35, 36, 37, 38 və 39-cu maddələrinə əsasən müəyyən edilmiş cinayət əməllərinin istintaqının və təqibinin tam olaraq zərərçəkmişin təqdim etdiyi məlumat və ya şikayətdən asılı olmamasını və icraatın hətta zərərçəkmişin öz ifadə və ya şikayətini geri götürdüyü halda da davam edə bilməsini təmin edirlər.

2. Tərəflər öz milli qanunvericiliyində nəzərdə tutulan şərtlərə uyğun olaraq hökumət və qeyri-hökumət təşkilatlarının və məişət zorakılığı məsələləri ilə məşğul olan məsləhətçilərin bu Konvensiya üzrə müəyyən edilmiş cinayət əməlləri ilə əlaqədar aparılan istintaq və məhkəmə prosesləri zamanı istək əsasında zərərçəkmişlərə yardım və/və ya dəstək göstərmə imkanını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 56 – Müdafiə tədbirləri

1. Tərəflər istintaq və məhkəmə prosesinin bütün mərhələlərində zərərçəkmişlərin hüquq və maraqlarını və o cümlədən onların şahid kimi xüsusi ehtiyaclarını müdafiə etmək üçün aşağıdakılar da daxil olmaqla, zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər:

- a. zərərçəkmişləri, onların ailələrini və şahidləri hədə-qorxu, qisas və təkrar cinayət qurbanına çevrilməkdən müdafiə etmək;
- b. zərər çəkmişlərin cinayəti törədən şəxsin qaçması və ya müvəqqəti, yaxud qeyri-müəyyən müddətə azad edilməsi nəticəsində ən azından özlərinin və ailələrinin təhlükədə ola biləcəyi hallarda məlumatlandırılmasını təmin etmək;
- c. milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulan şərtlər əsasında onlara hüquqları və yararlanı biləcəkləri xidmətlər, şikayətləri ilə bağlı işin gedişatı, cəzalar, istintaqın və məhkəmə prosesinin ümumi gedişatı və onların bu sahədə rolları, o cümlədən prosesin nəticələri haqqında məlumat vermək;
- d. zərərçəkmişlərin milli qanunvericiliyin prosessual normalarına uyğun dinlənilməsinə, dəlil təqdim etməsinə və birbaşa və ya vasitəçinin köməyi ilə fikir, ehtiyac və narahatlıqlarının ifadə edilməsi və nəzərə alınmasının təmin edilməsinə imkan yaratmaq;
- e. zərərçəkmişləri hüquq və maraqlarının düzgün qaydada təqdim edildiyi və nəzərə alındığı şəkildə müvafiq dəstək xidmətləri ilə təmin etmək;
- f. zərərçəkmişlərin şəxsi həyatının və nüfuzunun qorunması üçün tədbirlərin görülməsini təmin etmək;
- g. məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları daxilində zərərçəkmişlərlə cinayət əməlini törətmiş şəxslər arasında əlaqənin mümkün olduğu qədər olmamasını təmin etmək;
- h. zərərçəkənlər məhkəmə prosesində iştirak etdikdə və ya dəlil təqdim etdikdə onları müstəqil və ixtisaslı tərcüməçi ilə təmin etmək;
- i. milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada zərərçəkənlərin məhkəmədə iştirak etmədən və ya ən azından cinayət əməlini törətdiyi iddia edilən şəxsin iştirakı olmadan, mümkün olarsa, müvafiq kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə ifadə verməsinə imkan yaratmaq.

2. Qadınlara qarşı zorakılığın qurbanı və ya şahidi olmuş uşaqlar üçün, mümkün olan hallarda, onların ən yaxşı maraqlarının nəzərə alındığı xüsusi müdafiə tədbirləri görülməlidir.

Maddə 57 – Hüquqi yardım

Tərəflər öz milli qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş şərtlər daxilində zərərçəkmişlər üçün hüquqi yardım və pulsuz hüquqi məsləhət hüququ təmin edirlər.

Maddə 58 – Müddətin keçməsi ilə bağlı məsuliyyətdən azad etmə

Tərəflər bu Konvensiyanın 36, 37, 38 və 39-cu maddələrinə əsasən hər hansı qanun pozuntuları ilə bağlı hər hansı hüquqi prosesin başlandırılması üçün müddətin keçməsi ilə bağlı məsuliyyətdən azad edilmə barədə müddəaların zərərçəkmişin yetkinlik yaşına çatmasından sonra cinayət işinin effektiv şəkildə başlandırılmasına imkan verən və baxılan qanun pozuntusunun ağırlıq dərəcəsinə uyğun olan bir müddətə qədər davam etməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

VII Fəsil – Miqrasiya və sığınacaq

Maddə 59 – Yaşayış (rezident) statusu

1. Tərəflər nikah və ya münasibətlərin pozulması halında yaşamaq statusu milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulduğu kimi, həyat yoldaşının və ya partnyorunun Statusundan asılı olan və olduqca çətin şəraitdə yaşayan zərərçəkmişlərin müraciəti əsasında nikah və ya münasibətin müddətindən asılı olmayaraq müstəqil yaşamasına icazə verilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər. Müstəqil yaşayışa icazənin verilməsi və müddəti ilə bağlı şərtlər milli qanunvericiliklə müəyyən olunur.

2. Tərəflər zərərçəkmişlərin müstəqil yaşayış icazə almaqdan ötrü müraciət etməsinə imkan yaratmaq məqsədi ilə milli qanunvericilikdə müəyyən edildiyi kimi, həyat yoldaşı və ya partnyorunun yaşamaq statusundan asılı olan yaşamaq statusu ilə əlaqədar başlandırılmış miqrasiya proseslərinin dayandırılmasına nail ola bilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

3. Tərəflər aşağıdakı vəziyyətlərdən birində və ya hər ikisində zərərçəkənlər üçün yenilənə bilən yaşayış haqqında icazə verməlidirlər:

- a. aidiyyati olan orqan onların şəxsi vəziyyətləri əsasında qalmaqlarının zəruri olduğunu hesab etdikdə;
- b. aidiyyati olan orqan istintaq və məhkəmə prosesində əlaqədar qurumlarla əməkdaşlıq məqsədi ilə onların qalmasının vacib olduğunu hesab etdikdə.

4. Tərəflər nikah məqsədi ilə başqa ölkəyə gətirilmiş və nəticədə daimi yaşayış yeri olan ölkədə yaşamaq statusunu itirmiş məcburi nikah qurbanlarının statuslarını geri ala bilmələrini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 60 – Gender əsaslı sığınacaq tələbləri

1. Tərəflər qadınlara qarşı gender zəminli zorakılığın qaçqınların statusu haqqında 1951-ci il Konvensiyasının 1-ci maddəsinin A bəndinin 2-ci yarımbəndinin mənasında təqib və əlavə müdafiəni şərtləndirən ciddi zərər kimi qəbul edilə bilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər Konvensiyada nəzərdə tutulan əsaslardan hər birinin gender baxımından həssas təfsir olunmasını və nəzərdə tutulan təqibin bu əsaslardan biri və ya bir neçəsi üçün olduğu müəyyən

edildikdə isə müraciət edənlərə qüvvədə olan müvafiq sənədlərə uyğun qaçqın statusunun verilməsini təmin edirlər.

3. Tərəflər sığınacaq axtaranlar üçün gender baxımından həssas qəbuletmə prosedurları və dəstək xidmətləri, o cümlədən qaçqın statusunun müəyyən edilərək beynəlxalq müdafiə üçün müraciət edilməsi daxil olmaqla gender təlimatları və gender baxımından həssas sığınacaq prosedurları işləyib hazırlamaq üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

Maddə 61 – Geri qaytarmaqdan imtina

1. Tərəflər beynəlxalq hüquqdan irəli gələn mövcud öhdəliklərə uyğun olaraq geri qaytarmama (non-refoulement) prinsipinə riayət etmək üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

2. Tərəflər status və ya yaşayış yerindən asılı olmayaraq müdafiəyə ehtiyacı olan qadınlara qarşı zorakılıq qurbanlarının heç bir halda həyatına və azadlığına təhlükə olan, habelə işgəncəyə və ya qeyri-insani və ya şərəf və ləyaqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qala biləcəkləri ölkəyə qaytarılmaması üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

VIII Fəsil– Beynəlxalq əməkdaşlıq

Maddə 62 – Ümumi prinsiplər

1. Tərəflər bu Konvensiyanın müddəalarına uyğun olaraq və mülki və cinayət hüququ məsələləri sahəsində əməkdaşlıqla bağlı müvafiq beynəlxalq və regional sənədləri, vahid və qarşılıqlı qanunvericilik və milli qanunlar üzrə razılaşıdırılmış tədbirləri tətbiq etməklə aşağıdakı məqsədlərlə mümkün qədər geniş miqyasda əməkdaşlıq edirlər:

- a. bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması, onlara qarşı mübarizə və cinayət təqibinin aparılması;
- b. zərərçəkənlərin müdafiəsi və yardımla təmin edilməsi;
- c. bu Konvensiya ilə müəyyən edilmiş zorakılıq əməlləri ilə bağlı istintaq və icraat;
- d. müdafiə tədbirləri haqqında əmrlər daxil olmaqla Tərəflərin məhkəmə orqanlarının verdiyi müvafiq mülki və cinayət işləri üzrə qərarların icra edilməsi.

2. Tərəflər bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş və yaşadığı yerlərdən fərqli bir Tərəfin ərazisində törədilmiş zorakılıq əməllərinin qurbanlarının yaşadıkları dövlətin səlahiyyətli orqanlarına şikayət edə bilməsi üçün zəruri qanunvericilik tədbirləri və digər tədbirlər görürlər.

3. Əgər cinayət işləri, ekstradisiya və bu Konvensiyanın Tərəfi olan digər ölkənin çıxardığı Mülki və cinayət işləri üzrə məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı qarşılıqlı hüquqi yardım göstərən və bunu müqavilənin olması ilə şərtləndirən Tərəf belə müqavilənin bağlanmadığı Tərəfdən bu cür hüquqi yardımın göstərilməsi barədə müraciət alırsa, o bu Konvensiyanı cinayət işləri, ekstradisiya və digər Tərəfin bu Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş cinayətlər barəsində çıxardığı mülki və cinayət işləri üzrə məhkəmə qərarlarının icrası üzrə qarşılıqlı hüquqi yardım göstərmək üçün hüquqi baza hesab edə bilər.

4. Tərəflər lazım gələrsə, üçüncü dövlətlərin mənfəəti üçün nəzərdə tutulan inkişaf naminə yardım proqramlarında qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onlarla mübarizənin birləşdirilməsinə səylər göstərməli və 18-ci maddənin 5-ci bəndinin şərtlərinə uyğun olaraq zərərçəkmişlərin müdafiəsini asanlaşdırmaq məqsədilə üçüncü dövlətlərlə ikitərəfli və coxtərəfli sazişlər bağlamalıdırlar.

Maddə 63 – Təhlükə altında olan şəxslərlə bağlı tədbirlər

Malik olduğu məlumat əsasında hər hansı bir Tərəf bir şəxsin başqa dövlətin ərazisində Konvensiyanın 36, 37, 38 və 39-cu maddələrində nəzərdə tutulan hər hansı zorakılıq aktına məruz qalma təhlükəsi altında olduğuna inanarsa, məlumata malik olan Tərəfin müvafiq müdafiə tədbirlərinin görülməsini təmin etməklə bu məlumatı sonuncuya ötürməsi tələb olunur. Mümkün olduqda, bu məlumatlara təhlükədə olan şəxsin mənafeyi naminə istifadə oluna biləcək mövcud müdafiə qanunları haqqında təfərrüatlar da daxil edilməlidir.

Maddə 64 – Məlumat

1. Sorğu edilən Tərəf sorğu göndərən Tərəfi dərhal bu fəslə müvafiq surətdə görülmüş tədbirlərin yekun nəticələri haqqında məlumatlandırır. Sorğu edilən Tərəf həmçinin sorğu göndərən Tərəfə nəzərdə tutulan tədbirin həyata keçirilməsini mümkünsüz edən və ya əhəmiyyətli şəkildə gecikməsinə səbəb olan şərtlər haqqında da məlumat verməlidir.

2. Tərəf öz milli qanunvericiliyi çərçivəsində əvvəlcədən tələb olmadan öz araşdırmaları nəticəsində əldə etdiyi məlumatları, bu məlumatların açıqlanmasının Konvensiyaya əsasən müəyyən edilmiş zorakılıq əməllərinin qarşısının alınmasında və ya bu cür cinayət əməlləri ilə əlaqədar istintaq və məhkəmə icraatının başladılması, yaxud həyata keçirilməsində məlumatı qəbul edən Tərəfə kömək edəcəyi və ya bu fəslə müvafiq surətdə həmin dövlət tərəfindən əməkdaşlıq tələbinə gətirib çıxaracağı hesab edildikdə digər Tərəfə ötürə bilər.

3. 2-ci bəndə uyğun olaraq məlumat qəbul edən hər hansı bir Tərəf bu cür məlumatı məhkəmə icraatında, yaxud müvafiq mülki və cinayət mühakiməsi icraatında nəzərə alınma bilməsi məqsədi ilə əlaqədar orqanlara təqdim etməlidir.

Maddə 65 – Məlumatların qorunması

Şəxsi məlumatlar Tərəflərin Şəxsi Məlumatın Avtomatlaşdırılmış Emalı ilə bağlı Fərdlərin Müdafiəsi üzrə Konvensiyaya (ETS No. 108) əsasən üzərinə götürdükləri öhdəliklərə müvafiq surətdə saxlanılır və istifadə olunur.

IX Fəsil – Monitoring mexanizmi

Maddə 66 – Qadınlara qarşı zorakılığa və məişət zorakılığına qarşı fəaliyyət üzrə ekspertlər qrupu

1. Qadınlara qarşı zorakılığa və məişət zorakılığına qarşı fəaliyyət üzrə ekspertlər qrupu (bundan sonra "GREVIO") bu Konvensiyanın iştirakçısı ola dövlətlər tərəfindən həyata keçirilməsinə nəzarət edir.

2. GREVIO gender və coğrafi balans, o cümlədən çoxsahəli biliklər nəzərə alınmaqla minimum 10, maksimum isə 15 üzvdən təşkil olunur. Ekspert qrupunun üzvlərini Tərəflərin Komitəsi həmin Dövlətlərin irəli sürdüyü namizədlər arasından bir dəfə yenilənə bilən dörd illik müddətə və Tərəflərin vətəndaşları arasından seçir.

3. Ekspert qrupunun 10 üzvünün ilkin seçimi bu Konvensiyanın qüvvəyə minmə tarixindən sonra bir il ərzində həyata keçirilir. 5 əlavə üzv isə 25-ci ratifikasiya və ya qoşulma aktından sonra seçilir.

4. GREVIO üzvlərinin seçkiləri aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

- a. onlar yüksək mənəvi keyfiyyətlərə, insan hüquqları, gender bərabərliyi, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı, yaxud zərərçəkənlərə yardım və onların müdafiəsi sahəsində geniş səriştəyə malik və ya bu Konvensiyada nəzərdə tutulmuş sahələrdə peşəkar təcrübə nümayiş etdirmiş şəxslər arasından şəffaflıq prinsipi əsasında seçilir;
- b. GREVIO-nun iki üzvü eyni dövlətin vətəndaşı ola bilməz;
- c. onlar əsas hüquqi sistemləri təmsil etməlidirlər;

- d. onlar qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı məsələləri ilə məşğul olan müvafiq qurumları təmsil etməlidirlər;
- e. onlar fərdi keyfiyyətdə fəaliyyət göstərməli, öz funksiyalarını həyata keçirərkən müstəqil və qərəzsiz olmalı və vəzifələrini səmərəli icra etmək iqtidarında olmalıdırlar.

5. GREVİO üzvlərinin seçilməsi proseduru Tərəflərlə məsləhətləşmələr apardıqdan və onların yekdil razılığını aldıqdan sonra, bu Konvensiyanın qüvvəyə minmə tarixindən etibarən altı ay müddətində Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi tərəfindən müəyyən edilir.

6. GREVİO öz prosedur qaydalarını qəbul edir.

7. GREVİO üzvləri və 68-ci maddənin 9 və 14-cü bəndlərinə müvafiq surətdə ölkələrə səfər edən nümayəndə heyətlərinin digər üzvləri bu Konvensiyaya əlavədə müəyyən edilmiş imtiyazlardan və immunitetlərdən istifadə edirlər.

Maddə 67 –Tərəflərin Komitəsi

1. Tərəflərin Komitəsi Konvensiyanın Tərəflərinin nümayəndələrindən təşkil olunur.

2. Tərəflərin Komitəsi Avropa Şurası Baş Katibi tərəfindən çağırılır. Komitənin ilk iclası GREVİO üzvlərini seçmək üçün bu Konvensiyanın qüvvəyə minməsindən sonra bir il ərzində keçirilir. Bundan sonra ekspert qrupu öz iclasını Tərəflərin üçdə birinin, Komitənin sədrinin və ya Baş katibin müraciəti əsasında keçirir.

3. Tərəflərin Komitəsi öz prosedur qaydalarını qəbul edir.

Maddə 68 – Prosedur

1. Tərəflər GREVİO tərəfindən tərtib olunmuş sorğu anketi əsasında Avropa Şurasının Baş katibinə GREVİO-nun nəzərdən keçirməsi üçün bu Konvensiyanın müddələrinin icrası ilə bağlı həyata keçirilən qanunvericilik tədbirlərinə və digər tədbirlərə dair hesabat təqdim edir.

2. GREVİO 1-ci bəndə uyğun olaraq təqdim edilmiş hesabatı müvafiq Tərəfin nümayəndələri ilə birlikdə nəzərdən keçirir.

3. Növbəti qiymətləndirmə prosedurları GREVİO tərəfindən təyin olunan dövrlərə bölünür. Hər dövrün başlanğıcında GREVİO qiymətləndirmə proedurunun əsaslanacağı xüsusi şərtləri seçir və sorğu anketi göndərir.

4. GREVİO bu monitoring prosedurunun həyata keçirmək üçün müvafiq vasitələr müəyyən edir. O, xüsusilə də hər qiymətləndirmə dövrü üçün sorğu anketi qəbul edə bilər ki, onun əsasında Tərəflər tərəfindən icra proseduru qiymətləndirilmiş olsun. Tərəflər bu anketə və GREVİO tərəfindən göndərilən istənilən məlumat sorğularına cavab verməlidirlər.

5. GREVİO Konvensiyanın icrası ilə bağlı qeyri-hökumət təşkilatlarından və vətəndaş cəmiyyətindən, habelə milli insan hüquqları təsisatlarından məlumatlar ala bilər.

6. GREVİO bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan sahələrdə mövcud olan digər regional və beynəlxalq sənədlərdən və qurumlardan əldə edilən məlumatı lazımı şəkildə nəzərə alır.

7. Hər qiymətləndirmə dövrü üçün sorğu anketi qəbul edərkən GREVİO Tərəflərin bu Konvensiyanın 11-ci maddəsinə müvafiq surətdə apardıqları tədqiqatları və məlumat toplanılmasını nəzərə alır.

8. GREVİO Konvensiyanın həyata keçirilməsi ilə əlaqədar Avropa Şurasının İnsan hüquqları üzrə Komissarından, Parlament Assambleyasından və Avropa Şurasının müvafiq ixtisaslaşmış qurumlarından, habelə digər beynəlxalq sənədlərə əsasən təsis edilmiş qurumlardan məlumat ala bilər. Bu qurumlara təqdim edilən şikayətlər və onların nəticələri GREVİO üçün açıq olmalıdır.

9. Əldə edilən məlumatlar yetərli olmadıqda və ya 14-cü bənddə müəyyən edilmiş hallarda GREVIO milli hakimiyyət orqanları ilə əməkdaşlıq etməklə və müstəqil milli ekspertlərin köməyi ilə subsidiar əsasda ölkə səfərləri təşkil edə bilər. Bu səfərlər zamanı GREVIO konkret sahələr üzrə mütəxəssislərin yardımından yararlı ola bilər.

10. GREVIO qiymətləndirmənin əsaslandığı müddələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı təhlili, o cümlədən müvafiq Tərəfin müəyyən edilmiş problemləri necə həll etməsi ilə əlaqədar təklifləri əks etdirən hesabat layihəsi hazırlayır. Hesabat layihəsi rəy verilməsi üçün qiymətləndirmənin aparıldığı Tərəfə təqdim edilir. Onun şərtləri hesabatı qəbul edərkən GREVIO tərəfindən nəzərə alınır.

11. Əldə edilən bütün məlumatlar və Tərəfin şərtləri əsasında GREVIO bu Konvensiyanın müddələrinin həyata keçirilməsi ilə bağlı həmin Tərəfin gördüyü tədbirlərə dair hesabatı və nəticələri qəbul edir. Bu hesabat və nəticələr müvafiq Tərəfə və Tərəflərin Komitəsinə göndərilir. GREVIO-nun hesabat və nəticələri qəbul edildikdən sonra müvafiq Tərəfin mümkün şərtləri ilə birlikdə dərc olunur.

12. 1-8-ci bəndlərdə nəzərdə tutulmuş prosedura xələl yetirmədən Tərəflərin Komitəsi GREVIO-nun hesabatı və nəticələri əsasında bu Tərəfə ünvanlanmış a) GREVIO-nun nəticələrini həyata keçirmək üçün görülən tədbirlər, tələb olunarsa, onların həyata keçirilməsi ilə bağlı məlumat təqdim etmək üçün tarixin müəyyən edilməsi ilə bağlı və b) bu Konvensiyanın müvafiq qaydada həyata keçirilməsi həmin Tərəflə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə yönəlmiş tövsiyələr qəbul edə bilər.

13. GREVIO Konvensiyanın ciddi pozuntularının miqyasının və ya sayının qarşısını almaq və ya məhdudlaşdırmaq üçün dərhal diqqət tələb edən problemlərin olduğu vəziyyəti əks etdirən etibarlı məlumat alarsa, qadınlara qarşı ciddi, kütləvi və ya davamlı zorakılıq hallarının qarşısını almaq üçün görülən tədbirlərlə bağlı xüsusi hesabatın təcili surətdə təqdim edilməsini tələb edə bilər.

14. Müvafiq Tərəfin təqdim etdiyi, habelə ona məlum olan hər hansı digər etibarlı məlumatı nəzərə alaraq GREVIO araşdırma aparmaq və araşdırma barədə təcili surətdə GREVIO-ya məruzə etmək üçün bir və ya bir neçə üzvünü təyin edə bilər. Tələb olunarsa və Tərəfin razılığı ilə araşdırmaya həmin Tərəfin ərazisinə səfər də daxil edilə bilər.

15. 14-cü bənddə nəzərdə tutulmuş araşdırmanın nəticələrini təhlil etdikdən sonra GREVIO bu nəticələri hər hansı şərh və tövsiyələrlə birgə müvafiq Tərəfə və lazım olarsa, Tərəflərin Komitəsinə və Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinə təqdim edir.

Maddə 69 – Ümumi tövsiyələr

GREVIO lazım bildiyi hallarda bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinə dair ümumi tövsiyələri qəbul edə bilər.

Maddə 70 – Monitoring prosesinə parlamentlərin cəlb olunması

1. Milli parlamentlər bu Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün görülən tədbirlərin monitoringində iştirak etmək üçün dəvət olunur.

2. Tərəflər GREVIO-nun hesabatlarını öz milli parlamentlərinə təqdim etməlidir.

3. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası mütəmadi olaraq bu Konvensiyanın həyata keçirilməsində əldə olunan irəliləyişləri qiymətləndirməyə dəvət edilir.

X Fəsil – Digər beynəlxalq sənədlərlə əlaqə

Maddə 71 – Digər beynəlxalq sənədlərlə əlaqə

1. Bu Konvensiya bu Konvensiyanın Tərəflərinin iştirakçısı olduqları və ya gələcəkdə olacaqları və bu Konvensiya ilə tənzimlənən məsələlərlə bağlı müddəaları əks etdirən digər beynəlxalq sənədlərdən irəli gələn öhdəliklərə xələl gətirmir.

2. Bu Konvensiyanın Tərəfləri onun müddəalarını tamamlamaq və ya gücləndirmək və ya Konvensiyada təsbit olunmuş prinsiplərin tətbiqini asanlaşdırmaq məqsədi ilə bu Konvensiyadan irəli gələn məsələlərə dair bir-biri ilə ikitərəfli və ya çoxtərəfli sazişlər bağlaya bilərlər.

XI Fəsil – Konvensiyaya düzəlişlər

Maddə 72 – Düzəlişlər

1. Bu Konvensiyaya düzəliş edilməsi ilə bağlı edilmiş hər hansı təklif Avropa Şurasının Baş katibinə təqdim edilir və onun tərəfindən Avropa Şurasına üzv olan dövlətlərə, Konvensiyanı imzalamış hər bir dövlətə, Konvensiyanın bütün Tərəflərinə, Avropa İttifaqına, 75-ci maddəyə uyğun olaraq bu Konvensiyanı imzalamağa dəvət edilmiş hər bir dövlətə və 76-cı maddəyə əsasən bu Konvensiyaya qoşulmağa dəvət edilmiş hər bir dövlətə göndərilir.

2. Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi təklif olunan düzəlişi nəzərdən keçirdikdən və Konvensiyanın Avropa Şurasına üzv olmayan Tərəfləri ilə məsləhətləşdikdən sonra Avropa Şurası Nizamnaməsinin 20-ci maddəsinin “d” bəndində nəzərdə tutulmuş çoxluq tərəfindən düzəlişi qəbul edə bilər.

3. Nazirlər Kabineti tərəfindən 2-ci bəndə uyğun olaraq qəbul edilmiş hər hansı düzəlişin mətni qəbul edilmək üçün Tərəflərə göndərilir.

4. 2-ci bəndə uyğun olaraq qəbul edilmiş hər hansı düzəliş, bütün Tərəflərin düzəlişin qəbul edilməsi barədə Baş Katibliyə bildirişin göndərildiyi tarixdən sonra bir aylıq müddətin bitməsinin ardınca gələn ayın ilk günündə qüvvəyə minir.

XII Fəsil – Yekun müddəalar

Maddə 73 – Bu Konvensiyanın təsirləri

Bu Konvensiyanın müddəaları, qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onlarla mübarizə sahəsində insanlar üçün daha əlverişli hüquqlar təmin edən və ya təmin edəcək, qüvvədə olan və ya qüvvəyə minə bilən milli qanunvericilik aktlarına və tərəflərin üzərinə hüquqi öhdəlik qoyan digər beynəlxalq sənədlərin müddəalarına xələl gətirmir.

Maddə 74 – Mübahisələrin həlli

1. Tərəflər bu Konvensiyanın müddəalarının tətbiqi və ya təfsiri ilə bağlı ortaya çıxıb bilən hər hansı mübahisəni ilk öncə danışıqlar, barışdırma, arbitraj məhəməsi və ya öz qarşılıqlı razılaşma əsasında qəbul etdikləri hər hansı digər dinc nizamasalma yolu ilə həll etməyə çalışmalıdırlar.

2. Avropa Şurasının Nazirlər Kabineti Tərəflərin də razılığı ilə mübahisəli məsələlərdə onların istifadə edə biləcəyi həll prosedurlarını müəyyən edə bilər.

Maddə 75 – İmzalama və qüvvəyə minmə

1. Bu Konvensiya Avropa Şurasının üzv dövlətləri, onun hazırlanmasında iştirak etmiş üzv olmayan dövlətlər və Avropa İttifaqı tərəfindən imzalanmaq üçün açıqdır.

2. Bu Konvensiya təsdiq edilməli, qəbul olunmalı və ya bəyənilməlidir. Ratifikasiya, qəbul və ya təsdiqləmə sənədləri saxlanılmağı üçün Avropa Şurasının Baş Katibinə təqdim edilir.

3. Bu Konvensiya Avropa Şurasının ən azı 8 üzv ölkəsi də daxil olmaqla 10 imzalayan tərəfin 2-ci bəndin müddəalarına uyğun olaraq Konvensiyanın Tərəflər üçün hüquqi öhdəlik daşıyan sənəd olduğuna razılıq verməsindən sonra üç aylıq müddətin bitməsinin ardından gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

4. 1-ci bənddə nəzərdə tutulan və Konvensiyanın Tərəflər üçün hüquqi öhdəlik xarakteri daşıyan sənəd olduğuna sonradan razılıq verən hər hansı dövlət və ya Avropa Birliyi barəsində Konvensiya ratifikasiya, qəbul və ya təsdiqləmə sənədinin saxlanılması üçün Şurasının Katibliyinə verildiyi tarixdən sonra üç aylıq müddətin bitməsinin ardından gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

Maddə 76 – Konvensiyaya qoşulma

1. Bu Konvensiya qüvvəyə mindikdən sonra Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi Konvensiyanın Tərəfləri ilə məsləhətləşdikdən və onların yekdil razılığını aldıqdan sonra Konvensiyanın Hazırlanmasında iştirak etməmiş Avropa Şurasına üzv olmayan dövlətləri Avropa Şurasının Nizamnaməsinin 20-ci maddəsinin d bəndində nəzərdə tutulan çoxluğun qəbul etdiyi qərar və Tərəflərin Nazirlər Komitəsində təmsil olunmaq səlahiyyəti verilmiş nümayəndələrinin yekdil razılığı ilə bu Konvensiyaya qoşulmağa dəvət edə bilər.

2. Konvensiyaya qoşulan hər hansı dövlətə münasibətdə sözügedən sənəd qoşulma haqqında sənədin Avropa Şurasının Baş Katibinə təqdim edildiyi tarixdən sonra üç aylıq müddətin bitməsinin ardından gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

Maddə 77 – Ərazi tətbiqi

1. Hər hansı bir dövlət və ya Avropa İttifaqı Konvensiyanın imzalandığı və ya təsdiq, qəbul, bəyənilmə və ya qoşulma sənədlərinin saxlanmağa verildiyi zaman Konvensiyanın şamil olunacağı ərazi və ya əraziləri müəyyənləşdirə bilər.

2. Hər bir Tərəf sonradan istənilən vaxt Avropa Şurasının Baş katibinə ünvanlanmış bəyanatlabu Konvensiyanın tətbiq sahəsinə bəyanatda qeyd edilən və beynəlxalq münasibətlərinə görə məsuliyyət daşdığı, yaxud adından öhdəlik vermə səlahiyyətinin təmin olunduğu digər əraziləri daxil edə bilər. Bu cür ərazi barəsində Konvensiya belə bəyanatın Baş katib tərəfindən qəbul edildiyi tarixdən sonra üç aylıq müddətin bitməsinin ardından gələn ayın birinci günü qüvvəyə minir.

3. Əvvəlki iki bəndə əsasən, qeyd edilmiş ərazi ilə bağlı verilmiş hər hansı bəyanat Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanlanmış bildirişlə geri götürülə bilər. Bəyanatın geri götürülməsi bu cür bildirişin Baş Katib tərəfindən qəbul edildiyi tarixdən sonra üç aylıq müddətin bitməsinin ardınca gələn ayın birinci günü qanuni qüvvəyə minir.

Maddə 78 – Qeyd-şərtlər

1. Bu Konvensiyanın hər hansı müddəası ilə bağlı 2 və 3-cü bəndlərdə nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla heç bir qeyd-şərt irəli sürülə bilməz.

2. Hər hansı dövlət və ya Avropa İttifaqı Konvensiyanın imzalandığı və ya ratifikasiya, qəbul, təsdiq və ya üzvlük sənədlərinin saxlanmağa verildiyi vaxt Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanlanmış bəyanatla aşağıda verilmiş müddəaları yalnız xüsusi hallarda və ya vəziyyətlərdə tətbiq edib-etmək hüququnu özündə saxladığını bəyan edə bilər:

- 30-cu maddənin 2-ci bəndi;
- 44-cü maddənin 1-ci bəndinin e yarım bəndi, 3-cü və 4-cü bəndləri;
- yüngül cinayət əməlləri ilə bağlı 35-ci maddəyə dair 55-ci maddənin 1-ci bəndi;
- 37, 38 və 39-cu maddələrə dair 58-ci maddə;
- 59-cu maddə.

3. Hər hansı dövlət və ya Avropa İttifaqı Konvensiyanın imzalandığı və ya təsdiq, qəbul, bəyənilmə və ya üzv olma sənədlərinin saxlanmağa verildiyi vaxt Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanlanmış bəyanatla 33 və 34-cü maddələrdə nəzərdə tutulmuş əməllərə görə cinayət sanksiyalarının əvəzinə qeyri-cinayət sanksiyaları təmin etmək hüququnu özündə saxladığını bəyan edə bilər.

4. Hər hansı bir Tərəf Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanladığı bəyanatla qeyd-şərti tamamilə və ya qismən geri götürə bilər. Bu bəyanat Baş Katib tərəfindən qəbul edildiyi tarixdən etibarən qüvvəyə minir.

Maddə 79 – Qeyd-şərtlərin etibarlılığı və onlara yenidən baxılması

1. 78-ci maddənin 2 və 3-cü bəndlərində nəzərdə tutulan qeyd-şərtlər bu Konvensiyanın müvafiq Tərəfi barəsində qüvvəyə mindiyi gündən etibarən beş il müddətinə etibarlıdır. Lakin bu cür qeyd-şərtlər eyni müddət üçün yenilənə bilər.

2. Qeyd-şərtin etibarlılıq müddətinin bitməsindən on səkkiz ay əvvəl Avropa Şurası Baş Katibliyi müvafiq Tərəfə etibarlılığın bitməsi haqqında bildiriş göndərir. Etibarlılıq müddətinin bitməsindən əvvəl üç aydan gec olmayaraq Tərəf Baş katibə qeyd-şərtini saxladığı, ona düzəliş etdiyi və ya onu ləğv etdiyi barədə bildiriş göndərir. Müvafiq Tərəf bildiriş təqdim etməzsə, Baş Katib həmin Tərəfi qeyd-şərtin avtomatik olaraq 6 ay müddətinə uzadıldığı barədə məlumat verir. Müvafiq Tərəfin müddətin bitməsindən əvvəl qeyd-şərtini saxladığını və ya ona düzəliş etdiyini bildirməməsi qeyd-şərtin bitməsi ilə nəticələnir.

3. Əgər hər hansı bir Tərəf 78-ci maddənin 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq qeyd-şərt irəli sürürsə, onun yenilənməsindən əvvəl və ya tələb əsasında GREVIO-ya bu qərarını əsaslandıracaq izahat verməlidir.

Maddə 80 – Denonsasiya

1. Hər hansı Tərəf istənilən vaxt Avropa Şurasının Baş Katibinə bildiriş ünvanlamaqla bu Konvensiyanı Denonsasiya edə bilər.

2. Belə denonsasiya Baş katibin bildirişi qəbul etdiyi tarixdən keçən üç ay müddətinin bitməsindən sonrakı ayın birinci günü qüvvəyə minir.

Maddə 81 – Bildiriş

Avropa Şurasının Baş Katibi Avropa Şurasına üzv dövlətlərə, Konvensiyanın işlənilib hazırlanmasında iştirak etmiş üzv olmayan dövlətlərə, Konvensiyanı imzalamış bütün dövlətlərə, bütün Tərəflərə, Avropa İttifaqına və bu Konvensiyaya qoşulmağa dəvət edilmiş bütün dövlətlərə aşağıdakı məlumatları verməlidir:

- a. hər bir imza;
- b. ratifikasiya, qəbul, təsdiq və ya üzv olmaya dair sənədinin saxlanmağa verilməsi;
- c. 75 və 76-cı maddələrə uyğun olaraq bu Konvensiyanın bütün qüvvəyə minmə tarixləri;
- d. 72-ci maddəyə əsasən qəbul edilmiş bütün düzəlişlər və onların qüvvəyə minmə tarixləri;
- e. 78-ci maddəyə uyğun verilmiş hər hansı bir qeyd-şərt və ya qeyd-şərtin geri götürülməsi;
- f. 80-ci maddənin müddəalarına müvafiq olaraq edilmiş istənilən denonsasiya;
- g. bu Konvensiya ilə əlaqədar hər hansı bir akt, bildiriş və ya məlumat.

Bunun təsdiqi olaraq imza səlahiyyəti verilmiş aşağıda imza edən şəxslər bu Konvensiyanı imzalamışlar.

[2011-ci ilin] may ayının [11-ci] günü [İstanbul] şəhərində hər ikisi eyni hüquqi qüvvəyə malik olan iki nüsxədə İngilis və Fransız dillərində, bir nüsxəsi Avropa Şurasının arxivində saxlanılmaqla tərtib edilmişdir. Avropa Şurasının Baş Katibi mətnin təsdiqlənmiş surətlərini Avropa Şurasının üzv ölkələrini, bu Konvensiyanın işlənilib hazırlanmasında iştirak edən üzv olmayan dövlətlərə, Avropa İttifaqına və Konvensiyaya üzv olmaq üçün dəvət edilmiş hər bir ölkəyə göndərir.

Mənbə: Sazişlər Departamenti <http://conventions.coe.int> - * Hüquqlardan imtina.

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında Avropa Şurası Konvensiyasına izahat Məruzəsi

Istanbul, 11.V.2011

I. Giriş

1. Məişət zorakılığı da daxil olmaqla qadınlara qarşı zorakılıq halları, Avropada insan hüquqları ilə bağlı hələ də susqunluqla yanaşılan gender əsaslı zorakılıqların ən ciddi formalarından biridir. Digər qurbanlara, məsələn, uşaqlar, kişilər və yaşlılara qarşı məişət zorakılığı da gizlədilmiş anlayışdır, bu isə olduqca çox ailəyə diqqət yetirilməməsi ilə nəticələnir.

2. Avropa üzrə yayılma dərəcələri məlum deyildir, lakin bir çox üzv Dövlətlər milli səviyyədə qadınlara qarşı zorakılığın dərəcəsini ölçmək məqsədilə getdikcə daha çox sorğu aparmışdır. Metodologiyaların fərqlənməsinə baxmayaraq, bu sorğuların icmalı onu göstərir ki, ölkələr boyu bütün qadınların beşdə-birindən başlayaraq, dördə-birinə qədər yetkin həyatı boyunca ən azı bir dəfə fiziki zorakılığa məruz qalmışdır, onda-birindən çoxu isə cinsi zorakılıqdan, o cümlədən güc tətbiqindən istifadədən əziyyət çəkmişdir. Zorakılığın bütün formaları, o cümlədən psixoloji təzyiq üzrə göstəricilər 45%-ə qədər yüksək olmuşdur. Belə zorakılıq aktlarının böyük əksəriyyəti onlara bilavasitə yaxın olan sosial mühitdə kişilər, əksər hallarda isə partnyorlar, və ya keçmiş partnyorlar tərəfindən törədilir.

3. Digər təşkilatlardan əldə edilmiş məlumatların təhlili mühafizəkar hesablamaları dəstəkləyir, belə ki, bu hesablamaya görə, bütün qadınların təxminən 12-15%-i 16 yaşından sonra məişət zorakılığının olduğu münasibətdə olmuşdur. Daha çox qadın isə həttə ayrıldıqdan sonra da keçmiş partnyorlarının fiziki və cinsi zorakılığından əziyyət çəkməyə davam edir, bu isə onu göstərir ki, xeyli sayda qadın üçün zorakı münasibətlərin bitməsi hələ mütləq fiziki təhlükəsizliyə dəlalət etmir.

4. Uşaqlara qarşı məişət zorakılığı halları geniş yayılmışdır və aparılan araşdırmalar qadınlara qarşı məişət zorakılığı ilə uşaqlara qarşı fiziki zorakılıq halları arasında, eləcə də evdə zorakılığı şahidlik etməsi nəticəsində uşaqlara dəyən psixoloji travmalar arasında əlaqənin olduğunu aşkar etmişdir. Məişət zorakılığının digər formalarına, məsələn, yaşlılara qarşı zorakılıq halları və kişilərə qarşı məişət zorakılığı halları barədə etibarlı məlumatlara isə nisbətən az rast gəlinir.

5. Qadınlara qarşı zorakılıq dünyada geniş yayılmış anlayışdır. BMT-nin Qadınlara qarşı Zorakılığın Bütün Formalarının Ləğvi üzrə Konvensiyanın Qadınlara Qarşı Ayrıseçkiliyin Ləğvi Komitəsi (CEDAW) (bundan sonra CEDAW) qadınlara qarşı zorakılığa dair 19 (1992) sayılı ümumi tövsiyəsində qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın qadınlara qarşı ayrıseçkiliyin bir forması kimi tanınmasına kömək etmişdir. BMT Baş Assambleyası 1993-cü ildə Qadınlara qarşı Zorakılığın Ləğvi haqqında Bəyannamə qəbul etmiş, beləliklə, qadınlara qarşı zorakılığa dair beynəlxalq tədbirlərin əsası qoyulmuşdur. Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platforması 1995-ci ildə qadınlara qarşı zorakılığın ləğvini gender bərabərliyinin digər tələbləri ilə yanaşı, strateji məqsəd hesab etmişdir. BMT Baş Katibi 2006-cı ildə qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarına dair ətraflı araşdırmasını dərc etmiş və orada qadınlara qarşı zorakılığa dair nəşrləri və beynəlxalq hüquqi bazaları sadalamış, eləcə də bu məsələnin həllində müəyyən uğur qazanmış "ümidverici təcrübələr" in təfərrüatlarını tərtib etmişdir.

6. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında Avropa Şurası Konvensiyası, qeyri-üzv dövlətlərin ratifikasiyasına və qoşulmasına açıq olan regional

alət kimi, digər regional insan hüquqları təşkilatlarının bu sahədə qoyduğu standartları tamamlayır və genişləndirir. 1994-cü ildə Amerika Dövlətləri Təşkilatının qəbul etdiyi qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi, cəzalandırılması və aradan qaldırılmasına dair Amerika Konvensiyası və 2003-cü ildə Afrika İttifaqının qəbul etdiyi Xalqların və İnsanların Hüquqlarına dair Afrika Xartiyasının Afrikada Qadınların Hüquqlarına dair Protokolu qadınlara qarşı zorakılıq məsələsindən bəhs edir. Xarakter etibarilə daha hərtərəfli olan Avropa Şurası Konvensiyası qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə məqsədilə dünya səviyyəsində fəaliyyəti əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirir.

Avropa Şurasının fəaliyyəti

7. 47 üzv dövləti və bu dövlətlərin 800 milyon vətəndaşını təmsil edən Avropa Şurasını narahat edən məsələlərdən biri də insan hüquqlarının müdafiə və qorumaqdır. Qadınlara qarşı zorakılıq, o cümlədən məişət zorakılığı Avropa Şurasının özəyini təşkil edən əsas dəyərlərə xələl gətirir.

8. Avropa Şurası, xüsusilə Qadınlara Qarşı Zorakılıqla Mübarizə üzrə Rəhbər Komitə (CDEG) 1990-cı illərdən etibarən qadınların zorakılıqdan qorunmasının təşviq edilməsi məqsədilə bir sıra təşəbbüslər göstərmişdir. 1993-cü ildə keçirilmiş Qadınlara Qarşı Zorakılıqla Mübarizə üzrə 3-cü Avropa Nazirlər Konfransı çərçivəsində qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi strategiyaları: mətbuat və digər vasitələr mövzusunda həsr edilmişdi.

9. Nəticə etibarilə, yaradılmış Qadınlara qarşı Zorakılıqla Mübarizə haqqında Fəaliyyət Planı milli idarəetmə strukturları üçün ilk hərtərəfli strateji baza rolunu oynadı. Bu, 2002-ci ildə Nazirlər Komitəsinin qadınların zorakılıqdan qorunmasına dair üzv dövlətlərə verdiyi Rec (2002)5 sayılı Avropa Şurası Təvsiyəsinin qəbulu ilə müşayiət olundu. Bu tövsiyə Avropada ilk dəfə Avropa Şurasına bütün üzv dövlətlərdə qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və qurbanların qorunmasına dair hərtərəfli strategiyaların mühüm mərhələsini təşkil edir. Sənəd 2002-ci ildən etibarən üzv dövlətlərin qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizəsində ən mühüm istinad mətni rolunu oynamışdır. İrəliləyişləri qiymətləndirmək məqsədilə bu tövsiyənin icrası müntəzəm surətdə monitorinq çərçivəsi vasitəsilə izlənilir. Bir neçə monitorinq dövrü tamamlanmış, nəticələr qiymətləndirilmiş və dərc edilmişdir. Nəticələrə əsasən, xüsusilə qanunvericilik sahələrində, polis istintaqı və məhkəmə prosedurlarında qadınlara qarşı zorakılığa cinayət qanununun cavabını təkmilləşdirmək məqsədilə xeyli iş görülmüşdür. Buna baxmayaraq, bir çox boşluqlar qalmaqdadır. Digər sahələrdə, xüsusilə qurbanlara xidmətlərin göstərilməsi sahəsində çox az irəliləyiş var.

10. Avropa Şurasına üzv dövlətlərin Dövlət və Hökumət Başçıları qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılmasına yeni təkan vermək və bu məqsədlə öhdəliklərini bir daha təsdiqləmək məqsədilə Üçüncü Sammitdə (Varşava, 16-17 may 2005-ci il) məsələyə dair genişmiqyaslı kampaniya aparmağa qərar verdi. Kampaniya Qadınlara qarşı Zorakılıq, o cümlədən Məişət Zorakılığı ilə Mübarizə üzrə Avropa Şurasının İşçi Qrupu tərəfindən aparılmalı və yaxından izlənilməli idi, üzvləri isə Avropa Şurası Baş Katibi tərəfindən təyin edilirdi.

11. Kampaniya üç səviyyədə aparıldı: hökumətlərarası, parlament və yerli. Üzv dövlətlərdən dörd əsas sahədə – hüquqi və strateji tədbirlər, qurbanlara dəstək və onların mühafizəsi, məlumat toplanılması və maarifləndirmə sahəsində əhəmiyyətli irəliləyiş etmək xahiş edilmişdi. Onlar eyni zamanda qadınların zorakılıqdan qorunmasına dair Rec(2002)5 sayılı Təvsiyənin daha yaxşı tətbiqi naminə lobbicilik məqsədi ilə milli kampaniyalar keçirməyə dəvət edildi və üzv dövlətlərin yarından çoxu bunu icra etdi.

12. 47 milli parlamentin nümayəndə heyətlərindən ibarət olan Avropa Şurası Parlament Assambleyasının misilsiz rolu sayəsində kampaniyaya güclü parlament ölçüsü əldə edilmişdir. Parlamentarilərin bir çoxu qadınları gender əsaslı zorakılıqdan qorumaq məqsədilə fərdi yaxud birlikdə qanunvericiliyə dəyişikliklər edilməsinə fəal səy göstərmişdir. Parlamentarilər qadınlara qarşı zorakılığa dair parlament müzakirələri və dinləmələri təşkil edərək, eləcə də müsahibələr və ictimai bəyanatlar verərək, bu mövzuya dair məlumatlılığın artırılmasına böyük töhfə vermişdir. Bir çox üzv dövlətlərin parlamentariləri dəyişiklik üçün fəal lobbiciliyə davam edir və milli səviyyədə qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizəyə həsr olunan "Əlaqədar Parlamentarilərin Şəbəkəsi"ni yaratmışdır.

13. Kampaniya Avropada problemin miqyasını aşkar etmiş, eyni zamanda bir çox müxtəlif üzv dövlətlərdə müsbət təcrübə və təşəbbüs nümunələrini işıqlandırmışdır. Kampaniya aparıcı aktorlar arasında məlumatlılığı artırdı və qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif formalarını siyasi proqrama daxil etməyə kömək etmişdir.

14. Bundan əlavə, İşçi Qrupu tərəfindən qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılmasına dair milli tədbirlərin qiymətləndirilməsi Avropa boyu qurbanların eyni səviyyədə mühafizə və dəstəkdən faydalanmasını təmin etmək məqsədilə hüquqi normaların uyğunlaşdırılmasının və müvafiq məlumatların toplanmasının zəruriliyini göstərdi. Bu səbəbdən İşçi Qrupu Yekun Fəaliyyət Hesabatında (EG-TFV (2008) 6) tövsiyə etmişdir ki, Avropa Şurası qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə məqsədilə insan hüquqları konvensiyası hazırlasın.

15. Bundan əlavə, Avropa Ədliyyə Nazirləri 27-ci konfranslarında (Yerevan, Ermənistan, 12-13 oktyabr 2006-cı il) bu kimi zorakılığın gender, mənşə və iqtisadi asılılıqdan irəli gələn bərabərsizliklər baxımından ayrışdırılmağa əsaslandığından xəbərdar olaraq, partnyora qarşı zorakılığa dair Avropa Şurasının hüquqi alətinin zəruriliyini qiymətləndirmək qərarı vermişdir. "Məişət zorakılığına qarşı konvensiyanın mümkünlüyünün araşdırılması"nın nəticələrinin (CDPC (2007)09 rev) ardınca Cinayət Problemləri üzrə Avropa Komitəsi (CDPD) belə qənaətə gəlmişdir ki, bu kimi alət zəruridir.

16. Parlament Assambleyası uzun müddətdir ki, qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarına qarşı sərt siyasi mövqe tutmuşdur. O, qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif formalarına dair bir sıra qətnamələr və tövsiyələr, xüsusilə qadın sünneti haqqında 1247 (2001) sayılı Qətnamə, məişət zorakılığı haqqında 1582 (2002) sayılı Qətnamə, "namusa görə cinayətlər" haqqında 1327 (2003) sayılı Qətnamə, zorakı nikahlar və uşaq nikahları haqqında 1723 (2005) sayılı Tövsiyə, "cinsi istəyi artıran dərmanlar" ilə əlaqəli seksual təcavüz halları haqqında 1777 (2007) sayılı Tövsiyə və son olaraq, Feminizidlər haqqında 1654 (2009) sayılı Qətnamə və Qadınların zorlanması, o cümlədən Nikahda zorlanma halları haqqında 11691 (2009) sayılı Qətnamə qəbul etmişdir.

17. Parlament Assambleyası gender əsaslı zorakılığın ən sərt və geniş yayılmış formalarının qarşısının alınması, ondan mühafizə və məhkəmə proseduruna cəlb olunmasına dair hüquqi icbari xarakterli standartların yaradılmasına dəfələrlə çağırış etmiş və qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizəyə dair Avropa Şurası Konvensiyasının hazırlanmasına dəstəyini ifadə etmişdir.

18. Qadınlara qarşı zorakılığa dair konvensiya hazırlamaq barədə İşçi Qrupunun verdiyi tövsiyələrə və partnyora qarşı zorakılığa dair konvensiya barədə mümkünlik araşdırmasının nəticələrinə cavab olaraq, Nazirlər Komitəsi hər iki sahəni – qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığını özündə əks etdirən edən hüquqi baxımdan məcburi xarakterli standartların yaradılması mandatına malik çoxprofilli komitə təsis etmək qərarı verdi.

19. Nəticə etibarilə, Avropa Şurası Nazirlərin Müavinləri 10 dekabr 2008-ci il tarixli 1044-cü iclasında Qadınlara qarşı Zorakılıq və Məişət Zorakılığının Qarşısının alınması və onunla Mübarizə üzrə Ad-hok Komitənin (CAHVIO) səlahiyyətlərini ("məişət zorakılığı, o cümlədən qadınlara qarşı zorakılığın spesifik formaları, qadınlara qarşı zorakılığın digər formalarının qarşısının alınması və onlarla mübarizə aparılması və bu kimi zorakılığın qurbanlarının qorunması və dəstəklənməsi, eləcə də təqsirlilərin məsuliyyətə cəlb edilməsi" məqsədilə bir və ya daha artıq hüquqi icbari alət(lər) hazırlanması) qəbul etdi. Müavinlər eyni zamanda tələb etmişdir ki, CAHVIO "30 iyun 2009-cu ilə qədər təklif edilmiş alət(lər)in mövzu və məzmunları, iş metodları və iş cədvəlinə dair mövqeyi barədə aralıq hesabat təqdim etsin ki, Nazirlər Komitəsi zəruri hallarda bu məsələlərə dair qərar verməsinə şərait yaransın". Aralıq hesabatda Komitənin rəyi öz əksini tapmışdı, belə ki, Konvensiyanın diqqət mərkəzində qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi dururdu. Bundan əlavə, Konvensiyada qadınlara qeyri-mütənasib təsir göstərən məişət zorakılığından bəhs ediləcək, lakin onun müddəalarının məişət zorakılığının bütün qurbanlarına tətbiqinə imkan veriləcəkdi. Müavinlər 1 iyul 2009-cu il tarixli 1062-ci iclaslarında "aralıq hesabatı nəzərə aldı (...)" və "CAHVIO-nu aralıq hesabatda göstərilmiş iş proqramı və iş cədvəlinə uyğun işi davam etdirməyə və xüsusilə hesabatda təklif edilmiş alətləri hazırlamağa dəvət etdi". Bunun əsasında CAHVIO 2009-cu ilin dekabr ayında qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında Konvensiyaya dair danışıqlara başladı. CAHVIO mətni yekunlaşdırmaq məqsədilə 2009-cu ilin dekabr ayında və 2010-cu ilin fevral, iyun/iyul, sentyabr, noyabr və dekabr aylarında altı iclas keçirmişdir.

20. Konvensiya layihəsinin mətni 2010-cu ilin dekabr ayında CAHVIO-nun iclasında təsdiqləndi və rəy üçün Parlament Assambleyasına təqdim edilməsi məqsədi ilə Nazirlər Komitəsinə ötürüldü. Parlament Assambleyası 11 mart 2011-ci ildə konvensiya layihəsi haqqında öz rəyini bildirdi.

21. Qadınların zorakılıqdan qorunmasına dair 2002(5) sayılı Təvsiyəni rəhbər tutaraq, Konvensiya Avropada ilk dəfə qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınmasına və təqsirlilərin cəzalandırılmasına dair hüquqi cəhətdən icbari standartları müəyyənləşdirir. O, qadınların insan hüquqlarının qorunmasında əhəmiyyətli boşluğu doldurur və Tərəfləri məişət zorakılığının bütün qurbanlarının mühafizəsinə qədər genişləndirməyə həvəsləndirir. Bununla belə, o, qadınlara qarşı zorakılığın ləğvini qadınlara kişilər arasında substantiv bərabərliyə nail olmaq kimi daha geniş müstəvidə çərçivələndirir və beləliklə, qadınlara qarşı zorakılığın ayrıseçkiliyin bir forması kimi tanıyır.

II. Konvensiyanın müddəalarına dair şərh

Preambula

22. Preambula Konvensiyanı imzalayanların insan hüquqları və təməl azadlıqlara olan öhdəliyini bir daha bəyan edir. O, yalnız Avropa Şurası və BMT çərçivəsində bu Konvensiyanın miqyası ilə birbaşa əlaqəli olan ən mühüm beynəlxalq hüquqi sənədləri xatırladır.

23. Bu Konvensiyaya dair danışıqlar prosesində bu beynəlxalq hüquqi alətlər, xüsusilə Avropa Şurasının hazırladığı alətlər nəzərə alınmışdır. Bundan əlavə, tərtibçilər Avropa Şurası Parlament Assambleyasının aşağıdakı təvsiyələrini diqqətə almışdır: Avropada qadınlara qarşı zorakılığa dair 1450(2000) sayılı Təvsiyə, Qadınlara qarşı məişət zorakılığına dair 1582 (2002) sayılı Təvsiyə, Məcburi nikahlar və uşaq nikahlarına dair 1723 (2005) sayılı Təvsiyə, Qadınlara qarşı məişət zorakılığı ilə mübarizədə birləşmiş Parlamentlərə dair 1759 (2006) Təvsiyə, "görüş zamanı zorlama aktının törədilməsi üçün dərmanlar və narkotik vasitələrdən istifadə edilməsi" ilə əlaqədar cinsi hücumlara dair 1777 (2007) sayılı Təvsiyə, Qadınlara qarşı məişət zorakılığı hallarına qarşı mübarizədə birləşmiş Parlamentlər: Kampaniyanın rüb ortası qiymətləndirilməsinə dair 1817 (2007) sayılı Təvsiyə, Qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizə: Avropa Şurasının konvensiyasına doğru haqqında 1847 (2008) sayılı Təvsiyə, Silahlı münaqişədə qadınlara qarşı cinsi zorakılığa dair 1873 (2009) sayılı Təvsiyə, qadınların və qızların zorla qaçırılması da daxil olmaqla, gender əsaslı insan hüquqları pozulması halları ilə mübarizə sahəsində Fəaliyyətə dair 1868 (2009) sayılı Təvsiyə, Feminisidlərə dair 1861 (2009) sayılı Təvsiyə, "Namus-şərəf naminə törədilən cinayətlər"lə mübarizənin təcili zəruriliyinə dair 1881 (2009) sayılı Təvsiyə, Qadınların zorlanması, o cümlədən nikahda zorlanmaya dair 1887 (2009) sayılı Təvsiyə, Miqrant qadınlar: xüsusilə məişət zorakılığına məruz qalma riski haqqında 1891 (2009) sayılı Təvsiyə və Məişət zorakılığının şahidi olan uşaqlara dair 1905 (2010) sayılı Təvsiyə. Eynilə, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar Qadınlara qarşı məişət zorakılığı hallarına qarşı mübarizəyə dair 260 (2009) sayılı Təvsiyəni və Avropa Şurası Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin Qadınlara qarşı məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 279 (2009) sayılı Qətnaməsini nəzərə almışdır. Bundan başqa, danışıqlar aşağıdakı siyasi bəyannamələrə əsaslanırdı.

24. Əlavə olaraq, aşağıdakı siyasi bəyanatlar da danışıqlar prosesinə təkan vermişdir:

- a. Qadınlar və Kişilər arasında Bərabərlik üzrə 5-ci Avropa Nazirlər Konfransında qəbul olunmuş Bəyannamə və Fəaliyyət Proqramı (Skopye, 22-23 yanvar 2003-cü il);
- b. Avropa Şurasının Dövlət və Hökumət Başçılarının Üçüncü Sammitində qəbul edilmiş Fəaliyyət Planı (Varşava, 16-17 may 2005-ci il);
- c. Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin qəbul etdiyi "Gender bərabərliyinin reallığa çevrilməsi" Bəyannaməsi (Madrid, 12 may 2009-cu il);
- d. Avropa Şurası Ədliyyə Nazirlərinin 29-cu Konfransında qəbul edilmiş məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona cavabı dair 1 sayılı Qətnamə (Tromso, Norveç, 18- 19 iyun 2009-cu il);
- e. Qadın və kişilər arasında bərabərliyə görə məsul olan Avropa Şurasının 7-ci Nazirlər Konfransında qəbul edilmiş Fəaliyyət Planı və Qətnamə (Bakı, 24-25 may 2010-cu il);

- f. 1995-ci ildə Qadınların Dördüncü Dünya Konfransında qəbul edilmiş Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platforması, BMT Baş Assambleyasının bütövlükdə 23-cü xüsusi sessiyasının Ad-hok Komitə məruzəsi (Pekin + 5 – siyasi bəyannamə və yekun sənəd), eləcə də 2005-ci ildə BMT-nin Qadınların Statusu üzrə Komissiyasının 49-cu sessiyasının siyasi bəyannaməsi (Pekin + 10) və 2010-cu ildə BMT-nin Qadınların Statusu üzrə Komissiyasının 54-cü sessiyasının siyasi bəyannaməsi (Pekin + 15) və Qadınlar 2000: Gender Bərabərliyi, 21-ci əsr İnkişaf və Sülh.

25. Preambulada Konvensiyanın əsas məqsədi göstərilir: qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının olmadığı Avropanın yaradılması. Bu məqsədlə o, gender bərabərliyinə nail olmaqla qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi arasında qəti əlaqə yaradır. Bu zəmin əsasında o, qadınlara qarşı zorakılığın struktur xarakterini və onun qadınlarla kişilər arasında tarixi cəhətdən qeyri-bərabər güc əlaqələrinin olduğunu göstəricisidir. Nəticə etibarilə, Preambula Konvensiyada nəzərdə tutulmuş müxtəlif tədbirlərə qadınlara qarşı ayrıseçkiliklə mübarizə və qanunda və faktiki olaraq gender bərabərliyinə nail olmaq kimi geniş kontekstdə qadınlara qarşı zorakılığın ləğvini çərçivələndirən zəmin yaradır. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, CEDAW-ın 1-ci maddəsində nəzərdə tutulduğu kimi, “qadınlara qarşı ayrıseçkilik siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni, mülki və ya istənilən digər sahədə, ailə vəziyyətindən asılı olmayaraq, kişi və qadınların hüquq bərabərliyi əsasında qadınların insan hüquqları və əsas azadlıqlarının qəbul edilməsini, qadınların onlardan istifadə etmələrini və ya onları həyata keçirmələrini cinsi əlamətə görə zəiflətməyə və ya yox etməyə yönəldilən istənilən fərqləndirməni, istisnayı və ya məhdudluğu” şərh edilməlidir. Tərtibçilər eyni zamanda qəbul edirlər ki, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı struktur, qrup və fərdi səviyyələrdə izah edilə və anlaşıla bilər. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı mürəkkəb anlayışlardır və onları anlamaq üçün bir-biri ilə əlaqəli müxtəlif yanaşmalardan istifadə etmək zəruridir.

26. Sənəd layihəsini hazırlayanlar vurğulamaq istəyiblər ki, qadınlara qarşı zorakılıq qadınların öz hüquqlarından, xüsusilə həyat, təhlükəsizlik, azadlıq, ləyaqət, fiziki habelə emosional toxunulmazlıq kimi əsas hüquqlarından istifadə etmələrini ciddi şəkildə pozur, məhdudlaşdırır və ya yaheçə endirir və buna görə də hökumətlər zorakılıq hallarına etinasızlıqla yanaşa bilməzlər. Bundan başqa, onlar xüsusilə vurğulayıblar ki, zorakılıq yalnız qadınlara deyil, həm də bütövlükdə cəmiyyətə mənfi təsir göstərir və buna görə də belə hallara qarşı təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsi tələb olunur. Son olaraq, onlar vurğulayıb ki, bəzi qrup qadınlar, məsələn, əlilliyi olan qadınlar və qızlar həm evdə, həm də evdən kənarında çox zaman daha çox zorakılıq, zədə, sui-istifadə, etinasızlıq və ya laqeyd münasibət, pis rəftar və ya istismar riski ilə üzləşirlər.

27. Qadınlara qarşı məişət zorakılığı da daxil olmaqla, qadınlara qarşı zorakılıq hallarının birmənalı şəkildə gender əsaslı anlayış olduğunu təsdiqləməklə yanaşı, Konvensiyanı imzalayanlar açıq-aydın tanıyır ki, kişilər və oğlanlar da məişət zorakılığının qurbanı ola bilərlər və bu zorakılıq hallarının aradan qaldırılması lazımdır. Uşaqlara gəldikdə isə, belə hesab olunur ki, onların zorakılıq qurbanı olduqlarını düşünmək üçün onların bilavasitə zorakılığa məruz qalmasına ehtiyac yoxdur, məişət zorakılığına şahidlik də psixoloji və digər travmalara səbəb oluvə bu da onların qurbana çevrilməsi üçün yetərli sayılır.

28. Sənəd layihəsini hazırlayanlar vurğulamaq istəyiblər ki, bu Konvensiyada əksini olunan öhdəliklər Tərəflərdən mətbuat azadlığı və digər mətbu orqanlarda ifadə azadlığına dair konstitusional qaydalara və ya fundamental prinsiplərə zidd olan tədbirlər görmələrini tələb etmir.

29. Qeyd etmək vacibdir ki, Konvensiyada əks olunan tədbirlər dövlətlərin İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının (bundan sonra AİHK) tanıdığı hüquqların qorunması ilə bağlı müsbət öhdəliklərinə xələl gətirmir. Tədbirlər həmçinin qadınlara qarşı zorakılıq sahəsində mühüm standartları müəyyənləşdirən və bu kimi zorakılıq hallarının qarşısının alınması üçün zəruri olan bir sıra müsbət öhdəliklərin və tədbirlərin işlənilib hazırlanmasında sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar üçün bələdçiliyi təmin edən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun artan sayını nəzərə almalıdır.

Fəsil I – Məqsədlər, izahlar, bərabərlik və ayrı-seçkiliyin olmaması, ümumi öhdəliklər

Maddə 1 – Konvensiyanın məqsədləri

30. Bənd 1 Konvensiyanın məqsədlərini göstərir. Bənd 1 (a) qadınların bütün növ zorakılığa qarşı qorunması eləcə də qadınlara qarşı və məişət zorakılığının qarşısının alınması, izlənməsi və aradan qaldırılması kimi Konvensiyanın xüsusi məqsədini qeyd edir.

31. Qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması və qanun üzrə və faktiki olaraq gender bərabərliyinə nail olunması arasında əlaqənin olmasını göstərən giriş hissəsində qeyd edilənlərlə yanaşı 1 (b) bəndində müəyyən edilmişdir ki, Konvensiya qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılmasına və qadın və kişilər arasında substantiv bərabərliyinin təşviq olunmasına öz əhəmiyyətli töhfəsini verəcək. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, bunu Konvensiyanın məqsədlərindən biri kimi aydın şəkildə qeyd edilməsinin zəruri olduğunu hesab ediblər.

32. 1 (c) bəndi qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığına məruz qalmış bütün zərər çəkmiş şəxslərin qorunması və onlara dəstək verilməsi ilə bağlı hərtərəfli yanaşmanın zəruriliyini özündə əks etdirir. Bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının zorakılıq qurbanları üçünəğir nəticələrə səbəb olmuşdur. Yalnız onların gələcək təhlükəsizliyini təmin etmək, onların fiziki və psixoloji sağlamlığını bərpa etməklə yanaşı, eləcə də öz həyatlarını yenidən qurmaları üçün də hərtərəfli çərçivə yaradılması zəruridir. Bu çərçivə insan hüquqlarına əsaslanan yanaşmaya uyğun olaraq əsaslandırılmalıdır.

33. 1 (d) bəndində VIII Fəsildə daha ətraflı qeyd edilmiş beynəlxalq əməkdaşlıq haqqında bəhs edilir. Beynəlxalq əməkdaşlıq tək-cə cinayət və mülki məsələlərdə hüquqi əməkdaşlıqla məhdudlaşmır, həmçinin Konvensiya üzrə müəyyən edilmiş hüquq pozuntularının qarşısını almaq və təcili olaraq zərərlərdən qorunmanı təmin etmək üçün məlumatların mübadilə edilməsinə qədər məsələləri əhatə edir.

34. Zorakılığın aradan qaldırılması vahid yanaşmanın bir hissəsi kimi hərtərəfli təşkilatlararası əməkdaşlığı tələb edir. Bu yanaşmada nəzərdə tutulmuş zorakılığın qarşısının alınması və zorakılığa qarşı mübarizə Konvensiyanın 1 (e) bəndində yekun məqsədi kimi bəyan edilmişdir. Bu məsələ sonradan II Fəsildə və Konvensiyanın digər bölmələrində də qeyd edilmişdir.

35. 2-ci bənddə qeyd edilir ki, Tərəflərin bu şərtləri səmərəli şəkildə yerinə yetirmələrinə əmin olmaq üçün Konvensiya xüsusi nəzarət mexanizmini təklif edir. Bu, Tərəflərin Konvensiyaya riayət etməsindən əmin olma və Konvensiyanın daha uzun müddətə qüvvədə qalması deməkdir (IX Fəsil üzrə şərhələrə baxın).

Maddə 2 – Konvensiyanın tətbiq dairəsi

36. 1-ci bənddə qeyd edilir ki, bu Konvensiyanın əsas predmeti qadınlara qarşı törədilən məişət zorakılığı daxil olmaqla, qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarına yönəlib. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar məişət zorakılığı qurbanlarının əksər hissəsinin qadınlar olduğunu qeyd etməyi zəruri hesab ediblər.

37. Konvensiyanın tətbiq dairəsi üzrə 2-ci bənddə əks olunan müddəa Tərəfləri bu Konvensiyanı həmçinin kişilər və uşaqlara qarşı törədilən məişət zorakılığı hallarına da tətbiq etməyə həvəsləndirir. Buna görə də Tərəflər, bu zorakılıq qurbanları əlaqədar Konvensiyanın qüvvədə olma müddətinin uzadılmasına dair qərar qəbul ediblər. Onları bu addımı daha müvafiq hesab etdikləri təzə və yaşadıkları cəmiyyətdəki xüsusi milli vəziyyəti və inkişaf hallarını nəzərə almaqla ata bilirlər. Lakin, qadınlara qarşı törədilmiş gender əsaslı zorakılığın müxtəlif formalarına diqqəti yönəltməkməqsədi ilə 2-ci bənd Tərəflərdən Konvensiyanı həyata keçirərkən zorakılığın bu formasının qurbanı olmuş şəxslərə daha çox xüsusi diqqət yetirmələrini tələb edir. Bu o deməkdir ki, müxtəlif təzahürləri ilə birlikdə məişət zorakılığının növlərindən biri olan qadınlara qarşı törədilən gender əsaslı zorakılıq Konvensiyanın həyata keçirilməsində görülmüş bütün tədbirlərin mərkəzində durmalıdır.

38. Konvensiyanın giriş hissəsində qeyd edilmiş beynəlxalq humanitar hüququn və Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Əsasnaməsinin əsas prinsipləri əsasən silahlı qarşıdurma zamanı

(lakin müstəsna deyil) baş verəmə zorakılığa görə beynəlxalq qanun üzrə fərdi cinayət məsuliyyətini təsdiq edir. Roma Əsasnaməsinin 7-ci Maddəsi (hər hansı mülki əhaliyə qarşı genişmiqyaslı və ya sistemətic hücumların tərkib hissəsi kimi insanlığa qarşı törədilən cinayət) və 8-ci Maddəsinə (müharibə cinayətləri) zorlama və cinsi zorakılıq kimi qadınlara qarşı geniş şəkildə törədilən zorakılıq cinayətləri də daxildir. Lakin, hazırki Konvensiyada qeyd edilmiş zorakılıq formaları silahlı qarşıdurmalar və ya işğalçılıq dövrlərində səngimək bilmir. Buna görə də 3-cü bənddə silahlı qarşıdurmalar zamanı Konvensiyanın beynəlxalq humanitar hüquq və beynəlxalq cinayət hüququnun davamı kimi tətbiq edilməsi nəzərdə tutulur.

Maddə 3 – Anlayışlar

39. 3-cü Maddədə Konvensiya vasitəsilə tətbiq edilən bəzi anlayışlar qeyd edilmişdir.

“Qadınlara qarşı zorakılıq” Anlayışı

40. “Qadınlara qarşı zorakılıq” anlayışında açıq şəkildə qeyd edilir ki Konvensiyanın məqsədləri üçün qadınlara qarşı zorakılıq insan hüquqlarının pozulması və ayrı- seçkilik forması kimi başa düşülür. Bu anlayış Konvensiyanın 1 (b) Maddəsində qeyd edilmiş məqsədlər ilə üst- üstə düşür və Konvensiyanı həyata keçirərkən bu anlayışı nəzərə almaq lazımdır. Anlayışın ikinci hissəsi üzv ölkələrin Nazirlər Komitəsinin qadınların şiddətə qarşı qorunması haqqında Avropa Şurası Təvsiyyəsinin (2002-c il) 5-ci Redaksiyasında, həmçinin qadınların zorakılığa qarşı qorunması haqqında QAAQK-nin (BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğv edilməsi üzrə komitəsi) 19 sayılı Ümumi Təvsiyyəsində (1992), həmçinin Qadınlara Qarşı Şiddətin Bütün Formalarının Aradan qaldırılması haqqında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Bəyannaməsinin 1-ci maddəsində qeyd edilmiş şərtlər ilə eynidir. Konvensiyanı işləyib hazırlayanlar psixoloji zorakılıq ilə əlaqədar ola bilən “iqtisadi zərər” anlayışını da bura daxil etmək üçün həmin maddəni genişləndirdi.

“Məişət zorakılığı” anlayışı

41. 3 (b) Maddəsində bioloji və ya hüquqi ailə əlaqələrindən asılı olmayaraq ailə üzvlərinin və ya ailə daxili fərdlərin arasında fiziki, cinsi, psixoloji və iqtisadi zorakılıq aktlarını əhatə edən məişət zorakılığı anlayışı da qeyd edilmişdir. 40-cı bənddə qeyd edilənlər ilə birlikdə iqtisadi zorakılıq psixoloji zorakılıq ilə əlaqələndirilə bilər. Məişət zorakılığına zorakılığın iki əsas növü daxildir: hazırki və ya keçmiş ər-arvad və ya partnyorlar arasındakı intim əlaqə ilə bağlı partnyor zorakılığı və tipik olaraq uşaqlar və valideynlər arasında baş verən ailə daxili zorakılıq. Bu hər iki cinsin qurbanları və günahkarlarını əhatə edən cinsi ayrı – seçkilik anlayışıdır.

42. İntim əlaqə ilə bağlı partnyor zorakılığı kimi məişət zorakılığına da hazırki və ya keçmiş ər və arvadın, həmçinin hazırki və ya keçmiş partnyorların arasında olan fiziki, cinsi, psixoloji və ya iqtisadi zorakılıq daxildir. Bu qadınlara qeyri- mütənəsbib təsir göstərən zorakılıq formasıdır və buna görə də açıq şəkildə cinsi anlamda başa düşülür. “Məişət” sözünün həmin zorakılığın harada baş verməsi mövzusunun məhdudlaşdırılmasına baxmayaraq, Konvensiyanı işləyib hazırlayanlar, zorakılıq adətən münasibət başa çatdıqdan sonra davam edir və buna görə də belə razılaşıdırılıb ki, zorakılığın baş verməsi üçün zərər çəkmiş şəxsin zorakılıq törədən təqsirkar şəxslə birgə yaşamlarına lüzum görülmədiyini bildiriblər. Nəsilərarası məişət zorakılığına bir şəxsin qarşı tərəfin uşağına və ya valideyninə qarşı (qocalıqdan sui istifadə) törətdiyi və ya fərqli ailələrdən olan iki və ya daha çox ailə üzvlərinin arasında baş verən fiziki, cinsi, psixoloji və iqtisadi zorakılıq halları daxildir. Bu məsələdə də zərər çəkmiş şəxs və təqsirkar şəxsin birlikdə yaşamasına ehtiyac duyulmur.

“Gender”Anlayışı

43. Konvensiya qadınlar və kişilər arasında bərabərliyə nail olunması ilə bağlı daha geniş çərçivədə qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və bu yolda mübarizə öhdəliyini qoyduğundan konvensiyanı hazırlayanlar “gender” ifadəsini müəyyən etməyi zəruri hesab etmişlər. Konvensiyanın məzmununda iki cinsə, kişi və qadın cinslərinə əsaslanan gender termini izah edir ki, cəmiyyətdə qadınlar və kişilər üçün müvafiq hesab edilən və sosial cəhətdən formalaşmış rol, davranış, fəaliyyət və atributlar da vardır. Araşdırmalar göstərir ki, müəyyən rollar və stereotiplər istənməyən və zərərli təcrübələrin yaranmasına səbəb olur və qadınlara qarşı zorakılığı qəbul edilən olmasında tövhe verir. Belə cinsiyət rollarını aradan qaldırmaq üçün 12 (1) Maddədə ümumi öhdəlik kimi zorakılığın

qarşısının alınmasında qadınların alçaldılması və ya stereotipli gender rollarına əsaslanan qərəzli fikirlərin, adətlərin, ənənələrin və digər təcrübələrin aradan qaldırılması nəzərdə tutulmuşdur. Digər tərəfdən Konvensiya qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının cinsi aspektləri ilə bağlı zorakılıq qurbanlarını müdafiə etmək və onlara dəstək olmağa çağırır. Bu o deməkdir ki, fenomenin mürəkkəbliyinə bərabər şəkildə cavab vermək üçün zorakılığın bu formaları qadınlar və kişilər arasında üstünlük təşkil edən bərabərsizliyə, qadınlara qarşı mövcud olan stereotiplər, gender rolları və ayrı-seçkiliyə ünvanlanmalıdır. Bu anlayış üzrə “gender” termini Konvensiyada istifadə edilmiş “qadınlar” və “kişilər” terminlərinin əvəz edilməsi üçün nəzərdə tutulmamışdır.

“Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq” anlayışı

44. “Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq” termini Konvensiyanın istənilən yerində istifadə edilmişdir və qadın olduqları üçün qadınlara qarşı göstərilən və ya onlara qeyri- mütənasib təsir edən zorakılığa istinad edir. Bu zorakılığın digər növlərindən fərqlənir, belə ki qurbanın cinsi burada qeyd edilmiş zorakılıq aktları üçün əsas xarakter daşıyır. Başqa sözlə desək, gender əsaslı zorakılıq qadına qarşı törədilmiş hər hansı zərəre istinad edir və qadınlar və kişilər arasındakı fərqliliklərə əsaslanan qeyri-bərabər güc əlaqələrinin səbəbi və nəticəsində özünü göstərir, bu da öz növbəsində qadınların həm özəl həm də ictimai sahələrdə təbəci statusu almasına gətirib çıxarır. Bu növ zorakılıq cəmiyyəti idarə edən sosial və mədəni strukturlar, normalar və dəyərlərdə dərinə kök salmışdır və adətən süjüt və inkarçılıq mədəniyyəti ilə əbədiləşdirilir. “Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq” ifadəsinin bu Konvensiyada istifadə edilməsi qadınların zorakılığa qarşı qorunması haqqında QAAQK-nin (Qadınlara qarşı Ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması komitəsi) 19 sayılı Ümumi Təvsiyyəsində (1992), Qadınlara Qarşı Şiddətin Azaldılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının Bəyannaməsində (1993) və üzv ölkələrin Nazirlər Komitəsinin qadınların şiddətə qarşı qorunması haqqında Avropa Şurası Təvsiyyəsinin (2002-c il) 5-ci Redaksiyasında istifadə edilmiş “gender əsaslı zorakılıq” ifadəsinə bərabər bir ifadə kimi başa düşülür. Bu ifadə gender stereotiplərindən qaynaqlanan və adətən qadınların hədəf olduğu zorakılıqdan qadınları müdafiə etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

“Qurban” anlayışı

45. Konvensiya qurbanlara istinad edilən bir sıra ifadələrdən ibarətdir. “Qurban” termini müvafiq olaraq 3 (a) Maddəsində və 3 (b) Maddəsində qeyd edildiyi kimi həm qadınlara qarşı edilən zorakılığın qurbanlarına həm də məişət zorakılığının qurbanlarına istinad edilir. Qadınlara qarşı zorakılığın qurbanları yalnız qadınlar, həmçinin qızlar olarkən məişət zorakılığının qurbanlarına isə kişilər, qadınlar, həmçinin uşaqlar da daxil ola bilər. Digər beynəlxalq insan hüquqları müqavilələrinə uyğun olaraq “uşaq” termini on səkkiz yaşından aşağı olan istənilən şəxsi bildirir. “Zorakılıq qurbanı” termini isə Konvensiyanın tətbiq dairəsinə uyğun olaraq başa düşülür.

“Qadınlar” anlayışı

46. Əsas fakt ondan ibarətdir ki, Konvensiyada nəzərdə tutulmuş zorakılığın bir çox formaları həm qadınlara həm də qızlara qarşı törədilir, konvensiyanı hazırlayanlar Konvensiyanı yalnız yaşca böyük qurbanlara tətbiq edilməsinin məhdudlaşdırmaq niyyətində olmamışdır. Buna görə də f bəndində açıq şəkildə qeyd edilir ki, “qadınlar” termini həmçinin yaşı on səkkiz yaşdan az olan qızları da daxil edir.

47. Bu Konvensiya dövlətlər arasında bir razılaşmadır və yalnız onlar üçün öhdəliklər yarada bilər. 3 və 4-cü Maddələrə qeyd edilmiş şərtlər hər hansı yeni hüquqları əmələ gətirmir, lakin mövcud olan insan hüquqlarına aydınlıq gətirir. Fiziki şəxslər üçün hər hansı öhdəliklər Tərəflərin Konvensiyaya uyğun olaraq qəbul etdiyi qanunverici və digər tədbirlərə əsaslanır.

Maddə 4 – Əsas hüquqlar, bərabərlik və ayrıseçkiliyin olmaması

48. 1-ci bənddə belə bir prinsip qeyd edilmişdir ki, hər bir şəxs dövlət və özəl sektorda zorakılıqdan uzaq yaşamaq hüququna malikdir. Konvensiyanın məzmununa diqqət yetirərkən, onu hazırlayanlar əsasən gender əsaslı zorakılıqdan zərər çəkmiş qadınlar üçün bu hüququn qorunması və təşviq edilməsi ilə bağlı xüsusi öhdəliyin əlavə edilməsini zəruri hesab edir.

49. Qadınlara qarşı ayrı-seçkilik qadınlara qarşı zorakılıq hallarına qarşı dözümlülük üçün əlverişli zəmin yaradır. Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və ona qarşı mübarizənin aparılması istiqamətində görülən hər hansı tədbirlər qadın və kişilər arasında bərabərliyin təşviq edilməsinə ehtiyac duyulur, belə ki, yalnız substantiv bərabərlik (qadın və kişilər arasında həqiqi, real bərabərlik) gələcəkdə belə zorakılıq hallarının qarşısını almağa imkan verəcək. Opuz Türkiyə hökumətinə qarşı iş üzrə məhkəmə qərarında Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qadınlara qarşı ayrı-seçkilik və zorakılıq arasındakı əlaqəni müzakirə etmiş və belə bir qənaətə gəlmişdir ki, gender əsaslı zorakılıq ayrı-seçkilik formasıdır, çünki bu, əsasən bilavasitə qadınlara təsir edir və qadınların kişilərlə eyni əsaslarla qanunvericilik üzrə qorunması təmin edilməyib.

50. Bu səbəblərə görə 2-ci bənd qadınlar və kişilər arasındakı real bərabərlik prinsipini dəstəkləyir, burada Tərəflərdən təkəcə qadınlara qarşı bütün ayrı- seçkilik formalarını pisləməklə bərabər bərabərlik prinsipi də qanunvericiliyə tətbiq etmələri, bu prinsipin praktiki olaraq həyata keçirilməsi, həmçinin qanunvericilikdə ayrı- seçkiliyə qadağan olunması və ayrı- seçkilik ilə bağlı qanun və təcrübələrin ləğv edilməsi tələb olunur. Burada etiraf edilir ki, Avropa Şurasının, xüsusən də AİHM və onun Protokolları, Avropa Sosial Xartiyası və onların Üzv olduqları QAAAQK (Qadınlara qarşı Ayrı-seçkilik Aradan Qaldırılması Üzrə Komitə) kimi digər beynəlxalq qurumların insan haqları ilə bağlı sənədlərində qeyd edilmiş bütün mülki, siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara malik olmaq və onların həyata keçirilməsi üçün şiddətdən azad olmaq hüququndan istifadə Tərəflərin qadınlar və kişilər arasında bərabərliyi təmin etmək öhdəliyi ilə əlaqələndirilir.

51. Qeyd etmək vacibdir ki, bu bənd qadınlar və kişilər arasında bərabərlik prinsipini qanunvericiliyə daxil etmək tələbini yerinə yetirmək üçün Tərəflərə iki seçim növünü təqdim edir: konstitusiya dəyişikliyi və ya onun digər qanunvericilik aktında qeyd edilməsi. Bundan başqa, qadınlar və kişilər arasında bərabərliyin praktiki olaraq həyata keçirilməsini təmin etmək öhdəliyi belə bir fakta yönəlir ki, onun qanunvericiliyə daxil edilməsi adətən yetərli hesab olunmur və bu prinsipi mənalı şəkildə həyata keçirmək üçün praktiki tədbirlərin görülməsi tələb olunur.

52. 3-cü bənd Tərəflərin Konvensiyanı həyata keçirilməsindəki ayrı- seçkiliyi qadağa edir. Ayrı-seçkilik mənası AİHM-nin 14-cü Maddəsində qeyd edilən şərtlər ilə oxşardır. Ayrı- seçkiliyə qarşı şərtlərin siyahısı həmin AİHM-nin 14-cü Maddəsində, həmçinin AİHM-nin 12 sayılı Protokolunda qeyd edilmişdir. Diqqət yetirmək lazımdır ki, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi 14-cü Maddəni aydın şəkildə qeyd edilməyən həmin müddədə ayrı-seçkilik əsaslarına tətbiq etmişdir (məsələn, cinsi yönləndirmənin əsasları ilə bağlı Portuqaliya, Salgueiro da Silva Moutada 21 dekabr 1999-cu il tarixdə qəbul edilmiş qərar).

53. Bu halla bağlı qanunvericilik nəzərə alınarsa, konvensiyanı hazırlayanlar aşağıda qeyd edilmiş və Konvensiyanın əsas mövzusu olan qeyri-ayrı-seçkilik əsaslarını əlavə etmək istəmişlər: cinsiyyəti, cinsi oriyentasiyası, cinsiyyət kimliyi, yaşı, sağlamlıq vəziyyəti, əlilliyi, ailə vəziyyəti, immiqrant və ya qaçqın statusu və ya digər status, yəni ki bu bir üstü açıq siyahıdır. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığına məruz qalan qurbanların davranışlarında onlara yardım etmə ilə bağlı aparılan araşdırmalar ilə birlikdə Avropada bu sahədə xidmətlərin göstərilməsi onu göstərir ki, müəyyən qrupdan olan qurbanlara qarşı ayrı-seçkilik hələ də geniş yayılmışdır. Gender əsaslı zorakılıq aktı ilə bağlı məruzə edilərsə qadınlara hüquq mühafizə orqanları və ya digər məhkəmə orqanları tərəfindən qadınlar ayrı- seçkilik ilə bağlı maarifləndirilə bilər.

Eynilə məişət zorakılığının qurbanları olan qey, lezbi və biseksual şəxslərə (cinsi azlıqlar) cinsi seçimləri səbəbindən adətən yardım xidmətləri göstərilir. Müəyyən qrup şəxslər də həmçinin cinsi kimliyinə görə ayrı- seçkilik ilə üzləşir, adi sözlə desək bu o deməkdir ki, onların hazırkı cinsiyyəti doğum zamanı sənədlərində qeyd edilən cinsiyyətləri ilə eyni olmur. Bura transgender və ya transseksual şəxslər, mavi və ya transvestilər və cəmiyyətin müəyyən etdiyi "kişi" və ya "qadın" kateqoriyalarına uyğun gəlməyən digər qruplar kimi müxtəlif şəxslərin kateqoriyası daxildir. Bundan əlavə, miqrant və qaçqın qadınlar da yaşayış statuslarına görə yardım xidmətlərindən məhrum oluna bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, qadınlar ayrı- seçkilik çox saylı formalarına məruz qala bilər, bura əlilliyi olan qadınlar və/ ya etnik azlıqlardan olan qadınlar, Roma və ya HIV/ QİÇS infeksiyasına yoluxmuş qadınlar daxildir. Onların gender əsaslı zorakılığa məruz qalmasının heç bir fərqi yoxdur.

54. 3-cü bənddə nəzərdə tutulan ayrı-seçkilik qadağası 2-ci bənddə qeyd edilmiş qadınlara qarşı ayrı- seçkiliyə qadağaya nisbətən daha çox məhdudlaşdırılır. Bu hal Tərəflərdən bu konvensiyanın

şərtlərinin yerinə yetirən zaman ayrı- seçkiliyə yol verməməyi tələb edir, baxmayaraq ki 2-ci bənd Tərəfləri Konvensiyanın əhatə dairəsindən kənar olan ərazilərdə ayrı- seçkiliyi pisləməyə dəvət edir.

55. 4-cü bənddə Konvensiyanın üzvü olan Tərəfin qadınları gender əsaslı zorakılıqdan qorumaq üçün görmək istədiyi xüsusi tədbirlər qeyd edilmişdir – bu tədbirlər yalnız qadınların xeyri üçündür. Lakin bu şərt ümumi ayrı- seçkilik qadağasını ləğv etmir. QQALK-nın (Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğvi üzrə Konvensiya) 4-cü Maddəsinə nəzər salsaq, bu bənddə nəzərdə tutulur ki, qadınları gender əsaslı zorakılıqdan qorumaq və müdafiə etmək üçün nəzərdə tutulmuş və kişilərə şamil edilməyən xüsusi tədbirlər ayrı- seçkilik xarakteri daşımır. Bu şərt Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən qeyd edilən ayrı- seçkilik anlayışına və bununla bağlı AİHM-nin 14-cü Maddəsinə uyğun gəlir. Xüsusilə də, bu iş haqqında qanunda açıq şəkildə qeyd edilir ki, hər bir müsxtəlif və ya fərqli davranış ayrı- seçkilik hesab edilə bilməz. Məhkəmənin qeyd etdiyi kimi, məsələn Abduləziz, Kabales və Balkandalı haqqında Birləşmiş Krallığın qərarında deyilir: “hər hansı obyektiv və tutarlı səbəb olmadıqda fərqli davranış ayrı- seçkilik xarakteri daşıyır, yəni ki, bu hal qanuni məqsədə uyğun gəlmədikdə və ya istifadə edilən və ya həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan vasitələr arasında tutarlı mütnasüblük əlaqəsi olmadıqda ayrı- seçkilik qeydə alınır”. Məsələ burasındadır ki, gender əsaslı zorakılığa, həmçinin məişət zorakılığına məruz qalan qadınların sayı yalnız qadın qurbanların xeyri üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi tədbirlərdən və resurslardan obyektiv və tutarlı şəkildə istifadə etməyə çalışsan kişilərin sayından həddən artıq çoxdur.

56. Həmçinin 47-ci bəndə baxın.

Maddə 5 – Dövlət öhdəlikləri və zəruri səylər

57. Beynəlxalq hüquqa əsasən bir dövlət polis, miqrasiya işçiləri və həbsxana məmurları kimi agentlərinin davranışları ilə əlaqədar özünün beynəlxalq miqyasda təhrikedici bir hərəkətinə görə məsuliyyət daşıyır. Bu prinsip ənənəvi beynəlxalq qanun kimi geniş şəkildə qəbul edilmiş Beynəlxalq Hüquqazidd Hərəkətlərə görə Dövlətlərin Məsuliyyəti Haqqında Beynəlxalq Hüquq Komissiyasının Maddələrində (2001) qeyd edilmişdir. Beynəlxalq insan haqları qanununa əsasən, dövlətin həm mənfəi həm də müsbət öhdəlikləri vardır: dövlət məmurları qanuna hörmətlə yanaşmalı və beynəlxalq nüfuzlu hüquqa zidd əməllərdən çəkinməli və şəxsləri qeyri- dövlət qurumlarının yalnız hərəkətlərindən müdafiə etməlidir. 5-ci Maddənin 1-ci bəndində dövlətin özünün qurumları, məmurları, agentləri, müəssisələri və dövlətin adından çıxış edən digər şəxslərin qadınlara qarşı zorakılıq aktlarından çəkinməsi ilə bağlı dövlətin öhdəliyi qeyd edilsə də, buna baxmayaraq 2-ci bənddə qeyri – dövlət qurumları tərəfindən törədilən və bu Konvensiyanın məzmununun əhatə etdiyi aktlar ilə bağlı Tərəflərin öhdəliklərini həyata keçirmək üçün zəruri səyləri qeyd edilir. Hər iki halda bunu yerinə yetirə bilməmək dövlət məsuliyyətinin əmələ gəlməsinə səbəb olacaq.

58. Zəruri səylər ilə bağlı tələblər qadınlara qarşı zorakılıqla əlaqədar beynəlxalq insan hüquqları haqqında bir sıra sənədlər, mühakimələr və qərarlarda qəbul edilmişdir. Bunlara qadınların zorakılığa qarşı qorunması haqqında QAAQK-nin (Qadınlara qarşı Ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması komitəsi) 19 sayılı Ümumi Tövsiyyəsi (1992), Qadınlara Qarşı Şiddətin Azaldılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının Bəyannaməsi (1993), Amerika Ştatlarının Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş Qadınlara qarşı Zorakılığın Qarşısının alınması haqqında Konevensiya, həmçinin üzv ölkələrin Nazirlər Komitəsinin qadınların şiddətə qarşı qorunması haqqında Avropa Şurası Tövsiyyəsinin (2002-c il) 5-ci Redaksiyası daxildir.

Bundan başqa, 5-ci Maddənin məzmununda Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin iş haqqında qanunu qeyd edilmişdir. Məişət zorakılığı haqqında qanunun ən son versiyasında Məhkəmə zəruri səylərə görə öhdəliyi qəbul etmişdir (2009-cu il Opuz v. Türkiyə qərarına baxın). Müəyyən edilmişdir ki, yaşamaq hüququnu (AİHM-nin 2-ci Maddəsi) müdafiə etmək üçün nəzərdə tutulan müsbət öhdəlik dövlət qurumlarından zəruri səyləri göstərməyi tələb edir, məsələn fərdi olaraq həyatı təhlükədə olan birinin qorunmasından qabaqlayıcı əməliyyat tədbirlərinin görülməsi buna aiddir.

59. Beynəlxalq hüquq və məhkəmə praktikasında bu hadisələr fonunda konvensiyanı hazırlayanlar zəruri səylər prinsipini bu Konvensiyaya daxil etməyi mühüm hesab etmişlər. Bu nəticə öhdəliyi deyil, vasitələr öhdəliyi hesab edilir. Tərəflərdən müvafiq qurumlara həmin zorakılıq hərəkətlərinin səylə qarşısını almaq, araşdırmaq, cəza vermək və hazırlıq görmək imkanını verən üsulla bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarına öz cavablarını təşkil etməli tələb olunur. Bunu edə bilməmək

yalnız qeyri- dövlət qurumuna aid olan akta görə dövlətin məsuliyyət daşmasına səbəb olur. Beləliklə, qeyri-dövlət subyektləri tərəfindən qadınlara qarşı törədilən zorakılıq 2-ci Maddədə qeyd edilmiş insan hüquqlarının pozulmasına səbəb olur, buna görə də Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq aktlarının sayına qarşısının alınması, araşdırılması, cəza verilməsi və hazırlığın görülməsi ilə bağlı zəruri olan hüquqi və digər tədbirləri görmək, həmçinin qurbanların qorunmasını təmin etmək öhdəliyini daşıyırlar və bunu edə bilməmək onların insan hüquqlarını və əsas azadlıqlarını pozur, xələl gətirir və ya qüvvədən salır.

60. "Təzminat" termini insan hüquqları haqqında beynəlxalq qanun üzrə bərpa, təzminat, reabilitasiya, məmnunluq və zorakılığın təkrarlanmamasına zəmanət kimi kompensasiyanın fərqli formalarını əhatə edir. Kompensasiya ilə bağlı qeyd etmək lazımdır ki, təzminatın bu formasını yalnız bu Konvensiyanın 30 (2) Maddəsində qeyd edilmiş şərtlərə uyğun olaraq Tərəflərdən biri təmin edə bilər. Nəhayət, "qeyri-dövlət subyekti" termini özəl şəxsləri bildirir, bu anlayış qadınların şiddətə qarşı qorunması haqqında Avropa Şurası Təvsiyyəsinin (2002-c il) 5-ci Redaksiyasının II bəndinə artıq qeyd edilmişdir.

Maddə 6 – Gender yönümlü siyasətlər

61. 6-cı maddə Tərəflərin ümumi öhdəliklərindən bəhs edən I Fəsilə daxil edildiyindən, bu Konvensiyanın bütün digər maddələrinə tətbiq edilir. Bu öhdəlik ikili xarakter daşıyır. Bir tərəfdən, bu öhdəlik Tərəflərdən Konvensiyada gender bərabərliyinin təmin edilməsini nəinki Konvensiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı tədbirlərin işləyib hazırlayarkən, həm də onların təsirlərini qiymətləndirərkən tətbiq olunmasını tələb edir. Bu, bir Tərəfin bu Konvensiyanın həyata keçirilməsində gördüyü hər hansı tədbirin planlaşdırma mərhələsində gender təsirlərinin qiymətləndirilməsini həyata keçirmək deməkdir. Bundan əlavə, qiymətləndirmə mərhələsində Tərəflərdən müddəaların təsirində gender fərqliliyinin olub-olmadığını müəyyən etmək tələb olunur.

62. Digər tərəfdən, bu maddə Tərəfləri kişi və qadın bərabərliyinə nail olmaqla qadınların cəmiyyətdə rolunun və imkanlarının genişləndirilməsinə yönələn siyasətləri təşviq etməyə və həyata keçirməyə çağırır. Bu öhdəlik, 4-cü maddənin 2-ci bəndində əks olunan ayrı-seçkiliyi rəftarının pislənməsi və qadağan edilməsi ilə bağlı öhdəliyi tamamlayır. Kişi və qadınlar arasında bərabərliyə nail olmaq və bu Konvensiya çərçivəsində əhatə olunan zorakılığın bütün formalarına son qoyulması üçün qadınların cəmiyyətdə rolunun və imkanlarının genişləndirilməsi zərurətinə inanaraq, sənəd layihəsini hazırlayanlar, bu məqsədə nail olmaq üçün belə zorakılığın qarşısını almaq və ona qarşı mübarizə aparmaq üçün tədbirlər görülməlidir. Bu, 1-ci maddədə sadalanan Konvensiyanın məqsədləri, xüsusilə də kişi və qadınlar arasında maddi (substantiv) bərabərliyinin təşviqi, o cümlədən 1 (b) maddəsində ifadə edildiyi kimi qadınların cəmiyyətdə rolunun və imkanlarının genişləndirilməsi ilə sıx əlaqəlidir.

II Fəsil – Vahid siyasətlər və məlumatların toplanması

63. Avropa Şurası səviyyəsində danışıqlar aparılan digər sonuncu konvensiyalara analogi olaraq, bu Konvensiyada – "Qarşısının alınması", "Qorunma" və Cinayət təqibi" adlandırılan "3 P yanaşması" prinsipləri rəhbər tutulur. Bununla belə, bu Konvensiyada əhatə olunan zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə sahəsində effektiv tədbirlərin görülməsi bu üç sahədə tələb olunanlardan daha artıq tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb etdiyindən, sənədi işləyib hazırlayanlar əlavə "P" (Vahid Siyasətlər) daxil etməyi zəruri hesab ediblər.

Maddə 7 – Hərtərəfli və əlaqələndirilmiş siyasətlər

64. 1-ci bənd Tərəflərdən, fərqli tərəfdaşlar və təşkilatlar tərəfindən görülməli və bütövlükdə görülməli, o cümlədən qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə sahəsində kompleks tədbirləri özündə əks etdirən siyasətin hazırlanması və həyata keçirilməsi tələb olunur. Bu öhdəlik 2-ci bənddə daha da inkişaf etdirilir. Tərəflərdən, tətbiq olunan siyasətlərin təşkilatlararası səmərəli əməkdaşlıq vasitəsi ilə həyata keçirilməsini təmin etmələri tələb olunur. Bəzi üzv dövlətlərdə yaxşı təcrübə nümunələri onu göstərir ki, hüquq-mühafizə orqanları, məhkəmə orqanları, qadınların qeyri-hökumət təşkilatları, uşaqların müdafiə təşkilatları və digər müvafiq tərəfdaşlar öz birgə səylərini və imkanlarını, məsələn, risklərin dəqiq qiymətləndirilməsi və ya təhlükəsizlik planının işləyib hazırlanması kimi konkret bir işə yönləndirdikdə daha uğurlu nəticələr əldə olunur. Bu növ

əməkdaşlıq informasiya mübadiləsinin faydalarına inanan şəxslərə etibar edilməməlidir, lakin bütün təşkilatların riayət etmələri üçün müvafiq qayda və protokolları, eləcə də onlardan və onların verəcəyi faydalardan yararlanmaq üçün mütəxəssislərə təlim keçilməsi tələb olunur.

65. Müvafiq maraqlı tərəflərin, qurumların və təsisatların bilik və bacarıqlarının bu sahədə hər hansı siyasətin işlənilib hazırlanmasına yönləndirilməsini təmin etmək üçün 3-cü bənd "dövlət qurumları, milli, regional və yerli parlamentlər, habelə hakimiyyət orqanları, insan hüquqları təşkilatları və qeyri-hökumət təşkilatları bütün müvafiq tərəfdaşları bu işdə fəal iştirak etməyə çağırır. Bu sənəd layihəsini işləyib hazırlayanların, xüsusilə qadın hüquqları ilə məşğul olan QHT-lərin və miqrant təşkilatların, eləcə də dini qurumların daxil etmək istədiyi natamam siyahıdır. İnsan hüquqları üzrə milli təsisatlar Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının 48/134, 1993-cü il tarixli qətnaməsi ilə qəbul edilmiş BMT-nin İnsan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üçün milli qurumlara dair prinsiplərinə uyğun olaraq yaradılmış təsisatlara aid edilir. Avropa Şurasının bir çox üzv ölkələrində milli insan hüquqları təşkilatları mövcud olduğundan, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar onları mövcud olduqları yerdə, müvafiq iştirakçılar siyahısına daxil etməyi zəruri hesab ediblər. Bu müddəə, mövcud olmadığı yerdə, bu cür təsisatları yaratmaq öhdəliyini özündə əks etdirmir. Milli, regional və yerli parlamentləri bu müddəaya daxil edərkən, sənədi işləyib hazırlayanlar federal sistemlə qanunverəmə səlahiyyətlərinin müxtəlif səviyyələrini əks etdirməyi istəyiblər. Bir tərəfdən, hərtərəfli və əlaqələndirilmiş siyasət elementlərinin təmin edilməsinin bir yolu, digər tərəfdən də milli fəaliyyət planlarının hazırlanması ilə bütün aidiyyəti təşkilatların bu işlərə cəlb edilməsi ola bilər.

Maddə 8 – Maliyyə resursları

66. Bu məqalənin məqsədi, dövlət orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlər üçün müvafiq maliyyə və insan resurslarının ayrılmasını təmin etməkdir. Avropa Şurasına üzv dövlətləri daxilində, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə aparılması ilə məşğul olan qeyri-hökumət təşkilatları üçün (bundan sonra QHT-lərə) dövlət maliyyələşməsinə dair müxtəlif təcrübələr mövcuddur. Buna görə də, Tərəflərin üzərinə qoyulan öhdəlik, QHT-lər və vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlərə maliyyə və insan resurslarının ayrılması vəzifəsini özündə əks etdirir.

67. Üzv dövlətlərin müxtəlif iqtisadi vəziyyətləri nəzərə alınmaqla, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar müvafiq resursların ayrılması ilə bağlı bu öhdəliyin əhatə dairəsinin məhdudlaşdırılması yolunu seçiblər. Bu o deməkdir ki, ayrılan resurslar müəyyən edilmiş hədəflərə və ya həyata keçiriləcək tədbirlərə uyğun olmalıdır.

Maddə 9 – Qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti

68. Bir çox üzv dövlətlərdə, məişət zorakılığı qurbanlarına xidmətlərin əhəmiyyətli hissəsi, həmçinin qadınlara qarşı məişət zorakılığının digər müxtəlif formalarının qurbanlarına xidmət göstərilməsi qeyri-hökumət və ya vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən həyata keçirilir. Onlar sığınacaq axtaran şəxslərə hüquqi məsləhət, tibbi yardım və psixoloji məsləhət xidmətlərinin, habelə qaynaq xətt və digər mühüm xidmətlərin göstərilməsində geniş təcrübəyə malikdirlər.

69. Bu maddənin məqsədi, bu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınmasında və bu hallara qarşı mübarizə aparılmasında bu müxtəlif təşkilatların mühüm rolunu və töhfəsini vurğulamaqdır. Buna görə də, bu maddə üzrə Konvensiyanın Tərəflərindən onların fəaliyyətinin tanınmasını, məsələn onların təcrübələrindən yararlanmaq və onların 7-ci maddənin nəzərdə tutduğu təşkilatlararası əməkdaşlığa və ya çoxşaxəli hökumət siyasətinin həyata keçirilməsi prosesində onların tərəfdaş kimi iştirakının təmin edilməsi kimi birgə fəaliyyətlərə cəlb etmək tələb olunur. Belə tanınmadan başqa, bu maddə Konvensiyanın tərəflərindən xüsusi qeyri-hökumət və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının fəaliyyətinin fəal şəkildə təşviq edilməsini, həvəsləndirilməsini və dəstəklənməsini tələb edir. Bu onlara öz fəaliyyətlərini mümkün qədər yaxşı həyata keçirməsinə imkan verir. Konvensiyanın 9-cu maddəsinin yalnız qadınlara qarşı zorakılığa qarşı mübarizə sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına istinad etməsinə baxmayaraq, bu Tərəflərə məişət zorakılığı ilə mübarizəyə yönələn və qeyri-hökumət və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətləri davam etdirmələrinə və daha geniş şəkildə dəstəkləmələrinə mane olmamalıdır.

Maddə 10 – Əlaqələndirici qurum

70. 1-ci bənddə bir və ya bir neçə rəsmi quruma dörd xüsusi tapşırığın həvalə edilməsi öhdəliyi nəzərdə tutulur: Konvensiyanın müvafiq tərəfinin bu Konvensiyanın tətbiq və əhatə dairəsi ilə əhatə olunan zorakılığın bütün formalarının qarşısını almağı və onlar ilə mübarizə aparmağı planlaşdırdığı siyasət və tədbirlərin əlaqələndirilməsi (kordinasiyası), icrası, monitorinqi və qiymətləndirilməsi. Bu, artıq mövcud olan rəsmi qurumların həmin tapşırıqlar ilə səlahiyyətləndirilməsi və ya yeni rəsmi qurumların yaradılması ilə yerinə yetirilə bilər. “Rəsmi qurum” termini hökumət daxilindəki hər hansı müəssisə və ya institut kimi başa düşülməlidir. Bu ya milli, ya da regional səviyyədə yaradılmış qurum və ya artıq mövcud olan qurum ola bilər. Ölçü, komplektləşdirmə və maliyyələşdirmə Tərəflər, eləcə də, onun cavabdehlik daşdığı və hər hansı hesabatvermə öhdəliyinə malik olan qurum tərəfindən qərarlaşdırılmalıdır. İcra, monitorinq və qiymətləndirmə tapşırıqları ilə əlaqədar olaraq, bu qurum, tədbirlərin yerinə yetirilməsi üçün məsuliyyət və cavabdehlik daşıyan Tərəf strukturunun müvafiq səviyyəsində mövcud olmalıdır. Bu o deməkdir ki, federal hökumət strukturunda birdən artıq qurumun olması vacibdir.

71. Bu qurum və ya qurumların öz üzərinə götürmək səlahiyyətinin olduğunun dörd tapşırıq hazırki Konvensiyanın icrasında Tərəf tərəfindən yerinə yetirilməli müxtəlif tədbirlərin yaxşı şəkildə kordinasiyasının və bütün agentliklərin və hökumətin bütün sektorlarının birgə cəhdinə gətirib çıxarılmasının təmin edilməsi məqsədini daşıyır. Bundan əlavə, onların məqsədi istənilən yeni siyasət və tədbirlərin faktiki olaraq icrasının təmin edilməsidir. Bu qurumlara həvalə edilən monitorinq tapşırığı bu Konvensiyanın əhatə dairəsinin əhatə etdiyi zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və onunla mübarizə aparılması üçün siyasət və tədbirlərin effektiv şəkildə necə monitorinq edilməsi və milli və / və ya regional və yerli səviyyədə necə həyata keçirilməsi ilə məhdudlaşır. O, Konvensiyanın IX fəslində müəyyənləşdirilən müstəqil, beynəlxalq monitorinq mexanizmi tərəfindən yerinə yetirilən tapşırıq olan, bütövlükdə Konvensiyaya uyğunluğa nəzarət etməyi əhatə etmir (bax: IX fəslə aid rəylərə). Sonda, bu qurumların yerinə yetirmək üçün səlahiyyətli olduğu siyasət və tədbirlərin qiymətləndirilməsi, qurbanların ehtiyaclarına cavab verib – vermədiyini və öz məqsədini yerinə yetirib – yetirmədiyini qiymətləndirmək, eləcə də, nəzərdə tutulmayan nəticələri daxil etməmək üçün xüsusi siyasət və ya tədbirlərin elmi səviyyədə qiymətləndirilməsini əhatə edir. Bu 11-ci Maddənin Konvensiyanın tərəflərindən toplamağı tələb etdiyi, əsaslı inzibati və topluma əsaslanan məlumatları tələb edəcəkdir. Bu səbəbdən də bu maddəyə əsasən yaradılan qurumlara həmçinin zəruri məlumatların toplanmasının və onun nəticələrinin analiz edilməsi və paylaşılmasının kordinasiya edilməsi tapşırığı daxildir.

Bəzi üzv dövlətlər artıq geniş çeşidli məlumatları toplayan qadınlara qarşı zorakılıq üzrə müşahidə mərkəzlərini yaratmışlar. Bunlar nümunə kimi xidmət göstərə bilsə də, tərtibatçılar və ya layihəçilər haqqında söhbət gedən qurumlar tərəfindən məlumatların kordinasiyası, analizi və paylanması necə təmin edilməsinə dair qərarı tərəflərə buraxmaq qərarına gəlirlər. Bəzi üzv dövlətlər geniş çeşidli məlumatları artıq toplayan, qadınlara qarşı zorakılığa dair müşahidə mərkəzləri qurmuşlar. Baxmayaraq ki, bunlar nümunə kimi xidmət göstərsə də, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar haqqında söhbət gedən qurumlar tərəfindən məlumatların əlaqələndirilməsi, təhlili və paylanması necə təmin edilməsinə dair qərarı Tərəflərin öhdəsinə buraxılması qərarına gəldilər.

72. Bu maddənin 2-ci bəndi, bu qurumlara müvafiq tərəfin bu Konvensiyanın çərçivəsi daxilində VIII fəsilə uyğun olaraq götürdüyü məlumatları qəbul etmək səlahiyyəti verir (VIII fəslə dair rəylərə bax). Qeyd etmək lazımdır ki, məlumatların qorunması məqsədi ilə bu səlahiyyət ümumi xarakterli məlumatların qəbul edilməsi ilə məhdudlaşır (65-ci maddə üzrə şərtlərə baxın). Buna görə də, bu öhdəlik, bu maddə üzrə yaradılan qurumların mülki və cinayət məsələlərində qarşılıqlı hüquqi yardım göstərilməsi də daxil olmaqla, beynəlxalq əməkdaşlıq fəaliyyətləri haqqında ümumi qaydada və ayrı-ayrı hallara istinad etmədən məlumatlı saxlanılmasının təmin edilməsi ilə məhdudlaşır. Burada məqsəd, onlara öz vəzifələrini yerinə yetirməyə imkan verməkdir.

73. Təcrübə mübadiləsi yolu ilə əldə edilmiş məlumatlar və biliklər bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınmasında və onlara qarşı mübarizədə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Buna görə də, 3-cü bənd bu maddəyə əsasən yaradılan qurumları Konvensiyanın digər tərəflərində qurulan tərəfdaşlar ilə əlaqə saxlamaq və iş əlaqələri qurmaq imkanı ilə təmin edir. Bu qarşılıqlı olaraq məhsuldar olan vacib qarşılıqlı inkişafa imkan verəcək və təcrübənin daha da uyğunlaşdırılmasına gətirib çıxaracaqdır.

Maddə 11 – Məlumatların toplanması və araşdırma

74. Sistemativ və adekvat məlumatların toplanması, uzun müddət bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə aparılması sahəsində effektiv siyasətin formalaşdırılmasının mühüm tərkib hissəsi kimi tanınmışdır. Belə tanınmaya baxmayaraq, Avropa Şurasına üzv olan ölkələrdə sistemli şəkildə toplanmış inzibati və əhaliyə yönələn məlumat nümunələrinə nadir hallarda rast gəlinir. Bundan əlavə, əlçatan məlumatlar nadir hallarda ölkələr üzrə müqayisə oluna bilər və ya vaxt keçdikcə problemin miqyası və qiymətləndirilməsi ilə bağlı məhdud anlayışların formalaşması ilə nəticələnir. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması və belə hallara qarşı mübarizə aparılması üçün sübuta əsaslanan siyasətin formalaşdırılmasını tələb edir. Bu, siyasətin planlaşdırılması və problemi həlli istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsinə nəzarət etmək üçün etibarlı və müqayisəli məlumatlar hazırlamaqla, zorakılıq hallarının miqyasının effektiv sənədləşdirilməsini nəzərdə tutur. Bu fəsil, hazırkı Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması və belə hallara qarşı mübarizə aparılması üçün müvafiq siyasətlərin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi ilə bağlı representativ və müqayisəli məlumatların mütəmadi olaraq toplanmasının əhəmiyyətinə xüsusi diqqət yetirilməsinə dair öhdəliyi özündə əks etdirir. 10-cu maddə üzrə yaradılan əlaqələndirmə orqanı və ya orqanları tərəfindən yayılması üçün toplanmalı, təhlil edilməli, hazırlanmalı və Konvensiyanın (IX fəslə bax) həyata keçirilməsinin monitorinqinə görə məsuliyyət daşıyan müstəqil ekspertlər qrupuna (GREVIO) təqdim edilməli olan məlumatların növünü müəyyənləşdirir. Bundan əlavə, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı sahəsində tədqiqatların aparılmasının dəstəklənməsinin zəruriliyini vurğulayır.

75. 1-ci bənddə əks olunan öhdəlik ikili mahiyyət daşıyır. Birincisi, sübuta əsaslanan siyasəti işləyib hazırlamaq və həyata keçirmək, o cümlədən zorakılığa məruz qalanların ehtiyaclarını qarşılayıb-qarşılamadığını qiymətləndirmək üçün a bəndi Tərəflərdən bu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formaları üzrə müntəzəm olaraq qruplara bölünmüş müvafiq statistik məlumatların toplanmasını tələb edir. Bu cür zorakılıq hallarının qurbanlarını və zorakılığı törədən şəxsləri hədəfləmək üçün xüsusi işlənilib hazırlanmış dəqiq statistik məlumatlar siyasətçilər və ictimaiyyət arasında problemin ciddiliyinə dair məlumatlılığın artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşımaqla yanaşı, zorakılıq qurbanları və ya şahidləri tərəfindən belə hallar barədə məlumatlandırmanı həvəsləndirə bilər. Müvafiq statistik məlumatlar səhiyyə xidmətləri və sosial təminat xidmətləri, hüquq-mühafizə orqanları və qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən tərtib olunmuş statistika məlumatları, habelə dövlət ittihamçıları da daxil olmaqla məhkəmə orqanları tərəfindən qeydə alınmış məhkəmə məlumatlarını daxil edə bilər. Müvafiq qaydada toplanmış statistik inzibati və məhkəmə məlumatları, dövlət qurumlarının fəaliyyəti, habelə dövlət qurumlarının icraatında olan cinayət işləri barədə məlumatları tələb etməklə Tərəflərin bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarına qarşı geniş miqyaslı mübarizə tədbirlərinin həyata keçirməsinə əhəmiyyətli töhfə verə bilər. Xidmətə əsaslanan inzibati məlumatlar, məsələn, belə zorakılıq qurbanlarının xidmətdən necə istifadə etdiyinə dair məlumatların sistemli şəkildə qeydə alınmasını və dövlət orqanlarının, habelə dövlət (və özəl) səhiyyə sektorunun, öz növbəsində, zorakılıq qurbanlarına onların ədalət mühakiməsinə nail olunmasında, tibbi yardım, məsləhət, yaşayış yeri ilə təminat və ya digər yardım xidmətləri üçün müraciətlərinə cavab olaraq necə xidmət göstərdiklərinə dair məlumatları daxil edir. Xidmətdən istifadə üzrə təşkilata əsaslanan müştəri məlumatları yalnız tətbiq olunan siyasətlərin səmərəliliyini qiymətləndirməklə yanaşı, belə zorakılığın yaratdığı inzibati xərclərin də hesablanması üçün əsas ola bilər. Bundan əlavə, məhkəmə orqanları çıxarılmış hökmlər, məhkum olunmuş şəxslərin xarakteristikaları, eləcə də məhkəmələr tərəfindən çıxarılan qərarların sayı haqqında məlumatları təmin edə bilər.

76. Nəticə etibarlı ilə, məhkəmə, hüquq-mühafizə orqanları və sosial təminat xidmətləri kimi dövlət orqanları məlumat sistemlərini təşkilatın daxili ehtiyaclarından kənara çıxan məlumat sistemlərini yerində qurmalıdırlar. Bir daha qeyd etmək lazımdır ki, zorakılıq hallarının qarşısının alınması istiqamətində zərər çəkmiş şəxslərin qorunması və zorakılıq törədicisinə qarşı cinayət təqibi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərin və siyasətlərin səmərəliliyinin artmasını və ya azalmasını göstərmək müvafiq statistik inzibati və məhkəmə məlumatları müntəzəm olaraq toplanmalıdır. Bu məlumatların faydalılığı və uyğunluğu ilk növbədə onun qeydiyyatının keyfiyyətindən asılıdır. Sənəd layihəsini hazırlayanlar istifadə olunan məlumat kateqoriyalarının seçiminin Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılmasını daha məqsədə uyğun hesab etmələrinə baxmayaraq, minimum tələb kimi, zorakılıq qurbanları və zorakılıq edən şəxslər haqqında qeydə alınmış məlumatlar – cins, yaş, zorakılıq növü, habelə cinayətkar ilə zorakılıq qurbanı arasında münasibətlər, coğrafi yeri, eləcə də əlillik kimi Tərəflərin müvafiq hesab etdiyi digər faktorlar qrupları üzrə bölünməlidir. Qeydə alınmış məlumatlar,

həmçinin bu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının, o cümlədən qoruma tədbirləri ilə bağlı verilən əmrlərin sayının məhdudlaşdırılmasına dair məlumatları özündə əks etdirməlidir. Avropa Şurası "Avropa Şurasına üzv ölkələrində məişət zorakılığına dair məlumatların toplanması" (EG-VEW-DC (2008) Araşdırması) üzrə tədqiqatlar bu və digər kateqoriyalı müəyyənləşdirir və hazırki təcrübələrdən kənar inzibati məlumatların toplanmasına dair tövsiyələri özündə əks etdirən model yanaşmasını işləyib hazırlayır.

77. İkincisi, b bəndi bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarına dair tədqiqatların aparılmasının dəstəklənməsi ilə bağlı Tərəflərin üzərinə öhdəlik qoyur. Tərəflərin, belə zorakılıq formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə aparılması üçün öz siyasətlərini və tədbirlərini həyata keçirərkən bu sahədə yüksək səviyyədə aparılan tədqiqatlara və müasir biliklərə əsaslanmaları vacibdir. Tədqiqat, sübuta əsaslanan siyasətin formalaşmasının əsas elementidir və bununla da qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı ilə bağlı baş verən gündəlik və real hadisələrə məhkəmə orqanları, dəstək xidmətləri və hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən adekvat reaksiyaların yaxşılaşdırılmasına böyük töhfə verə bilər. Buna görə də bu müddəa, probleminin kök səbəbləri və təsirləri, hadisələr və çıxarılan məhkəmə qərarların sayı, habelə Konvensiyanın həyata keçirilməsində görülən tədbirlərin səmərəliliyi barədə daha çox məlumat əldə etmək məqsədi ilə tədqiqat səylərini dəstəkləmək üçün Tərəflərin öz üzərinə öhdəlik götürmələrini tələb edir.

78. Bu, daha geniş əhali kütləsinə asanlıqla ümumiləşdirilə bilməsi üçün hədəf əhalini statistik olaraq əks etdirən məlumatların toplanmasını nəzərdə tutur. Əhaliyə əsaslanan araşdırmalar, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarının yayılmasına, xarakterinə, onları doğuran səbəb və nəticələrə daha sosioloji yönümlü baxışlar təmin edə bilər. Onlar həmçinin qurbanların məruz qaldıqları zorakılıq təcrübələri, belə hallar barədə aidiyyəti qurumlara məlumat verməmələrinin səbəbləri, onlara göstərilən xidmətlər, habelə zorakılıq qurbanlarının bu cür zorakılıq halları ilə bağlı fikir və münasibətləri barədə mötəbər məlumatları təmin edə bilərlər. Tərəflər, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarında müşahidə olunan yayılmanın və tendensiyaların uzunmüddətli izlənməsi ilə əlaqədar müvafiq və müqayisəli qiymətləndirmənin aparılması üçün bu cür tədqiqatların müntəzəm olaraq aparılmasını təmin etmək öhdəliyi daşıyırlar. Bu halda, əhalinin nümunə ölçüsünün seçilməsi və belə araşdırmaların müntəzəmliyi Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılır. Tərəfdən asılı olaraq sorğuların əhatə dairəsi milli, regional və ya yerli səviyyədə ola bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, bu səviyyələrin birləşməsi, yerli və ya regional xüsusiyyətləri nəzərə almaqla fenomenlərin makroskopik görünüşünü təmin edə bilər. Əhaliyə yönələn araşdırmaların işlənilib hazırlanması zamanı Tərəflər Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) Müxtəlif Ölkələrdə Qadınların Sağlamlığı və Onlara Qarşı Məişət Zorakılığına dair Araşdırmasına, eləcə də Qadınlara Qarşı Zorakılığa dair Beynəlxalq Araşdırmasına (IVAWS) istinad edə bilərlər.

79. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, müxtəlif məqsədlərə xidmət etmələri və müxtəlif sualları cavablandırma bilmələri üçün əhaliyə yönələn sorğular, statistik inzibati və məhkəmə məlumatları arasındakı fərqlərin qeyd edilməsini vacib hesab ediblər. Birincisi, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarına gətirib çıxaran sosial-iqtisadi və mədəni faktorları, həmçinin belə halların baş vermə tezliyini müəyyən etməyə imkan verdiyi halda, ikincisi dövlət orqanlarının imkanlarını və belə zorakılıq qurbanları üçün nəzərdə tutulan xidmətlərin səmərəliliyini qiymətləndirməyə kömək edə bilər. Birlikdə hər iki məlumat toplama üsulundan istifadə edilməsi, problemin düzgün qiymətləndirilməsinə kömək edə bilər. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının yayılmasını və tendensiyalarını qiymətləndirmək üçün paylaşılan anlayışlar və ümumi göstəricilərin olmaması səbəbindən, əldə olan məlumatların nadir hallarda ölkələr üzrə müqayisə olunmasına imkan verir. Nəticə etibarlı ilə, məlumatların toplanmasını standartlaşdırılmış göstəricilərlə və mövcud olan və ya hazırda işlənilib hazırlanmaqda olan üsullarla uyğunlaşdırılması Tərəflər üçün faydalı olardı. Tərəflər, qadınların rəy sorğusu əsasında Fundamental Hüquqlar üzrə Avropa İttifaqı Agentliyinin qadınlara qarşı zorakılığa dair araşdırması kimi mötəbər və müqayisəli məlumatları təmin etmək üçün mövcud irəliləyişləri və təşəbbüsləri nəzərə almalıdırlar.

80. 65-ci maddədə müəyyən edildiyi kimi məlumatların toplanması, saxlanılması və ötürülməsi prosesi, zorakılıq qurbanlarına, hüquqpozması törətmiş şəxslərə və digər iştirakçı tərəflə aid şəxsi məlumatların məxfiliyinin qorunmasının təmin edilməsi məqsədi ilə Şəxsi Məlumatların Avtomatik Emalı (ETS № 108) ilə bağlı Avropa Şurası Konvensiyasında əks olunan məlumatların qorunmasına dair standartlara uyğun olmalıdır. 65-ci maddədə müəyyən edilmiş standartlar yalnız transmilli məlumatların mübadiləsi hallarında deyil, həm də məlumatların toplanması, saxlanması və ötürülməsi proseslərinə də tətbiq edilir.

81. 68 (7) -ci maddənin tamamlayan bu maddənin üçüncü bəndi Tərəflərin üzərinə IX fəsilə qeyd olunan müstəqil ekspertlər qrupunu beynəlxalq əməkdaşlığı stimullaşdırmaq və beynəlxalq qiymətləndirməni təmin etmək üçün toplanan məlumatlarla təmin etmək öhdəliyi qoyur. Bu, mövcud yaxşı təcrübəni müəyyən etməyə imkan verməklə yanaşı, həm də Konvensiyanın tərəfləri arasında onun uyğunlaşdırılmasına kömək edir.

82. Nəhayət, 4-cü maddə, 11-ci maddəyə əsasən toplanan məlumatların ictimaiyyətə çatdırılmasını təmin etmək öhdəliyini özündə əks etdirir. Həmçinin təqdim ediləcək məlumatların forma və vasitələrinin, habelə növünün müəyyənləşdirilməsi Tərəflər öz öhdəsinə buraxılıb. 11-ci maddəyə uyğun olaraq ictimaiyyət üçün əlçatan ediləcək məlumatların əldə edilməsində Tərəflər zərər çəkmiş şəxslərin şəxsi məlumatların qorunmasına dair hüquqlarına diqqətlə yanaşmalıdırlar.

Fəsil III – Qarşısının alınması

83. Bu fəsil sözün geniş mənasında qarşısının alınması başlığı altında verilən müxtəlif müddəaları özündə əks etdirir. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının aradan qaldırılması geniş ictimaiyyətin münasibətində əhəmiyyətli dəyişikliklərə nail olunmasını, gender stereotiplərinin aradan qaldırılmasını və maarifləndirmənin artırılmasını tələb edir. Yerli və regional hakimiyyət orqanları, bu tədbirlərin konkret reallıqlara uyğunlaşdırmaqla həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan tərəflər ola bilərlər.

Maddə 12 – Ümumi öhdəliklər

84. Bu maddə, bu fəslin sonrakı maddələrində daha konkret öhdəliklər üçün başlıca prinsipləri əsasını qoyan və özündə əks etdirən bir sıra ümumi qoruyucu tədbirlərdən ibarətdir.

85. 1-ci bənddə əks olunan öhdəliklər sənəd layihəsini işləyib hazırlayanların ittiham edilməsinə əsaslanır, belə ki, qadın və kişilərin mövcud davranış nümunələri önyarqılı davranma, gender stereotipləri və gender baxımından qərəzli münasibətlərə söykənən adət və ənənələrin təsirlərinə məruz qalır. Buna görə də, Konvensiyanın Tərəfləri mentalitetdə və münasibətlərdə dəyişikliyin təşviq edilməsi üçün zəruri tədbirlər görməlidirlər. Bu müddəanın məqsədi, davranışı sayəsində bu Konvensiyanın əhatə dairəsi daxilində baş verən zorakılığın bütün formalarının qorunub saxlanılmasına kömək edən şəxslərin üreklərinə və zehinlərinə təsir etməkdir. Ümumi bir öhdəlik olaraq bu bənd, Tərəfin öz şəxsi mülahizəsinə buraxmaqqla həyata keçiriləcək xüsusi tədbirlərin təklif edilməsi ilə bağlı təfərrüatlara varmır.

86. 2-ci bənd hər bir fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılığın bütün formalarının qarşısını almaq üçün Konvensiyanın Tərəflərindən zəruri qanunvericilik və digər tədbirləri görməsini tələb edir. Milli hüquqi sistemdən asılı olaraq, bu tədbirlərin bir qismi qanunun qəbul edilməsini tələb etdiyi halda, digər qismi isə tələb etməyə bilər.

87. 4-cü Maddənin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan ayrı-seçkiliyin qadağan edilməsinə əlavə olaraq, bu bənd hər hansı profilaktik tədbirlərin xüsusilə həssas şəxslərin ehtiyaclarının həll edilməsini və nəzərə alınmasını təmin etmək üçün müsbət tədbirlər görülməsini tələb edir. Zorakılıq törədən şəxslər əksər hallarda belə şəxsləri hədəf seçirlər, ona görə ki, onlar öz vəziyyətlərini nəzərə alaraq, böyük ehtimalla özlərini müdafiə edə, cinayətə qarşı mümkün hüquqi tədbirlərin görülməsinə nail ola və ya onlaradəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi üçün digər təzminatları tələb edə biləcəməyəklerini yaxşı bilirlər. Bu Konvensiyanın məqsədləri üçün xüsusi şəraitlər nəticəsində həssas qrupa daxil olan şəxslər aşağıdakılar aiddir: hamilə qadınlar və azyaşlı uşaqları olan qadınlar, əlilliyi olan şəxslər, o cümlədən əqli inkişafında və ya koqnitiv bacarıqlarında geriliyi olan uşaqlar, kənd və ya ucqar ərazilərdə yaşayan şəxslər, psixotrop maddələrdən sui-istifadə edən şəxslər, fahişələr, immiqrantlar, sənədsiz miqrantlar və qaçqınlar, qey kişilər (cinsi azlıqlar), lezbiyan qadınlar, bi-seksual və transseksual şəxslər, habelə HIV müsbət olan şəxslər, evsiz insanlar, uşaqlar və yaşlılar.

88. 4-cü bənd cəmiyyətin bütün üzvlərinin zorakılığın qarşısının alınmasına əhəmiyyətli töhfə verə biləcəyini vurğulayır və bunu etməyə təşviq edir. Bu Konvensiyanın tətbiq dairəsinə daxil olan zorakılıq formalarının bir çoxu əsasən kişilər və oğlanlar tərəfindən törədilir, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar belə zorakılıq hallarının qarşısının alınmasında onların xüsusi rolu vurğulamağı zəruri hesab ediblər. Ümumilikdə, əksər kişi və oğlanların cinayətəkar olmadığını nəzərə alaraq, sənəd

layihəsini hazırlayanlar onların bu işə verdiyi müsbət töfhənin xüsusilə də rol modelləri, dəyişiklik vasitəçiləri, qadın və kişilər arasındabərabərliyi müdafiə edənlər və qarşılıqlı hörmət kimi özünü müxtəlif formalarda təzahür etdiyini qeyd etməyə çalışıblar. Zorakılığa qarşı mübarizə haqqında fikir bildirərkən, gender bərabərliyini təşviq etmək üçün digər kişilərin bu fəaliyyətlərə cəlb edilməsi, rol modelləri kimi qayğıkeş ailə başçısı rolunu və ailə məsuliyyətlərini öz üzərlərinə götürmələri kişilərin verə biləcəkləri ən mühüm töfhə ola bilər.

89. 5-ci bənddə aydın şəkildə bəyan edilir ki, bu Konvensiyanın əhatə dairəsi daxilində mədəniyyət, adət-ənənə, din və ya "namus-şərəf" adlandırılan səbəblərə görə törədilən hər hansı zorakılıq aktına haqq qazandırmaq üçün əsas gətirilməsi qəbul edilməzdir. Buna görə də Konvensiyanın Tərəfləri öz milli qanunlarında belə düşüncələrə əsaslanan şərhlər üçün boşluqların olmamasını təmin etmək öhdəliyi daşıyırlar. Bundan başqa, bu öhdəlik, mədəniyyət, adət-ənənə, din və ya "namus-şərəf" adlandırılan səbəblərə görə törədilən hər hansı zorakılıq aktına haqq qazandıran hər hansı bir rəsmi bəyanatın, hesabatın və ya çağırışların qarşısının alınmasını nəzərdə tutur. Bu müddəa həmçinin əsas prinsipi müəyyən edir, hansı ki, Konvensiyada müəyyən edilmiş hər hansı zorakılıq aktının qadağan edilməsi, heç vaxt təqsirkarın mədəni və ya dini hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılması üçün istifadə edilə bilməz. Bu prinsip fərqli etnik və dini icmaların bir yerdə yaşadığı və gender əsaslı zorakılıq hallarına yol verilə bilməsini, məqbul olduğunu üstün tutan yanaşmaların mədəni və dini mənsubiyyətə görə fərqləndiyi cəmiyyətlər üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

90. Ümumi qoruyucu tədbirlər siyahısından kənara çıxaraq, 6-cı bənd, qadınların cəmiyyətdə rolunun və imkanlarının genişləndirilməsi ilə bağlı xüsusi proqramlar və fəaliyyətlərin təşviq edilməsinə çağırır. Bu, qadınların ictimai-siyasi və iqtisadi həyatda rolunun artırılması da daxil olmaqla, cəmiyyətdə fəal iştirakını və həyatın bütün sahələrində rolunun gücləndirilməsini nəzərdə tutur. Bu öhdəlik, qadın vasitəçiliyinin artırılması və zorakılığa həssaslığının azaldılması yolu ilə gender bərabərliyinə nail olunmasını kimi daha böyük məqsədləri özündə əks etdirir.

Maddə 13 – Maarifləndirmə

91. Bu maddənin məqsədi geniş cəmiyyətin qadınların gündəlik həyatda qarşılaşdıqları müxtəlif zorakılıq formaları və məişət zorakılığının müxtəlif təzahür formaları barədə tam məlumatlı olmalarını təmin etməkdir. Bu cəmiyyətin bütün üzvlərinə bu cür zorakılıq hallarını tanımağa, onlar haqqında fikir yürütməyə və zorakılıq qurbanlarına öz qonşuları, dostları, yaxınları və ya həmkarları, mümkün və zəruri olduğu yerdə, kimi dəstək verməyə kömək edə bilərdi. Bu öhdəlik, gender faktorları nəzərə alınmaqla bu məsələlərin baxıldığı və izah edildiyi ictimaiyyətin məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması ilə bağlı maarifləndirici kampaniyaların və ya proqramların mütəmadi olaraq həyata keçirilməsini özündə əks etdirir. Məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması ilə bağlı fəaliyyətlər qadın və kişi bərabərliyi, qeyri-stereotipli gender rolları və fərdlərarası münasibətlərdə münaqişələrin qeyri-zorakı yollarla həlli barədə məlumatların yayılmasını daxil etməlidir. Bundan əlavə, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar hər bir məlumatlandırma və maarifləndirmə kampaniyasında qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının birbaşa və ya dolaylı şəkildə uşaqlar üçün doğura biləcəyi zərərli nəticələrin xüsusilə vurğulanmasının zəruri olduğunu hesab ediblər.

92. Bir çox QHT-lər yerli, regional və ya milli səviyyədə uğurlu maarifləndirmə fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi sahəsində zəngin ənənəyə malikdirlər. Bu müddəa, ümumiyyətlə, ictimaiyyəti geniş spektrini əhatə etmək üçün milli insan hüquqları təşkilatları və gender bərabərliyi məsələləri ilə məşğul olan qurumlarla, vətəndaş cəmiyyəti və qeyri-hökumət təşkilatları, xüsusilə də qadın təşkilatları ilə əməkdaşlığı həvəsləndirir. Bununla belə, bu, sənəd layihəsini hazırlayanlar tərəfindən əhatə edilməsi nəzərdə tutulan iştirakçıların natamam siyahısıdır. Bundan əlavə, "zəruri olduğu yerdə" sözünün müddəaya daxil edilməsi o deməkdir ki, mövcud olmadığı yerlərdə belə təşkilatların və ya təsisatların yaradılması öhdəliyini Tərəflərin üzərinə qoymur. Nəhayət, qeyd etmək lazımdır ki, qadın təşkilatları termini qadınlara qarşı zorakılıq hallarının qurbanları olan qadınların müdafiəsi və dəstəklənməsi sahəsində fəaliyyət göstərən qadın QHT-lərinə sirayət edir.

93. 2-ci bənd, mövcud hökumət və ya qeyri-hökumət təşkilatlarının həyata keçirdiyi qabaqalayıcı (preventiv) tədbirlər haqqında konkret məlumatların yayılmasına dair öhdəliyi genişləndirir. Bu, informasiya bukletlərinin və ya broşuralarının və ya polis və ya yerli icma nümayəndələrinin təklif etdiyi xidmətlər haqqında onlayn informasiya materiallarının, habelə yardım mərkəzləri və sığınacaqlar kimi yerli, regional və ya milli xidmətlərin əlaqə nömrələrinin geniş yayılması deməkdir.

Maddə 14 – Təhsil

94. Yanaşmalar, baxışlar (əqidə və inanc) və davranış nümunələri həyatın ən erkən dövrlərində formalaşmağa başlayır. Gender bərabərliyinin təşviqi, fərdlərarası münasibətlərdə qarşılıqlı hörmət və qeyri-zorakı dəyərlər həyatın mümkün qədər ən erkən dövrlərində formalaşmağa başlamalıdır və bu da əsasən valideynlərin məsuliyyəti üzərinə düşən missiyadır. Bununla belə, təhsil müəssisələri bu dəyərlərin təbliğatının artırılmasında mühüm rol oynayırlar.

95. 1-ci bənddə bu maddə, Tərəflər məqsədəuyğun hesab etdikdə, belə dəyərləri tədris materialını bütün səviyyələrdə təşviq edən (ibtidai, orta və ali təhsili) tədris materiallarının işlənilməsinin əhəmiyyətini vurğulayır və öyrənciləri bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılığın müxtəlif formaları barədə məlumatlandırır. Tərəflər tədris materialını məqsədəuyğun hesab etdikdə, bu, ibtidai siniflərdə tədris materialının ibtidai sinif şagirdlərinin intellektual səviyyəsinə uyğunlaşdırılmasını tələb edə bilər. Tədris materialları tədris proqramının bir hissəsini təşkil edən, rəsmi qaydada işlənilmiş və təsdiqlənmiş, lazım gəldikdə, konkret bir məktəbdə bütün müəllimlər üçün əlçatan olan və sinifdə istifadə edilməsi tələb və ya xahiş edilə bilən hər hansı növ material deməkdir. “Zəruri olduğu hallarda” sözləri kimi, sənəd layihəsini hazırlayanlar Tərəflərə xüsusi bir model tətbiq etmək istəyə bilərlər. Əksinə, bu müddəə Tərəflərə onu hansı tədris modelinin daha münasib olduğunu və öyrəncilərin hansı yaş qrupuna uyğun olduğunu müəyyən etməyə imkanı verir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Tərəflər arasında tədris materiallarının müəyyən edilməsində fərqli imkanları nəzərə alaraq bu müddəanın həyata keçirilməsində maksimum sərbəstliyin təmin edilməsi üçün mətn bu cür quruluşuna qərar veriblər. Bəzi dövlətlər, məsələn, bu məqsədlərə nail olmaq üçün istifadə olunan düzgün iş metodları və tədris materialları barədə qərar qəbul edilməsi sərbəstliyini məktəblərin öz öhdəsinə buraxmaqla öz rəsmi tədris planlarında (kurrikulum) tədris məqsədlərini müəyyənləşdirir. “Rəsmi tədris planı” termini məqsədlərin planlaşdırılan proqramına, məzmununa, öyrənmə təcrübələrinə, resurslara və məqsədəuyğun olduqda, bir məktəbin təqdim etdiyi qiymətləndirməyə aiddir. Bu, məktəbdə konkret məktəb siyasətləri səbəbindən məktəbdə tədris olunan təsadüfi dərslərə aid edilmir.

96. 2-ci bənd, bütün qeyri-rəsmi təhsil müəssisələrində, eləcə də hər hansı bir idman, mədəniyyət və istirahət-əyləncə məkanlarında və ya media mühitində fərdlərarası münasibətlərdə qadın və kişi bərabərliyi prinsiplərini, qeyri-stereotipli gender rollarını, qarşılıqlı hörmət dəyərlərini, qeyri-zorakı yollarla münaqişələrin həllinə nail olmağı təşviq etmək öhdəliyini genişləndirir. Avropa Şurasına üzv dövlətləri arasında qeyri-rəsmi təhsilin bir çox müxtəlif formaları mövcuddur və əksər hallarda bir çox müxtəlif yollarla istinad edilir. Ümumiyyətlə, “qeyri-rəsmi təhsil müəssisələri” termini icmادaxili və ya dini təhsil müəssisələri, ictimai və pedaqoji əsaslarla həyata keçirilən fəaliyyətlər, layihələr və təsisatlar və ictimai qruplar və icma qrupları və digər təşkilatlar tərəfindən (məsələn, skaut oğlanlar və qızlar, yay düşərgələri, məktəbdən sonra fəaliyyətlər və s.) təklif olunan hər hansı digər təhsil fəaliyyət növü kimi rəsmi sistemlərdən kənar mütəşəkkil təhsil fəaliyyətinə aiddir. İdman, mədəniyyət və istirahət müəssisələri – idman, musiqi, incəsənət və ya digər sahələrdə əyləncə xidmətləri göstərən və gündəlik təcrübədən ömürlük öyrənmə prosesinə qədər kömək edən müəssisələrə aiddir.

97. Bundan əlavə, bu bənd, Konvensiyanın Tərəflərindən yuxarıdakı prinsipləri təşviq etmək üçün medianı (KİV) öz tədbirlərinə daxil etmələrini tələb edir. Qeyd etmək lazımdır ki, sənəd layihəsini hazırlayanlar aydın şəkildə qeyd ediblər ki, bu istiqamətdə görülən hər hansı tədbir media və mətbuat azadlığının təməl prinsipinə uyğun olmalıdır.

Maddə 15 – Mütəxəssislərin təlimi

98. Bu Konvensiya çərçivəsində əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının bir çox səbəbləri, təzahürləri və nəticələri üçün mütəxəssislərin seminar və təlimlərlə cəlb etməklə maarifləndirilməsi və məlumatlandırılması gələcəkdə belə zorakılıq hallarının qarşısını alınması üçün effektiv bir vasitə hesab edilir. Təlimlər təkəcə qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılıq sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislər arasında məlumatlılığın artırılmasına imkan vermir, eləcə də bu mütəxəssislərin zorakılıq qurbanları ilə bağlı baxışlarını və davranışlarını dəyişdirməyə kömək edir. Bundan əlavə, qurbanlara verilən dəstəyin mahiyyəti və keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır.

99. Zorakılıq qurbanları ilə və ya zorakılıq edən şəxslərlə mütəmadi olaraq təmasda olan mütəxəssislərin belə zorakılıq halları ilə bağlı məsələlərə dair zəruri bilikləri malik olması olduqca

əhəmiyyətlidir. Buna görə də, 1-ci bənd Tərəflərin üzərinə, zorakılıq hallarının qarşısının alınması və aşkarlanması, qadın və kişilər arasında hüquq bərabərliyi, zorakılıq qurbanlarının ehtiyacları və hüquqları, ikinci dərəcəli zorakılıq qurbana çevrilmənin qarşısının alınması kimi məsələlərlə əlaqədar bu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının qurbanları ilə və ya zorakılıq törədən şəxslərlə məşğul olan mütəxəssislərin hazırlıq və peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması üçün müvafiq təlim və seminarların keçirilməsi öhdəliyini qoyur. İlk peşə təlimi və ixtisasartırma kursları, məsələyə düzgün və effektiv reaksiya vermək üçün məlumatlılığın və zəruri bacarıqların artırılması yolu ilə müvafiq sahənin mütəxəssislərinə erkən mərhələdə zorakılıq hallarını müəyyənləşdirmək və idarə etmək üçün zəruri bilik və bacarıqlar əldə etməyə və müvafiq qabaqalayıcı tədbirlər görməyə imkan verməlidir. Layihəni işləyib hazırlayanlar müvafiq sahənin mütəxəssislərinin hazırlanmasını ən yaxşı şəkildə təşkil etməyi Tərəfləri öz öhdəsinə buraxıb. Bununla yanaşı, müvafiq təlimlərin davamlı olmasını və yeni əldə edilmiş bacarıqların düzgün tətbiq edilməsini təmin etmək üçün ardıcıl olmasını təmin etmək mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Nəhayət, müvafiq təlimlərin əməkdaşlar tərəfindən aid olduqları müvafiq sahələrdə tətbiq edilməsi nəzərdə tutulan standartları müəyyən edən dəqiq protokol və qaydalarla dəstəklənməsi və gücləndirilməsi vacibdir. Bu protokolların səmərəliliyi, müvafiq hallarda, müntəzəm olaraq monitorinq edilməli, nəzərdən keçirilməli və zəruri hallarda yaxşılaşdırılmalıdır.

100. Müvafiq mütəxəssislərə – məhkəmə sistemində, təcrübə keçən hüquqşünaslar, hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşları, o cümlədən səhiyyə, sosial işlər və təhsil sahələrində çalışan mütəxəssislər aid edilə bilər. Tərəflər, məhkəmə icraatı proseslərinə cəlb olunan (xüsusən də hakimlər, prokurorlar və vəkillər) mütəxəssislərə təlim keçdikdə, hüquqşünaslıq peşəsinin müstəqilliyindən və öz üzvlərinin təlimini təşkil etməkdə onlara verilən sərbəstlikdən irəli gələn tələbləri nəzərə almalıdırlar. Layihəni işləyib hazırlayanlar, bu müddəanın hüquqşünaslıq peşəsinin müstəqilliyini tənzimləyən qaydalara zidd olmadığını vurğulamaq istəyiblər, ancaq Tərəflərdən təlimlərdə yalnız onu əldə etmək istəyən mütəxəssislərin iştirakını təmin etmələri tələb edir.

101. 2-ci paragrafın məzmunu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə aparılması məsələsinə kompleks yanaşmanın işlənilməsi üçün onun ən böyük və ali məqsədləri ilə daha çox bağlıdır. Bu müddədə Tərəflərdən, 1-ci bənddə istinad edilən təlimə həmçinin bu Konvensiyanın 7-ci maddəsində müəyyən edilmiş öhdəlikləri bu yolla tamamlayan əlaqələndirilmiş təşkilatlararası əməkdaşlığa dair təlimlərin də daxil edilməsini həvəsləndirmək və təşviq etmək tələb olunur. Nəticə etibarilə, təlimlərə cəlb olunan mütəxəssislərdə müxtəlif sahələr üzrə fəaliyyət göstərən digər mütəxəssislərlə əməkdaşlıq etmə qabiliyyətini inisaf etdirməklə, təşkilatlararası birgə fəaliyyət üçün zəruri olan bacarıqlar öyrədilməlidir.

Maddə 16 – Qabaqalayıcı müdaxilə və bərpa proqramları

102. Qabaqalayıcı müdaxilə və bərpa proqramları, gələcəkdə baş verə biləcək məişət zorakılığı və cinsi zorakılıq hallarının qarşısını almaq üçün zorakılıq aktları törədən şəxslərə öz münasibət və davranışlarını dəyişmələrinə kömək etmək məqsədi ilə işlənilməlidir.

103. 1-ci bənd Konvensiyanın Tərəflərindən, proqramların hazırlanmasını və ya onların hazırlanmasının dəstəklənməsini və yaxud məişət zorakılığını törədən şəxslər üçün hər hansı mövcud proqramların dəstəklənməsini tələb edir. Zorakılıq aktları törədən şəxslərə işləmək üçün bir çox müxtəlif modellər mövcuddur və onların necə tətbiq ediləcəyinə dair qərar verilməsi Tərəflərin və ya xidmət təminatçılarının öhdəsinə buraxılır. Lakin aşağıdakı əsas elementlərə bütün modellərdə əməl edilməlidir.

104. Məişət zorakılığına müdaxilə proqramları ən yaxşı təcrübəyə və günahkar və ya təqsirkarlar ilə işləməyin ən effektiv yolları haqqında tədqiqatın aşkarladığı məsələlərə əsaslanmalıdır. Proqramlar günahkar və ya təqsirkarları öz tədbirləri və hərəkətləri üçün məsuliyyəti üzərlərinə götürməyə və qadınlara qarşı münasibət və inamlarını təhlil etməyə təşviq edir. Bu müdaxilə növü bacarıqlı və təlimli vasitəçiləri tələb edir. Psixologiya sahəsində təlimlərdən və məişət zorakılığının xarakter və xüsusiyyətindən başqa, onlar həmin proqramlarda iştirak edən müxtəlif kişilər ilə işləyə bilmək üçün zəruri mədəni və linqvistik bacarıqlara malik olmalıdırlar. Bundan əlavə, bu proqramların təcrid edilmiş şəkildə deyil, qadınları dəstək xidmətləri, hüquq – mühafizə orqanları, məhkəmə, probasiya xidmətləri və müvafiq hallarda uşaqların mühafizəsi və ya uşaqların rifahi idarələri ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində yaradılması vacibdir. Bu proqramlarda iştirak məhkəmə qərarı ilə və ya könüllü olaraq

aparıla bilər. İstənilən halda, o, qurbanın sui-istifadəçi ilə birlikdə qalmaq və ya onu tərk etmək qərarına təsir göstərə və ya qurbanı yalnız təhlükəsizlik hissi ilə təmin edə bilər. Nəticə etibarilə, əsas üstünlük qurbanın ehtiyaclarına və təhlükəsizliyinə, o cümlədən onların insan hüquqlarına verilməlidir.

105. Bu maddənin ikinci bəndində cinsi təcavüzü törədən şəxslər və günahkarlar üçün bərpa proqramlarını hazırlamaq və ya dəstəkləmək öhdəliyi qeyd olunur. Bunlar xüsusi olaraq residivizmi minimallaşdırmaq məqsədilə həbsxana daxilində və xaricində məhkum cinsi cinayətkarlar üçün nəzərdə tutulan proqramlardır. Avropa Şurasına üzv dövlətlər arasında bir çox müxtəlif modellər və yanaşmalar mövcuddur. Yenə də, tərtibatçılar, həmin proqramların necə işlədilməli olduğunu tərəflərə və / və ya xidmət təminatçılarına buraxırlar. Onların birbaşa məqsədi bu hadisələrin təkrar baş verməsinin qarşısının alınması və cinayətkarların icmalara və cəmiyyətə yenidən uğurla inteqrasiya edilməsidir.

Maddə 17 – Özəl sektor və medianın iştirakı

106. 1-ci bənddə iki müxtəlif öhdəlik qeyd olunur. İlk növbədə, bu, Konvensiyanın Tərəflərinin özəl sektoru, İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyası sektorunu (bundan sonra İKT sektoru) və medianı nəinki yalnız yerli, regional və ya milli siyasətlərin işlənilib hazırlanmasında və qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması cəhdlərində deyil, həm də onların icrasında iştirak etmələrini təşviq edir. Hansı növ tədbirin görüləcəyi ayrı-ayrı şirkətlərə həvalə edilir. Mediaya münasibətdə bunun əhəmiyyəti odan ibarətdir ki, mətnə xüsusi olaraq qeyd olunur ki, Tərəflərin bu sahədə fəaliyyətinin təşviqi və həvəsləndirilməsi ifadə azadlığına və medianın müstəqilliyinə hörmətlə yanaşılmasını ehtiva etməlidir; sonuncu redaktə müstəqilliyi baxımından xüsusi olaraq nəzərdən keçirilməlidir.

107. İkinci olaraq, o, tərəflərdən özəl sektoru, İKT sektorunu və median qadınların şərəf və ləyaqətinə hörmət edilməsini artırmaq və bununla da onlara qarşı zorakılığın qarşısını almağa töhfə vermək üçün qaydaları və özünü tənzimləmə standartlarını hazırlamaq və qurmaqdır. Lakin 17-ci maddənin 1-ci bəndində qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması üçün siyasət, qayda və özünü tənzimləmə standartlarına edilən istinad, məs. iş yerində cinsi təcavüz hallarının öhdəsindən necə gəlinməsinə dair protokol və ya qaydaların hazırlanması üçün daha özəl şirkətlərin təşviq edilməsi kimi izah və təfsir edilə bilər. Həmçinin İKT sektorunun və medianın zərərli gender stereotipindən və qadınların alçaldığı şəkillərin və ya zorakılıq və seks ilə əlaqəli görüntülərin yayılmasından çəkinmək üçün özünü tənzimləmə standartlarını qəbul etməyə həvəsləndirmək məqsədi daşıyır. Bundan əlavə, bu, iştirakçıların hüquqlara əsaslanan, gender baxımından həssas olan və qadınlara qarşı zorakılığın mediada qeyri- sensasiyalı yayımı üçün etik davranış kodekslərini işlənilib hazırlamağa təşviq etmək deməkdir. Bütün bu tədbirlər fikir azadlığı, mətbuat azadlığı və incəsənət azadlığı ilə əlaqəli əsas prinsiplərə lazımi qaydada diqqət yetirməklə yetirənə yetirilməlidir.

108. Avropa Şurası, öz Nazirlər Komitəsi və Parlament Assambleyası vasitəsilə aşağıdakı tövsiyələri verməklə, qadınlar ilə kişilər arasındakı gender stereotipi və bərabərsizliyə son qoyulmasını tələb etmişdir:

- Nazirlər Kabinetinin mediada qadın və kişilər arasındakı bərabərliyə dair üzv dövlətlərə R (84)17 sayılı tövsiyəsi;
- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının mediada qadınların imicinə dair 1555 (2002) sayılı tövsiyəsi;
- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının reklamlarda qadınların imicinə dair 1799 (2007) sayılı tövsiyəsi;
- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının mediada cinsiyyətçi stereotiplərə qarşı mübarizəyə dair 1751 (2010) sayılı qətnaməsi və 1931 (2010) sayılı tövsiyəsi.

109. Bu maddənin məqsədi hazırkı Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə aparılmasına dair uzunmüddətli məqsədə nail olmaq üçün bu cəhdlərə yeni təkan verməkdir. Yuxarıda qeyd olunan 1931 (2010) sayılı Tövsiyyəyə dair rəylərdə göstəriləndiyi kimi, Media və Yeni Kommunikasiya Xidmətləri üzrə Rəhbər Komitə (CDMC) olaraq, "Gender stereotipləri ilə iş bərabərsizliyin, o cümlədən ən çox qəbul edilməyən hallardan biri olan gender zorakılığının azaldılmasına töhfə verəcəkdir. Bu məsələyə effektiv şəkildə müraciət edilməsinin medianın müstəqilliyinin əsas prinsipini nəzərə alacağı faktına diqqət yetirməklə, yalnız

tənzimləyici tədbirlər yetərli cavab tədbirlərini təmin edə bilməz. Buna görə də, burada əsas vəzifə öz peşəkar kodekslərində və özünü tənzimləmə mexanizmlərində özlərinin xüsusi identikliyi ilə müxtəlif şəxslərin bərabər şəkildə təqdim edilməsi və onlar ilə ədalətli davranılması prinsipini təmin edəcək mediayaya düşür. Tənzimləmə modelləri və yanaşmaları vasitəsilə həll yollarını nəzərdən keçirmək daha da effektiv və səmərəli ola bilər”.

IV Fəsil – Müdafiə və dəstək

110. Konvensiyanın əsas məqsədinin onun əhatə dairəsi ilə nəzərdə tutulan zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması olsa da, qurbanlar həmin zorakılığın çoxsaylı nəticələrini dəf etək və onların həyatlarını bərpa etmək üçün digər zorakılıqdan müvafiq qaydada qorunmanı, dəstək və yardımını tələb edir. Bu fəsilə zorakılığa məruz qalanların ehtiyaclarına cavab vermək üçün xüsusi, əlavə də, ümumi dəstək xidmətlərini müəyyənləşdirmək üçün bir sıra öhdəliklər qeyd olunur.

Maddə 18 – Ümumi öhdəliklər

111. Bu maddədə qoruyucu və dəstəkləyici xidmətlərin göstərilməsində əməl olunmalı bir sıra ümumi prinsiplər müəyyənləşdirilir.

112. 1-ci maddədə bu Konvensiya ilə əhatə olunan zorakılığın hər hansı digər aktlarından ərizədəki bütün qurbanların qorunması üçün qanunvericilik və ya digər tədbirlərin görülməsi üçün ümumi öhdəliklər qeyd olunur.

113. Konvensiya tərəfindən təşviq olunan ümumi çoxtərəfli və hərtərəfli yanaşmaya uyğun olaraq, 2-ci bənd Konvensiya Tərəflərindən milli qanunlara əsasən tərtibatçıların müvafiq kimi müəyyənləşdirdikləri aşağıdakı təşkilat və agentliklər arasında effektiv və səmərəli əməkdaşlığı təmin edən müvafiq mexanizmlərin yerində olmasının təmin edilməsini tələb edir: məhkəmə, prokuror, hüquq – mühafizə orqanları, yerli və regional hakimiyyət orqanları və QHT – lər. “Digər müvafiq təşkilatları” əlavə etməklə, layihəçilər və ya tərtibatçılar təmin etmişlər ki, bu siyahı, hər hansı tərəfin müvafiq hesab edəcəyi hər hansı digər təşkilat ilə əməkdaşlığa imkan vermək üçün hərtərəfli deyil. “Mexanizm” termini razılaşdırılmış protokollar, dəyirmi masalar və ya standartlaşdırılmış qaydada çoxlu sayda peşəkarlara əməkdaşlıq etmək imkanı verən hər hansı digər metod kimi hər hansı rəsmi və ya qeyri – rəsmi struktura istinad edir. O, rəsmi qurum və ya müəssisənin (institutun) yaradılmasını və qurulmasını tələb etmir.

114. Bu iştirakçılar arasındakı əməkdaşlığa edilən vurğu, Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq formalarının bir neçə təşkilatlar tərəfindən qarşılıqlı razılaşdırılmış və əlaqələndirilmiş şəkildə daha yaxşı həll ediləcəyi düşüncəsindən irəli gəlir. Cinayət yerinə çağırılan zaman zərər çəkmiş şəxslərlə əksər hallarda ilk növbədə ünsiyyətdə olan hüquq-mühafizə orqanları, zorakılıq qurbanlarını QHT-lər idarə etdiyi sığınacaq və ya zorlama böhran mərkəzi kimi xüsusi dəstək xidmətlərinə yönəldirmək iqtidarında olmalıdırlar. Bu dəstək xidmətləri daha sonra tibbi xidmətlər, tələb olunarsa, məhkəmə sübutlarının toplanması, psixoloji və hüquqi məsləhət xidmətlərini təmin etməklə, qurbanları dəstəkləyəcəklər. Onlar həmçinin qurbanlara məhkəmə orqanları ilə işləməyi tələb edən növbəti addım və tədbirləri yerinə yetirməyə kömək edəcəklər. Qeyd etmək lazımdır ki, bu öhdəlik təkəcə qurbanlar ilə məhdudlaşmır, xüsusilə də, uşaq şahidlərini yadda saxlamaqla, şahidlərə də şamil olunur.

115. 3-cü bənddə qoruyucu və dəstək xidmətlərinin göstərilməsi və ya əsaslanmalı olduğu bir sıra məqsəd və meyarlar qeyd olunur. İlk növbədə, yerinə yetirilən bütün tədbirlər qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının gender anlayışına əsaslanmalıdır. Bu isə o deməkdir ki, təklif olunan xidmətlər gender dinamikasını, zorakılığın bu formalarının təsir və nəticələrini qəbul edən və gender bərabərliyi və insan hüquqları çərçivəsində fəaliyyət göstərən istifadəçilərinə müvafiq olan yanaşmanı göstərməli və təqdim etməlidir.

116. İkincisi, bu bənd hər hansı belə tədbirin zorakılıq qurbanlarının, təcavüzkarların, uşaqların və onların daha geniş çevrəsinin onların ehtiyaclarının təcrid edilmiş halda və ya onların sosial reallığını qəbul etmədən həll edilməsi riskinin qarşısını almaq üçün onlar arsındakı əlaqəni nəzərə almasını tələb edir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar zorakılıq qurbanlarının ehtiyaclarının bütün müvafiq

hallar fonunda mütəxəssislərə məlumatlı və adekvat qərarlar qəbul etməyə imkan vermək üçün qiymətləndirilməsinin təmin edilməsinin zəruri olduğunu hesab edirlər. “İnteqrə olunmuş yanaşma” termini, inteqrasiya olunmuş qabaqlama, mühafizə və təqib məqsədini daşımaqla, “üç P yanaşması” kimi adlandırılan, inteqrasiya olunmuş insan hüquqlarına əsaslanan yanaşmanı bildirir.

117. Üçüncüsü, mənası yaxşı olan, lakin zorakılığın dağıdıcı təsirlərini və bərpa prosesinin uzunluğunu müvafiq qaydada nəzərə almayan və ya zorakılıq qurbanlarına qeyri – həssas şəkildə yanmanı ehtiva edən tədbirlər və xidmətlər xidmət istifadəçilərinin təkrar zorakılıq qurbanına çevrilməsi riskinə səbəb olur.

118. Bundan əlavə, 3-cü bənddə həmin zorakılığın qadın qurbanlarının səlahiyyət və iqtisadi müstəqiliyi məqsədini daşıyan bütün tədbirlər tələb olunur. Bu, qurbanların və ya xidmət istifadəçilərinin öz hüquq və səlahiyyətləri ilə tanış olmasının və onlara şərəf, ləyaqət, hörmət və həssaslıq ilə yanaşan dəstəkləyici mühitdə qərarlar qəbul edə bilmələrinin təmin edilməsi deməkdir. Eyni zamanda xidmətlər qurbanlara öz həyatlarına nəzarət edilməsi hissini aşılmalıdır, hansı ki, əksər hallarda, buna maliyyə təminatına, xüsusilə də, təcavüzkardan iqtisadi müstəqilliyə yönələn işlər daxildir.

119. Xidmətlərin, o cümlədən hüquq–mühafizə orqanlarının bölmələrinin eyni binada və ya bir – birinə yaxın məsafədə yerləşdikləri və əməkdaşlıq etdikləri bəzi nümunələr xidmətlər ilə əlaqəli məmnuniyyət səviyyələrinin əhəmiyyətli dərəcədə artdığını göstərmiş və bəzi hallarda, qurbanların mətbuat ittihamlarına hazır olmasını artırmış və ya məsələnin öhdəsindən gəlmişdir. Bu nümunələr “Bir dayanacaq mağazalar” kimi məlumdur və məişət zorakılığı xidmətləri üçün sınaqdan keçirilmiş, lakin asanlıqla digər zorakılıq formaları üçün də uyğunlaşdırılmışdır. Bu səbəbdən 3-cü bənd tərəfləri xidmətləri eyni binada yerləşdirməyə cəhd etməyə çağırır.

120. Sonda 3-cü bənd Konvensiyanın tərəflərindən mövcud dəstək xidmətlərinin həssas şəxslər üçün təmin edilməsini və onların xüsusi ehtiyaclarına cavab verilməsini təmin etməyi tələb edir. “Həssas, zəif şəxslər” termini 12-ci maddədəki rəylərdə izah edilən şəxslərin eyni siyahısına aid edilir. Tərəflər bu xidmətləri sosial – iqtisadi statusundan asılı olmayaraq qurbanlara təmin etməli və müvafiq hallarda, bunu pulsuz olaraq yerinə yetirməlidirlər.

121. 4-cü bəndin məqsədi qurbanların adətən kömək və dəstək axtarmaqda nəzərdə tutduqları ciddi şikayətə işarə etməkdir. Əksər özəl və dövlət xidmətləri onların dəstəyini qurbanının mətbuat ittihamlarına və ya təcavüzkarın əleyhinə şahidlik etməyə hazır olmasından asılı edirlər.

Əgər qorxu və ya emosional qarışıqlıq və ya çaşqınlıq səbəbindən qurban mətbuat ittihamlarına hazır olmazsa və ya məhkəmədə şahidlik etməkdən imtinaz edərsə, bu zaman o, məsləhət və ya qalınacaq yer ilə təmin edilməyəcəkdir. Bu səlahiyyət və insan hüquqlarına əsaslanan yanaşmaya qarşı çıxır və buna yol verilməməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu müddəa ilk növbədə və ən əsası Konvensiyanın 20 və 22-ci maddələrində qeyd olunan ümumi və xüsusi dəstək xidmətlərinə istinad edir – hüquqi yardım xidmətləri istisna olmaqla.

122. Bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bəzi zorakılıq formalarının beynəlxalq ölçü və meyarı ola bilər. Zorakılığın, məs. məcburi nikahlar və ya məişət zorakılığı qurbanları, həmçinin genital olaraq şikəst edilmə ilə təhdid olunan və vətəndaşlığı olan ölkələrindən kənarında yaşayan qızlar və ya qadınlar xüsusi konsulluq qoruması və mümkün hallarda, tibbi və maddi yardım tələb edir. 5-ci bənddə Tərəflərdən zəruri konsulluq yardımını və mümkün olduqda, zorakı cinayətin qurbanları üçün yardımların, şəxsiyyəti təsdiq edən yeni sənədlərin təqdim edilməsinin və digər konsulluq dəstəyinin göstərilməsini daxil edən yardımın göstərilməsi üçün müvafiq tədbirlərin görülməsini tələb edir.

123. Bu öhdəlik Konvensiyanın Tərəfi olan vətəndaşlar ilə məhdudlaşmır, hətta beynəlxalq hüquqa əsasən öz öhdəliklərinə müvafiq olaraq, həmin Tərəf tərəfindən milli qorunma və mühafizə hüququ olan bütün digər qurbanlara, məs. Avropa Birliyinin fəaliyyətinə dair sazişin 20-ci maddəsinin (2) c bəndində qeyd olunduğu kimi daimi təmsilçilik (səfirlik, ümumi konsulluq və ya konsulluq) vasitəsilə mühafizəni təklif etməyən Avropa Birliyinin üzvü dövlətinin vətəndaşlarına şamil olunur.

Maddə 19 – Məlumat

124. Zorakılığın təsiri altında olan qurbanlar məruz qaldıqları bu hadisədən dərhal sonra adətən tam düşünülmüş və əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmək imkanında olmurlar və onların əksəriyyətini

dəstəkləyici mühit əhatə etmir. Bu müddəa, zorakılıq qurbanlarına müxtəlif növ yardım və dəstək xidmətləri və onlar üçün əlçatan olan hüquqi tədbirlər barədə məlumat verilməsinin təmin edilməsi zərurətinə xüsusi diqqət yetirir. Bu, zorakılıq qurbanları üçün münasib olan vaxtda, zərurət yaranarsa, milli dil(lər)dən başqa dildə onlara hansı yardım və dəstək növü üçün müraciət etmək lazım olduğu barədə məlumat verilməsini tələb edir. Bununla belə, bu müddəa, məlumatları yalnız hər hansı başqa əcnəbi dildə deyil, öz ölkələrində ən geniş yayılmış dillərdə və əlçatan şəkildə təqdim etməklə bağlı Konvensiyanın Tərəfləri üzərinə heç bir öhdəlik qoymur. "Müvafiq məlumat" termini zorakılıqdan zərər çəkmiş şəxsin informasiya ehtiyaclarını yetərinəcə qarşılayan məlumatlara sirayət edir. Bu, məsələn, bir tək cə dəstək xidməti göstərən təşkilatın adını deyil, həm də onun əlaqə məlumatlarını, açılış saatlarını və təklif etdiyi xidmətlərə dair məlumatları özündə əks etdirən broşurun paylanılmasını da daxil edə bilər.

Maddə 20 – Ümumi yardım xidmətləri

125. Ümumi dəstək xidmətləri – dövlət qurumları tərəfindən göstərilən uzun müddətli yardım üçün nəzərdə tutulan sosial xidmətlər, səhiyyə xidmətləri, məşğulluq xidmətləri kimi müstəsna olaraq zərər çəkmiş şəxslərin xeyrinə nəzərdə tutulmayan, ancaq bütövlükdə ictimaiyyətə xidmət edən təkliflərə aiddir. Zorakılıq qurbanlarına xidmət göstərilməsində ümumi və mütəxəssis dəstəyi xidmətləri xüsusi ilə fərqləndirilməlidir. Bunun tam əksinə, mütəxəssis yardım xidmətləri – müstəsna olaraq qadınlara qarşı törədilən xüsusi zorakılıq formalarının qurbanlarının və ya məişət zorakılığı qurbanlarının bilavasitə ehtiyaclarına uyğun xidmətlərin göstərilməsi üzrə ixtisaslaşmış və bəzən geniş ictimaiyyət üçün əlçatan olmayan xidmətlərə aiddir. Bu xidmətlərin dövlət orqanları tərəfindən idarə olunan və ya maliyyələşdirilən xidmətlər olmasına baxmayaraq, ixtisaslaşdırılmış xidmətlərin əksəriyyəti QHT-lər tərəfindən təklif olunur.

126. 20-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan öhdəlik, nəinki yaşayış yeri ilə təminat, məşğulluq və ya işsizlik xidmətləri, ictimai təhsil və təlim xidmətləri, ictimai-psixoloji və hüquqi məsləhət xidmətləri kimi ictimai yardım xidmətlərini, hətta, zərurət yarandığı halda, bu Konvensiyada əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının qurbanlarının xüsusi ehtiyaclarını qarşılamaq üçün maliyyə dəstəyi xidmətlərini də tələb edir. Bu xidmətlərin istifadəçiləri arasında bir çox qurbanlara rast gəlinəninə baxmayaraq, xüsusilə onların üzləşdikləri çətinlik və psixoloji-travmatik vəziyyət yetərinəcə və ya sistemətik şəkildə həll edilmir və ya nəzərə alınmır. Beləliklə, zərər çəkmiş şəxslərə belə xidmətlərdən istifadə imkanı verilməsi, onlara dəstək verilməsi və ehtiyaclarının düzgün şəkildə qarşılanması üçün Konvensiyanın Tərəfləri tələb olunur.

127. Səhiyyə və sosial xidmətlər zorakılıq qurbanlarının müraciət etdikləri ən ümdə və zəruri xidmətlərdir. 2-ci bənd zərər çəkmiş şəxslərin uzunmüddətli ehtiyaclarının qarşılanması ilə bağlı xidmətlərin göstərilməsi üçün resursların yetərli olmasını tələb edir. Bundan əlavə, burada, zərər çəkmiş şəxslərə zorakılığın müxtəlif formaları ilə bağlı təlim keçən mütəxəssis heyətinin fəaliyyətinə, zərər çəkmişlərin xüsusi ehtiyaclarının qarşılanmasına və onlara göstərilən dəstək tədbirlərinə də xüsusi diqqət yetirilir.

Maddə 21 – Fərdi/kollektiv şikayətlərdə yardım

128. Bu müddəa, Tərəflərin zorakılıq qurbanlarının tətbiq oluna bilən regional və beynəlxalq şikayət mexanizmlərinə dair məlumatlara sərbəst çıxış imkanı əldə etmələrinə təminat vermək öhdəliyini müəyyən edir. "Tətbiq oluna bilən" termini yalnız bu Konvensiyanın Tərəflərinin ratifikasiya olunmuş regional və beynəlxalq şikayət mexanizmlərinə sirayət edir. Avropa Şurasına üzvü olan dövlətlər çoxsaylı regional və beynəlxalq insan hüquqları sazişlərinin iştirakçısı olan dövlətlərdir və əksəriyyəti müvafiq müqavilələrin yerinə yetirilməsinə nəzarət edən orqanların və şikayət mexanizmlərinin yurisdiksiyasına malikdirlər. Buna görə də, milli hüquqi müdafiə vasitələri tükəndikdə, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılığın bütün formalarının qurbanı olan şəxslər bir sıra mövcud regional və beynəlxalq şikayət mexanizmlərindən istifadə edə bilərlər. Bunlar, məsələn, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə və ya BMT-nin Qadınlara Qarşı Ayrışeçkiliyin Bütün Formalarının Ləğvi Komitəsinə (CEDAW) gələcəkdə hüquqi tədbirlər üçün müraciət edə biləcək şəxslər üçün əlçatan ola bilər. Onlar həmçinin kollektiv xarakter daşıya bilər, bu o deməkdir ki, bu hüquqi müdafiə vasitələri məişət zorakılığı qurbanları üçün əlçatandır – buna nümunə Avropa Sosial Xartiyası çərçivəsində kollektiv şikayət mexanizmi ola bilər.

129. Zorakılığın qurbanlarının bu mexanizmlər barədə “məlumatlı olmalarını və əlçatanlığı” təmin etməklə, tərtibatçılar zorakılıq qurbanlarına tətbiq olunan regional və beynəlxalq şikayət mexanizmlərinə aid olan qəbul edilə bilmə qaydaları və prosedur tələbləri haqqında məlumat verilməsinin vacibliyini vurğulamaq istəyiblər və milli hüquqi müdafiə vasitələri tükəndikdə, Tərəflər bu mexanizmlərə çıxış imkanlarının təmin edilməsinə heç bir şəkildə mane olmamalıdır.

130. Bu müddəanın məqsədi, zərər çəkmiş şəxslərə şikayətlərin təqdim edilməsində dövlət, vəkillər kollegiyaları, müvafiq QHT-lər və ya digər potensial iştirakçılar tərəfindən təmin edilə biləcək adekvat və yaxşı düşünülmüş yardımın əlçatanlığını təşviq etməkdir. “Yardım” informasiya və hüquqi məsləhətlərin verilməsi ilə bağlı ola bilər. Yardımın göstərilməsinə dair qərar, zərər çəkmiş şəxslərin tətbiq olunan şikayət mexanizmlərinə sərbəst çıxış imkanlarını asanlaşdırmaq üçün onların ehtiyaclarına uyğun olaraq düzgün qəbul edilməlidir.

Maddə 22 – Mütəxəssislər tərəfindən göstərilən yardım xidmətləri

131. 20-ci maddədə əks olunan öhdəliyi tamamlamaqla, bu və sonrakı müddəalar Konvensiyanın Tərəflərindən resurslarla yaxşı təmin edilmiş ixtisaslaşdırılmış dəstək sektorunun yaradılmasını və ya təşkil edilməsini tələb edir.

132. Belə ixtisaslaşdırılmış dəstəyin məqsədi, optimal dəstək və xüsusi tələbatlara uyğun köməklik göstərilməsi vasitəsi ilə zorakılıq qurbanlarının hüquq və imkanlarının genişləndirilməsi üçün kompleks vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin etməkdir. Bunların böyük bir qismi qadın təşkilatları və məsələn, yerli hakimiyyət orqanlarının gender əsaslı zorakılıq sahəsində dərin biliklərə və geniş təcrübəyə malik olan ixtisaslı mütəxəssislər tərəfindən göstərilən dəstək xidmətləri vasitəsi ilə təmin edilir. Bu xidmətlərin ölkədə kifayət qədər geniş yayılmasını və bütün zərər çəkmişlər üçün əlçatan olmasını təmin etmək vacibdir. Bundan əlavə, bu xidmətlər və bu xidmətləri göstərən əməkdaşlar bu Konvensiyanın əhatə etdiyi müxtəlif zorakılıq növlərinin baş vermə hallarının aradan qaldırılmasını təmin etməli və əlçatmaz qruplar da daxil olmaqla, bütün zorakılıq qurbanlarını daxil edən qruplara yardım göstərməlidir. Belə ixtisaslaşdırılmış xidmətlərin göstərilməsinə ehtiyac yaranan yardım növləri aşağıdakıları əhatə edir: sığınacaq və təhlükəsiz yerləşdirmə, təcili tibbi yardım, zorlama və cinsi təcavüz, qısa və uzun müddətli psixoloji məsləhətlər, psixoloji travmanın aradan qaldırılması xidmətləri, hüquqi məsləhət, maarifləndirmə və məlumatlandırma xidmətləri, zorakılıq qurbanlarını doğru xidmət növünə yönəltmək üçün telefon yardım xəttləri və qurban və ya zorakılıq qurbanları və şahidləri olan uşaqlar üçün xüsusi xidmətlər.

Maddə 23 – Sığınacaqlar

133. Bu maddə, Tərəflərdən zərər çəkmiş şəxslərin qorunması və dəstək verilməsi ilə bağlı tədbirlərin təmin edilməsi öhdəliyinin yerinə yetirilməsinin mühüm vasitələri kimi yetərli sayda asanlıqla əlçatan sığınacaqların yaradılmasını tələb edir. Sığınacaqların məqsədi, evlərində özlərini təhlükəsizlikdə hiss etməyən zorakılıq qurbanları, xüsusilə qadınlar və uşaqlar üçün təxirəsalınmaz şəkildə, daha məqsədəuyğun olardı 7/24 fəaliyyət göstərən təhlükəsiz yaşayış yeri ilə təmin etməkdir. Evsiz insanlar üçün nəzərdə tutulan sığınacaqlar kimi müvəqqəti yaşayış yerləri və ya ümumi sığınacaqlar yetərli hesab edilmir və bu, zorakılıqdan zərər çəkmiş qadınların hüquq və imkanlarının genişləndirilməsini və onlara zəruri dəstəyin göstərilməsini təmin etməyəcək. Zorakılıq qurbanları öz sağlamlığı, təhlükəsizliyi, maliyyə vəziyyəti və uşaqlarının rifahı ilə bağlı çoxsaylı bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəli problemlərlə üzləşirlər. İxtisaslaşmış qadın sığınacaqları bu problemləri həll etmək üçün yaxşı təchiz olunmalıdır, çünki onların funksiyaları zorakılıq qurbanlarını sadəcə təhlükəsiz yaşayış yeri ilə təmin etməkdən ibarət deyildir. Onlar, qadınlara və onların uşaqlarına travmatik təcrübələrlə mübarizə aparmağa, zorakılığa söykənən münasibətlərə son qoymağa, özünə güvəni bərpa etməyə və seçdikləri müstəqil həyat yolunun təməlini qoymağa imkan verən zəruri dəstəyi verirlər. Bundan başqa, qadın sığınacaqları şəbəkələşmədə, təşkilatlararası əməkdaşlıqda və onların uyğun cəmiyyətlərdə maarifləndirmə işində əhəmiyyətli rol oynayır.

134. Qadınların və uşaqların təhlükəsizliyinin və güvenliyinin təmin edilməsi ilə bağlı onların başlıca vəzifəsini yerinə yetirmək üçün bütün sığınacaq müəssisələrinin müvafiq standartlar toplusunu tətbiq etmələri vacibdir. Bu məqsədlə, hər bir zorakılıq qurbanının təhlükəsizlik vəziyyətini qiymətləndirmək və bu qiymətləndirmə əsasında fərdi təhlükəsizlik planını hazırlanmalıdır. Binanın texniki təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sığınacaqlarla bağlı mövcud olan başlıca problemdir, belə ki, zorakılıq

törədən şəxslərin zorakı hücumları yalnız qadınlar və uşaqlar üçün deyil, həm də sığınacaqın işçi heyətinin və ətrafdakı digər insanların həyatı üçün təhlükə yarada bilər. Bundan əlavə, təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı hüquq-mühafizə orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığın qurulması zəruridir.

135. Bu müddəa, bütün zorakılıq qurbanlarının müvəqqəti yerləşdirilməsini təmin etmək üçün sığınacaqların yetərli sayda yaradılmasını nəzərdə tutur. Zorakılığın hər bir növü fərqli dəstək və qorunma növünü tələb edir və bunu təmin etmək üçün kadrların hazırlanmasına ehtiyac duyulur. "Yetərli sayda" termini bütün qurbanların həm sığınacaq yerləri, həm də ixtisaslaşmış dəstəklə bağlı ehtiyaclarının təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulur. Avropa Şurasının Məişət Zorakılığı da daxil olmaqla, Qadınlara Qarşı Zorakılıqla Mübarizə üzrə İşçi Qrupunun (EG-TFV (2008) 6) Yekun Fəaliyyət Hesabatı, hər bir bölgədə əlverişli olan ixtisaslaşmış qadın sığınacaqlarında hər 10,000 əhali başına bir ailə yeri ilə təhlükəsiz yerləşdirilməni tövsiyə edir. Bununla belə, sığınacaq yerlərinin sayı faktiki ehtiyacdən asılı olmalıdır. Zorakılığın digər formaları üzrə sığınacaqlar üçün təklif ediləcək yerlərin sayı bir daha faktiki ehtiyacdən asılı olacaq.

Maddə 24 – Yardım telefon xəttləri

136. Telefon yardım xətləri zorakılıq qurbanların yardım və dəstək axtarışları üçün ən mühüm vasitələrdən biridir. Geniş ictimaiyyətin ümumi istifadəsi üçün əlverişli olan telefon yardım xəttləri – sığınacaq, məsləhət mərkəzləri və ya polis kimi dəstək və böhranlı məsləhətləşmə xidmətlərini təmin edir və qarşılıqlı ünsiyyət yolu ilə (üz-üzə) göstərilən xidmətlərə aid edilir, habelə bu Konvensiyada əhatə olunan zorakılığın bütün növləri ilə bağlı hər hansı dəstək və məsləhət xidmətlərinin özəyini formalaşdırır. Bu maddə, bütün gün ərzində (7/24) əlçatan olan və ödənişsiz xidmət göstərən ölkəboyu telefon yardım xəttlərinin yaradılması öhdəliyini özündə əks etdirir. Bir çox zorakılıq qurbanları məruz qaldıqları hadisə səbəbindən yardım üçün müraciət etdiyi zaman üzərilərində nə şəxsiyyətlərini təsdiq edən sənədlər, nə də lazımı qədər pul vəsaiti olmur, buna görə də onların telefon kartı almaları və telefon zəngi etmək üçün pul mübadiləsi etmələri çətinləşir. Hətta çox cüzi məbləğdə pul ödəməli olsalar belə, bu yardım istəyən müraciət etmək istəyən şəxslər üçün əlavə yük ola bilər, buna görə də bir yardım xəttinə zəng təklifi ilə bağlı tələb ödənişsizdir. Bundan əlavə, bir çox telefon şəbəkələrində ödənişli telefon zəngləri hesab-faktura ilə izlənilə bilər, buda onu zorakılıq edən şəxsə zərərçəkmiş şəxsin kömək üçün müraciət etdiyini aşkar etməyə imkan verir, bu da zərərçəkmiş şəxsi gələcəkdə təhlükə qarşısında qoya bilər. Avropa Şurasının İşçi Qrupunun Məişət Zorakılığı (EG-TFV (2008) 6) da daxil olmaqla, Qadınlara Qarşı Zorakılıqla bağlı Mübarizəyə dair Yekun Fəaliyyət Hesabatında 7/24 fəaliyyət göstərən və bütün müvafiq dillərdə böhranlı dəstək xidmətləri göstərən, habelə qadınlara qarşı zorakılıqların bütün növlərini əhatə edən ən azı bir ödənişsiz milli yardım xəttinin yaradılmasını tövsiyə edilir.

137. Bir çox zorakılıq qurbanları köməklik göstərilməsi üçün fəal şəkildə müraciət etməkdə, kritik vəziyyətlərdə təcili telefon zəngi vurmaqda, habelə öz intim həyatları və şəxsi məlumatları ilə bağlı detalları paylaşmaqda çətinliklərlə üzləşirlər. Buna görə də zəng edən şəxslərin şəxsiyyətinin anonimliyinin təmin edilməsi və həmin şəxslərə ixtisaslı mütəxəssislər tərəfindən məsləhət xidməti göstərilməsi, habelə yardım telefon xəttləri yardım üçün müraciət edən şəxslərin şəxsi məlumatlarının və onlara göstərilən dəstəyin məxfiliyinin təmin edilməsi (əgər zəng edən şəxslər bunu arzu edərsə) mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bəzi ölkələrdə, bəzi zəng edənlərin üzləşə biləcəyi dil maneəsini asanlaşdırmaq üçün bir neçə dildə yardım göstərilməsi eyni dərəcədə əhəmiyyət daşıyır.

Maddə 25 – Cinsi zorakılıq qurbanlarına dəstək

138. Zorlama da daxil olmaqla, cinsi zorakılığın travmatik xarakteri xüsusi təlim keçmiş və ixtisaslaşmış heyətin bu məsələlərə xüsusilə həssaslıqla yanaşmasını tələb edir. Bu növ zorakılıq qurbanları, məhkəmə təqibi üçün zəruri olan dəlilləri toplamaq üçün təxirəsalınmaz məhkəmə-tibbi ekspertizası ilə təxirəsalınmaz tibbi yardımın göstərilməsinə və travma dəstəyinə ehtiyac duyurlar. Bundan əlavə, əksər hallarda zorakılıq qurbanlarının məruz qaldıqları hadisədən sonra əksər hallarda həftələrcə və aylarca davam edə bilən psixoloji məsləhətləşmə və müalicə keçmələrinə böyük ehtiyac duyulur.

139. Buna görə də 25-ci maddədə Tərəflər qurbanlara tibbi müayinə, məhkəmə-tibbi ekspertizasının keçirilməsi, travma hallarında yardımın və məsləhət xidmətlərinin göstərilməsini təmin etmək məqsədi ilə zorlanmaya məruz qalmış qurbanlar üçün yetərli sayda münasib, əlçatan antiböhran mərkəzlərinin yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, hər iki növ mərkəzin yaradılması Tərəflərə öhdəlik kimi deyil alternativ seçim olaraq tövsiyə edilir.

140. Zorlama böhran mərkəzləri bir çox fərqli formalarda ola bilər. Tipik olaraq, bu mərkəzlər təkbətək danışma, dəstək qrupları və digər xidmətlərlə əlaqə saxlama kimi xidmətləri təklif edən əsasən məsləhətləşmə və müalicə xidmətləri üzərində cəmləşən uzunmüddətli yardım təklif edir. Bu mərkəzlər həmçinin məhkəmə icraatı zamanı qadınlara vəkillik və digər praktik köməklik göstərərək zərərçəkmiş şəxslərə dəstək verirlər.

141. Digər tərəfdən, cinsi zorakılıq üzrə məsləhət mərkəzləri təxirəsalınmaz tibbi yardım, yüksək keyfiyyətli məhkəmə-tibbi ekspert təcrübəsi və böhrana müdaxilə sahələri üzrə ixtisaslaşmış ola bilər. Bu xidmətlər, məsələn, tibbi müayinələr aparmaqla və zorakılıq qurbanına əlavə xidmətlər üçün ixtisaslaşmış ictimai təşkilatları tərəfindən məsləhət xidmətləri göstərilməklə yenidən baş vermiş cinsi hücum hadisəsinə müvafiq reaksiya verilməsi üçün bilavasitə səhiyyə müəssisəsində (xəstəxana mühitində) göstərilə bilər. Onlar həmçinin 25-ci maddədə müəyyən edildiyi kimi, zərərçəkmiş şəxsə təxirəsalınmaz və lazımi yardım göstərilməsi üçün onun ixtisaslaşdırılmış təşkilatlara yönləndirilməsini təmin edə bilər. Aparılan tədqiqatlar, zorlama hadisəsi barədə polisə məlumat verilib-verilməyəcəyindən asılı olmayaraq məhkəmə-tibbi ekspertizasının aparılması və ya hadisə barədə aidiyyəti qurumlara məlumat verilib-verilməyəcəyinə dair qərarın sonrakı tarixlərdə qəbul edilə bilməsi üçün nümunələrin götürülməsi və saxlanılmasının mümkünlüyünü təklif etmək üçün ən yaxşı təcrübə olduğunu göstərmişdir.

142. Belə mərkəzlərin yaradılmasını təmin etmək tələbi Konvensiyanın Tərəflərinin üzərinə bu mərkəzlərin yetərli sayının təmin edilməsi, eyni zamanda onların asanlıqla əlçatan olmasının təmin edilməsi və göstərilən xidmətlərin müvafiq qaydada həyata keçirilməsinin təmin edilməsi kimi öhdəliklər qoyur. Avropa Şurasının İşçi Qrupunun Məişət Zorakılığı (EG-TFV (2008) 6) da daxil olmaqla, Qadınlara Qarşı Zorakılıqla bağlı Mübarizəyə dair Yekun Fəaliyyət Hesabatında tövsiyyə olunur ki, belə bir mərkəz hər 200.000 əhaliyə xidmət göstərməsi üçün nəzərdə tutulmalı və onların coğrafi yerləşməsi zorakılıq qurbanları üçün şəhərlərdə olduğu kimi kənd yerlərində də asanlıqla əlçatan olmalıdır. "Müvafiq" termini göstərilən xidmətlərin zorakılıq qurbanlarının ehtiyaclarının qarşılanması üçün uyğun olmasını təmin etmək məqsədi ilə nəzərdə tutulur.

Maddə 26 – Uşaq şahidlərinin müdafiəsi və dəstəklənməsi

143. Valideynlər və ya digər ailə üzvləri arasında fiziki, cinsi və ya psixoloji zorakılığa və təhqirlərə məruz qalma uşaqlara olduqca mənfi təsir göstərir. Belə hallar uşaqlarda qorxu hissələrinin artmasına və psixoloji travmalara səbəb olur, habelə onların hərtərəfli inkişafına mənfi təsir göstərir.

144. Bu səbəbdən 26-cı maddə, uşaqları zorakılıq aktının şahidi olan qurbanlara zəruri xidmətlər və yardım göstərildikdə, sonuncunun hüquq və ehtiyaclarının nəzərə alınmalı olduğu barədə öhdəliyi də müəyyən edir. "Uşaq şahidləri" termini yalnız zorakılığa məruz qalmış uşaqlara aid olunmur, həmçinin zorakılıq aktı baş verdiyi zamanı ona faktiki olaraq şahidlik edən, habelə zorakılıq aktının nəticələrini uzun müddət yaxınlıqda gizlənərək izləyən və ya qışqırtı-bağırçı və digər zorakılıq ifadə edən səslərin təsirinə məruz qalan uşaqlar nəzərdə tutulur. Bu Konvensiya çərçivəsində əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının şahidləri kimi tanınması, onların zorakılıq qurbanlarına çevrilməsinin qarşısının alınması və bu problemin həllinə nail olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Buna görə də 2-ci bənd zəruri hallarda travmatik təcrübələrlə mübarizə aparmaq üçün uşaqlara xüsusi uyğunlaşdırılmış, yaşa və inkişafa uyğun sübuta əsaslanan ən yaxşı psixososial müdaxilələrə çağırır. Təklif olunan bütün xidmətlər uşağın ən yaxşı maraqlarına xidmət etməlidir.

Maddə 27 – Məlumatlandırma

145. Bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq əməllərinin törədilməsinə şahid olan, yaxud bu cür əməlin törədilə biləcəyinə şübhə yaranması üçün əsaslı səbəbləri olan hər hansı şəxsin bu barədə aidiyyəti qurumlara məlumat verməsinin həvəsləndirilməsinə dair tələbi irəli sürməklə tərtibatçılar əksər hallarda ətrafdakılar üçün örtülü qalan zorakılıq halları ilə bağlı ictimaiyyətin dərin səssizliyinin pozulmasında fərdlərin, xüsusilə də dostlar, qonşular, ailə üzvləri, həmkarlar, müəllimlər və ya cəmiyyətin digər üzvlərinin mühüm rol oynaya biləcəklərini vurğulamaq istəyib. Bu, hər bir Tərəfin belə şübhələr haqqında məlumat verə biləcəyi səlahiyyətli qurumları müəyyən etmək məsuliyyəti üzərinə düşür. Bunlar hüquq-mühafizə orqanları, uşaqların müdafiəsi xidmətləri və ya digər müvafiq sosial müdafiə mərkəzləri ola bilər. "Ağlabatan əsaslar" termini zorakılıq halları barədə yaxşı niyyətlə məlumat verən şəxsin vicdanlı inancına istinad edir.

Maddə 28 – Mütəxəssislər tərəfindən məlumatlandırma

146. Bu maddəyə əsasən Konvensiyanın tərəfləri təmin etməlidir ki, normalda peşəkar gizlilik qaydalarına tabe olan peşəkarlar (məs. həkimlər və psixiatrlar), bu Konvensiyanın əhatə dairəsi ilə əhatə olunan ciddi zorakılıq aktının törədildiyinə və bu cür zorakılığın digər ciddi aktlarının törədilməsinin gözləndiyinə inanmaq üçün əsaslı səbəbləri olarsa, səlahiyyətli təşkilat və ya orqanlara məlumat vermək imkanı imkanına malikdir. Bunlar məlumat və hesabatvermə üçün məcmu tələblərdir və məs., qurbanının artıq ciddi zorakılıq aktlarına məruz qaldığı və digər zorakılığın baş verməsinin ehtimal olunduğu hallarda məişət zorakılığının səciyyəvi hallarını əhatə edir.

147. Qeyd etmək lazımdır ki, bu müddəa, həmin peşəkarların üzərinə məlumat və hesabat vermək öhdəliyini qoymur. O, yalnız bu şəxslərə məxfiliyin pozulması üçün hər hansı risk olmadan bunun edilməsi mümkünlüyünü verir. Məxfilik qaydaları qanunvericilik ilə müəyyənləşdirilə bilsə də, onların məxfiliyi və pozulması ilə əlaqəli məsələlər müxtəlif peşəkar qruplar üçün etik kodekslər və ya peşəkar standartlar ilə tənzimləyə bilər. Bu müddəalar təmin etməyə çalışır ki, məxfilik qaydasının heç bir növü ciddi zorakılıq aktlarına dair məlumat verilməsinə mane olmasın. Bu müddəanın məqsədi cinayət araşdırmasının başlanılmasından daha çox qurbanların həyatlarını və sağlamlıqlarını qorumaqdır. Buna görə də, diqqətli qiymətləndirmədən sonra zorakılığın qurbanlarını qorumaq istəyən peşəkarlara bu imkanı vermək vacibdir.

148. “Müvafiq şərtlərdə” termini o deməkdir ki, Tərəflər bu müddəanın tətbiq edildiyi situasiya və ya halları müəyyənləşdirə bilər. Məs., Tərəflər 28-ci Maddədə qeyd olunan öhdəliyi qurbanın əvvəlcədən razılığından asılı edə bilər, lakin qurbanın azyaşlı olması və ya fiziki və ya əqli çatışmazlıq səbəbindən özünü qoruya bilməməsi kimi bəzi xüsusi halları istisna edir. Bundan əlavə, hər bir tərəf bu müddəanın tətbiq edildiyi peşəkarların kateqoriyalarının müəyyənləşdirilməsi üçün məsuliyyət daşıyır. “Müəyyən peşəkarlar” termini bu Konvensiyanın əhatə dairəsi ilə nəzərdə tutulan zorakılığın istənilən formasının qurbanı ola biləcək qadınlar, kişilər və uşaqlar ilə əlaqə və ünsiyyətdə iştirak etmək vəzifəsi daşıyan bir sıra peşəkarları əhatə etmək məqsədi daşıyır. Bundan əlavə, bu maddə, mülki və ya cinayət icraatı olub – olmamasından asılı olmayaraq, bu Konvensiyanın şamil olduğu aktlar və ya hərəkətlər ilə ittiham olunanların ECHR-in 6-cı maddəsinə əsasən hüquqlarına təsir etmir.

Fəsil V – Substantiv (maddi-hüquqi) hüquq

149. Avropa Şurasının xüsusi zorakılıq, sui-istifadə və ya pis rəftar kimi konkret hallara qarşı mübarizə haqqında digər konvensiyalarında göstərilən hallarda olduğu kimi, substantiv (maddi hüquq) qanunun müddəaları hüquqi sənədlərin mühüm tərkib hissəsini təşkil edir. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığa haqqında qüvvədə olan milli qanunvericiliyin araşdırılmasından bu sahədə bir çox boşluqların hələ də qaldığı aydın olur. Buna görə də, hüquqi müdafiəni və təzminat hüququnu gücləndirmək və bu zorakılıq formalarını aradan qaldırmaq və onlara qarşı səmərəli şəkildə mübarizə aparmaq üçün bütün bu üzv dövlətlərin qanunvericilik sistemlərində dəyişiklikləri tətbiq edərkən mövcud olan yaxşı təcrübəni nəzərə almaq lazımdır. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Konvensiyanın müvafiq zorakılıq aktları ilə əlaqədar müxtəlif vəziyyətləri əhatə etməsini təmin etmək üçün tətbiq olunacaq müvafiq cinayət, mülki və inzibati-hüquqi tədbirləri araşdırıblar. Nəticədə, bu fəsildə zorakılıq qurbanları üçün bir sıra qabaqlayıcı, qoruyucu və təzminat tədbirlərini özündə əks etdirir və cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulan konkret zorakılıq hallarını törədən hüququ pozan şəxslərə qarşı cəza tədbirlərini tətbiq edir.

150. Bu fəsil zorakılıq qurbanlarının ədalət mühakiməsi axtarmalarına və dəymiş zərərə görə təzminat əldə etmələrinə imkan verən mülki hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin etmək öhdəliyini müəyyən edir – həm də dövlət orqanlarına münasibətdə, onlar öz vəzifə borclarını yerinə yetirmək üçün qabaqlayıcı və qoruyucu tədbirləri lazımınca görməyə müyəssər olmadıqda.

151. V Fəsil bir sıra cinayət əməllərini müəyyən edir. Yerli qanunvericiliyin bu cür harmonizasiyası bir neçə səbəblərə görə milli və beynəlxalq səviyyədə cinayətə qarşı tədbirləri asanlaşdırır. Əksər hallarda, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarına qarşı mübarizə üzrə milli tədbirlər sistematik qaydada həyata keçirilmir və qanunvericilikdə mövcud olan boşluqlar səbəbindən tamamlanmamış olaraq qalır.

152. Cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərinin əsas məqsədi Tərəfləri qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarına qarşı effektiv siyasətin həyata keçirilməsinə yönəltməkdir – əfsuslar olsun ki, onların hər ikisi Avropa ölkələrində və kənarda hələ də geniş yayılmış cinayətlər hesab edilir.

153. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar razılığa gəliblər ki, prinsipcə, Konvensiyanın cinayət hüququ haqqında bütün müddəalarını gender baxımından neytral tərzdə təqdim edilməlidir; zorakılıq qurbanı olmuş şəxsin və ya zorakılıq törətmiş şəxsin cinsi, prinsipcə, cinayətin tərkib elementi olmamalıdır. Buna baxmayaraq, bu, Tərəflərin genderlə əlaqədar xüsusi müddəaları tətbiq etməsinə mane olmamalıdır.

154. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar qərara gəliblər ki, hazırkı Konvensiya, Avropa Şurasının digər konvensiyalarında, xüsusilə də “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” (CETS No. 197) və Uşaqların Cinsi İstismar və Cinsi İstifadədən Müdafiəsinə dair (CETS No. 201, 2007-ci il) Konvensiyalarında artıq bəhs edilən davranışları əhatə etməməlidir.

155. 33-39-cu maddələrdə əks olunan öhdəliklər Konvensiyanın Tərəflərindən bilərəkdən edilən konkret davranışa görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını təmin etmələri tələb olunur.

Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar sözügedən davranışa görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması üçün bu redaktə ilə razılaşıdılar. Bununla belə, Konvensiya Tərəflərin üzərinə Konvensiyada təsvir olunan davranışlara görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutan xüsusi müddəaları mütləq şəkildə tətbiq etmək öhdəliyini qoymur. 40-cı maddə (cinsi təcavüz) ilə əlaqədar və bu davranışın xüsusi xarakterini nəzərə alaraq, sənəd layihəsini hazırlayanlar bunun ya cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərə/sanksiyalara ya da digər qanuni sanksiyalara əsasən düzəldilməsini hesab ediblər. Nəhayət, bu fəsilə müəyyən edilmiş cinayət əməlləri, onları əlavə etməyə və ya yerli qanunvericilikdə daha yüksək standartlar müəyyən etməyə mane olmayan minimum konsensusu əks etdirir.

156. Cinayət qanunvericiliyinin ümumi prinsiplərinə uyğun olaraq hüquqi cəhətdən qüvvədə olan razılıq cinayət məsuliyyətindən azad edə bilər. Bundan əlavə, digər hüquqi cəhətdən əsaslandırılmış hərəkətlər, məsələn, özünümüdafiə, əmlakın müdafiəsi və ya zəruri tibbi prosedurların yerinə yetirilməsi məqsədi ilə törədilən əməllər bu Konvensiya üzrə cinayət məsuliyyətinin tətbiq edilməsi üçün səbəb ola bilməz.

Maddə 29 – Mülki məhkəmə iddiaları və müdafiə vasitələri

157. Bu müddəanın 1-ci bəndinin məqsədi Konvensiyanın əhatə dairəsinə aid olan zorakılığın istənilən formasının qurbanlarının təcavüzkara qarşı müvafiq mülki – hüquqi müdafiə vasitəsi üçün milli hüquqi sistemə müraciət edə bilməsinin təmin edilməsidir. Digər tərəfdən isə buraya mülki hüquq məhkəməsinin bir şəxsə xüsusi davranışı dayandırmaq, gələcəkdə xüsusi əməldən çəkinmək və ya bir şəxsə xüsusi hərəkət və ya tədbiri yerinə yetirmək göstərişini verməyə icazə verən mülki – hüquqi müdafiə vasitələri (əmrələr) daxildir. Bu növ mülki hüquqi müdafiə vasitəsindən, məs., öz istəklərinə qarşı olaraq nikaha daxil olmaq məcburiyyəti ilə qarşılaşan qızlara və oğlanlara pasport və onların istəklərinə qarşı çıxan kimsədən alınıb onlara verilən digər mühüm sənədlərin (valideynlər, qəyyumlar və ya hər hansı ailə üzvləri) verilməsində köməklik göstərilməsi üçün istifadə edilə bilər. Həmin əmr və qərarlar zorakılıq aktlarına qarşı müdafiə və qorunmanı təmin etməyə kömək edir.

158. Digər tərəfdən və Tərəfin milli hüquqi qaydalarından asılı olaraq, bu müddəaya əsasən təklif olunan mülki – hüquqi müdafiə vasitələrinə həmçinin bu Konvensiyanın əhatə dairəsi ilə nəzərdə tutulan zorakılıq aktlarından xüsusi olaraq bəhs edən məhkəmə qərarları, məs. 53-cü Maddədə qeyd olunan qadağan əmrələri, məhdudlaşdırma əmrələri və qeyri – zorakılıq əmrələri daxil ola bilər. Bunlar xüsusi olaraq məişət zorakılığı hallarında müvafiqdir və 52-ci maddədə qeyd olunan təcili müdafiə və mühafizə əmrələri və qərarları ilə təklif olunan birbaşa və adətən qısamüddətli müdafiəni təmin edir.

159. Bundan əlavə, mülki hüquq, həmin aktlar və ya hərəkətlər Tərəflərin cinayət qanunvericiliyində nəzərdə tutulmadığı hallarda, təqib və cinsi təcavüz kontekstində böhtan və iftiraya qarşı hüquqi müdafiə vasitələrini təmin etməlidir.

160. Bütün mülki hüquq əmrələri və göstərişləri qurban tərəfindən müraciətdən sonra və ya hüquqi sistemdən – üçüncü tərəfdən asılı olaraq verilir və *ex officio* (rəsmən və ya vəzifəyə görə) verilə bilməz.

161. 1-ci bəndin məqsədi qurbanların təcavüzkarə qarşı mülki hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin edilməsi olsa da, 2-ci bənd təmin edir ki, qurbanlar zəruri qabaqlayıcı və ya qoruyucu tədbirləri həyata keçirmək vəzifələrinə nail olmayan dövlət orqanlarına qarşı hüquqi müdafiə vasitələri ilə təmin edilsin.

162. O, bu Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsasən Konvensiyanın əhatə dairəsi ilə nəzərdə tutulan zorakılıq aktlarının qarşısının alınması, araşdırılması və cəzalandırılması öhdəliyini daşıyan, dövlət qurumlarının və orqanlarının öhdəliyi prinsipini yenidən vurğulayır. Bu öhdəliyə əməl edilməməsi hüquqi məsuliyyət ilə nəticələne bilər və mülki hüquq həmin uğursuzluğa müraciət etmək hüquqi müdafiə vasitələri təklif etməlidir. Bu hüquqi müdafiə vasitələrinə, digərləri ilə yanaşı, laqeydsizlik və ciddi laqeyd davranış üçün təmin edilməli olan, zərərlər üçün mülki hüquqi tədbir daxildir. Dövlət orqanlarının mülki öhdəliyinin əhatə dairəsi hansı növ laqeyd davranışın hüquqi tədbir görməyə əsaslı səbəb verdiyini qərarlaşdırmaq səlahiyyətinə malik Tərəflərin milli qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

163. 2-ci bənddə qeyd olunan öhdəlik ECHR-in 2-ci Maddəsinə (yaşamaq hüququ) əsasən dövlət orqanlarının müsbət öhdəliklərinə əməl etməməsi ilə bağlı İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna uyğundur. Osman Birləşmiş Krallığa qarşı məhkəmə işinin qərarında və yəne də Opuz Türkiyəyə qarşı məhkəmə işinin qərarında Məhkəmə qeyd etmişdir ki, "orqanların həmin şəxsə qarşı cinayət hallarının qarşısının alınması üçün yuxarıda qeyd olunan vəzifələri kontekstində yaşamaq hüququnu qorumaq üçün müsbət öhdəliklərini pozmasına dair iddia irəli sürüldükdə, bu zaman müəyyən edilməlidir ki, həmin orqanlar üçüncü tərəfin cinayət hərəkətlərindən müəyyənləşdirilmiş şəxsin və ya şəxslərin həyatı üçün real və birbaşa riskin mövcud olduğunu bilmiş olmalı və ya bilməli və onlar əsaslı olaraq mühakimə edilən, həmin riskin qarşısının alınmasının gözlənilməli, öz səlahiyyətləri çərçivəsi müvafiq tədbirləri yerinə yetirməmiş olmalıdır". Məhkəmə açıq şəkildə bildirir ki, həmin uğursuzluq üçün məsuliyyət ümumi laqeydsizlik və ya həyatı qorumaq vəzifəsinə bilərəkdən əməl edilməməsi ilə məhdudlaşdırılır.

164. Zorakılıq qurbanın vəfat etdiyi halda, mövcud hüquqi müdafiə vasitələri onun övladları və ya varisləri üçün təmin ediləcəkdir.

Maddə 30 – Təzminat

165. Bu maddə bu Konvensiyada nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərinin hər hansı birinin baş verməsi nəticəsində dəymiş zərəre görə təzminat hüququnu müəyyən edir. 1-ci bənd ilk növbədə dəymiş zərəre və zərərin əvəzinin ödənilməsinə görə əsasən hüquq pozuntusu törətmiş şəxsin məsuliyyəti daşmalıdır prinsipini müəyyən edir.

166. Təzminat həmçinin sığorta şirkətlərindən və ya dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən səhiyyə və sosial təminat sistemlərindən də tələb edilə bilər. 2-ci bənd dövlətə kompensasiya ödənilməsi üçün dövlətin üzərinə törəmə öhdəlik qoyur. Kompensasiya verilməsi şərtləri, məsələn, hər şeydən əvvəl və ilk növbədə zərərçəkmiş şəxsin cinayəti törədən şəxsdən kompensasiya tələb etməsi milli qanunvericiliklə müəyyən edilə bilər. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, zorakılıq qurbanının ciddi bədən xəsarətləri və sağlamlığına zərər dəydiyi hallarda dövlət tərəfindən təzminatının ödənilməli olduğunu qeyd ediblər. Qeyd etmək lazımdır ki, "bədən xəsarəti" termini zorakılıq qurbanının ölümünə səbəb olan zədələri və 33-cü maddədə nəzərdə tutulmuş psixoloji zorakılıq aktlarının səbəb olduğu "sağlamlığın pozulması" ciddi psixoloji travma və zədələri əhatə edir. Dövlət təzminatının tətbiq dairəsi "ciddi" xəsarətlər və sağlamlığın pozulması ilə məhdudlaşmasına baxmayaraq, bu, Tərəflərin daha adekvat və effektiv təzminat ödənilməsinə təmin etmələrinə, nə də ki, dövlət tərəfindən ödənilməli olan təzminatların hər hansı və ya bütün elementləri üçün daha yüksək və/və ya daha aşağı həddlərini müəyyən etmələrinə mane olmur. Xüsusilə, bu müddəə Zorakılıq Cinayətləri Qurbanlarına Təzminat Ödənilməsinə dair Avropa Konvensiyasının Tərəflərinin öhdəliklərinə xələl gətirmir (ETS № 116).

167. Dövlətin təzminat ödənilməsi ilə bağlı törəmə öhdəliyi Tərəflərdən zərərçəkmişin təhlükəsizliyinə lazımi diqqət yetirməklə cinayət törədən şəxs tərəfindən ödənilmiş təzminatın reqress qaydasında geri tələb etmələrinə mane olmur. "Zərərçəkmiş şəxsin təhlükəsizliyi" istinadı Tərəflərdən tələb edir ki, cinayət törədən şəxsdən reqress qaydasında təzminatın geri tələb edilməsi üçün görülən hər hansı tədbirlər zərərçəkmiş şəxsin təhlükəsizliyi üçün görülən digər tədbirlərin nəticələrini lazımi qaydada nəzərə alınmasını təmin etsin. Bu, cinayət törədən şəxsin dövlətə təzminat ödəməli olduğuna görə zərərçəkmiş şəxsdən öz intiqamını almaq istəməsi ilə bağlı konkret halları əhatə edir.

168. Bu müddə, zərərçəkmiş şəxsin təzminatına müvəqqəti dövlət yardımının (müavinət) göstərilməsinə mane olmur. Təcili köməyə ehtiyacı olan zərərçəkmiş şəxs mürəkkəb (əksər hallarda çətinləşdirilmiş) prosedurların nəticələrini gözləməyə bilər. Belə hallarda Tərəflər, dövlətin və ya səlahiyyətli təşkilatın ödənilmiş kompensasiyanın məbləğinə görə kompensasiya ödənilmiş şəxsin hüquqlarını əldə edə bilməsini (subroqasiya hüququ) və ya kompensasiya ödənilmiş şəxs sonradan hər hansı başqa mənbədən dəymiş zərəre görə kompensasiya əldə etdiyi təqdirdə, ödənilmiş pul vəsaitini bütövlükdə və ya qismən geri tələb edə bilməsini təmin etməlidir.

169. Cinayət törədən şəxsin ödəniş qabiliyyətində olmadığı və ya ödənişi etməkdən imtina etdiyinə görə (cinayət törədən şəxs tərəfindən təzminatın ödənilməli olduğu barədə məhkəmə qərarının olmasına baxmayaraq) dövlət təzminatı zərərçəkmiş şəxsə ödənilməyi təqdirdə, dövlət cinayət törədən edən şəxs barəsində məhkəməyə müraciət etməlidir.

170. Dövlət təzminatının verilməsini təmin etmək üçün Tərəflər "Ağır cinayətlərin qurbanlarına kompensasiya verilməsi haqqında" Avropa Konvensiyasının 5 və 6-cı maddələrində göstərilən dövlət tərəfindən kompensasiyalar və təzminatların ödənilməsi mexanizmlərini müəyyən edə bilərlər.

171. Qeyd etmək lazımdır ki, bu maddənin 2-ci bəndi bu Konvensiyanın 78-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən, qeyd-şərtlər üçün açıqdır. Qeyd-şərtlərin bu ehtimalı, "Ağır cinayətlərinin qurbanlarına kompensasiya verilməsi haqqında" Avropa Konvensiyası kimi bu sahədə digər beynəlxalq sənədlərə əsasən Tərəflərin öhdəliklərinə zidd deyildir.

172. Bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq formalarının bir çox qurbanları ərazisində cinayət törədildiyi Tərəfin vətəndaşları olmadıqları halda belə, vətəndaşlara və vətəndaşlığı olmayan rezidentlərə əlavə dövlət təzminatının ödənilməsi təmin edilməlidir.

173. 3-cü bəndin məqsədi təzminatın əqlabatan müddət ərzində (yəni adekvat vaxt miqyasında) verilməsini təmin etməkdir.

174. Qeyd etmək vacibdir ki, təzminat nəinki mülki və ya inzibati qanunvericiliyə, həm də Cinayət Cəzaları haqqında Qanunun bir hissəsi kimi Cinayət Qanununa (Cinayət Məcəlləsi) əsasən verilə bilər.

Maddə 31 – Qəyyumluq, görüş hüququ və təhlükəsizlik

175. Bu müddəanın məqsədi, məhkəmə orqanları tərəfindən bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq hallarını nəzərə almadan uşaqla görüş hüququ ilə bağlı qərar verilməməsinə təmin etməkdir. Bu, uşaqlarla valideynləri arasında və uşaqlarla ailə bağlarına malik olan digər şəxslər arasında münasibətləri tənzimləyən məhkəmə qaydalarına aiddir. Digər faktorlara əlavə olaraq, qəyyumluq, görüş və ya ünsiyyət saxlama hüquqlarının həddi ilə bağlı qərarlar qəbul edildiyi zaman qəyyuma qarşı, bir o qədər də uşağın özünə qarşı törədilən zorakılıq hadisələri də nəzərə alınmalıdır.

176. 2-ci bənd, cinayət törədən şəxsin valideynlik hüquqları nəzərə alınmaqla zorakılıq qurbanları və şahidlərinin hüquq və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı mürəkkəb bir məsələni əhatə edir. Konkret məişət zorakılığı hallarında, ümumi uşaq məsələsi əksər hallarda zorakılıq qurbanı ilə zorakılıq törədən şəxs arasında qalan yeganə əlaqədir. Bir çox zorakılıq qurbanları və onların uşaqları üçün görüş hüququ ilə bağlı məhkəmə qərarının yerinə yetirilməsi onların həyat və təhlükəsizliyinə ciddi təhlükə yarada bilər, bu da, əksər hallarda zorakılıq törədən şəxslə üz-üzə görüşmək deməkdir. Beləliklə, bu bənddə zorakılıq qurbanlarının və onların uşaqlarının hər hansı gələcək zərərdən təhlükəsiz və salamat çıxmasını təmin etmək öhdəliyini müəyyən edir.

Maddə 32 – Məcburi nikahların mülki fəsadları

177. Bu məqalə məcburi nikahın qanuni nəticələri ilə bağlıdır və belə nikahların "qarşısının alınma və ya ləğv edilə biləcəyini" təmin edir. Bu müddəanın məqsədi üçün "qarşısı alınmayan" nikaha tərəflərdən birinin qanuni qüvvədə hesab etdiyi, lakin digər tərəfin bu nikah müqaviləsinə xitam verilməsi tələbini irəli sürdüyü halda, hüquqi qüvvəsini itirə bilən nikaha deyilir; "ləğv edilmiş" nikah – tərəflərdən birinin nikahın pozulması barədə tələbi irəli sürüb-sürmədiyindən asılı olmayaraq onun hüquqi nəticələrindən məhrum edilir. Boşanma halında olduğu kimi "ləğv edilmiş və ya pozulmuş

nikah" yalnız nikahın ləğv edildiyi tarixdən etibarən bütün hüquqi nəticələrdən məhrum edilir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, istifadə olunan şərtlərlə (qarşısı alın bilən, ləğv edilə bilən) bağlı maddənin konkret həyata keçirilməsinin, Tərəflərin mülki hüququnda nəzərdə tutulan konsepsiyalara əsasən fərqlənə biləcəyini diqqətə çatdırıb.

178. Bu müddəə üzrə tələb olunan hüquqi tədbirlərin asanlıqla əlçatan olması və zərərçəkmiş şəxsin üzərinə lazımsız maliyyə və inzibati yükün qoyulmaması vacibdir. Bu o deməkdir ki, məcburi nikahın ləğv edilməsi və ya pozulması üçün müəyyən edilmiş hər hansı prosedurlar zərərçəkmiş şəxsin tərəfində aşılmaz çətinliklərə və dolayısı ilə maliyyə çətinliklərinə səbəb olmamalıdır. Bundan əlavə, nikahın pozulması forması məcburi nikah qurbanının hüquqlarına təsir göstərməməlidir.

Maddə 33 – Psixoloji zorakılıq

179. Bu maddə psixoloji zorakılıq cinayətlərini müəyyən edir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, başqa bir insanın psixoloji toxunulmazlığını güc tətbiqi və hədə-qorxu vasitəsilə ciddi şəkildə xələl gətirən hər hansı bilərəkdən edilən rəftara qarşı cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması barədə razılığa gəliblər. "Bilərəkdən" sözünün təfsiri milli qanunvericiliyə uyğun olaraq müəyyən edilir, lakin bilərəkdən edilən rəftar anlayışı ilə bağlı tələb cinayət əməlinin bütün elementlərinə aiddir.

180. Cinayət əməlinin həddi, hər hansı şəxsin psixoloji toxunulmazlığına müxtəlif vasitələrlə və üsullarla ciddi xələl gətirən və zərər vuran bilərəkdən edilən rəftarla məhdudlaşır. Konvensiyada ciddi şəkildə xələl gətirmə və zərər vurma anlayışının açıqlaması müəyyən edilmir. Bu müddəaya uyğun rəftar üçün "güç tətbiqi və hədə-qorxu gəlmək" sözlərindən istifadə edilməlidir.

181. Bu müddəə tək bir hadisəyə deyil, müəyyən bir müddətə ərzində davam edən rəftara aiddir. Ailə daxilində və ya xaricində müəyyən vaxt ərzində baş verən təhqiredici və alçaldıcı rəftar nümunəsinin cinayət mahiyyətinin dərk edilməsini nəzərdə tutur. Psixoloji zorakılıq əksər hallarda intim əlaqələrdə (məişət zorakılığı) fiziki və cinsi xarakterli zorakılıqla müşayiət olunur ya onlardan əvvəl baş verir. Bununla yanaşı, bu kimi əməllər məsələn, iş yerində və ya məktəb mühitində və yaxud başqa hər hansı bir formada da baş verə bilər. Bu Konvensiyanın 78-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən hər hansı bir dövlət və ya Avropa İttifaqı psixoloji zorakılıqla əlaqədar cinayət cəzalarının əvəzinə cinayət xarakteri daşımayan cəzaların nəzərdə tutulması hüququnu özündə saxladığını bəyan edə bilər. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Tərəflərdən birinin hüquqi sistemində belə davranışlarla bağlı cinayət xarakteri daşımayan cəzaların nəzərə tutulduğu sərbəst mühit yaratmaqla, bu Konvensiyada psixoloji zorakılıq əməllərinə görə cinayət məsuliyyətinin qorunub saxlanması prinsipini rəhbər tutublar. Buna baxmayaraq, Tərəflər cinayət və ya cinayətə qarşı cəzaların nəzərdə tutulması seçimini edib-etməməsindən asılı olmayaraq, cəzalar effektiv, rəşional və qərəzsiz olmalıdır.

Maddə 34 – Təqib

182. Bu maddə təqib əməlini – bilərəkdən başqa şəxsə qarşı dəfələrlə təkrar olunan və həmin şəxsin özünə və ya təhlükəsizliyinə ciddi narahatlıq və qorxu hissi keçirməsinə səbəb olan təhdidedici rəftar kimi müəyyən edir. Bu, təyin edilmiş şəxsə qarşı yönələn təhdidedici xarakterli hər hansı dəfələrlə təkrarlanan rəftarı özündə ehtiva edən və bu şəxsin narahatlığına və qorxu hissi keçirməsinə səbəb olan təqib əməli sayılır. Təhlükəli rəftar – başqa şəxsin davamlı olaraq izlənilməsinə və təqibə məruz qalan şəxsin arzuolunmaz ünsiyyətə cəlb edilməsini və ya başqa şəxsə özünü müşahidə olunan subyekt kimi hiss etdirilməsini özündə ehtiva edən hüquq pozan hərəkət kimi dəyərləndirilə bilər. Bu, həmçinin zərərçəkmiş şəxsin fiziki cəhətdən təqib edilməsini, təqib edən şəxsin təqib olunan şəxsin iş yerində, idman və ya təhsil müəssisələrində görünməsinə, habelə virtual aləmdə (çat otağı, sosial şəbəkə saytları və s.) izlənilməsinə daxil edir. İstənilməyən ünsiyyətə cəlb olunmaq – müasir kommunikasiya vasitələri və İKT-də daxil olmaqla, müasir kommunikasiya vasitələrindən istifadə etməklə zərərçəkmiş şəxslə hər hansı fəal ünsiyyətə girməyə nail olmaqdır.

183. Bundan başqa, təhdidedici rəftar – başqa bir şəxsin əmlakına zərər vurulması, insanın şəxsi əşyaları ilə nəzərə çarpacaq izlərin qoyulması ilə əlaqə yaradılması, həmin şəxsin ev heyvanının hədəfə alınması və ya internetdə və sosial şəbəkələrdə saxta səhifələrin yaradılması və ya həqiqətə uyğun olmayan yanlış məlumatlarının yayılması kimi müxtəlif davranışları özündə ehtiva edə bilər.

184. Bu müddənin tətbiq dairəsində hər hansı belə təhdidedici davranış bilərəkdən və zərərçəkmiş şəxsə qorxu hissələrinin yaradılması məqsədi ilə edilir.

185. Bu müddəə davamlı olaraq baş verən mühüm insidentlərdən ibarət olan davranış tərzinə aiddir. Fərdi elementləri, əgər onlar özü-özlüyündə qəbul edilərsə, hər zaman cinayət əməli təşkil etməyən davranış tərzinin cinayət xarakterini əhatə etmək üçün nəzərdə tutulub. Bu, bilavasitə zərərçəkmiş şəxsi hədəfə alan rəftarı özündə ehtiva edir. Bununla yanaşı, həmçinin Tərəflər bunu, ailə üzvləri, dostlar və həmkarlar da daxil olmaqla, sosial mühit daxilində zərərçəkmişlə əlaqəsi olan digər hər hansı şəxsin davranışına sirayət edə bilirlər. Təqib qurbanları olmuş şəxslərin təcrübəsi onu göstərir ki, bir çox təqibçilər (stolkerlər) fəaliyyətlərini təkcə öz faktiki qurbanı ilə məhdudlaşdırmırlar, ancaq əksər hallarda hədəf seçdikləri şəxsə yaxın olan istənilən sayda şəxsləri hədəfə alırlar. Əksər hallarda bu, qorxu və vəziyyətə nəzarətin itirilməsi hissini əhəmiyyətli dərəcədə artırır və buna görə də, bu müddəə ilə əhatə edilə bilər.

186. Nəhayət, psixoloji zorakılıq halında olduğu kimi, 78-ci maddənin 3-cü bəndi hər hansı bir dövlətin və ya Avropa İttifaqına üzv olan dövlətin, effektiv, rəşional və çəkindirici olması şərti ilə, qeyri-cinayət cəzalarını tətbiq etmə hüququnu özündə saxlaya biləcəyini bəyan etmə imkanını nəzərdə tutur. Məhdudlaşdırma əmrinin verilməsi, qeyd-şərt mümkünlüyü ilə qeyri-cinayət cəzası kimi qəbul edilməlidir. Bir daha, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanların niyyəti Tərəfin hüquqi sistemi təqib ilə əlaqədar yalnız qeyri-cinayət cəzalarını nəzərdə tutduğu halda sərbəstliyi təmin etməklə təqibə qarşı cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması prinsipini qoruyub saxlamaqdan ibarət olub.

Maddə 35 – Fiziki zorakılıq

187. Bu maddədə, baş vermə kontekstindən asılı olmayaraq başqa bir şəxsə qarşı bilərəkdən törədilən fiziki zorakılıq aktına görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulur.

188. “Fiziki zorakılıq” termini qəfil və qanunsuz fiziki güc tətbiq etmə nəticəsində qarşı tərəfə yetirilən bədən xəsarətlərinə aiddir. Bura, zorakılıq qurbanının ölümü ilə nəticələnən zorakılıq halları da daxildir.

Maddə 36 – Zorlama da daxil olmaqla, seksual xarakterli zorakılıq

189. Bu maddə zorlama da daxil olmaqla, cinsi zorakılığın cinayət əməli olduğunu müəyyən edir. 1-ci bənddə başqa bir şəxsə qarşı onun iradəsi olmadan bilərəkdən həyata keçirilmiş bütün seksual xarakterli hərəkətləri əhatə edir. “Bilərəkdən” sözünün təfsiri yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq müəyyən edilir, lakin “bilərəkdən edilən hərəkət” anlayışı ilə bağlı tələb cinayət əməlinin bütün elementlərinə aiddir.

190.a bəndi bir şəxsin razılığa olmadan onunla vaginal, anal və ya oral yolla cinsi əlaqəyə girməsinə istinad edir. Bədəne nüfuz bədən üzvü və ya hər hansı əşya ilə həyata keçirilə bilər. Bədəne nüfuzun cinsi xarakterli olmasını şərtləndirməklə sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bu müddəanın məhdudiyyətlərini vurğulamaq və onun şərhilə bağlı problemləri aradan qaldırmaq istəyiblər. “Seksual xarakterli” termini seksual xarakterli bir hərəkəti təsvir edir. Bu, konnotasiyası olmayan və ya bu sayaq əhval-ruhiyyədə ifadə olunan hərəkətlərə şamil olunmur. b bəndi azad iradəsi və razılığı olmadan qismən bədən nüfuzuna məruz qalmaqla seksual zorakılığın qurbanı olmuş şəxsə qarşı törədilən bütün seksual xarakterli hərəkətləri əhatə edir. Nəhayət, c bəndi zorakılıq qurbanı olmuş şəxsə qarşı onun azad iradəsi və razılığı olmadan zorakılıq törədən şəxsədən başqa digər şəxs və ya şəxslər tərəfindən seksual xarakterli hərəkətlər edildiyi və ya belə hərəkətləri yerinə yetirməyə məcbur edildiyi vəziyyətləri əhatə edir. Cinsi istismar əlaqələrində, əksər hallarda cinsi zorakılıq qurbanları zorakılıq törədən şəxs tərəfindən seçilmiş digər şəxslə cinsi əlaqəyə girməyə məcbur edirlər. c bəndinin əhatə etdiyi ssenarilərdə cinayətkar, seksual xarakterli hərəkətləri yerinə yetirən şəxs deyil, cinsi zorakılığa məruz qalmış şəxsi üçüncü şəxslə cinsi əlaqəyə girməsinə səbəb olan şəxs hesab edilir, bu bilərəkdən edilən rəftar olduğu üçün bu əmələ görə Konvensiyanın 36-cı maddəsinə uyğun olaraq cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmalıdır.

191. Tərəflərin hüquq pozuntularının tərkib hissələrini qiymətləndirərkən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin təcrübələrinə istinad edilməlidir. Bu baxımdan, burada anlaşıla bilən təfsirə əsasən sənədi işləyib hazırlayanlar xatırlatma etmək istəyiblər ki, M.C. Bolqarıstana qarşı iş üzrə 4 dekabr

2003-cü il tarixli çıxarılan hökmdə Məhkəmə qeyd edib ki, fiziki müqavimət göstərilməsinə dair sübut tələb edən bütün hallarda olduğu kimi seksual xarakterli cinayət əməllərinə görə cinayət təqibinə istənilən sərt yanaşma, müəyyən zorlama növlərinin cəzasız qalması təhlükəsini yarada və bununla da insanın cinsi həyatının sərbəstliyinin səmərəli qorunması prinsipinə xələl gətirə bilər. Müasir standartlara və bu sahədə tendensiyalara uyğun olaraq, üzv dövlətlərin Konvensiyanın 3-cü və 8-ci maddələri üzrə pozitiv öhdəliklərində, zorakılıq qurbanı tərəfindən fiziki müqavimətin göstərilməsi faktı olmadıqda belə istənilən qeyri-seksual xarakterli əməlin törədilməsinə görə müvafiq cəzalandırma və effektiv cinayət təqibi tədbirlərinin həyata keçirilməsinin tələb edildiyi kimi qəbul olunmalıdır (§ 166). Məhkəmə həmçinin aşağıdakıları qeyd edib ki: “Qanunvericilikdə xüsusi seçilmiş sözlərdən asılı olmayaraq, bir sıra ölkələrdə bütün hallarda seksual xarakterli cinayət əməllərinin təqibində müəyyən edilmiş standart hüquqi terminlərin təfsiri (“məcburetmə”, “zorakılıq”, “hədə-qorxu və təzyiq”, “aldatma və ya etibarından sui-istifadə etmə”, “qəfil hücum etmə” və s.) və sübutların kontekstə uyğun qiymətləndirilməsi yolu ilə baxılır (§ 161).

192. Bu əmələ görə cinayət təqibinin başlatılması, cinsi zorakılığa məruz qalmış şəxsin cinsi əlaqəyə könüllü olaraq, öz azad iradəsi ilə razı olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün hər bir hal üzrə işə ayrı-ayrılıqda baxılması şərti ilə dəlil-sübutların kontekstə uyğun olaraq qiymətləndirilməsini tələb edəcək. Belə bir qiymətləndirmə, cinsi zorakılığa və zorlanmaya məruz qalmış qurbanların sərgilədiyi davranışlara reaksiyaların geniş spektrini tanımalı və belə hallarda tipik davranışın fərziyyələrinə əsaslanmamalıdır. Qanunvericilikdə zorlama ilə bağlı izahatların (təfsirlərin) və zorlama halları üzrə cinayət təqibi hallarının kişi və qadın seksuallığı barədə gender stereotipləri və miflərinin təsirlərinə məruz qalmamasını təmin etmək eyni dərəcədə əhəmiyyət daşıyır.

193. Bu müddəanı yerinə yetirərkən, Konvensiyanın Tərəfləri a və c bəndlərində sadalanan cinsi aktın hər hansı birinə öz azad iradəsi ilə razılığının olmaması anlayışını özündə əks etdirən cinayət qanunvericiliyini təqdim etməlidirlər. Bununla yanaşı, qanunvericilikdə konkret termin və anlayışların formalaşdırılması və “azad iradəsi ilə şəxsi razılığının olması” anlayışını aradan qaldırmaq üçün nəzərə alınacaq faktorlarla bağlı qərar qəbulu Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılmışdır. 2-ci bənd yalnız bizə təsir edən və əhatə edən şəraitlər kontekstindən çıxış edərək qiymətləndirildiyi kimi, razılığın şəxsin azad iradəsinin nəticəsi olaraq könüllü surətdə verilməli olduğunu müəyyən edir.

194. 3-cü bənd, Konvensiyanın Tərəflərin bu Konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş seksual xarakterli zorakılıq və cinsi təcavüz hallarının cinayət əməllərinin zorakılıq aktını törədən şəxslə zorakılığa məruz qalmış şəxs arasında olan münasibətlərdən asılı olmayaraq, bütün qeyri-ənənəvi cinsi aktlara tətbiq edilməsini təmin etmək öhdəliyini ortaya qoyur. Cinsi zorakılıq və cinsi təcavüz (zorlama), zorakı davranışlarda tərəflərdən birinin digəri üzərində güc və nəzarətin həyata keçirilməsinin ümumi təzahür formasıdır və belə davranışların partnyorlar arasında münasibətlərin davam etdiyi müddət ərzində və münasibətlər pozulduqdan sonra baş verməsi ehtimal olunur. Milli qanunvericilikdə tanındığı kimi hazırkı və ya keçmiş həyat yoldaşına və ya cinsi partnyoruna qarşı törədildikdə, belə əməllərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi və cinayət təqibinin aparılması üçün heç bir istisnanın olmadığını təmin etmək olduqca vacibdir.

Maddə 37 – Məcburi nikah

195. Bu məqalə, məcburi nikahla bağlı cinayət əməlini müəyyən edir. Məcburi nikahın bəzi qurbanları öz yaşadıkları ölkədə nikaha girmək məcburiyyətində qalsalar da (1-ci bənd), digər böyük bir qismi isə başqa bir ölkəyə, əksər hallarda öz ata-babalarının vaxtı ilə yaşadıkları ölkəyə aldadılıb aparılır və həmin ölkənin sakini ilə evlənmək məcburiyyətində buraxılır (2-ci bənd). Bu səbəbdən də, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, bu müddəanı iki davranış növünə daxil etməyi vacib hesab ediblər: bir şəxsin nikaha daxil olmağa məcbur edilməsi və həmin şəxsin zorla nikaha daxil olması üçün aldatma yolu ilə xarici bir ölkəyə aparılması.

196. 1-ci bənddə cinayət cəzası nəzərdə tutulan rəftar növü, yetkin insanın və ya uşağın nikaha daxil olmağa məcbur edilməsini nəzərdə tutur. “Məcbur etmə” termini güc və ya məcburetmə tədbirinin tətbiq edilməsi ilə fiziki və psixoloji gücə aid edilir. Nikah tərəflərdən birinin razılığı ilə, yuxarıda göstərilən hallar nəzərə alınmaqla, digər tərəfin isə könüllü razılığı olmadan bağlansa, bu əməl cinayət əməli hesab edilir.

197. 2-ci bənd, bir şəxsin aldadılma yolu ilə xarici ölkəyə aparılıb orada başqa bir şəxslə öz iradəsinə zidd olaraq nikaha daxil olmağa məcbur edilməsi əməlinə görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutur. Nikahın mütləq bağlanması zəruri deyil. "Aldatma" sözü, hüquqpozan şəxs tərəfindən zərərçəkmiş şəxsin başqa ölkəyə səfər etməsinə inandıra bilməsi üçün gətirilə bilən hər hansı bəhanəni, məsələn, xəstə ailə üzvünün ziyarət edilməsi kimi səbəblərdən istifadə edilməsini özündə əks etdirən hər hansı rəftarı nəzərdə tutur. Bu niyyət, bir şəxsin xaricdə nikaha daxil olmağa məcbur edilməsi məqsədini əhatə etməlidir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanların fikrincə, bu əməl hüquqi cəhətdən Tərəflərin üzərinə öhdəliklər qoyan digər beynəlxalq sənədlərlə müəyyən edilmiş standartları nəzərə almaq üçün Tərəflərin cinayət qanunvericiliyində əhatə olunmalıdır.

Maddə 38 – Qadın sünneti

198. Qadın sünneti öz mahiyyətinə görə, bu Konvensiyanın cinayət qanunu hissəsinin gender bərabərliyi bölümünün rəhbər prinsiplərini pozan cinayət əməllərindən sayılır. Qurbanları mütləq şəkildə qadınlar və qızlar olan qadın sünneti ilə bağlı cinayət əməlini müəyyən edir. Bu, bəzi icma üzvləri tərəfindən icmanın digər qadın üzvlərinin cinsiyyət orqanının müəyyən bir hissəsinin kəsilməsi (sünnet) ilə əlaqədar ənənəvi təcrübədən irəli gələn hallara qarşı cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasına yönəlmişdir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, qadın sünnetinin bu Konvensiyada cinayət əməli kimi tanınmasının vacib olduğunu hesab ediblər, çünki bu təcrübə qurbanın razılığı olmadan sağlamlığa bərpaolunmaz və ömürlük zərər vurmasına səbəb olur.

199. a bəndi, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının qadın sünneti əməliyyatının aradan qaldırılması ilə bağlı tədbirlərin sürətləndirilməsinə dair 61.16 nömrəli qətnaməsində qeyd edildiyi olduğu kimi, tibbi mütəxəssislər tərəfindən həyata keçirilməsi halları da daxil olmaqla, qadın cinsiyyət orqanında kiçik (Labia minor) və böyük dodaqların (Labia major) və ya klitorun tamamilə və ya qismən kəsilməsi, infibulyasiya və ya qadın cinsiyyət orqanında deformasiyaya səbəb olacaq hər hansı digər fiziki dəyişikliklərin edilməsinə görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutur. "Kəsilməsi" termini klitorun və böyük dodaqların (Labia major) tamamilə və ya qismən kəsilib götürülməsinə sirayət edir. Infibulyasiya qadın xarici və daxili cinsiyyət dodaqlarının eyni zamanda klitorun tamamilə kəsilib götürülməsi. Digər tərəfdən bu əməliyyat – vaqinal dəliyin daraldılması üçün xarici cinsiyyət üzvlərinin bir hissəsinin birlikdə tikilməsi yolu ilə böyük dodaqların örtülməsindən ibarətdir. "deformasiyaya səbəb olacaq hər hansı digər əməliyyatın yerinə yetirilməsi" termini qadın cinsiyyət orqanında digər fiziki dəyişikliklərin edilməsinə aiddir.

200. b bəndi, bir tərəfdən hüquq pozan şəxs tərəfindən a) bəndində göstəriləndiyi kimi qadına qarşı güc tətbiq etməklə və ondan sui-istifadə etməklə onun cinsiyyət orqanında kiçik (Labia minor) və böyük dodaqların (Labia major) və ya klitorun tamamilə və ya qismən kəsilməsi, infibulyasiya edilməsi və ya qadın cinsiyyət orqanında deformasiyaya səbəb olacaq digər fiziki dəyişikliklərin edilməsi işində hüquq pozan şəxsə köməklik göstərilməsi əməlini əhatə edir. Müddəanın bu hissəsi yalnız yaşca böyük (yetkin) olan şəxslərə şamil edilir.

201. c) bəndi qız uşağına qarşı güc tətbiq etməklə və ondan sui-istifadə etməklə onun cinsiyyət orqanında kiçik (Labia minor) və böyük dodaqların (Labia major) və ya klitorun tamamilə və ya qismən kəsilməsi, infibulyasiya edilməsi və ya qadın cinsiyyət orqanında deformasiyaya səbəb olacaq digər fiziki dəyişikliklərin edilməsi işində hüquqpozması törətmiş şəxsə köməklik göstərilməsi əməlinə görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutur. Müddəanın bu hissəsi yalnız qız qurbanları ilə məhdudlaşır və hər hansı bir şəxs, xüsusilə də valideynlər, nənə və babalar və ya digər qohumlar tərəfindən güc tətbiq etmək yolu ilə öz qız nəvəsinin yuxarıda göstərilən prosedura məruz qalmasına şərait yaradan vəziyyətləri daxil edir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, yetkinlik yaşına çatmış və uşaq qurbanlarının fərqləndirilməsinin vacib olduğunu düşünüblər, çünki qadınların a) bəndində sadalanan hərəkətlərə məruz qalmaları üçün həvəsləndirmə tədbirlərinə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını istəməyiblər.

202. b və c bəndlərini tətbiq edərkən, fərdin cinayət əməli, ən azı o səbəbə görə ki, güc tətbiq etməklə, sui-istifadə və ya təhrikəddici nəticələrin səbəb olduğu cinayət əməlinin əvvəlcədən ehtimal edilməsinə görə bilərəkdən törədilmiş kimi qəbul edilməməlidir. Fərdin hərəkətləri, a bəndində göstərilən əməllərin də törədilməsinə səbəb ola bilər.

Maddə 39 – Məcburi abort və məcburi qısırlaşdırma

203. Bu maddə, qadınların təbii reproduksiya (çoxalma) potensialı ilə əlaqədar bilərəkdən edilmiş müəyyən hərəkətləri cinayət əməli kimi müəyyən edir. Bu, Konvensiyanın cinayət hüququ hissəsinin gender bərabərliyi prinsipi ilə pozulan başqa bir müddədir.

204. A bəndi bir qadına və ya qıza qarşı edilən məcburi abort əməliyyatını cinayət əməli kimi təsbit edir. Bu, zərərçəkmiş şəxsin əvvəlcədən və məlumatlı razılığı olmadan onun hamiləliyinə bilərəkdən son verilməsi deməkdir. Hamiləliyin dayandırılması, bütün döllənmə (mayalanma) məhsullarının qadının orqanizmdən çıxarılması ilə nəticələnən müxtəlif proseduralardan hər hansı birini əhatə edir. Bu müddəanın tətbiq dairəsinə daxil olmaq üçün abort əməliyyatı (uşaqsalma) zərərçəkmişin əvvəlcədən və məlumatlı razılığı olmadan həyata keçirilməlidir. Bu, zərərçəkmiş şəxsin tam şəkildə anlayaraq qəbul etdiyi qərarı olmadan həyata keçirilən abort əməliyyatını əhatə edir.

205. b) bəndində bir tərəfdən qadın və qızların məcburi sterilizasiya edilməsinə görə cinayət məsuliyyətini müəyyən edir. Bu əməl, cərrah tərəfindən qadının və ya qızının əvvəlcədən məlumatlı icazəsi olmadan təbii reproduksiya (çoxalma) potensialının məhv edilməsi məqsədi və ya təsiri ilə həyata keçiriləndi təqdirdə cinayət əməli kimi səciyyələndirilir.

Sterilizasiya termini – təbii reproduksiya (çoxalma) qabiliyyətinin itirilməsi ilə nəticələnən hər hansı bir proseduru nəzərdə tutur. A bəndində olduğu kimi, sterilizasiya zərərçəkmiş şəxsin əvvəlcədən və məlumatlı razılığı olmadan həyata keçirilməlidir. Bu zərərçəkmişin tam şəkildə anlayaraq qəbul etdiyi qərarı olmadan, aşağıdakı beynəlxalq sənədlərdə müəyyən edilmiş standartlara uyğun olaraq həyata keçirilən hər hansı sterilizasiyanı ehtiva edir: Biotəbabətin Tətbiqi ilə bağlı İnsan Hüquqları və Ləyaqətinin Müdafiəsi haqqında Konvensiyası: İnsan Hüquqları Konvensiyası və Bio-təbabət haqqında Konvensiya (ETS No. 164).

206. Məsələn, qadının həyatını qurtarmaq və ya əməliyyata razılıq verə bilməsi üçün anlaqlı vəziyyətdə olmayan bir qadına yardım etmək məqsədi ilə həyata keçirilən hər hansı tibbi və ya cərrahi müdaxilələrə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması bu Konvensiyanın niyyətini ifadə etmir. Bunun tam əksinə olaraq, bu müddəanın məqsədi – qadınların öz uşaqlarının sayı və onların doğum tarixləri arasındakı intervalları müəyyən etməklə sərbəst qərarlar vermələrinə şərait yaratmaqla və təbii reproduksiya və ailənin planlaşdırılması barədə müvafiq məlumatların əlçatan olmasını təmin etməklə qadınların reproduktiv hüquqlarına hörmətlə yanaşılmasının vacibliyini vurğulamaqdır.

Maddə 40 – Cinsi qısınma

207. Bu maddə cinsi qısınma əməlinə görə cinayət məsuliyyətinin və ya “digər” cəzaların və hüquqi tədbirlərin nəzərdə tutulması prinsipini müəyyən edir, yəni, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, cinayətkar tərəfindən bu konkret cinayət əməli törədildiyi halda üzleşəcəyi nəticələrin növünü seçmək Tərəflərin öz öhdəsinə buraxıb. Ümumiyyətlə, bu maddənin təsiri dairəsinə düşən davranışın cinayət qanunvericiliyinin müddəalarına uyğun olaraq baxılmasının məqsədəuyğun hesab edilməsinə baxmayaraq, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bir çox milli hüquqi sistemlər cinsi qısınma əməlinə mülki və ya əmək qanunvericiliyinin müddəaları əsasında baxıldığını etiraf ediblər. Nəticə etibarlı ilə, cinsi qısınma əməlinin istər cinayət qanunvericiliyinə, istərsə də inzibati və ya mülki qanunvericiliyə daxil edilməsi və ya digər hüquqi sanksiyalar tətbiq edilməsi Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılıb, burada əsas məqsəd cinsi qısınma əməlinin milli qanunvericiliyə daxil edilməsini və bu əməllərə görə hüquqi tədbirlərin nəzərdə tutulmasını təmin etməkdir.

208. Bu müddəanın əhatə etdiyi davranış növü müxtəlifdir. Bu, əsasən üç davranış formasını daxil edir: verbal, qeyri-verbal və ya zərərçəkmiş şəxsin istəmədiyi seksual xarakterli fiziki davranış. Verbal davranış – zarafatlar, suallar, qeydlər kimi təqsirkar tərəfindən ifadə olunan və ya bildirilən sözlərə və səslərə aid edilir, bu həmçinin sözlə və ya yazılı şəkildə ifadə oluna bilər. Qeyri-verbal davranış, digər tərəfdən, təqsirkar tərəfindən məsələn üz ifadələri, əl hərəkətləri və ya simvollar kimi söz və ya səsle ifadə edilməyən hər hansı ifadə və ünsiyyət vasitələrini və elementlərini ehtiva edir. 36-cı maddədə olduğu kimi, bu cür davranış formalarının hər hansı birinin bu müddəanın tətbiq dairəsinə düşməsi üçün seksual xarakterli olması mütləqdir. Bununla yanaşı, yuxarıda göstərilən hər hansı davranış zərərçəkmişin azad iradəsi və razılığı olmadan cinayətkarın təzyiqi ilə baş verməlidir. Bundan başqa, yuxarıda göstərilən əməllər zərərçəkmiş şəxsin ləyaqətini alçaltmaq məqsədi daşmalı və ya alçaldıcı

təsirə malik olmalıdır. Əgər sözügedən davranış qorxuducu, düşmənçilik əhval-ruhiyyəsi doğuran, təhqiredici və təhdidedici mühit yaratdıqda bu hal baş verir. Fərdi elementləri ayrılıqda götürüldükdə hər zaman cəza tədbirlərinin tətbiq edilməsi ilə nəticələnməyən bir davranış nümunəsinin əhatə edilməsi nəzərdə tutulur.

209. Bir qayda olaraq, yuxarıda göstərilən əməllər səlahiyyətlərdən sui-istifadə, mükafat vədi və ya repressiya təhdidi kontekstində həyata keçirilir. Bir çox hallarda, zorakılıq qurbanı və təqsirkar bir-birilərini tanıyırlar və aralarındakı münasibətlər əksər hallarda iyerarxiya və səlahiyyət fərqi ibarətdir. Bu maddənin tətbiq sahəsi məşğulluq sahəsi ilə məhdudlaşmır. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, öhdəlik tələbləri davranışın baş verdiyi konkret vəziyyətdən asılı olaraq fərqlənə bilər.

Maddə 41 – Cinayətin törədilməsinə köməklik göstərmə və cinayətə cəhd etmə

210. Bu maddənin məqsədi Konvensiyada nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərinə köməklik göstərilməsi və ya cəhd edilməsi ilə əlaqədar əlavə cinayət əməllərini müyyən etməkdir.

211. 1-ci bənd Konvensiyanın Tərəflərindən Konvensiyaya uyğun olaraq aşağıda göstərilən cinayət əməllərindən hər hansı birinin törədilməsinə köməklik göstərilməsini və ya buna cəhd edilməsini cinayət əməlləri kimi müəyyən etmələrini tələb edir: psixoloji zorakılıq (maddə 33), təqib (34-cü maddə), fiziki zorakılıq (35-ci maddə), zorlama (36-cı maddə) da daxil olmaqla cinsi zorakılıq (37-ci maddə), qadın sünneti (38-ci maddə a bəndi), məcburi abort və məcburi sterilizasiya (maddə 39).

212. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, “köməklik göstərmə və ya cəhd etmə” sözləri Tərəfin nəinki öz cinayət hüququnda müəyyən etdiyi cinayət əməllərinə deyil, həm də inzibati və ya mülki hüquqla əhatə olunan cinayətlərə istinad edə biləcəyini vurğulamaq istəyiblər. Bu xüsusilə mühüm əhəmiyyət kəsb edir, belə ki, Tərəflər, 78-ci maddənin 3-cü bəndinə əsasən, psixoloji zorakılıq (33-cü maddə) və təqib (34-cü maddə) əməllərini qeyri-cinayət əməlləri kimi nəzərdə tuta bilər.

213. Cəhd etmədən bəhs edən 2-ci bəndə gəldikdə isə, sənəd layihəsini hazırlayanların fikrincə, müəyyən hüquq pozuntularına cinayətə cəhd kimi baxılmasının nəticə etibarlı ilə konseptual çətinliklərə səbəb olur. Bundan əlavə, bəzi hüquqi mexanizmlər cəhdlərə görə cəza tədbirləri nəzərdə tutulan cinayətləri məhdudlaşdırır. Bu səbəblərə görə, Tərəflərdən yalnız aşağıdakı əməllərə cəhd etmənin cinayət əməli kimi səciyyələndirmələri (cinayət qrupuna aid etmələri) tələb olunur: fiziki zorakılıq halları (35-ci maddə), zorlama da daxil olmaqla (cinsi zorakılıq) (36-cı maddə), məcburi evlilik (37-ci maddə), qadın sünneti (38-ci maddə a bəndi), məcburi abort və məcburi sterilizasiya (maddə 39).

214. Fiziki zorakılıqla (35-ci maddə) əlaqədar, sənəd layihəsini hazırlayanlar Konvensiyada müəyyən edilmiş kimi cinayətin çox geniş əhatə dairəsinə malik olduğunu etiraf ediblər. Bu, həmçinin cəhdin qurulmasını çətinləşdirən sadə hücum hallarını əhatə edir. Buna görə də Tərəflər yalnız ağır fiziki zorakılıq halları üçün fiziki zorakılıq törədilməsinə cəhdi öz mülahizələrinə görə cinayət əməli kimi səciyyələndirmə hüququna malikdirlər. Konvensiya həmçinin Tərəflərə digər cinayətlər üzrə cəhdləri də daxil etmələrinə mane olmur.

215. Konvensiya üzrə müəyyən edilmiş bütün cinayət əməlləri ilə yanaşı, cinayətə köməklik göstərmək, vasitəçilik etmək və cəhd etmək bilərəkdən olmalıdır.

Maddə 42 – Cinayətlərə, o cümlədən “namus-şərəf naminə” törədilən cinayətlərə qəbul edilməz bəraətin qazandırılması

216. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bu Konvensiyada ümumi mühüm bir prinsipi nəzərdə tutublar: bu Konvensiyanın Tərəflərindən birinin məhkəmələrinin yurisdiksiyasına aid olan heç bir şəxsə aid olduğu mədəniyyətin, dinin zəruri elementi olduğunu və ya digər şəxsi səbəbləri əsas götürərək cinayət əməlinə, məsələn, qadınlara qarşı zorakılıq aktının törədilməsinə haqq qazandırmasına yol verilməyəcək. Sadəcə olaraq, cinayət törətmək elementinin, yəni qadınlara qarşı zorakılığın nə olduğunu komissiyaya əsaslandırmaq üçün şəxsi səbəbin formasıdır. Sənəd layihəni hazırlayanlar, “namus-şərəf” naminə, lakin əslində zorakılıq qurbanını onun davranışına görə cəzalandırmaq məqsədi ilə törədilmiş cinayətlərə baxılması üçün əsaslandırılmış hesab edilmir və belə cinayət əməllərinə bəraət qazandırılmaz. Nəticə etibarlı ilə, bu maddə 1-ci bənddə göstərilmiş kimi mədəniyyət, adət-ənənə, din və ya “namus-şərəf” adlandırılan şəxsi səbəblərə görə bu Konvensiyada

əhatə olunan hər hansı zorakılıq aktının törədilməsi üçün əsaslandırma ola bilməməsinə təmin etmək üçün Tərəflər üçün öhdəlik müəyyən edir. Bu o deməkdir ki, Tərəflər, cinayət və cinayət-prosessual qanunlarında adət-ənənəyə, mədəni, dini, sosial və ya müvafiq davranış qaydalarının faktiki olaraq və ya ehtimal olunan pozulmasının qarşısının alınması və buna görə cəzalandırılması üçün zorakılıq edən şəxs tərəfindən zorakılıq qurbanına qarşı törədilən cinayət əməlinin əsaslandırılmasına yol verilməməsinə təmin etməlidirlər.

217. Bundan əlavə, bu müddəada Tərəflərdən məhkəmə əməkdaşlarının şəxsi düşüncə və inanclarının yuxarıda göstərilən səbəblərdən hər hansı birinin milli qanunvericilikdə hüquqi əsaslandırılmasına imkan verəcək şərtlərin verilməməsinə təmin etmələri tələb olunur. Bununla da 1-ci bənd, Cinayət Məcəlləsinin konkret sahəsinin Konvensiyanın 12-ci maddəsinin 5-ci bəndində əks olunan öhdəliyin tətbiqi ilə möhkəmləndirmiş olur.

218. Cinayət məsuliyyətindən yayınmaq üçün bu əməllər əksər hallarda yaşı cinayət məsuliyyəti üçün qanunvericilikdə müəyyən edilmiş yaş həddinə çatmayan azyaşlı uşaqlar tərəfindən törədilir ki, bu da bilavasitə ailənin və ya cəmiyyətin yetkin üzvlərinin təhriki ilə baş verir. Bu səbəbdən də sənəd layihəsinə hazırlayanlar, cinayət məsuliyyətində boşluqların aradan qaldırılması üçün 2-ci bənddə belə cinayət təhrikçiləri(ləri)nin cinayət məsuliyyətinin müəyyən edilməsinin zəruri olduğunu hesab etmişlər. Uşağın əsas cinayət törədici olduğu halda, 2-ci bənd bu Konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş əməllərə tətbiq edilir, lakin 38 (b), 38 (c) və 41-ci maddələrə uyğun olaraq müəyyən edilmiş cinayət əməllərinə tətbiq edilmir.

Maddə 43 – Cinayət əməllərinə görə məsuliyyətin tətbiqi

219. Bu Konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş böyük sayda cinayətlər adətən ailə üzvləri, cinsi partnyorlar və ya zərərçəkmişin sosial mühitində bilavasitə ona yaxın olan digər şəxslər tərəfindən törədilən cinayətlərdir. Avropa Şurasına üzv olan dövlətlərin keçmiş təcrübəsindən əldə olunan bir çox nümunələr onu göstərir, zorakılıq qurbanı və zorakılığı törədən şəxs bir-biri ilə evli və ya münasibətdə olması səbəbi ilə istər qanunda, istərsə də praktikada belə halların cinayət təqibindən çıxarılması halları baş vermişdir. Buna ən bariz nümunə isə nikahda olan qadının əri tərəfindən zorlanması faktı ilə bağlıdır, lakin zorakılığa məruz qalmış şəxsin zorakılıq törədən şəxslə nikah münasibətlərində olması əsas götürülərək bu cinayət əməli uzun müddət məhkəmə orqanları tərəfindən zorlama hadisəsi kimi tanınmamışdır.

220. Bu səbəbdən də sənəd layihəsinə işləyib hazırlayanlar zərərçəkmiş şəxslə və cinayətkar arasında qarşılıqlı münasibətlərin bu Konvensiyada müəyyən edilmiş hər hansı cinayət əməlinə qarşı hüquqi tədbirlər görülməsinə mane olmaması prinsipini müəyyən etməyi zəruri hesab ediblər.

Maddə 44 –Yurisdiksiya

221. Bu maddədə Tərəflərin Konvensiya ilə müəyyən olunmuş cinayətlər üzrə yurisdiksiya müəyyən etməsi üçün müxtəlif tələblər öz əksini tapmışdır.

222. 1 (a) bəndi territoriallıq prinsipinə əsaslanır. Tərəflərdən onların ərazisində törədilən cinayətlərə görə Konvensiyaya uyğun olaraq cəza tətbiq etmək tələb olunur.

223. 1 (b) və (c) bəndləri territoriallıq prinsipinin bir variantına əsaslanır. Bu yarım bəndlərə əsasən Tərəflərdən onların bayrağı altında üzən və ya onların qanunvericiliyinə əsasən qeydiyyatda alınmış hava gəmilərində törədilən cinayətlərə görə hüquq müəyyən etməlidirlər. Bu öhdəlik gəmi və hava gəmilərinin qeydiyyatda olduğu dövlətin yurisdiksiyası altında olması ilə artıq bir çox dövlətin qanunvericiliyində qüvvədədir. Bu cür yurisdiksiya gəmi və ya hava gəmisinin cinayət törədilən zaman ölkənin ərazisində olmadığı və nəticədə yurisdiksiya müəyyən etmək üçün 1 (a) bəndinə əsaslanmaq mümkün olmadığı hallarda çox əlverişlidir. Gəmi bayrağı altında üzdüüyü və ya hava gəmisi qeydiyyatında olduğu dövlətin hüdudlarından kənarında olarkən həmin gəmi və ya hava gəmisində cinayət törədildikdə heç bir dövlət bu qaydaya əsaslanmadan yurisdiksiya həyata keçirə bilməz. Bundan əlavə, əgər cinayət başqa dövlətin sularından və ya hava məkanından keçən gəmidə və ya hava gəmisində baş verərsə, sonuncu dövlətin yurisdiksiya həyata keçirməsilə bağlı mühüm praktiki əngəllər meydana çıxıb bilər və buna görə də qeydiyyatında olduğu dövlətin yurisdiksiyasında olmaq daha əlverişlidir.

224. 1 (d) bəndi vətəndaşlıq prinsipinə əsaslanır. Vətəndaşlıq nəzəriyyəsi daha çox mülki hüquq ənənələrinə malik olan dövlətlərdə tətbiq olunur. Bu prinsipə əsasən ölkə vətəndaşları onun hüdudlarından kənarında olduğu halda belə həmin dövlətin qanunlarına əməl etməlidir. (d) yarım bəndinə uyğun olaraq ölkə vətəndaşlarından biri xarici dövlətin ərazisində cinayət törətdikdə Tərəf həmin şəxsi məsuliyyətə cəlb etməlidir. Qanun layihəsini hazırlayanlar bunu qadın zorakılığının müəyyən formalarına qarşı mübarizədə xüsusilə zəruri sayırdılar. Əslində qadın və qızların zorlama və ya cinsi zorakılığa, məcburi nikah, qadın sünneti, “namus cinayətləri” və məcburi abort, məcburi sterilizasiyaya məruz qaldığı dövlətlərin bəziləri araşdırma aparmaq istəmir və ya bunun üçün zəruri resurslara malik deyillər və ya hüquqi sistemlərində çatışmazlıqlar, boşluqlar mövcuddur. 2-ci bənd cinayət əməlinin baş verdiyi, lakin buna görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmadığı dövlətlərdə bu işlərə baxılmasına imkan verir.

225. 1 (e) bəndi Tərəf olan dövlətin ərazisində yaşayan şəxslərə aiddir. Burada göstərilir ki, Tərəflər onların ərazisində yaşayan şəxslərin xarici dövlətin ərazisində törətdiyi cinayətlə bağlı araşdırma aparması üçün yurisdiksiya müəyyən edəcək və bu işə xarici dövlətin ərazisində törədilən cinayət aktlarının cəzalandırılmasına kömək edəcək. Maddə 78, bənd 2 Tərəflərə bu yurisdiksiyanı həyata keçirməməyə və ya yalnız xüsusi hallarda və şəraitlərdə bunu tətbiq etməyə imkan verir.

226. Bənd 2 cinayət qurbanının vətəndaşlığı və ya yaşayış statusu ilə bağlıdır. O, milli qurbanın xüsusi maraqlarının vətəndaşlarına və ya sakinlərinə qarşı cinayət törədilən dövlətin bununla bağlı məsuliyyət müəyyən etməyə dair əsas maraqları ilə üst-üstə düşməsinə əsaslanır. Beləliklə, vətəndaş və ya sakin başqa dövlətin ərazisində cinayət qurbanı olarsa, Tərəf məhkəmə işinə başlamaq üçün yurisdiksiya müəyyən etməyə çalışacaq. “Cəhd” sözünün işlənməsindən aydın olur ki, Tərəflərin üzərinə bununla bağlı öhdəlik qoyulmamışdır.

227. Bənd 3 bu Konvensiyada əlavə edilmiş dəyərin mühüm elementini və qurbanların müdafiəsi üçün irəliyə doğru əsas addımı ifadə edir. Bu müddəə Konvensiyada müəyyən olunmuş ən ağır cinayətlərə münasibətdə müvafiq cinayət əməlinin törədildiyi yerdə də qarşılıqlı olaraq cinayət kimi tanınmasını istisna edir. Onun məqsədi bu Konvensiyanın tətbiq dairəsindən kənarında olan məcburi nikaha daxil olma, qadın sünneti, məcburi abort və məcburi sterilizasiya kimi qadınlara qarşı törədilən və ya ən çox törədilən xüsusi zorakılıq hallarına qarşı mübarizə aparmaqdır. Buna görə də bu bənd xüsusilə Maddə 36 (zorlama da daxil olmaqla cinsi zorakılıq), Maddə 37 (məcburi nikaha daxil olma), Maddə 38 (qadın sünneti) və Maddə 39 –də (məcburi abort və məcburi sterilizasiya) nəzərdə tutulan və müvafiq Tərəfin vətəndaşları tərəfindən törədilən cinayətlərlə əlaqədar tətbiq olunur. Maddə 78, bənd 2 Tərəflərə bu yurisdiksiyanı həyata keçirməməyə və ya yalnız xüsusi hallarda və şəraitlərdə bunu tətbiq etməyə imkan verir.

228. Bənd 4-də qanun layihəsini hazırlayanlar cinayət qurbanının vətəndaşı və ya sakini olduğu dövlətin cinayət qurbanının tələbi ilə ən ağır cinayətlərə görə məhkəmə işinə başlamasını və ya cinayətin ərazisində baş verdiyi dövlətin səlahiyyətli şəxslərinin məlumat verməsini qadağan etmək istəyirdilər. Bu müddəanın məqsədi xarici dövlətin ərazisində baş verən cinayətlərə görə məsuliyyətin müəyyən edilməsini asanlaşdırmaqdır. Bəzi dövlətlər qadınlara qarşı zorakılığın müəyyən formalarına qarşı araşdırmalar aparmaq istəməməsi və ya bunun üçün resurslarının olmaması səbəbindən cinayət qurbanının tələbi və ya müvafiq səlahiyyətli orqanlar tərəfindən cinayət işinə başlamaq adətən cinayət təqibinə maneə yaradır. Bu bənd xüsusilə Maddə 36 (zorlama da daxil olmaqla cinsi zorakılıq), Maddə 37 (məcburi nikaha daxil olma), Maddə 38 (qadın sünneti) və Maddə 39 –də (məcburi abort və məcburi sterilizasiya) nəzərdə tutulan və müvafiq Tərəfin vətəndaşları tərəfindən törədilən cinayətlərlə əlaqədar tətbiq olunur. Maddə 78, bənd 2 Tərəflərə bu yurisdiksiyanı həyata keçirməməyə və ya yalnız xüsusi hallarda və şəraitlərdə bunu tətbiq etməyə imkan verir.

229. Bənd 5 aut dedere aut judicare (esktradisiya və ya təqib) prinsipini nəzərdə tutur. Bənd 5 əsasında müəyyən edilən yurisdiksiya Tərəfin müvafiq beynəlxalq sənədlər əsasında ekstradisiya həyata keçirilməsini xahişi etdiyi, Tərəflərin öz vətəndaşını ekstradisiya etməkdən imtina etdiyi halda özünün daxilində araşdırma və məhkəmə işi apara bilmək hüququna malik olması baxımından zəruridir. Bənd 4 cinayətin törədildiyi dövlətin ərazisində cəzalandırıldığı və ya cinayətin hər hansı dövlətin ərazi yurisdiksiyasından kənarında törədildiyi halda Tərəflərin yurisdiksiya müəyyən etməsinə əngəl yaratmır.

230. Bu Konvensiyanın tətbiq dairəsinə aid olan bəzi zorakılıq hallarında birdən çox Tərəf cinayətin bəzi və ya bütün iştirakçılara münasibətdə yurisdiksiyaya malikdir. Məsələn, qadın aldadılaraq

başqa dövlətin ərazisinə gətirilə və öz iradəsi ələhinə nikaha girməyə məcbur edilə bilər. Proseduru təkrarlamaq və qurban və şahidləri incitməmək üçün və ya başqa sözlə desək, işin səmərəli və ya ədalətli aparılmasını təmin etmək üçün bənd 6-ya əsasən zərər çəkən Tərəflərdən təqib üçün müvafiq yer müəyyən etmək məqsədilə yol göstərmək tələb olunur. Bəzi hallarda təqib məqsədilə bir yer seçmək onlar üçün ən əlverişli vasitədir; digər hallarda isə bir ölkənin bir neçə cinayətkarı təqib etməsi, digərlərinin isə başqa cinayətkarları təqib etməsi ən yaxşı üsuldur. Bu bənddə həmin metodlardan birinin tətbiqinə icazə verilir. Sonda məsləhətləşmək öhdəliyi mütləq deyil; məsləhətləşmək "lazım olan yerdə" olmaq üçün nəzərdə tutulur. Buna görə də məsələni əgər Tərəflərdən biri məsləhətləşmənin zəruri olmadığını bilirsə (məs., digər Tərəfin tədbir görmədiyinə əmindirsə), yaxud əgər Tərəf məsləhətləşmənin onun apardığı araşdırma və ya məhkəmə işinə əngəl törədə biləcəyini bilirsə, o, məsləhətləşməni yubada və ya təxirə sala bilər.

231. Bu maddənin 1-ci bəndində öz əksini tapmış yurisdiksiyanın əsasları istisna deyil. Bənd 7 Tərəflərə öz daxili qanunvericiliyinə uyğun olaraq cinayət yurisdiksiyasının digər növlərini müəyyən etməyə imkan verir.

Maddə 45 – Sanksiya və tədbirlər

232. Bu maddə cinayət hüququ ilə cəzalandırılmalı olan müxtəlif cinayətlərdən bəhs edən Maddə 33–41 ilə sıx bağlıdır. Buna baxmayaraq o, cinayət xarakterli olub-olmamasından asılı olmayaraq bütün növ sanksiyalara aid edilir. Həmin maddələrə əsasən müəyyən edilən öhdəliklərə uyğun olaraq Maddə 45 Tərəflərdən öz hərəkətlərini cinayətin ağırlığına uyğunlaşdırmaq və "səmərəli, uyğun və çəkindirici sanksiyalar tətbiq etməyi tələb edir. Buraya ekstradisiyaya səbəb ola bilən həbs cəzası da daxildir. Layihəni hazırlayanlar bu Konvensiya ilə müəyyən olunan cinayət növünə görə həbs cəzası tətbiq edib-etməmək qərarını qəbul etməyi Tərəflərin öz öhdəsinə buraxır. Qeyd edilməlidir ki, Ekstradisiya üzrə Avropa Konvensiyasının 2-ci Maddəsinə əsasən (ETS No.24) ekstradisiya xahiş edən və xahiş edilən Tərəflərin qanunvericiliyi ilə ən azı bir il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə və ya həbs orderi ilə və ya daha ciddi sanksiyalarla cəzalandırıla bilən cinayətlərə münasibətdə həyata keçirilir.

233. Bundan əlavə, Bənd 2 cinayətkarlara qarşı tətbiq oluna biləcək digər tədbirləri də nəzərdə tutur. Bu müddəada iki nümunə var: ittiham olunan şəxslərin yoxlanılması və ya onlara nəzarət və cinayət qurbanının təhlükəsizliyi də daxil olmaqla uşağın ən yaxşı maraqlarının təmin olunmasına başqa cür zəmanət verilməsi mümkün olmadıqda valideynlik hüququndan məhrum etmə. Sonuncu misalda "uşağın ən yaxşı maraqları" ifadəsinə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 3 dekabr 2009 tarixli Zaunegger v. Almaniya mühakiməsində üzv dövlətlərin əksəriyyətində "himayə etmək səlahiyyətinə dair qərarlar uşağın ən yaxşı maraqlarına əsaslanır" (§60) kimi istinad edilmişdir. Xüsusilə valideynlik hüququna dair görülməli tədbirlər uşağın təhlükə altında qoymamalı və ya ona zərər vurmamalıdır. Valideynlik hüququnun verilməsi və uşaqla əlaqə kimi məsələlər bir-birilə əlaqədar olsa da, layihə müəllifləri yadda saxlamışlar ki, bəzi Tərəflər bu məsələləri öz milli qanunlarında fərqləndirə bilər və buna görə də valideynə valideynlik hüququ vermədən onun uşaqla əlaqəsinə icazə verir. Xüsusilə valideynlərdən birinə qarşı məişət zorakılığı baş verdikdə və uşaq bunun şahidi olduqda bu cür zorakılığa meyilli valideynlə əlaqə saxlamaq uşağın ən yaxşı maraqlarına uyğun olmaya bilər. Zorakılığa meyilli valideynlə əlaqə saxlamaq yalnız uşağa mənfi təsir göstərmir, eyni zamanda zorakılıq qurbanının təhlükəsizliyini ciddi risk altında qoya bilər, çünki o, cinayətkarın cinayət qurbanını görməsi və ya onunla əlaqə saxlamasına səbəb olur və bu, məhdudlaşdırıcı və ya qadağanedici əmrin yerində yerinə yetirilməsinə uyğun olmaya bilər. Cinayət qurbanını müdafiə etmək üçün həyata keçirilən bütün hüquqi tədbirlərin əsaslı olduğuna və digər məzmununda həyata keçirilən hüquqi tədbirlərin yerinə yetirilməsinə mane olmadığına əmin olmağınız zəruridir.

Maddə 46 – Ağırlaşdırıcı hallar

234. Maddə 46-ya əsasən Tərəflərdən a – i yarımbəndlərində göstərilən halların Konvensiya ilə müəyyən olunmuş cinayətlərlə bağlı cəza müəyyən edərkən ağırlaşdırıcı hallar kimi nəzərə alındığına əmin olmaları tələb olunur. Bu hallar cinayətin tərkib elementini təşkil etməməlidir. Bu prinsip Tərəfin milli qanunvericiliyində ağırlaşdırıcı halların cinayətin tərkib elementini təşkil etdiyi hallara aid edilir.

235. "Nəzərə alınma bilər" ifadəsinin işlədilməsi ilə layihə müəllifləri Konvensiyanın Tərəflər üzərinə bu ağırlaşdırıcı halların hakimlər üçün cəza müəyyən edərkən nəzərə alınmasını təmin etmək öhdəliyi

qoyduğunu, hakimlərin bunları tətbiq etmək öhdəliyinin olmadığını nəzərə çatdırmağa çalışırdılar. Bundan əlavə, “milli qanunvericiliyin müvafiq müddəalarına uyğun olaraq” ifadəsi Avropadakı müxtəlif hüquq sistemlərinin ağırlaşdırıcı hallara fərqli yanaşmasının olması faktını diqqətə çatdırmağı nəzərdə tutur və buna görə də Tərəflərə öz hüquq konsepsiyalarının bəzilərini saxlamağa icazə verir. Bu, Tərəflərə bu müddəanı tətbiq edərkən öz cinayət hüququ sistemlərində sanksiya tətbiqilə bağlı prinsiplərini dəyişdirməyə məcbur etməməklə hərəkət azadlığı verir.

236. Ağırlaşdırıcı hallardan birincisi olan a bəndi milli qanunvericiliklə keçmiş və ya hazırki həyat yoldaşı və ya partnyor kimi tanınan şəxsə qarşı ailə üzvünün, cinayət qurbanı ilə birgə yaşayan şəxsin və ya öz səlahiyyətlərindən sui-istifadə edən şəxsin cinayət törətdiyi yerdir. Bu, milli qanunvericiliklə tanınan keçmiş və ya hazırki həyat yoldaşı və ya ailə münasibətində olmayan partnyor tərəfindən törədilən cinayətlə bağlı müxtəlif vəziyyətləri nəzərdə tuta bilər. Buraya zorakılıq qurbanının ailə üzvləri, məsələn, valideynləri, nənə – babası, övladları və ya zorakılıq qurbanı ilə ailə bağlılığı olan şəxslər də daxildir. Zorakılıq qurbanı ilə birgə yaşayan şəxs dedikdə onun ailə üzvü olmayıb onunla eyni evdə yaşayan şəxs nəzərdə tutulur. Səlahiyyətli şəxs dedikdə isə müəllim və ya işəgötürən də daxil olmaqla cinayət qurbanı üzərində üstün mövqeyə malik şəxs nəzərdə tutulur. Bu halların ümumi elementi münasibətlə bağlı olan və onun çərçivəsində etibardan sui-istifadə edilməsilə cinayət törədilməsi nəticəsində dəyən xüsusi mənəvi zərərə səbəb olan inam məsələsidir. Bu bənddə “daxili hüquqla tanınan partnyorlar” dedikdə milli qanunvericilikdə müəyyən edilmiş şərtlərə əsasən keçmiş və ya hazırki partnyorlar nəzərdə tutulur, bu münasibətlə əlaqədar yaxınlıq və inam məsələləri ağırlaşdırıcı hallara səbəb olur.

237. İkinci ağırlaşdırıcı hal olan b bəndi təkrar törədilən cinayətlərə aid edilir. Bu, bu Konvensiya ilə müəyyən edilən, eləcə də eyni cinayətkar tərəfindən müəyyən müddətdə bir dəfədən çox törədilən cinayətləri nəzərdə tutur. Layihə müəllifləri bununla eyni xarakterli cinayət aktına dəfələrlə məruz qalan qurbana bunun güclü təsirini vurğulamağa çalışmışlar. Bu, əsasən layihə müəlliflərini gücləndirilmiş məhkəmə cəzalarının tətbiqini tələb etməyə sövq edən məişət zorakılığı hallarını nəzərdə tutur. Qeyd etmək lazımdır ki, eyni cinayətkarın məhkum olunmasına səbəb olan eyni xarakterli cinayət faktları b bəndinə əsasən təkrar cinayət aktı hesab oluna bilməz, lakin i bəndinə uyğun olaraq ağırlaşdırıcı hal təşkil edə bilər.

238. Üçüncü ağırlaşdırıcı hal olan c bəndi xüsusi şəraitdə zəiflədilmiş şəxsə qarşı (mümkün zəif insanlar siyahısı üçün bənd 87-yə baxın) törədilən cinayətləri nəzərdə tutur.

239. Dördüncü ağırlaşdırıcı hal olan d bəndi uşağa qarşı və ya uşağın da iştirak etdiyi və özlüyündə uşağı qurbana çevirməklə törədilən cinayətlərə sirayət edir. Layihə müəllifləri bu Konvensiya ilə müəyyən edilən cinayətlərdən hər hansı biri uşağa qarşı törədildikdə xüsusi cəza müəyyən edilməsini istəyirdilər.

240. Beşinci ağırlaşdırıcı hal olan e bəndi cinayətin iki və ya daha çox şəxs tərəfindən törədilməsi hallarına aid edilir. Bu, iki və ya daha çox şəxs tərəfindən birgə cinayət törədilməsini nəzərdə tutur.

241. Altıncı ağırlaşdırıcı hal olan f bəndi həddən artıq ağır zorakı hallarla müşayiət edilən cinayətlərə aid edilir. Bu, xüsusilə yüksək intensivliyə malik fiziki zorakılıq aktlarını və cinayət qurbanının həyatına ciddi təhlükə olduğu halları nəzərdə tutur.

242. Yeddinci ağırlaşdırıcı hal olan g bəndi silah istifadəsi və bununla hədələməni nəzərdə tutur. Bununla layihə müəllifləri qurbanın ölümü də daxil olmaqla ciddi zorakılığa səbəb ola biləcək silah istifadəsinə görə xüsusi cəza tətbiqinin zəruriliyini vurğulamağa çalışmışlar.

243. Səkkizinci ağırlaşdırıcı hal olan h bəndi zorakılıq qurbanına kəskin fiziki və ya psixoloji zərər yetirilməsi ilə nəticələnən cinayətlərdə şamil edilir. Bu, xüsusilə ciddi fiziki və ya psixoloji zərərə səbəb olan, qurbanın xüsusilə uzunmüddətli sağlamlıq problemlərinin yaranması ilə nəticələnən cinayətləri nəzərdə tutur.

244. Sonuncu ağırlaşdırıcı hal olan i bəndi cinayətkarın eyni xarakterli cinayətlərə görə əvvəllər də məhkum olduğu halları nəzərdə tutur. Layihə müəllifləri bunu daxil etməklə bu Konvensiya ilə müəyyən olunan cinayətlərin çoxu, xüsusilə də məişət zorakılığı üçün residivizmin xüsusi riskli olduğuna diqqət çəkirlər.

Maddə 47 – Digər Tərəfin çıxardığı hökmlər

245. Bu Konvensiyanın əhatə etdiyi cinayətlərin bəzisi beynəlxalq miqyaslı ola bilər və ya başqa bir və ya bir neçə dövlət tərəfindən cinayət məsuliyyətinə cəlb olunan və məhkəmə qaydasında ittiham olunan cinayətkarlar tərəfindən törədilə bilər. Məişət səviyyəsində hüquq sistemlərinin çoxu əvvəllər məhkum olunana şəxslər üçün müxtəlif, əsasən daha daha ciddi cəza tədbirləri müəyyən edirlər. Ümumilikdə yalnız milli məhkəmənin müəyyən etdiyi məhkumluq keçmiş məhkumluq sayılır. Ənənəvi olaraq xarici dövlətlər tərəfindən məhkumluq əksər hallarda nəzərə alınmır, səbəb isə budur ki, cinayət hüququ milli məsələdir və buna görə də milli qanunvericiliklərdə fərqliliklər ola bilər, xarici ölkələrin məhkəmələrinin çıxardığı qərarlara şübhə ilə yanaşılır.

246. Cinayət hüququ standartlarının beynəlmiləşdiyi bu gün bu cür arqumentlərin gücü daha azdır, cinayətlərin beynəlmiləşməsi nəticəsində müxtəlif ölkələr öz qanunvericiliyini bir-birinə uyğunlaşdırmağa çalışır. Bundan əlavə, son onilliklərdə ölkələr tətbiqi bütün iştirakçı dövlətlərin ədliyyə sistemlərində daha böyük etimad doğurmaqla tətbiqi möhkəm ümumi zəmanət yaratmağa kömək edən AİHK kimi sənədlər qəbul etmişlər.

247. Beynəlxalq residivizm prinsipi bir çox beynəlxalq hüquqi sənədlərdə müəyyən edilmişdir. Narkotik vasitələr üzrə 30 mart 1961-ci il tarixli Nyu York Konvensiyasının 36-cı maddəsinin (2) (iii) yarım bəndinə əsasən məs., xarici məhkumluq hər bir Tərəfin konstitusional müddəalarına, hüquq sistemlərinə və milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq residivizm faktının müəyyən edilməsi məqsədi ilə nəzərə alınmalıdır. Avronun dövrüyyəyə buraxılması ilə əlaqədar saxtakarlığa qarşı cinayət cəzaları və digər sanksiyalar vasitəsilə müdafiənin artırılması üzrə Çərçivə Qərarı 2000/383/JHA –ya düzəliş edilməsini nəzərdə tutan 6 dekabr 2001 tarixli Şura Çərçivə Qərarının 1-ci Maddəsinə əsasən Avropa İttifaqına üzv dövlətlər digər üzv dövlətin valyuta saxtakarlığına görə çıxardığı yekun qərarları adət halını almış cinayətə görə çıxarılan qərar kimi tanınmalıdır.

248. Beynəlxalq səviyyədə standart residivizm konsepsiyasının olmaması və bəzi ölkələrin qanunvericiliyində bu konsepsiyanın ümumiyyətlə olmaması fakt olaraq qalmaqdadır. Xarici məhkumluqların həmişə cəza tətbiqi zamanı məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmaması faktı əlavə bir praktiki çətinlik yaradır. Yeni cinayət işinə başlayarkən Avropa İttifaqına üzv dövlətlərdə məhkumluğun nəzərə alınmasına dair Şuranın Çərçivə Qərarının 2008/675/JHA –nın 3-cü maddəsi ilk növbədə xüsusi cinayətlərə məhdudiyət qoymadan ümumi şəkildə digər (üzv) dövlətdəki keçmiş məhkumluğun nəzərə alınmasına dair öhdəliyi nəzərdə tutur.

249. Buna görə də, 47-ci maddə bir cümləni qiymətləndirərkən digər Tərəfin qəbul etdiyi yekun cümlələri nəzərə almaq imkanını nəzərdə tutur. Bu müddəanın tələblərinə riayət etmək üçün Tərəflər öz milli qanunvericiliyində xarici məhkəmələrin çıxardığı hökmlər barədə səlahiyyətli orqanlar əvvəlcədən məlumatlı oldqda daha sərt cəzalarla nəticələnməsini təmin edə bilərlər. Onlar həmçinin hökmün çıxarılmasında fərdi şəraitləri qiymətləndirmək üçün ümumi səlahiyyətlər daxilində məhkəmələr tərəfindən bu hökmlərin nəzərə alınmasını təmin edə bilərlər. Bu imkan həmçinin cinayəti törədən şəxsin işinə onun əvvəlki məhkumluğu milli məhkumluq olduğu halda baxıldığı kimi ayrıseçkilik qoyulmadan ədalətli və qərəzsiz şəkildə baxılması prinsipini də daxil etməlidir.

250. Bu müddəa məhkəmələrin və ya prokurorluq orqanlarının üzərinə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş şəxslərə digər Tərəfin məhkəmələri tərəfindən yekun cəzaların verilib-verilmədiyini öyrənmək üçün tədbirlər görülməsi ilə bağlı hər hansı müsbət öhdəlik qoymur. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, Cinayət Məsələlərində Qarşılıqlı Yardım haqqında Avropa Konvensiyasının (ETS No.30) 13-cü maddəsinə əsasən, Tərəfin məhkəmə orqanları digər Tərəfin məhkəmə orqanı tərəfindən çıxarılmış hökmlərin və ya qərarların çıxarışını və məhkəmə qeydlərinə dair məlumatları tələb edə bilərlər, əgər bu sorğu cinayət işi ilə əlaqədar olarsa.

Maddə 48 – Mübahisələrin alternativ həlli ilə bağlı məcburi proseslərin və ya hökmlərin verilməsinin qadağan edilməsi

251. Avropa Şurasının əksər üzv ölkəsinin milli qanunvericiliyi mübahisələrin alternativ həlli proseslərini və cinayət və mülki qanunlarda hökmlərin çıxarılmasını nəzərdə tutur. Xüsusilə də ailə qanunvericiliyində, məhkəmə qərarlarına alternativ olan mübahisələrin həlli üsulları ailə münasibətlərinə əhəmiyyətli töhfə veridiyi və mübahisələrin davamlı həllinə səbəb olduğu hesab edilir.

Bəzi hüquqi sistemlərdə vasitəçilik və ya barışdırma kimi mübahisələrin alternativ həlli üsullardan cinayət qanunvericiliyində istifadə olunur.

252. Sənəd layihəsini hazırlayanlar, bir çox cinayət və mülki hüquq üzrə məhkəmə işlərində mövcud olan bu alternativ üsulların üstünlüklərini şübhə altına almadıqlarına baxmayaraq, onlar bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılıq hallarında bunların yarada biləcəyi mənfi təsirləri qeyd etmək istəyiblər, xüsusən də əgər belə mübahisələrin alternativ həlli üsullarında iştirak məcburi olarsa və çəkişməli məhkəmə icraatını əvəz edərsə. Belə zorakılıq hallarının qurbanları mübahisələrin alternativ həlli proseslərinə heç bir zaman bərabər hüquqlu səviyyədə iştirak edə bilməzlər. Bu, zorakılıq qurbanlarının daima utanc, köməksizlik və zəiflik, acizlik hissləri ilə baş-baş buraxıldığı cinayətlərin xarakterinə uyğundur, zorakılıq törədən şəxs isə gücünü və dominantlığını nümayiş etdirir. Məişət zorakılığının və qadınlara qarşı zorakılıq hallarının təkrar olunmasının qarşısının alınması və zorakılıq qurbanının ədalət mühakiməsinə nail olmasına imkan yaradılması üçün neytral hakim sədrlik etdiyi və qüvvədə olan milli qanunların əsasında aparılan çəkişməli məhkəmə proseslərinə sərbəst giriş imkanının təmin edilməsi bilavasitə dövlətin məsuliyyəti üzərinə düşən vəzifələrdir. Nəticə etibarilə, 1-ci bənd Tərəflərdən milli cinayət və mülki qanunlarda mübahisələrin alternativ həlli ilə bağlı hər hansı proseslərdə məcburi iştirakın qadağan edilməsini tələb edir.

253. Bu maddənin 2-ci bəndinin məqsədi, qanuni tədbirlərin zərər çəkmiş şəxsə başqa arzuolunmaz nəticələrin yaranmasının qarşısını almaqdır. Konvensiyada müəyyən edilmiş cinayət əməllərinin törədiciləri əksər hallarda zərər çəkmiş şəxsin ailə üzvləridir. Bundan əlavə, onlar əksər hallarda ailənin yeganə gəlir gətirəni olurlar və buna görə də məhdud / kiçik ailə gəlirinin yeganə mənbəyidir. Zorakılıq törədən şəxsin cərimə ödəməsi ilə bağlı qərar verilməsi ailənin büdcəsinə və ya onun aliment ödəmə qabiliyyətinə əlavə maliyyə yükü yarada və zərər çəkmiş şəxs üçün maliyyə çətinliklərinə səbəb ola bilər. Belə bir tədbir zərər çəkmiş şəxsin dolayı yolla cəzasını təqdim edə bilər. Buna görə də bu müddəada Tərəflərin zorakılıq törədicisinin ödəməli olduğu hər hansı cərimənin dolayı yolla zərər çəkmiş şəxsin maliyyə çətinliklərinə səbəb olmamasını təmin etmələri tələb olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu, məhkəmənin müstəqilliyinə və cəzalara fərdi yanaşılmasına mane olmur.

VI Fəsil – İstintaq, cinayət təqibi, prosessual hüquq və qoruyucu tədbirlər

254. Bu fəsil, Konvensiyanın əvvəlki fəsillərində müəyyən edilmiş hüquq və vəzifələri möhkəmləndirmək üçün hazırkı Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formaları üzrə istintaq, cinayət təqibi, prosessual hüquq və qorunma tədbirləri ilə bağlı geniş spektrli məsələləri əhatə edən müxtəlif müddəaları özündə əks etdirir.

Maddə 49 – Ümumi öhdəliklər

255. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının zəruri istintaq hərəkətləri və məhkəmə icraatı proseslərində aşağı prioritetli hallar kimi müəyyən edilməsinin qarşısını almaq istəyiblər, o hallar ki, zorakılıq törədən şəxslər arasında cəzasızlıq hissənin artmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir və bu cür zorakılığın yüksək səviyyədə qəbul edilməsinə şərait yaradır. Bu məqsədə nail olmaq üçün 1-ci bənd, bu Konvensiyanın tətbiq dairəsi çərçivəsində baş verən zorakılığın bütün formaları ilə bağlı istintaq və məhkəmə icraatlarının əsassız gecikdirilmə həyata keçirilməsini təmin etmək öhdəliyini ortaya qoyur. Bu, mühüm dəlil-sübutların təmin edilməsinə, çıxarılan məhkəmə hökmlərinin artmasına və cəzasızlığa son qoyulmasına müsbət töhfə verəcəkdir. Qeyd etmək lazımdır ki, araşdırma və məhkəmə icraatı prosedurların təmin edilməsi vacib olduğu halda, bu mərhələlərdə zərərçəkmiş şəxslərin hüquqlarına hörmətlə yanaşılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Buna görə də 1-ci bənd Tərəflərdən, mümkün olduğu həddə qədər, istintaq və məhkəmə icraatı prosesləri zamanı zərərçəkmişlərə dəymiş hər hansı zərərin daha ağırlaşdırılmasına yol verəcək tədbirlər görməkdən çəkinmələri və cinayət təqibi zamanı onlara yardım göstərmələri tələb olunur.

256. 2-ci bənd bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formaları ilə bağlı cinayət işlərinin istintaqı və icraatı zamanı effektiv şəkildə həyata keçirilməsini təmin etmək öhdəliyini müəyyənləşdirməklə bu öhdəliyi tamamlayır. Bu, məsələn, müvafiq faktları müəyyənləşdirməklə, bütün mövcud şahidlərlə müsahibə aparmaq və disiplinlərarası yanaşma əsasında məhkəmə ekspertizasını aparmaq və işin hərtərəfli təhlili üçün ən müasir cinayət araşdırma metodlarından

istifadə etmək deməkdir. Layihəçilər, bu öhdəliklərin bir hissəsi olaraq, bütün araşdırmaların və icraat prosedurlarının fundamental insan hüquqları prinsiplərinə uyğun olaraq və zorakılığın gender əsasında dərk edilməsi ilə əlaqədar həyata keçirilməsini təmin etmək zərurətini xüsusi ilə vurğulayıblar. Bu, xüsusilə də bu müddəanın həyata keçirilməsində görülən hər hansı tədbirlərin Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının (AİHK) 6-cı maddəsinə uyğun olaraq, müdafiə hüququ və ədalətli və qərəzsiz mühakimə tələblərinə xələl gətirmir.

Maddə 50 – Təxirəsalınmaz cavab tədbirləri, qabaqlayıcı və qoruma tədbirləri

257. 1-ci bənd hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən zərərçəkmiş şəxslərə müvafiq və təxirəsalınmaz qoruma tədbirlərini təklif edilməsini nəzərdə tutduğu halda, 2-ci bənd qabaqlayıcı əməliyyat tədbirlərinin görülməsi və dəlil-sübutların toplanması da daxil olmaqla, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi zorakılığın bütün formalarının qarşısının alınması və onlara qarşı mübarizə aparılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsində hüquq-mühafizə orqanlarının bilavasitə və operativ şəkildə iştirakını tələb edir.

258. Bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi, məsələn, aşağıdakıları özündə əks etdirir:

- cavabdeh hüquq-mühafizə orqanlarının şəxs təhlükə altında olduğu məkana sərbəst daxil olma hüququ;
- məsul hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən zorakılıq qurbanlarına müvafiq qaydada müalicə təklifi və məsləhətlər verilməsi;
- zərərçəkmiş şəxslər ilə hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları arasında qarşılıqlı inam və etimadın yaranması məqsədi ilə zorakılıq qurbanlarının təxirəsalınmadan xüsusi təlim keçmiş mütəxəssislər, məqsədəuyğun olduğu yerdə, qadın əməkdaşlar tərəfindən bunun üçün xüsusi ayrılmış binalarda dinlənilməsi; və
- yüksək məsuliyyət səviyyəsi də daxil olmaqla, hüquq-mühafizə orqanlarının qadın əməkdaşlarının yetərli sayını təmin edir.

259. Adam öldürmə və adam öldürməyə cəhd etmə kimi ən ağır və şiddətli zorakılıq formalarının qarşısını almaq üçün effektiv tədbirlər görülməlidir. Hər bir belə hal, əlavə profilaktik tədbirlərin təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi baxımından hər hansı mümkünsüz qoruma tədbirini müəyyən etmək üçün diqqətlə təhlil edilməlidir.

Maddə 51 – Risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi

260. Zorakılıq qurbanının təhlükəsizliyi ilə bağlı narahatlıqlar bu Konvensiyanın əhatə dairəsi daxilində baş verən bütün zorakılıq halları ilə bağlı hər hansı müdaxilənin əsasını təşkil etməlidir. Buna görə də bu maddə, polislə məhdudlaşmayaraq bütün müvafiq orqanların, standartlaşdırılmış prosedurlara uyğun olaraq və öz aralarında əlaqələndirməklə, konkret bir zorakılıq qurbanının hər bir hal üzrə üzləşdiyi təhlükəsizlik risklərini idarə etmək üçün hər hansı bir planın effektiv qiymətləndirilməsinin və tərtib edilməsinin təmin edilməsi öhdəliyini müəyyən edir. Əksər zorakılıq törətmiş təqsirkarlar öz qurbanlarını ölüm təhlükəsi də daxil olmaqla ciddi zorakılıq törədəcəyi ilə təhdid edir və keçmişdə də öz qurbanlarına qarşı ciddi zorakılıq əməli törətmişlər. Hər hansı riskin qiymətləndirilməsi və risklərin idarə edilməsi prosesində zorakılığın, xüsusilə ölüm təhlükəsi olan zorakılıq aktının təkrarlanması ehtimalının nəzərə alınması və vəziyyətin ciddiliyinin düzgün qiymətləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

261. Bu müddəanın məqsədi yüksək risk altında olan zorakılıq qurbanlarının qorunması üçün mütəxəssislərin effektiv təşkilatlararası şəbəkəsinin yaradılmasını təmin etməkdir. Buna görə də risklərin qiymətləndirilməsi, əlaqələndirilmiş təhlükəsizliyi və zəruri olarsa dəstəyi təmin etmək üçün sözügedən zərərçəkmiş şəxsin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi planını hazırlamaqla müəyyən edilmiş riskin idarə olunması məqsədi ilə həyata keçirilməlidir.

262. Bununla belə, gələcək zorakılıq riskini qiymətləndirmək və idarə etmək üçün görülən hər hansı tədbirlərin, təqsirləndirilən şəxslərin hüquqlarına hər zaman hörmətlə yanaşılmasına imkan verməsi zəruri hesab edilir. Eyni zamanda, bu cür tədbirlərin zorakılıq qurbanlarına dəymiş hər hansı zərəri daha da ağırlaşdırmayacağı və istintaq tədbirlərinin və məhkəmə icraatının ikinci dərəcəli viktimizasiyaya gətirib çıxarmaması olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir.

263. 2-ci bənd, bu maddənin birinci bəndində istinad edilən riskin qiymətləndirilməsi zamanı zorakılıq törətmiş şəxsin odlu silaha sahib olması barədə etibarlı məlumatların nəzərə alınmasının təmin edilməsi öhdəliyini genişləndirir. Zorakılıq törətmiş şəxslərin odlu silah saxlamaları nəinki yalnız qurbanları üzərində nəzarət həyata keçirməyə imkan verən güclü bir vasitə olmaqla yanaşı, həm də ölüm təhlükəsini artırır. Belə hallar xüsusilə münəqışə sonrası vəziyyətlərdə və ya zorakılıq törətmiş şəxslərə bu silahlardan istifadə imkanını verən və odlu silahlara sahib olma əhəmiyyətinə malik olan ölkələrdə baş verir. Buna baxmayaraq, bütün digər ölkələrdə qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı halları odlu silahlardan istifadə edilməklə törədilir. Bu səbəbdən də sənəd layihəsini hazırlayanlar, zorakılıq qurbanı olmuş şəxsin məruz qaldığı risklərin zorakılıq qurbanlarının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün istintaqın bütün mərhələlərində və qorunma tədbirlərinin (zorakılıq törətmiş şəxsin odlu silaha qeyri-qanuni və ya qanuni yolla sahib olub-olmamasından və ya odlu silahı sərbəst şəkildə əldə edə bilməsindən asılı olaraq) tətbiqi zamanı hər hansı qiymətləndirməsinin sistemli şəkildə nəzərə alınmasının təmin edilməsi öhdəliyinin Tərəflərin üzərinə qoyulmasını zəruri hesab ediblər. Məsələn, bu Konvensiyanın əhatə etdiyi hər hansı zorakılıq hallara görə cinayət ittihamları üzrə hökmər çıxarıldıqda və ya zərərçəkmiş şəxslərin müdafiəsi üçün məhdudlaşdırma və ya qorunma tədbirlərinin görülməsinə dair məhkəmə qərarlarının verilməsində, Tərəflər yerli hüquqi sistemlər çərçivəsində, odlu silahların və döyüş sursatının dərhal müsadirə edilməsinə imkan vermək üçün zəruri hesab edilən belə tədbirləri qəbul edə bilər. Əlavə olaraq, ciddi zorakılıq hallarında istifadə edilə biləcək bütün silah növlərini, xüsusilə də döyüş bıçaq növlərini əhatə etmək üçün Tərəflərin mümkün olduğu qədər belə silahlara sahib olma və ya onların əldə edilməsi qaydalarını nəzərə almaları tövsiyə olunur.

Maddə 52 – Təxirəsalınmaz qadağanedicilər

264. Bilavasitə təhlükəli vəziyyətlərdə, məişət zorakılığı qurbanının təhlükəsizliyinin təmin olunmasının ən effektiv üsulu zorakılıq qurbanı ilə cinayətkar arasında fiziki məsafəyə nail olmaqdır. Əksər hallarda, bu, ikisindən birinin müəyyən bir müddətə birgə yaşayış yerini və ya zorakılıq törədən şəxsin zorakılıq qurbanının yaşayış yerini tərk etməsini tələb edir. Sığınacaqda tələsik təhlükəsizlik axtarışı ilə məşğul olmaq kimi ağır yükü yanında əksər hallarda himayəsində azyaşlı uşaqları olan və xeyli şəxsi problemləri olan zorakılıq qurbanının qeyri-müəyyən bir müddətə üzərinə qoymaq əvəzinə, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar cinayətkarın zərərçəkmiş şəxsin evini tərk etməsinin təmin edilməsinin vacib olduğunu hesab ediblər. Buna görə də, bu müddəa aidiyyəti qurumlara, məişət zorakılığı törətmiş şəxsin zərərçəkmiş şəxsin evini tərk etməsi, zərərçəkmiş şəxsin evinə geri qayıtmasının və onunla təmas qurmasının qadağan edilməsi ilə bağlı göstəriş vermə səlahiyyətinin verilməsi öhdəliyini müəyyən edir. Birbaşa təhlükə müvafiq qurumlar tərəfindən qiymətləndirilməlidir. Sənəd layihəsini hazırlayanlar belə əmrin (göstərişin) qüvvədə olma müddəti barədə qərar qəbul edilməsini Tərəflərin öz öhdəsinə buraxıblar, lakin bu müddət zorakılıq qurbanının effektiv müdafiəsini təmin etmək üçün yetərli olmalıdır. Avropa Şurasına üzv dövlətlərində belə əmrlərin mövcud nümunələri yenilənmə imkanını ilə və ya yenilənmə imkanını olmadan 10 gündən 4 həftəyə qədər nəzərdə tutulur. Eyni şəkildə sənəd layihəsini hazırlayanlar, milli qanunvericiliyə və konstitusiyaya sistemlərinə uyğun olaraq, bu əmr və tətbiq oluna bilən prosedurların verilməsinə görə məsul olan dövlət qurumunun təyin edilməsini və səlahiyyətləndirilməsini Tərəflərin öz öhdəsinə buraxıb.

265. "Birbaşa təhlükə" termini zərərin qaçılmaz olduğu və ya artıq baş verdiyi və yenidən baş verə biləcəyi ehtimal olunan məişət zorakılığının hər hansı bir vəziyyətinə aiddir.

266. Nəhayət, bu müddədə Tərəflərin onun həyata keçirilməsində görülən hər hansı tədbirlərin zərərçəkmiş şəxsin və ya təhlükə altında olan şəxsin təhlükəsizliyinə lazımi diqqət yetirilməsini təmin etmələri tələb olunur. Bu tələb, bu tədbirin qoruyucu xarakterini göstərir.

Maddə 53 – Məhkəmənin məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı

267. Bu müddəa milli qanunvericiliyin bu Konvensiya ilə tətbiqi müəyyən olunan bütün zorakılıq formalarının qurbanları üçün məhkəmənin məhdudlaşdırıcı və / və ya müdafiə qərarı çıxarmasını təmin etməsilə bağlı öhdəliyini nəzərdə tutur. Bundan başqa, o, bu cür qərarlarla bağlı gələcək zorakılıq aktlarından müdafiəni nəzərdə tutan bir çox meyarları müəyyən edir.

268. Bu müddəa məhdudlaşdırıcı "və ya" müdafiə qərarlarına aid olsa da, layihə müəllifləri bəzi Tərəflərin milli qanunvericiliyinin məhdudlaşdırıcı və müdafiə qərarlarını birgə istifadə etdiyini

unutmamışlar. Məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı müəyyən şəxsə və ya yerə müəyyən olunmuş məsafədən yaxınlaşmağı qadağan qısa müddətli fəvqəladə qərara əlavə kimi nəzərdə tutula bilər. Onun məqsədi bu Konvensiya ilə müəyyən olunmuş istənilən zorakılıq növünün tətbiqi riski altında olan şəxsləri cinayətkarların müəyyən hərəkətlərindən qorumaq üçün qadağanedic, məhdudlaşdırıcı və ya əmredici tədbirlərlə çevik hüquqi müdafiəni təmin etməkdir. Bu cür qərarların nəzərdə tutduğu geniş çeşidli tədbirlər müxtəlif ad altında məhdudlaşdırıcı qərar, müəyyən şəxsə və ya yerə müəyyən olunmuş məsafədən yaxınlaşmağı qadağan qərar, məcburi köçürmə qərarı, müdafiə qərarı və ya məhkəmə qadağası kimi mövcuddur. Bütün bu fərqlərə baxmayaraq onlar eyni məqsədə xidmət edir: zorakılığın həyata keçirilməsinin qarşısını almaq və qurbanı müdafiə etmək. Bu Konvensiya üçün layihə müəllifləri çətir kateqoriyası kimi məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı terminindən istifadə etməyi qərara aldılar.

269. Layihə müəllifləri bu cür qərarların qəbul edilməsi üçün müvafiq hüquqi rejimləri seçməyi Tərəflərin öz öhdəsinə buraxır. Məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarlarının mülki, cinayət prosessual, inzibati hüquq və ya bunların hamısına əsaslanması məsələsi milli hüquq sistemlərindən və hər şeydən əvvəl o, qurbanın səmərəli müdafiəsi üçün zəruri olan şeylərdən asılı olacaq.

270. 2-ci bənd məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarları üçün çoxsaylı standartları özündə ehtiva edir. İlk abzasda bu qərarların çevik müdafiəni təmin etməsi və qurbanın maliyyə və inzibati vəziyyətini çətinləşdirmədən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bu o deməkdir ki, istənilən qərar çıxarıldıqdan dərhal sonra qüvvəyə minməli və uzun məhkəmə prosesi aparılmamalıdır. İddiəçinin, əsasən də qurbanın məhkəməyə ödəyəcəyi haqq onu məhkəməyə müraciət etməkdən çəkindirə biləcək məbləğdə olmamalıdır. Eyni zamanda məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı üçün müraciət edilərkən müəyyən olunan prosedur qurban üçün öhdəsindən gələ bilməyəcəyi çətinliklərə səbəb olmamalıdır.

271. İkinci abzasda müəyyən olunmuş müddət üçün və ya dəyişiklik aparılanadək qərar çıxarılmasını nəzərdə tutur. Bu, hüquqi tədbirin aydın ifadə edilməsini nəzərdə tutan hüquqi müəyyənlik prinsipidir. Bundan əlavə, o, hakim və ya digər səlahiyyətli şəxs tərəfindən dəyişdirildikdə öz qüvvəsini itirəcək.

272. Üçüncü abzasda Tərəflərdən bu qərarların çıxarıldığı müəyyən hallarda lazım gəldikdə eks parte prinsipi üzrə onların dərhal qüvvəyə qüvvəyə minməsinə təmin etmək tələb olunur. Bu o deməkdir ki, hakim və ya digər səlahiyyətli şəxs yalnız bir tərəfin xahişi ilə müvəqqəti məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı çıxara bilər. Qeyd edilməlidir ki, bu Konvensiyanın 49-cu (2) Maddəsi ilə müəyyən olunan ümumi öhdəliklərə uyğun olaraq bu cür qərarların çıxarılması müdafiə hüquqlarına zərər vurmamalıdır və AİHK-nın 6-cı Maddəsinə əsasən ədalətli və qərəzsiz məhkəmə işi aparılması tələblərinə uyğun olmalıdır. Bu o deməkdir ki, bu cür qərar kimə qarşı çıxarılmışdırsa, həmin şəxs müvafiq daxili prosedurlara uyğun olaraq səlahiyyətli şəxslər qarşısında iddia qaldıra bilər.

273. Dördüncü abzasda haqqında məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı çıxarılmış qurbanların hər hansı digər məhkəmə işi ilə bağlı müraciət üçün seçim edib- etməmələrinin mümkünlüyündən bəhs olunur. Məsələn, bu cür qərarların mövcud olduğu halda araşdırmalar göstərir ki, məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarının çıxarılması üçün müraciət etmək istəyən qurbanların çoxu cinayətkara qarşı iddia qaldırmağa hazır deyil (cinayət təhqiqatına və cinayət işinin başlamasına gətirib çıxara bilər). Məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı üçün müraciət etməyə qalxmaq buna görə də həmin cinayətkara qarşı cinayət işinə başlayan müəssisədən asılı olmamalıdır. Onlar boşanma işini aparan qurumlardan və digər təşkilatlardan asılı olmamalıdır. Eyni zamanda eyni faktlarla bağlı eyni cinayətkara qarşı mülki və ya cinayət işi aparılmaqdadırsa, bu fakt məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarının çıxarılmasının qarşısını almayacaq. Bu, Tərəflərin milli qanunvericiliklə məhkəməyə müraciətindən sonra məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı almaq hüququnu istisna etmir, yəni cinayət işinə başlanıla bilər.

274. Beşinci abzasda Tərəflərdən eyni cinayətkaa qarşı istənilən hər hansı məhkəmə işində məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarının çıxarılması üçün tədbirlər görülməsini təmin etmək tələb olunur. Bu müddəanın məqsədi cinayətkara qarşı çıxarılan məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarının olması faktını həmin şəxsə qarşı məhkəmə işi aparan digər hakimin bilməsinə imkan verməkdir.

275. Bənd 3-ün məqsədi bu cür qərarların pozulmasına görə "səmərəli, müvafiq və çəkindirici" sanksiyaların tətbiqini nəzərdə tutmaqla məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarlarına hörmət edilməsini təmin etməkdir. Bu sanksiyalar cinayət hüququ və ya digər hüquq xarakterli ola bilər və həbs cəzasının tətbiqini, cərimələməni və ya digər səmərəli, müvafiq və çəkindirici hüquqi sanksiyaları nəzərdə tuta bilər.

276. Sonda məişət zorakılığı halları ilə bağlı həqiqəti üzə çıxarmaq bəzən çətin ola bilər, Tərəflər hüquqpozuntusu törədənin / cinayətkarın cinayət qurbanının zəruri tədbirlərlə müdafiə olunmaq istəyinə qarşı maneə törətmək cəhdlərini məişət zorakılığı halları zamanı 1-ci bənddə göstəriləyi kimi məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarlarının qarşılıqlı olaraq qurbana və cinayətkara qarşı çıxarılmasını təmin etməklə məhdudlaşdırdığını hesab edə bilər. Tərəflər həmçinin məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarlarının tətbiqi hüququna münasibətdə hər hansı provokativ davranışı öz milli qanunvericiliyində qadağan etməlidir. Bu cür konsepsiyalar qurbanın ləyaqətinin alçaldılması kimi şərh olunur və məişət zorakılığına dair qanunvericilikdən uzaqlaşdırılmalıdır. Sonda, Tərəflər 1-ci bənddə göstəriləyi kimi məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarları üçün müraciət etmək imkanını yalnız qurbanlar üçün məhdudlaşdırmamaq məqsədilə tədbirlər görməyi nəzərdə tuta bilərlər. Bu tədbirlər hüquqi fəaliyyət qabiliyyəti olmayan qurbanlara, eləcə də qorxu, emosional narahatlıq səbəbindən məhdudlaşdırıcı və ya müdafiə qərarı üçün müraciət edə bilməyən zəif qurbanlara münasibətdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Maddə 54 – İstintaq və dəlillər

277. Məhkəmə icraatında zərərçəkmiş şəxsin təqdim etdiyi dəlil-sübutları diskreditasiya etmək üçün zərərçəkmiş şəxsin intim həyatı və seksual davranışı ilə bağlı dəlil-sübutlardan bəzən sui-istifadə olunur. Müdafiə bəzən zərərçəkmiş şəxslərin nüfuzunu, hörmət və etibarını və onların razılığının olmamasını şübhə altına almaq üçün seksual davranış tarixçəsi ilə bağlı əvvəlki dəlil-sübutlardan istifadə edir. Bu xüsusilə də zorlama da daxil olmaqla seksual zorakılıq halları ilə bağlıdır. Bu cür dəlil-sübutların təqdim edilməsi, mülki və cinayət qanunvericilikdə nəzərdə tutulan əxlaqsız və müdafiəyə layiq olmayan zərərli stereotiplərinin saxlanılmasını möhkəmləndirir. Bu, de facto bərabərsizliyə gətirib çıxara bilər, belə ki, zorakılıq qurbanlarının böyük əksəriyyəti qadınlar təşkil etdiyi halda onlar böyük ehtimalla zərif təbiətli və hörmətə layiq olduqları üçün belə qorunma ilə təmin edilə bilərlər.

278. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bunu xüsusilə qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, zorakılıq qurbanlarının keçmiş seksual davranışının qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı əməllərinə görə cinayətkarı məsuliyyətdən azad etməyə və ya onun məsuliyyətini azaltmağa imkan verən bəhanə kimi hesab edilə bilməz. Buna baxmayaraq, Konvensiyanın bəzi Tərəflərində dəlil-sübutların qəbul edilə bilməsi və baxılması hakimin öz mülahizəsinə görə təqdir edildiyi halda, qeyrləri isə cinayət prosesual qanunvericiliyinin qaydaları ilə ciddi şəkildə əvvəlcədən müəyyən olunur. Maddə 54, zərərçəkmiş şəxsin intim həyatı və seksual davranışına dair dəlil-sübutların müvafiq və zəruri olduqda icazə verilməsini və baxılmasını təmin etmək üçün Tərəflərin zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlər görməsi ilə bağlı öhdəliyini özündə əks etdirir. Bu o deməkdir ki, bu müddəə həm mülki, həm də cinayət icraatında belə dəlil-sübutların qəbul edilə bilməsini məhkəmə prosesində xüsusi bir məsələ ilə əlaqədar olduğu hallara (əgər əhəmiyyətli sübutədiçi dəyərlərə malikdirsə) məhdudlaşdırır. Buna görə də, bu dəlil-sübutların qəbul edilə bilməsini istisna etmir. Hakimlər zorakılıq qurbanının keçmiş seksual davranış tarixçəsinə aid dəlil-sübutları qəbul etdikdə, bu dəlil-sübutlar yalnız ikinci dərəcəli viktimizasiyaya gətirib çıxarmayan bir yolla təqdim edilməlidir. Zorakılıq qurbanları, öz seksual davranış tarixçələrinə səbəbindən əlavəfiziki və mənəvi travmaya məruz qalmadan hüquqi tədbirlərin görülməsi üçün məhkəmə müraciət etmə hüququna malik olmalıdır.

Maddə 55 – Zərərçəkənin şikayəti (ex parte) və vəzifə səlahiyyətlərinə görə (ex officio) aparılan icraatlar

279. Bu maddədə əhatə olunan cinayət əməllərinin xüsusi travmatik xarakterinin vicdanlılıq tərəfinə gəldikdə isə sənəd layihəsini hazırlayanlar cinayətkarların ədalətli mühakiməsinə cəlb olunmasını təmin etməklə uzun sürən cinayət təhqiqatı və cinayət icraatından irəli gələn və əksər hallarda zorakılıq qurbanlarının üzərinə qoyulan yükümlülüğün azaldılmasına çalışıblar. Bu müddəanın məqsədi cinayət təhqiqatı və cinayət icraatının onun başlanılması məsuliyyətini qurbanın üzərinə qoymadan həyata keçirilməsini təmin etməkdir.

280. 1-ci bənd Tərəflərin üzərinə cinayətin bir çox kateqoriyaları üzrə təhqiqatların qurban tərəfindən edilən şikayətdən "tamamilə asılı" olmasına imkan verməyəcəyinə və beləliklə aparılan istənilən işin zorakılığa məruz qalmış şəxs öz şikayətini geri götürdüyü halda belə davam etdirilməsinin təmin edilməsi öhdəliyini nəzərdə tutur. Layihə müəllifləri hər bir hüquq sistemindəki prosedur fərqlərini nəzərdə tutmaq üçün "tam asılılıq" terminindən istifadə etməyi qərara almışlar, bu maddədə adı

çəkilen cinayətlərin təhqiqatı və ya təqibi üzrə məsuliyyəti dövlətlərin və onların səlahiyyətli şəxslərinin üzərinə qoymuşlar. Layihə müəllifləri xüsusilə bu fikirdə idilər ki, ciddi bədən xəsarəti və ya həyatın itirilməsi ilə nəticələnmiş cinayət hadisələri üzrə işlər bilavasitə aidiyyəti səlahiyyətli şəxslər tərəfindən aparılmalıdır. Bu Konvensiyada adı çəkilən cinayətlərin çoxunun ailə üzvləri, yaxın partnyorlar və ya yaxın sosial mühitdəki insanlar tərəfindən törədilməsi faktı və utanma, qorxu, köməksizlik hissləri məhkumların az hissəsinin ifadə verməsinə gətirib çıxarır. Buna görə də hüquq mühafizə orqanları əsas sübutlar, şahid ifadələri, tibbi ekspertiza və s. kimi sübutları toplamaq, ən azı ciddi cinayət aktları, məs., ölüm və ya bədən xəsarətilə nəticələnən fiziki zorakılıqla müşayiət edilən işin hətta qurbanın öz şikayətini geri götürməsi halında belə işin aparılmasını təmin etmək üçün tədbirlər görməlidirlər.

281. Bu maddənin 1-ci bəndi bu Konvensiyanın 78-ci Maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq 35-ci Maddədə öz əksini tapan kiçik hüquq pozuntularına münasibətdə hüquqların saxlanması üçün açıqdır. Layihə müəllifləri ciddi bədən xəsarəti ilə və ya həyatın itirilməsi ilə nəticələnən və hüququn saxlanmasını istisna edən ciddi fiziki zorakılıq cinayətləri ilə bu cür nəticələrə səbəb olmayan digər fiziki zorakılıq cinayətləri arasındakı aydın fərqləri üzə çıxarmaq istəyirdilər. Buna baxmayaraq fiziki zorakılığın "kiçik hüquq pozuntuları"ni müəyyən etmək məsələsi Tərəflərin öz öhdəsinə qoyulmuşdur.

282. Qurbanlara cinayət işilə bağlı səlahiyyət verilməsi və buna həvəsləndirməklə 2-ci bənddə Tərəflərdən qurbana təşkilatlar, məişət zorakılığı üzrə xüsusi təlim görmüş məsləhətçilər və ya digər dəstək / vəkil xidmətlərinin yardım etməsinə və təhqiqat və məhkəmə işləri zamanı qurbana dəstək verməsinə kömək etmək tələb olunur. Yaxşı praktiki nümunələr göstərmişdir ki, mütəxəssis qrupu tərəfindən dəstək verilən və yardım edilən qurbanlar təhqiqat və məhkəmə işləri zamanı daha çox şikayət verir və ifadə verir və çətin emosional vəziyyətin öhdəsindən daha yaxşı gəlməklə işin müsbət nəticələnməsinə fəal kömək edirlər. Bu bənddə göstərilən xidmət növü hüquqi deyil, praktiki / psixoloji xarakterlidir. O, qurbanın müttəhim qarşısında ifadə vermək üçün psixoloji / emosional hazırlığını, qurbanı məhkəməyədək mücəyyət etmək və / və ya ona hər hansı digər praktiki və mənəvi yardım etməyi özündə ehtiva edir.

Maddə 56 – Müdafiə tədbirləri

283. Bu müddəə Uşaqların Cinsi İstismar və Seksual Xarakterli Hərəkətlərdən Müdafiəsinə dair Avropa Şurası Konvensiyasının (CETS No.201) 31-ci Maddəsinin 1-ci bəndinə əsaslanır. 1-ci bənd iş aparılarkən bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formalarından qurbanların müdafiəsinin təmin etməyə yönəlmiş, lakin tam olmayan prosedurlar siyahısını özündə ehtiva edir. Bu müdafiə tədbirləri hüquq mühafizə orqanları və ya məhkəmələr tərəfindən aparıldığı təqdirdə həm təhqiqat zamanı, həm də məhkəmə prosesi zamanı işin bütün mərhələlərində tətbiq olunur. Bunu etmək üçün hüquqi zərurət olmasa da, Tərəflərin Konvensiyada nəzərdə tutulandan daha əlverişli tədbirlər həyata keçirmək imkanı olduğundan layihə müəllifləri istinad edilən müdafiə tədbirlərinin indikativ olduğunu aydınlaşdırmağa çalışırdılar. Buna görə də Tərəflər əlavə müdafiə tədbirləri görmək üçün sərbəstdirlər. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, milli qanunvericiliyə uyğun olaraq və ya "mümkün olduğu halda" tədbirlərin görülməsini nəzərdə tutan 56-cı Maddənin 1-ci bəndində bildirilir ki, Tərəflər məqsəddə çatmaq üçün ən yaxşı hesab etdikləri vasitəni seçib tətbiq etməkdə azaddırlar. Bu, c, d, g və i bəndlərini nəzərdə tutur.

284. Hər şeydən əvvəl a bəndinə əsasən Tərəflərin qurbanın, eləcə də onun ailəsi və şahidlərin müdafiəsinin təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görmək öhdəliyi vardır. Tərəflər qurbanın təhlükədən, təzyiqlərdən uzaq tutmalı və onun təkrar qurbana çevrilməsinə imkan verməməlidirlər.

285. b bəndinə əsasən layihə müəllifləri cinayətkarın müvəqqəti və ya birdəfəlik azadlığa buraxıldığı, yaxud həbsdən qaçdığı hallarda, ən azı qurbanın və ailəsinin təhlükədə ola biləcəyi hallarda qurbanı məlumatlandırmağın zərurətini vurğulamışlar. Bu, Tərəfləri zəruri sayılan digər hallarda (məs., təzyiq və ya təhlükə riski olduqda, yaxud qurban və cinayətkar bir-birinə yaxın yaşadığında, onların təsadüfən üz-üzə gələ biləcəyi hallarda) qurbanı məlumatlandırmaq öhdəliyindən azad etmir. Bəzi hüquq sistemləri qurbanın bu cür məlumatları almaq üçün əvvəlcədən müraciət etməsinə nəzərdə tutur. Bu hallarda Tərəflər qurbanı bu halın baş verə bilmək ehtimalı haqda məlumatlandırır.

286. Bundan əlavə, c bəndi zorakılıq qurbanının (və onun ailəsinin və ya zorakılıq qurbanının uşaq olduğu halda hüquqi nümayəndələrinin) istintaq və məhkəmə araşdırması proseslərində baş verən yeniliklər barədə məlumatlandırılmaq hüququna malik olduğunu təsbit edir. Bu baxımdan bu müddəa zorakılıq qurbanının öz hüquqları və istifadə edə biləcəyi xidmətlər, onun şikayəti ilə bağlı sonrakı fəaliyyətlər, təhqiqatın və ya işin ümumi gedişatı, onun rolu, eləcə də işin nəticəsi haqda məlumatlandırılmasını nəzərdə tutur. Müddədə göstərilməsə də, Tərəflər bu məlumatın onun başa düşdüyü dildə çatdırılmasını təmin etməlidirlər (Maddə 19-da şərtlərə baxın).

287. d bəndində əsasən bu müddəa qurbanın dinlənilməsinə, sübutların toplanmasına və onun fikirlərini, ehtiyaclarını və narahatlıqlarını öyrənməyə yönəlmişdir. Tərəflər qurbanın fikir, ehtiyac və narahatlıqlarının birbaşa və ya vasitəçi vasitəsilə öyrənilməsi üçün tədbirlər görməlidir.

288. e bəndində qurbanların hüquqları və maraqlarının düzgün çatdırılması və təhqiqatın və məhkəmə prosesinin bütün mərhələlərində nəzərə almaq üçün onlara ümumi yardım edilməsindən bəhs edir.

289. f bəndində nəzərdə tutulan öhdəlik qurbanın məxfiliyinin qorunmasını təmin etmək üçün zəruri tədbirlər görülməsini özündə ehtiva edir. Bu, zəruri olduğu halda milli qanunvericiliyə əsasən tədbirlər görməyi, zorakılıq qurbanının tanınmasına səbəb ola biləcək hər hansı məlumatın ictimaiyyət arasında yayılmasının qarşısını almağı nəzərdə tutur. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, bununla belə, hər iki tərəfin dinlənilməsinə və cinayət təqibi prosesində müdafiənin ayrılmaz hüquqlarına dair prinsiplərə riayət olunması üçün zərər çəkmiş şəxsin nüfuzunun və şəxsi məlumatlarının qorunmasının "cəmiyyət" içərisində pozulması riskinə sirayət etdiyini və bu tələblərin faktiki dinləmələr kontekstində göstərilən məlumatların aşkara çıxarılmasının qarşısını almadığını vurğulamaq istəyiblər.

290. g bəndi təhqiqat xidmətləri və məhkəmədə cinayətkar sayılan şəxslə bağlı mühakimə zamanı qurbanları müdafiə etməyi, xüsusilə onların sonradan travma almasının qarşısını almağı nəzərdə tutur. Bu müddəa müəyyən istisnalarla: təhqiqat xidmətləri və məhkəmə səlahiyyəti bu tələbi müvəqqəti təxirə salmalı, məs., zorakılıq qurbanı dinləmədə iştirak etmək istədikdə və ya zorakılıq qurbanı ilə təqsirkar şəxs arasında əlaqə işin qənaətbəxş aparılması üçün zəruri və ya faydasız olduqda (məs., konfrontasiya zəruri olduqda) cinayət işinin (təhqiqat da daxil olmaqla) bütün mərhələlərinə aiddir.

291. h bəndi zorakılıq qurbanları lazım gəldikdə müstəqil və ixtisaslı tərcüməçilərlə təmin etmək öhdəliyini nəzərdə tutur. Bəzi hüquq sistemləri müstəqilliyi təmin etmək üçün andlı tərcüməçilərin cəlb edilməsini tələb edir. Müxtəlif məhkəmə sistemlərində qurbanların vəziyyətini fərqli olması səbəbindən layihə müəllifləri Konvensiyanın mətnində bunun qurbanların işin tərəfi olduğu və ya sübutlar təqdim etdiyi halda tətbiqini aydınlaşdırmağın zəruri olduğunu hesab edirlər. Qurbanların çoxu danışıq və ya qadınlara qarşı zorakılıq aktı və məişət zorakılığına məruz qaldığı ölkənin dilində güclə danışır. Dil bilməmək onların təcrid olunmasını daha da gücləndirir və onların öz hüquqlarına dair iddia irəli sürməsinə mane olan faktorlardan biri kimi çıxış edir. Bu hallarda təhqiqat və məhkəmə prosesi zamanı kömək üçün tərcüməçilərə ehtiyac duyulur. Bu, ədalət mühakiməsini təmin etmək üçün ilkin şərt kimi hüquqlardan sərbəst istifadəni təmin etmək üçün mühüm tədbirdir və Tərəflər zorakılıq qurbanlarını pulsuz olaraq tərcüməçilərlə təmin etməlidirlər.

292. Sonda, i bəndi zərərçəkənlərin məhkəmədə iştirak etmədən və ya ən azı iddia olunan cinayətkarın iştirakı olmadan ifadə vermək imkanının olmasını təmin etmək üçün Tərəflər üzərində öhdəlik qoyur. Bəzi ölkələrdə qanun zərərçəkənlərin dinləmələrinin audiovizual qeydini və belə dinləmələrin aşağıdakı vasitələrlə qorunmasını təmin edir: dinləmədə iştirak etməyə və belə qeydi nəzərdən keçirməyə icazə verilən şəxsləri məhdudlaşdırmaqla; zərər çəkmiş şəxsə dinləmə zamanı istənilən vaxt fasilə götürməsi üçün xahiş etməsinə icazə verməklə və tələbdə dinləmənin tam, sözbəsöz yazılmasını həyata keçirməklə. Belə qeyd və yazılı qeydlər daha sonra zərər çəkmiş şəxsin məhkəmədə şəxsən iştirak etməsi əvəzinə məhkəmədə istifadə oluna bilər. Eyni zamanda bəzi hüquqi sistemlər zərər çəkmiş şəxslərin videokonfrans bağlantısı vasitəsi ilə məhkəmədə iştirak etməsinə imkan verir. Zərər çəkmiş şəxs çox güman ki, ekspertlərin və texniki işçilərin iştirakı ilə ayrıca otaqda dinlənilir. Təqsirkar şəxsin kimi zərər çəkmiş şəxslə eyni otaqda olmasının və ya videokonfransla birlikdə olmasının zərər çəkmiş şəxsə psixoloji təsirini mümkün qədər azaltmaq üçün zərər çəkmiş şəxsin təqsirkarı görə bilməməsi və/və ya əksinə təqsirkarın onu görməməsi üçün hər ikisinin görünüş xətti məhdudlaşdırıla bilər. Əgər məsələn, zərərçəkən dinləmədən sonra iştirak etməli olsaydı o, ekranın arxasından ifadə verə bilər və ya cinayətkarın iştirak etmədiyi məhkəmə zalında ifadə verə bilərdi. Ona görə də Tərəflər mümkün olduğu halda müvafiq kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə bu şərtə göstərilən öhdəliyi təmin etməlidirlər.

293. Zərərçəkən və şahidlər uşaq olduqda isə 2-ci bənd qeyd edir ki, Tərəflər onların ehtiyaclarına xüsusi qayğı göstərməli və uşaqlar adətən yaşlı insanlara nisbətən zəif olduğuna və hədələndiyinə görə xüsusi mühafizə tədbirlərinə olan hüquqlarını təmin etməlidirlər. Nəticədə, xüsusi mühafizə tədbirləri uşağı cinayətkarın yanında ifadə etməyə məcbur etməmək kimi tədbirləri daxil etməklə uşağın ən yaxşı maraqlarına lazımı diqqət yetirməlidir. “Uşaq şahid” termini ilə bağlı 26-cı maddədəki şərtlərə də baxın.

Maddə 57 – Hüquqi yardım

294. Zorakılıq hadisəsi baş verdikdən dərhal sonra qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı qurbanlarının bir çox bir anda xəbərdarlıq etmə imkanı olmadan onlara məxsus olan bütün əşyalarını və ya iş yerlərini təcili sürətdə tərk etmək məcburiyyəti qarşısında qalırlar. Məhkəmə və inzibati prosedurlar əksər hallarda olduqca mürəkkəbdir və öz hüquqlarını qənaətbəxş səviyyədə müdafiə etmək iqtidarında olmayan zərərçəkmiş şəxslər hüquq məsləhətçilərinin yardımına ehtiyac duyurlar. Bu hallarda, zorakılıq qurbanlarının ədalət mühakiməsi axtarışı onlara yüksək xərclər müqabilində başa gələcəyini nəzərə alaraq onların hüquqi müdafiə vasitələrindən səmərəli istifadə imkanı çətinləşə bilər. Bu səbəbdən də sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, zorakılıqdan zərərçəkmiş şəxslərin, milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş şəraitlər daxilində, pulsuz hüquqi yardım əldə etmə hüququnun təmin edilməsi ilə bağlı öhdəliyin Tərəflərin üzərinə qoyulmasını zəruri hesab ediblər. Bu müddəa hüquqi baxımdan Avropa Şurasının “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” Konvensiyasının (CETS No.197) 15-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsaslanır.

295. 57-ci maddə zərərçəkmiş şəxsə avtomatik olaraq pulsuz hüquqi yardım əldə etmə hüququnu vermir. Belə hüquqi yardımın əldə edilməsi ilə bağlı tələblərin müəyyən edilməsinə dair qərar vermək hər bir Tərəfin öz öhdəsinə buraxılıb. Bu müddəaya əlavə olaraq, Tərəflər Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının (AİHK) 6-cı maddəsinə nəzərə alınmalıdır. AİHK-nin 6-cı maddənin 3(c) bəndi rəsmi olaraq təyin edilmiş bir vəkilin yalnız cinayət işlərində pulsuz hüquqi yardım göstərilməsini nəzərdə tutmasına baxmayaraq, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (*Airey İrlandiya hökumətinə qarşı, 9 oktyabr 1979-cu il tarixli qərar*), həmçinin müəyyən hallarda, Mülki hüquq və öhdəliklərin müəyyən edilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmə hüququnun müəyyən edilməsi kimi təfsir edilən AİHK-nin 6-cı maddənin 1-ci bəndinə əsasən mülki işlərdə pulsuz hüquqi yardım əldə etmə hüququnu tanıyır (*bax: Golder Birləşmiş Krallığa qarşı, 21 fevral 1975-ci il tarixli qərar*). Məhkəmənin gəldiyi qənaət ondan ibarətdir ki, məhkəmələrə maneəsiz müraciət etmə imkanı pulsuz hüquqi yardımın göstərilməsini zəruri edə bilər. Onun mövqeyi, bir vəkilin hüquqi yardımı olmadan aidiyyəti şəxsin məhkəmə qarşısında öz işini lazımı və qənaətbəxş şəkildə təqdim edə bilmə iqtidarında ola bilməsi (hüquqlarını lazımı və qənaətbəxş şəkildə müdafiə edə bilməsi) anlamında effektiv olub-olmadığını müəyyən etməkdən ibarətdir. Burada məhkəmə prosedurlarının mürəkkəbliyini və bir vəziyyətin emosional xarakterini nəzərə almışdır – hansı ki, hər hansı bir şəxs özünü və ya öz işini məhkəmədə effektiv şəkildə təqdim etmək iqtidarında olub-olmaması barədə qərar qəbul etdikdə, məhkəmədə vəkilliyin tələb etdiyi obyektivlik dərəcəsinə çətin ki, uyğun ola bilər. Əgər belə deyildirsə, həmin şəxsə pulsuz hüquqi yardım göstərilməlidir. Beləliklə, mülki işlərdə ödənişsiz hüquqi yardım göstərilməsini nəzərdə tutan qanunvericiliyin olmadığı təqdirdə, belə ədalət mühakiməsinin maraqları naminə, maliyyə vəsaiti olmayan və öz müdafiəsi üçün vəkil tutmağa maddi imkanı olmayan şikayətçiye ödənişsiz hüquqi yardımın göstərilib-göstərilməməsi barədə qərar verilməli və vəziyyəti düzgün qiymətləndirilməlidir.

Maddə 58 – İddia müddətinin keçməsi ilə bağlı məsuliyyətdən azad etmə

296. Bu müddədə nəzərdə tutulur ki, məhkəmə icraatının başlanması üçün məhdudlaşdırma müddəti zorakılıq qurbanı yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra cinayət təqiblərinin effektiv şəkildə başlanılmasına imkan verəcək ağılabatan müddətə qədər davam edir. Buna görə də bu öhdəlik, yetkinlik yaşına çatmadan əvvəl onlara qarşı törədilmiş olan cinayətlər barədə müxtəlif səbəblərdən məlumat verə bilməyən uşaq qurbanlarına aid edilir. “Məhkəmə icraatı proseslərinin səmərəli başlanılmasına imkan verəcək bir müddətə” ifadəsi o deməkdir ki, ilk növbədə, bu uşaqlar yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra, onların kiçik yaşlarından aldıkları psixoloji travmaları aradan qaldıra bilmələri üçün onlara yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra məruz qaldıqları zorakılıq hadisəsi ilə bağlı şikayət edə bilmələri üçün kifayət qədər uzun müddətə malik olması lazımdır və ikincisi, prokurorluq orqanları da öz növbəsində müvafiq cinayətlərə görə cinayət təqibini başlamaq imkanına malik olmalıdırlar.

297. Lakin cinayət icraatı prosesinə tətbiq olunan mütənasiblik tələblərinə cavab vermək üçün bu müddəaları işləyib hazırlayanlar, bu prinsipin tətbiq edilməsini, məhdudlaşdırma müddətinin uzadılması üçün əsaslandırmanın olduğu 36, 37, 38 və 39-cu maddələrdə nəzərdə tutulmuş əməllərlə məhdudlaşdırıblar. Buna baxmayaraq, qeyd-şərtlərə istinad edən 78-ci maddənin 2-ci bəndi, gələcək Tərəflərə bu prinsipi tətbiq etməmək və ya bu prinsipi yalnız 37, 38 və 39-cu maddələrində müəyyən edilmiş xüsusi hallarda və şərtlərdə tətbiq etmək hüququnu özündə saxladıklarını bəyan etmələrinə imkan verir.

VII Fəsil – Miqrasiya və sığınacaq

298. Miqrant qadınlar, o cümlədən sənədsiz miqrant qadınlar və sığınacaq axtaran qadınlar gender əsaslı zorakılığa qarşı xüsusilə həssas olan iki alt qrup təşkil edir. Onların hüquqi statuslarındakı fərqə baxmayaraq, onların öz doğma ölkələrini və həyat şəraitlərini tərk etməsinin səbəbləri, bir tərəfdən, hər iki qrupun qadınlara qarşı yüksək zorakılıq riskinə məruz qalması və digər tərəfdən zorakılığın aradan qaldırılmasında anoloji çətinliklər və struktur maneələri ilə üzləşməsidir.

299. Bu fəsildə miqrant qadınlara və sığınacaq axtaran qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı genderə həssas anlayışının tətbiqi məqsədi ilə bir sıra öhdəliklər nəzərdə tutulur. Məsələn, bu, gender əsaslı zorakılığın qurbanı olan miqrant qadınlara müstəqil rezident statusunun verilməsi imkanını təqdim edir. Bundan başqa, qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıqların təqib şəklində tanınmasını öhdəliyini müəyyən edir və qaçqın statusu müəyyən edilərəkən genderə həssas şərhinin verilməsini təmin etmək öhdəliyini özündə əks etdirir. Bundan başqa, bu fəsildə sığınacaq alınması prosesində genderə həssas prosedurların, təlimatların və dəstək xidmətlərinin tətbiqi öhdəliyi müəyyən edilir. Nəhayət, bu fəsil qadınlara qarşı zorakılıq qurbanları ilə bağlı geri qaytarılma prinsipinə riayət edilməsinə dair müddəaları özündə əks etdirir.

300. Bu Konvensiyanın 60 və 61-ci maddələrində müəyyən edilmiş müddəalar, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən şərh edildiyi kimi Qaçqınların Statusu ilə bağlı 1951-ci il Konvensiyasına və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının 3-cü maddəsinə uyğun olaraq oxunması nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, bu müddəalar sözügedən beynəlxalq sənədlərin tətbiqi dairəsindən kənara çıxır, ancaq onlara praktiki aspektdən yanaşır.

Maddə 59 – Rezident statusu

301. Araşdırmalar onu göstərir ki, deportasiya və ya rezident statusunun itirilməsindən qorxma qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı qurbanlarının dövlət qurumlarından yardım axtarırlarının və ya zorakılıq törədən şəxsdən ayrılmasının qarşısını almaq üçün zorakılıq törədən şəxslərin istifadə etdiyi çox güclü bir vasitədir. Əksər Avropa Şurasının üzv ölkələrində rəsmi nikahda olan cütlüklərdən və ya partnyorlardan rezidentlik statusunu əldə etmələri üçün bir ildən üç ilə qədər davam edən müddət ərzində evli və ya münasibətdə olmaları tələb olunur. Nəticədə, rezidentlik statusu zorakılıq törədən təqasirkar şəxslə münasibətlərin saxlanılmasından asılı olan bir çox zorakılıq qurbanları zorakılıq törədən şəxsin qəddar və zorakı davranışlarına uzun müddət dözmək məcburiyyətində qalırlar.

302. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bunu, rezidentlik statusunun itirilməsi təhlükəsinin zərərçəkmiş şəxsin məcburi evliliyi və ya münasibətləri tərk etməsinə əngəl törətməməsini təmin etmək üçün zəruri hesab ediblər. 1-ci bənddə nəzərdə tutulan öhdəlik Konvensiyanın Tərəflərindən rezident statusu evlilik və ya şəxsi münasibətlərin saxlanılmasından asılı olan miqrant qurbanlarına ailə və nikah münasibətləri və ya şəxsi münasibətlər pozulduğu halda məhdud bir müddətə qüvvədə olacaq müvəqqəti yaşama icazəsinin verilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlərim görülməsini tələb edir.

303. 1-ci bənd xüsusilə çətin və çıxılmaz vəziyyətlərdə müstəqil yaşama icazəsinin verilməsini nəzərdə tutur. Tərəflər, xüsusi çətin bir hal kimi zərərçəkmiş şəxsin hazırkı Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan və ər-arvad və ya partnyor tərəfindən törədilən zorakılıq formalarının qurbanı olduğunu nəzərə almalıdırlar. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, daxili qanunvericiliyə əsasən zorakılıq qurbanının ərizə ilə müraciət etməsindən sonra müstəqil yaşama icazəsinin verilməsi və onun qüvvədə olma müddəti ilə bağlı şərtlərin müəyyən edilməsinin Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılmasını daha məqsədəuyğun hiss ediblər. Bu, dövlət qurumlarının zərərçəkmiş şəxsin məruz qaldığı zorakılıq nəticəsində münasibətlərə son qoyulmasına dair qərarı qəbul etmə səlahiyyətlərinə malik olmasının və

zərərçəkmiş şəxs tərəfindən hansı dəlil-sübutların təqdim edilməsinin müəyyən edilməsini daxil edir. Zorakılıq aktının baş verməsini təsdiq edən dəlil-sübutlar, məsələn, polis qeydləri, məhkəmə ittihamı, qadağanedicı və ya qoruyucu tədbirlərlə bağlı əmrlər, tibbi sübutlar, boşanma əmri, qadın QHT-lərinin göstərdiyi sosial xidmətlər haqqında qeydləri və ya hesabatları (bunlardan yalnız bir neçəsinin adı çəkilir) daxil edə bilər.

304. Bundan başqa, 1-ci bənddə müstəqil yaşama icazəsinin verilməsinin nikahda olma müddətindən və ya şəxsi münasibətlərin davam etməsindən asılı olmayaraq təmin edilməsi faktını xüsusi ilə vurğulayır. Bu, hazırkı Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılığın bütün formalarından zərər çəkən şəxslərə, sınaq müddətinin sonuna qədər hətta evliliyə və ya şəxsi münasibətlərə son qoyulmasına baxmayaraq öz hüququna müstəqil yaşama icazəsinin verilməsinin təmin edilməsi ilə bağlı öhdəliyi özündə əks etdirir. Bu, zorakılıq qurbanlarının zorakılıq törədən şəxs tərəfindən yaşama müavinətindən məhrum edilmə ilə təhdid ediləcəyindən qorxmadan dövlət qurumlarından zəruri qoruma tədbirlərinin görülməsi üçün müraciət etmə imkanı verəcəkdir. Bu, zorakılıq qurbanları boşandıqdan sonra deportasiyaya qədər sınaq müddəti ərzində nikahda qalmağa məcbur edildikləri məcbur evlilik hallarında xüsusilə mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

305. Bundan başqa, 1-ci bənd yerli qanunvericiliklə tanındığı kimi ər-arvad və ya partnyorlara şamil edilir. Evli olmayan partnyorlar, Avropa Şurasının bir neçə üzv dövlətinin daxili qanunları ilə müəyyən edilmiş şərtlər altında, daimi xarakterli nikahda və ya nikaha anoloji olan digər münasibətlərdə yaşadıklarını göstərə bilən və ya sübuta yetirə bilən partnyorlara yaşama icazəsi təqdim etdiyi həddə qədər olan müddəyə daxil edilir.

306. İkinci bənd, ailə münasibətlərinin yenidən bərpa olunması sxemi əsasında həyat yoldaşları və ya partnyorlar ilə barışan zorakılıq qurbanlarının onlara qarşı zorakı və təhqiredici davranışlar nümayiş etdirən həyat yoldaşına və ya partnyoruna qarşı başlanan məcburi köçürülmə işləmləri səbəbindən geri qaytarılma hallarına aiddir. Avropa Şurasının bir çox üzv ölkələrində, ər-arvad və ya partnyorların rezidentlik statusu sponsor ər-in və ya partnyorun statusu ilə bağlıdır. Bu, zərər çəkmiş şəxsin qoruma tədbirlərinin görülməsindən de facto imtinaya səbəb olmaqla öz mənşə ölkəsində zorakı və təhqiredici davranışlara məruz qalması deməkdir. Bu, ev sahibi ölkəsindən fərqli olaraq mənşə ölkəsində qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması, zərər çəkmiş şəxslərin qorunması və təqsirkar şəxslərin cinayət təqibi ilə bağlı aşağı standartların olduğu hallarda aktualdır. Belə zorakılıq qurbanlarının ölkədən çıxarılması nəinki onların həyatına mənfi təsir göstərir, həm də qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarına qarşı mübarizə aparmağa çalışan hüquq-mühafizə orqanlarının işinə də çətinliklər yarada bilər. Nəticədə, 2-ci bənd Tərəflərdən, belə vəziyyətlərlə üzləşən zorakılıq qurbanlarına humanitar əsaslarla rezident statusunun alınması ilə bağlı müraciət edə bilməsini təmin etmək üçün ölkədən çıxarılma (məcburi köçürülmə) ilə bağlı başlanan işləmlərin dayandırılmasına nail olmaq üçün müvafiq tədbirlərin görülməsini tələb edir. 2-ci bənd, sponsor / həyat yoldaşı və ya partnyor məişət zorakılığı aktının törədicisi olduğu hallara şamil edilir, belə hallarda, zərər çəkmiş şəxs birlikdə onun həyat yoldaşı və ya partnyoru da ölkədən çıxarılacaqdır. Sözügedən bəndin məqsədi ölkədən çıxarılmıqdən qorunmanı təmin etməkdir; bu yaşayış icazəsi ilə əlaqədar deyildir.

307. 3-cü bənd Avropa Şurasının "İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında" Konvensiyasının 14-cü maddəsinin 1-ci bəndinə əsaslanır (CETS 197 sayılı). Hazırkı bənd, Tərəflərin üzərinə daxili qanunvericiliklə müəyyən edilmiş şərtlər əsasında məişət zorakılığı qurbanlarına bərpa oluna bilən yaşayış icazəsinin verilməsi öhdəliyini qoyur. Sözügedən bənddə yaşayış icazəsinin verilməsi üçün iki tələb müəyyən edilir. Birincisi, zorakılıq qurbanının şəxsi vəziyyəti onun milli ərazini (bənd a) tərk etməyə məcbur edilməsi üçün yetərinə əsaslandırılmış olmadığı halları əhatə edir. Zorakılıq qurbanının şəxsi vəziyyətlə bağlı tələbə uyğun olub-olmamasına dair qərar zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyi, sağlamlıq vəziyyəti, ailə vəziyyəti və ya öz mənşə ölkəsindəki vəziyyəti və digər mühüm faktorlar əsasında qəbul ediləcək. İkincisi, zorakılıq törədən təqsirkar şəxsə qarşı zəruri istintaq tədbirləri və ya cinayət icraatı başlanıldığı hallarda səlahiyyətli orqanlarla əməkdaşlıq tələbini müəyyənləşdirir (bənd b). Bu o deməkdir ki, zərər çəkmiş şəxsin əməkdaşlığı və ifadə verməsi istintaq və cinayət icraatında zəruri olduğu hallarda yaşayış üçün icazə verilə bilər. Yaşayış icazəsinin qüvvədə olma müddəti ilə bağlı qərar verilməsi Tərəflərin öhdəsinə buraxılır, bununla belə müəyyən edilmiş müddət sözügedən müddəanın məqsədlərinə uyğun olmalıdır. Bundan başqa, Konvensiyanın Tərəfləri bərpa oluna bilən yaşayış icazələrinin təmin edilməsi öhdəliyini daşıyırlar. Yaşayış icazəsinin bərpa edilməməsi və ya ləğv edilməsi Tərəfin milli qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş şərtlərə əsasən müəyyən edilir.

308. 4-cü bənd, Konvensiyanın Tərəfi üçün yaşayış icazəsinə malik olan məcburi nikah qurbanının başqa bir ölkəyə gətirildiyi və həmin ölkədə verdiş halını alaraq yaşamağa davam etməsi səbəbindən yaşayış icazəsini itirdiyi halları əhatə edir. Avropa Şurasının əksər üzv ölkələrində, yaşayış icazəsi, yaşayış icazəsinin sahibi ölkəni müəyyən sayda ardıcıl aydan artıq müddətə tərk etdiyi halda etibarsız sayılır. Bununla belə, bu vəziyyət yalnız ölkəni könüllü surətdə tərk edən şəxsləri nəzərə alır. Məcburi nikah qurbanlarının könülsüz şəkildə xarici ölkəyə aparıldığı və Tərəfə aid olan ölkədən kənarında yaşayış icazəsinin qüvvədə olma müddətindən artıq müddətə verdiş halı alaraq yaşamağa davam etdiyi təqdirdə onların yaşayış icazəsi etibarsız sayılacaq. Bu səbəbdən, bu bənd, bu cür qurbanlarına yaşayış icazəsini verdiş halı olaraq yaşamağa məcbur edildiyi ölkəni tərk etmək məcburiyyətində qalmaları səbəbini əsas götürərək, xüsusilə nikah münasibətlərinin pozulduğu və ya ləğv edildiyi təqdirdə yaşayış icazəsinin yenidən əldə edilməsi imkanının təmin edilməsi öhdəliyini Tərəflərin üzərinə qoyur.

309. Nəhayət qeyd etmək lazımdır ki, 78-ci maddənin 2-ci bəndində qeyd edilənlərlə əlaqədar olaraq bu Konvensiyanın gələcək Tərəflərinə 59-cu maddədə müəyyən edilmiş müddəaları, yalnız xüsusi hallarda və ya şəraitlərdə tətbiq edib-etməmə hüququnu özündə saxlamağa imkan verir.

Maddə 60 – Gender əsaslı sığınacaq tələbləri

310. Sığınacaq qanunu uzun müddətdir ki, qadın və kişilərin niyə və necə təqib olunması baxımından onlar arasındakı fərqləri müraciət etmir. Qaçqın statusu və beynəlxalq müdafiənin yaradılmasındakı bu gender "korluğu" gender əsaslı zorakılıqdan qaçıb canını qurtaran qadınların iddialarının tanınmadığı vəziyyətlərlə nəticələnmişdir. Lakin son on ildə beynəlxalq insan hüquqları üzrə qanun və standartlarda dəyişikliklər, eləcə də presedent hüququndakı konkret təcrübələr Qaçqınların Statusu ilə bağlı 1951-ci il Konvensiyasının Maddə 1 A(2) konteksti daxilində genderlə bağlı təqib forması kimi qadınlara qarşı zorakılığın bəzi formalarının tanınması üzrə Avropa Şurası üzv dövlətlərinin sayının artmasına gətirib-çıxarmışdır. Heç şübhəsiz ki, zorlama və qadın cinsi oqranına zorakılıq hərəkətləri, cəhizlə bağlı zorakılıq, ciddi məişət zorakılığı və ya insan alveri kimi gender əsaslı zorakılığın digər formaları dövlət və ya qeyri-dövlət subyektləri tərəfindən törədilib-törədilməməsindən asılı olmayaraq, təqib formaları kimi istifadə olunan əməllər hesab olunur.

311. 1-ci bənd artıq praktikada götürülən öhdəlikləri nəzərə almasına baxmayaraq, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar Tərəflərin Maddə 1 A(2) mənası daxilində qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq hallarının təqib və ciddi zərər forması kimi qəbul olmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlərin görülməsi ilə bağlı öhdəliyinin daxil edilməsini zəruri hesab ediblər. Başqa sözlə, Konvensiyanın Tərəflərindən gender əsasında zorakılığın tanınmasının təqibə və qaçqın statusunun verilməsinə gətirib çıxara biləcəyini qəbul etmələri tələb olunur. Maddə 1A(2) maddəsinin mənası daxilində gender əsaslı zorakılığın təqib formasında tanınması qadının gender səbəblərinə, yəni onun şəxsiyyətinə və qadın kimi statusuna görə təqib edilə biləcəyi anlamına gəlir. Tərəflər həmçinin qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın əlavə / subsidiar qorunmaya səbəb olan ciddi zərər forması kimi qəbul edilə biləcəyini təmin etmək öhdəliyinə malikdir. Bu, bütün gender əsaslı zorakılıqların "ciddi zərər" hesab olunur. Bu, üçüncü ölkə vətəndaşları və ya dövlətsiz olan və qaçqın kimi statusu olmayan, lakin öz mənşə ölkələrinə qayıtdıqda və ya əvvəllər yaşadığı yerdə qeyri-insani və ya alçaldıcı rəftara səbəb olan və ya şəxsin həyatını ciddi şəkildə təhdid edən gender əsaslı zorakılıqla üzləşəcək qadınlara beynəlxalq müdafiənin təmin edilməsini bildirir. Nəticədə, beynəlxalq müdafiə üçün hüquq 1951-ci il Konvensiyası altında müdafiəyə qədər məhdudlaşmır lakin AİHK və ya Avropa İttifaqının Kvalifikasiya Direktivi kimi digər yaxşı müəyyən olunan beynəlxalq və regional standartlardan irəli gələ bilər. Eyni zamanda, bu bəndin məqsədi, hazırki Konvensiyanın 1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaçqın statusunun verilməsi şərtləri ilə bağlı 1951-ci il Konvensiyasının müddəalarını qüvvədən salmaq və ya etibarsız hesab etmək deyildir.

312. 2-ci bənd 1-ci bənddə qoyulan öhdəliyi tamamlayır. Bu müddədəki öhdəlik iki qatdır. Bir tərəfdən o, Tərəflərdən 1951-ci il Konvensiyasının əsaslarının hər birinə gender həssaslı şərhin verilməsini tələb edir. Təqibin yaxşı əsaslanmış qorxusu 1951-ci il Konvensiyası əsaslarının bir və ya daha çoxu ilə bağlı olmalıdır. Təqib üçün əsasların yoxlanılmasında gender əsaslı zorakılığın çox zaman digər əsasları nəzərə almamaqla "xüsusi sosial qrupun üzvlüyü" nə əsaslanması kimi baxılır. Gender həssaslı şərhin təmin edilməsi genderin yaşanan təqib və ya zərərin növü arxasındakı səbəblərə necə təsir etməsinin tanınması və başa düşülməsini nəzərdə tutur. Digər tərəfdən, 2-ci bənd Tərəflərdən qaçqınlıq statusunun verilməsinə icazə verilməsini tələb edir bir şərtlə ki, ehtiyat olunan təqibin bir səbəblərdən biri tərəfindən yarandığı müəyyən edilsin. Qeyd etmək vacibdir ki,

gender həssaslı şərhin qəbul edilməsi bütün qadınların mexaniki olaraq qaçqınlıq statusuna hüquqlu olacağını göstərmir. Əsaslı təqib qorxusunu təşkil edən fakt hər bir fərdi halın xüsusi vəziyyətlərindən asılı olacaq. Xüsusilə də qeyd etmək lazımdır ki, qaçqınlıq statusu “tətbiq olunan əlaqədar sənədlərə əsasən”, başqa sözlə, bu sənədlərlə, məsələn, 1951-ci il Konvensiyasının 1-ci maddəsi ilə aydın şəkildə verilən şərtlər altında verilməlidir.

313. İrqi və ya millətçilik səbəblərinə görə təqiblə bağlı qadınlar, onlara xüsusi ilə təsir edən təqibin müəyyən növləri ilə qarşılaşa bilər. Nümunələr cinsi zorakılıq və irqi və etnik “təmizləmə” hallarında təbii çoxalmaya nəzarətlə əlaqədardır. Dini səbəblərə görə təqiblə bağlı qadınlar dini qaydalara və qəbul olunan davranış normalarına uyğun hərəkət etmədiklərinə görə təqib oluna bilər. Bu xüsusilə qadınlara qeyri-mütənasib şəkildə təsir göstərən “namus-şərəf” naminə törədilmiş cinayətlər işlərinə aiddir. Xüsusi sosial qrupa üzvlük səbəbindən baş verən təqib genderlə bağlı tələblərdə artan şəkildə təklif edilmiş və tədricən beynəlxalq dəstək əldə etmişdir. “Xüsusi sosial qrup” yaradan qadın cinsi şikəstlik, məcburi nigah və hətta ciddi məişət zorakılığı kimi genderlə bağlı təqibdən qaçan qadınları nəzərə almaqla qadınlara sığınacaq verilə bilər. Beləliklə də bəzi qadınlar xüsusi qrup kimi müəyyən oluna bilər və bu, ümumi təqib təcrübəsindən başqa ümumi təbii, dəyişməz və ya digər əsaslı xüsusiyyəti bölüşür. Yekunda, siyasi fikir baxımından təqibə gender rolları ilə bağlı fikirlərə görə təqib daxil ola bilər. Məsələn, bəzi qadınlar cəmiyyətin rol və qəbul olunan davranış normalarına uyğun gəlmədiklərinə və ənənəvi gender rolları əleyhinə danışdığına görə təqib oluna bilər. Qaçqın tərifinin gender həssaslı izahını təmin etmək üçün zəruri tədbirlər görərkən, Tərəflər Beynəlxalq Müdafiə haqqında BMTQAK (UNHCR) Təlimatlarına istinad edə bilər: Qaçqınların Statusu ilə bağlı 1951-ci il Konvensiyasının Maddə 1A(2)/və ya onun 1967-ci il Protokolunun mənası daxilində genderlə bağlı təqib, may 2002. Əlavə olaraq, gender həssaslı şərhin konvensiyta əsaslarının hər birinə verildiyinə əmin edərkən, Tərəflər arzu etdikləri zaman genderlə bağlı təqib və zorakılığın xüsusi formaları ilə üzləşən qey, lezbiyan, biseksual və ya transseksual şəxslərə aid şərhə qədər uzada bilər.

314. 3-cü bənd bir neçə öhdəliyi daxil edir. Tərəflər üzərinə qoyulan birinci öhdəlik qaçqınların qəbul edilməsi üçün rəftar standartlarını nəzərə alarkən qadın və kişilərin təhlükəsizlik hüquqlarını təmin etmək üçün təcrübə və xüsusi müdafiə tələbləri baxımından onların fərqlərini nəzərə alan gender həssaslı qəbul qaydalarının hazırlanmasıdır. Genderə həssaslı qəbul qaydalarının nümunələrinə digərləri arasında daxil ola bilər: qadınlara qarşı zorakılıq qurbanlarının prosesdə mümkün qədər tez müəyyən edilməsi; tək kişi və qadınların ayrıca yerləşdirilməsi; ayrıca tualet vasitələri və ya minimum olaraq kişivə qadınlar tərəfindən istifadə üçün yaradılan və nəzarət edilən müxtəlif cədvəllər; kirayənişinlər tərəfindən kilidlənən otaqlar; qəbul mərkəzi ilə müvafiq işıqlandırma; sakinlərin gender xüsusiyyətli tələbləri üzrə tlim keçən qadın gözətçilər də daxil olmaqla gözətçi mühafizəsi; qəbul mərkəzi heyətinin təlimi; özəl xidmət təminatçılarında da tətbiq olunan davranış kodeksi; gender əsaslı zorakılıq hallarında müdaxilə və mühafizə üçün rəsmi tədbirlər; və gender əsaslı zorakılıq və mümkün yardım xidmətləri üzrə qadın və qızlara məlumatların verilməsi.

315. Bənd 3 genderə həssas tərzdə yardım edən və onların xüsusi ehtiyaclarını ödəyən qaçqınlar üçün yardım xidmətləri hazırlamaq üçün də öhdəlik qoyur. Bura zədədən sağ qalanlara əlavə psixi-sosial və böhran məsləhəti eləcə də tibbi qayğı göstərmək kimi tədbirlərin görülməsi də daxil ola bilər çünki məsələn, çoxlu qadın qaçqınlar cinsi və ya digər təhqir formalarına məruz qalmış və ona görə də xüsusilə zəifdirlər. Yardım xidmətləri qadınlara səlahiyyət vermək məqsədi güdməli və onlara öz həyatlarını yenidən qurmağa imkan verməlidir.

316. Gender təlimatlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi əlaqədar strukturların genderə həssas elementləri öz siyasət və təcrübələrinə necə daxil etməsini anlamaq üçün zəruridir. Təlimatlar zərər çəkmiş və ya gender əsaslı zorakılıq riskində olan qadın qaçqınlar üçün xüsusi müdafiə tələbləri haqqında məlumatlılığı artırmaq üçün zəruri istinad nöqtəsi təmin edir. Lakin tərəflər yadda saxlamalıdır ki, onlar öz uğurlarını təmin etmək üçün belə təlimatların həyata keçirilməsini təmin etmək üçün xüsusi tədbirlər görülməlidir. Təlimatlar mədəni və dini həssaslıq və ya şəxsi amillər eləcə də zədənin tanınmasına məlumatlılıq və cavabdehliyin artırılmasını əhatə etməlidir.

317. Gender əsaslı zorakılığın qurbanları olan qadın və qızlar tərəfindən qaldırılan sığınacaq iddialarını lazımi şəkildə yoxlamaq üçün 3-cü bənd qaçqın statusunun müəyyən edilməsi və beynəlxalq müdafiə üçün tətbiqi tənzimləyən qaydaları daxil edən genderə həssas sığınacaq qaydalarını hazırlamaq öhdəliyi qoyur (sonda 312-ci bəndə bax). O, digərləri arasında aşağıdakıları əhatə edir: qadınlara sığınacaq qaydaları haqqında məlumatların verilməsi; qadın ailə üzvlərinə ayrıca və ailə üzvlərinin iştirakı olmadan şəxsi müsahibə vermək imkanı; qadınlara beynəlxalq müdafiə üçün ayrıca

müraciətə aparan müdafiə və gender xüsusiyyətli səbəblər üzrə müstəqil iddialar qaldırmaq üçün imkan; sığınacaq tələbləri və təlimin müəyyən edilməsi haqqında gender təlimatlarının hazırlanması. O, müsahib tərəfindən aparılan və zəruri olduqda tərcüməçi tərəfindən yardım olunan genderə həssas müsahibələri də əhatə edir; iddiaçının Tərəflərin münasib olduqda yerləşdirəcəyi müsahib və tərcüməçinin seksü üçün üstünlüyü ifadə etmək imkanı; və müsahibələr vasitəsilə toplanan məlumatların məxfiliyi ilə bağlı. Əlavə istiqamət üçün Tərəflər bu sahədə sığınacaq üçü genderlə bağlı iddialar üçün Parlament Assambleyasının işinə və xüsusilə də Qətnamə 1765 (2010) və Zəmanət 1940 (2010) istinad edə bilər.

318. Bu bölmənin əvvəlki dörd bəndlərində Tərəflərin 3-cü bənddə qoyulan şərtləri icra edərkən görə biləcəyi tədbirlərin siyahısı göstərilmişdir. Bunun səbəbi odur ki, qanun layihəçiləri artıq bir neçə dövətdə hazırlanan yaxşı təcrübələrin bəzi nümunələrini İzahlı Hesabata daxil etmək istəyirdilər. Lakin qeyd olunmalıdır ki, 3-cü bənd hər bir Tərəfə genderə həssaslıqla bağlı qaydaların, təlimatların və dəstək xidmətlərinin hazırlanması seçimini verir.

Maddə 61 – Geri qaytarılmama

319. Qaçqınların Statusu ilə bağlı 1951-ci il Konvensiyasının Maddə 33-də saxlanılan *geri qaytarılmama* prinsipi sığınacaq və beynəlxalq qaçqın müdafiə sütununu təşkil edir və adi beynəlxalq hüquq statusunu əldə etmişdir. Bu onu göstərir ki, bu prinsip 1951-ci il Konvensiyası ilə öhdəlik götürüb-götürməsinə baxmayaraq bütün dövlətlərə şamil edilir.

320. *Geri qaytarılmama* prinsipi sığınacaq axtaranlar və qaçqınlar üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu prinsipə uyğun olaraq 1951-ci il Konvensiyası ilə qoyulan müəyyən istisna və məhdudiyətlərə uyğun olaraq dövlətlər hər hansı sığınacaq axtaran və qaçqını onların həyat və azadlıqlarının hədələndiyi hər hansı ölkəyə çıxartmayacaq və ya qaytarmayacaqlar. ECHR-in 3-cü maddəsi də şəxsin işgəncə və ya qeyri-insani və ya təhqiramiz rəftar və ya cəzaya məruz qalma kimi həqiqi riskdə olacağı yerə qaytarılmasının qarşısını alır. Şəxsin çıxarılması və ya təqibə qaytarılması bütün şəxslərin insan hüquqlarına malik olmasını təmin etmək üzrə beynəlxalq icmanın öhdəliyini pozur. *Geri qaytarılmama* prinsipinə ölkənin səhədlərinə gələn və ya onun səhədlərinə daxil olmanın qarşısı alınan sığınacaq axtaran şəxslərin ölkənin ərazisinə girişinin qadağan olunmaması da daxildir.

321. Geri qaytarılmadan qorunma 1951-ci il Konvensiyasının şərtləri altında qaçqın olan hər hansı şəxsə də tətbiq edilir. O, status rəsmi şəkildə müəyyən edilməyən və öz mənşə ölkəsi və ya adəti yaşayış yerinə qayıtdıqda təqibə məruz qala bilən sığınacaq axtaran şəxslərə də tətbiq olunur. 1-ci bənd qayıtdığı zaman təqibədən qorxan gender əsaslı zorakılığın qurbanları ilə bağlı *geri qaytarmama* prinsipini gözləmək üzrə dövlətlər üçün beynəlxalq hüquq altındakı öhdəliyi əhatə edir.

322. Bənd 2 təsdiq edir ki, *geri qaytarmama* prinsipini gözləmək öhdəliyi bu yolla birinci bəndi tamamlamaqla bərabər şəkildə müdafiə ehtiyacı olan qadınlara qarşı zorakılıq qurbanlarına tətbiq olunur. Daha xüsusi olaraq, 2-ci bənd qadınlara qarşı zorakılıq qurbanları və müdafiə ehtiyacı olanların həyatdan məhkəmə yolu ilə məhrum etmə və ya işgəncə və ya qeyri-insani və ya təhqiramiz rəftar və ya cəza nəticəsində həqiqi risk altında olduqda hər hansı vəziyyətdə qaytarmamasını təmin etmək üçün Tərəflər üçün zəruri qanuni və ya digər tədbirlərin görülməsi öhdəliyini təkrar edir. Bu öhdəliklərə sözgedən qadınlara statusundan və ya yaşayışından asılı olmayaraq əməl olunduğuna əmin olmaq lazımdır. Bu onu göstərir ki, qayıtmağa qarşı bu müdafiə mənşə ölkəsi və ya yaşayış statusundan asılı olmayaraq sığınacaq tələbi 1951-ci il Konvensiyası altında hələ müəyyən olunmayan və xaric edildikdə/sürgün edildikdə yuxarıda təsvir olunan pis rəftara səbəb olan gender əsaslı zorakılıqla üzləşəcək qadınlara qarşı zorakılığın bütün qurbanlarına tətbiq olunur. Hətta onların sığınacaq üçün iddiası rədd edilsə də dövlətlər əmin etməlidirlər ki, bu şəxslər işgəncə və ya qeyri-insani və ya təhqiramiz rəftar və yaxud da işgəncəyə məruz qalacaqları həqiqi riskin olduğu ölkəyə çıxarılmayacaq/sürgün edilməyəcək. Lakin bu bənd 1951-ci il Konvensiyasının əlaqədar şərtlərinə ziddiyyət kimi oxunmamalı və xüsusilə də həmin Konvensiyanın Maddə 33, bənd 2-nin tətbiqinin qarşısını almamalıdır.

VIII Fəsil – Beynəlxalq Əməkdaşlıq

323. Konvensiyanın Tərəfləri arasında beynəlxalq əməkdaşlıq haqqında müddəaları müəyyən edir. Bu müddəalar yalnız cinayət və mülki məsələlərdə məhkəmə əməkdaşlığı ilə məhdudlaşmayaraq, bu Konvensiyada əhatə alınan bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması və zorakılıq qurbanlarına yardım edilməsi sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi tövsiyə edilir.

324. Ümumiyyətlə və xüsusilə də cinayətkarlıq sahəsində məhkəmə əməkdaşlığına gəldikdə isə, Avropa Şurasının bu sahə ilə bağlı artıq əhəmiyyətli sayda normativ-hüquqi aktları mövcuddur. “Ekstradisiya haqqında” Avropa Konvensiyasına (ETS № 24), “Cinayət Məsələlərində Qarşılıqlı Yardım haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasına (ETS № 30), onlara edilən Əlavə Protokollara (ETS № 86, 98, 99 və 182), “Cinayət işləri üzrə məhkəmə qərarlarının beynəlxalq etibarlılığı və tanınması haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasına (ETS № 70), “Cinayət fəaliyyətindən əldə edilmiş gəlirlərin leqallaşdırılması, aşkar olunması, götürülməsi və müsadirə edilməsi haqqında” Konvensiya (ETS №141) “Cinayət fəaliyyətindən əldə edilmiş gəlirlərin leqallaşdırılması, aşkar olunması, götürülməsi və müsadirə edilməsi və terrorizmin maliyyələşdirilməsi haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasına (№ 198 CETS) burada xüsusilə qeyd olunmalıdır. Bu sazişlər geniş sayda cinayət əməllərinə tətbiq olunan sektorlararası hüquqi sənədlərdir və Konvensiyada müəyyən edilmiş cinayət əməllərinə yönələn proseduralar çərçivəsində cinayət işlərində məhkəmə əməkdaşlığına yol vermək üçün həyata keçirilə bilər. Avropa Şurasının bütün üzv dövlətləri “Ekstradisiya haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasına və “Cinayət Məsələlərində Qarşılıqlı Yardım haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasına tərəfdar çıxan dövlətlər olduğundan, layihəni işləyib hazırlayanlara ümumilikdə xüsusi hüquqi sənədlərdə qarşılıqlı hüquqi yardım və ekstradisiya haqqında müddəaları yenidən daxil etmələri məsləhət görülmür, bunun yerinə yuxarıda qeyd olunan ümumi müddəanı daxil etmələri və yaxud, işlənib hazırlanmaqda olan Konvensiyanı müşayiət edən izahedici memorandumda üfqi alətlərə istinad etmələri tövsiyə olunur.

325. Buna görə də sənəd layihəsini hazırlayanlar hazırkı Konvensiyada yuxarıda göstəriləni kimi sektorlararası sənədlərdə olanlara bənzər müddəaları əks etdirməməyi qərara alıblar. Məsələn, onlar digər beynəlxalq hüquqi sənədləri və razılaşmaları əvəz edə biləcək qarşılıqlı yardım və ekstradisiya haqqında ayrı-ayrı hüquqi sənədləri tətbiq etmək istəməyiblər, ona görə ki, bir qayda olaraq, mütəxəssislərin daha yaxından tanış olduğu qarşılıqlı yardım və ekstradisiya haqqında müqavilələrin əsasında tətbiq olunan hüquqi sənədlərə və razılaşmalara əsaslanmaq etmək daha səmərəli ola bilərdi. Bu fəsil buna görə də yalnız hazırkı konvensiyalardan daha yuxarı olan müddəaları daxil edir.

Maddə 62 – Ümumi prinsiplər

326. Maddə 62 beynəlxalq əməkdaşlığı tənzimləyəcək ümumi prinsipləri müəyyən edir.

327. İlk növbədə, bu müddəalar Tərəflərin üzərinə bir-biri ilə geniş şəkildə əməkdaşlıq etmə, xüsusilə də məlumatların və dəlil-sübutların sürətli yayılması və dövryyəsi ilə əlaqədar yaranan maneələrin mümkün olduğu qədər aradan qaldırılması öhdəliyini qoyur.

328. 62-ci maddənin daha sonra əməkdaşlıq öhdəliyini ümumilikdə əhatə etməsi aydın olur: bu Konvensiyada (a bəndi) əhatə olunan bütün zorakılıq formalarının qarşısının alınması, onlara qarşı mübarizə aparılması və belə əməllərə görə cinayət təqibinin həyata keçirilməsini, məişət zorakılığı qurbanlarının qorunması və yardım göstərilməsi (b bəndi), Konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş cinayət işləri üzrə zəruri istintaq hərəkətlərinin aparılması (c bəndi), Tərəflərin qəbul etdiyi mülki və cinayət işləri üzrə müvafiq məhkəmə hökmlərinin icrasının təmin edilməsi (d bəndi).

329. 2-ci paraqraf cinayət işlərində zərər çəkmiş şəxslərin vəziyyətinə dair 15 mart 2001-ci il tarixli Avropa İttifaqı Şurasının Çərçivə Qərarının 11-ci maddəsinin 2-ci və 3-cü bəndlərinə əsaslanır. Bu paraqraf, zorakılıq qurbanlarının yaşadıkları dövlətin səlahiyyətli orqanlarına hadisə ilə bağlı şikayət ərizəsi ilə müraciət etmələrini asanlaşdırmaq üçün işlənib hazırlanmışdır.

330. Bu qurumlar daha sonra, qanunların yol verdiyi həddə qədər cinayət təqibi ilə bağlı icraata başlaya və yaxud sözügedən dövlətlərə tətbiq olunan əməkdaşlıq sənədlərinin müvafiq müddəalarına uyğun olaraq verilmiş şikayətin cinayətin törədildiyi dövlətin yurisdiksiyasına aid olduğu üçün həmin dövlətin səlahiyyətli qurumlarına yönləndirilməsini təmin edə bilərlər.

331. 3-cü bənd, cinayət işlərində, ekstradisiya və mülki və ya cinayət işlərində müqavilənin mövcudluğu ilə şərtləndirilən məhkəmə hökmlərinin icrasında qarşılıqlı yardım göstərən hər hansı Tərəfə belə bir müqaviləni bağlamadığı Tərəflə Konvensiyanı məhkəmə əməkdaşlığı üçün hüquqi əsas verən beynəlxalq sənəd kimi qəbul etmək səlahiyyəti verir. Bu müddəa, Ekstradisiya və Cinayət İşlərində Qarşılıqlı Yardım haqqında Avropa Konvensiyalarının və onun Protokollarının (müvafiq olaraq 1957 və 1959-cu illər arasında) mövcudluğu səbəbindən cinayət işlərində və ekstradisiya məsələlərində qarşılıqlı yardımın göstərilməsi ilə əlaqədar Avropa Şurasının üzv ölkələri arasında heç bir məqsəddə xidmət etməyən bu müddəa, üçüncü dövlətlərə Konvensiyaya qoşulma imkanı verilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

332. Nəhayət, 4-cü bəndə əsasən, Tərəflər, üçüncü dövlətlərin xeyrinə olan inkişafa yardım proqramlarında qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığın qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə üçün daha çox səy göstərməlidirlər. Avropa Şurasının bir çox üzv dövlətləri qanunun aliliyinin bərpası və ya möhkəmlənməsi, məhkəmə təsisatlarının inkişafı, cinayətkarlığa qarşı mübarizə və beynəlxalq konvensiyaların həyata keçirilməsi üzrə texniki yardımın göstərilməsi kimi müxtəlif sahələri əhatə edən belə proqramları həyata keçirirlər. Bu proqramlardan bəziləri qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının daha çox baş verdiyi ölkələrdə həyata keçirilə bilər. Bu kontekstdə həmin fəaliyyət proqramlarında 18-ci maddənin 5-ci bəndinə uyğun olaraq qurbanların müdafiəsini asanlaşdırmaq məqsədi ilə, o cümlədən bu formalarda olan cinayətlərin qarşısının alınması ilə bağlı məsələlərin nəzərə alınması və daxil edilməsi məqsəduyğun görünür.

Maddə 63 – Təhlükə altında olan şəxslərlə bağlı tədbirlər

333. Bu müddəanın əsas məqsədi, bu Konvensiyanın Tərəflərini informasiya mübadiləsini artırmağa və bu konkret hala əlavə olaraq, Konvensiyada müəyyən edilmiş əməllərin sayı ilə əlaqədar qadınlara qarşı müəyyən zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının qarşısını almağa həvəsləndirməkdir. Bu Konvensiya çərçivəsində əhatə olunan zorakılığın bəzi formaları beynəlxalq miqyaslı ola bilər. Bu səbəbdən, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar bu Konvensiyada məcburi evlilik və ya qadın sünneti kimi bəzi cinayət əməllərini təsbit etmişdir və bu sənəddə istinad edilən zorakılıq aktlarının hər hansı birinə məruz qalmış şəxsin bilavasitə təhlükə altında olduğunu əsaslandırılmış dillərlə sübuta yetirən məlumatlara sahib olan Tərəfin bu məlumatları belə zorakılıq aktlarının baş verə biləcəyi Tərəfə ötürməsinə nəzərdə tutan prinsipi müəyyən edir. Məlumatlar birbaşa təhlükənin mövcud olduğu "ciddi əsaslara" söykənməlidir. Sənəd layihəsini hazırlayanlar, Konvensiyada "ciddi əsaslar" təşkil edən meyarların işlənilməsinə zəruri hesab etməyiblər. Buna görə də, Tərəflər, hər bir konkret işi üzrə toplanan məlumatlara əsasən, belə zorakılıq hadisələrinin qarşısını almaq üçün bu məlumatların paylaşılması əsaslarının müəyyən edilməsi Tərəflərin öz öhdəsinə buraxılıb. Bu məlumat təhlükə altında olan şəxslərin xeyrinə qəbul edilən qorunma əməllərinin təcili tədbirlərini özündə əks etdirir.

Maddə 64 – Məlumat

334. 64-cü maddə beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində, xüsusilə də cinayətkarlıq sahəsində artıq mövcud olan və bu Konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş mümkün cinayət əməlinin qarşısının alınması, belə cinayət işi üzrə istintaq tədbirlərinin başladılması və ya cinayətkarın təqib edilməsi üçün dövlətlər arasında məlumatların səmərəli və vaxtında mübadiləsini nəzərdə tutan bir prinsipi əsaslandırır. Xüsusilə də 1-ci bənd sorğu edilən Tərəfin həyata keçirilmiş hər hansı tədbirin nəticəsi barədə sorğu edən Tərəfə məlumat verməsinə tələb edir. 2-ci bənd öz istintaq tədbirləri barədə digər Tərəfə məlumat verilib-verilməməsi seçimini (istifadə edilən sözlər, heç şübhəsiz ki, bu hərəkəti məcburi xarakterli etməyə bilər) Tərəflərin öz ixtiyarına buraxmışdır. Bu, digər Tərəfin "əvvəlcədən razılığı olmadan" həyata keçirilə bilər.

335. Buna analogi olaraq, 3-cü bənd məlumatların əldə edilməsi və təqdim edilməsi prinsipini müəyyən edir, məsələn əgər hər hansı Tərəf məlumat əldə edərsə (ümumilikdə cinayət işləri üzrə beynəlxalq əməkdaşlıqla məşğul olan mərkəzi icra hakimiyyəti orqanınının səlahiyyətlərinə aid olan) həmin Tərəf bu məlumatı yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq bu informasiyanı aidiyyəti üzrə bu işlərlə bilavasitə məşğul olan səlahiyyətli qurumlara təqdim etməlidir. Ümumiyyətlə, səlahiyyətli orqanlar dedikdə məsələn, polis, prokurorluq və ya hakim nəzərdə tutulur. Səlahiyyətli orqanlar bu məlumatların onlar tərəfindən araşdırılmalı olub-olmadığını və ya məhkəmə icraatına uyğun olub-olmadığını nəzərdən keçirəcəklər. Qeyd etmək vacibdir ki, bu müddəa ilə tələb olunan məlumat mübadiləsi təkəcə cinayət

araşdırmaları və məhkəmə icraatı ilə məhdudlaşmır, habelə mülki hüquq tədbirlərini, o cümlədən zərərçəkmiş şəxsin qorunması ilə bağlı məhkəmə qərarlarını da əhatə edir.

Maddə 65 – Məlumatların qorunması

336. Bu müddəa bu Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün zorakılıq formaları ilə bağlı şəxsi məlumatların qorunması məsələsinə aiddir. Fərdi şəxslərə, xüsusilə də zorakılıq qurbanlarına mümkün təhlükələr səbəbindən, əgər onlara dair məlumatların qorunması üçün zəruri təhlükəsizlik tədbirləri görülmədən dövrüyyəyə salınarsa, 65-ci maddə məlumatların saxlanması və istifadəsi baxımından Şəxsi Məlumatların Avtomatlaşdırılmış Emalı ilə bağlı Fərdlərin Müdafiəsi üzrə Konvensiyaya (ETS No. 108) istinad edir. Məqalədə bildirilir ki, bu müddəa yuxarıda adı çəkilən Konvensiya çərçivəsində Tərəflərin üzərinə götürdüyü öhdəliklərə uyğun olaraq tətbiq edilir. Bununla belə, bu, 108 sayılı Konvensiyaya üzv olmayan Tərəflərin bu Konvensiyanı ratifikasiya etmələrinə mane olur. 108 sayılı Konvensiya xüsusilə şəxsi məlumatların yalnız müəyyən edilmiş qanuni məqsədlər üçün saxlanılmasını nəzərdə tutur və bu məqsədlərə uyğun olmayan hər hansı bir şəkildə istifadəsinə yol verilmir. O, həmçinin belə məlumatların subyektinin şəxsiyyətini müəyyən etməyə imkan verəcək və ya qeydiyyatla alınma və saxlanılma məqsədləri üçün lazım olan müddətdən artıq müddətə hər hansı formada saxlanılmamasını nəzərdə tutur. Konvensiya, həmçinin, şəxsi məlumatlara icazəsiz əldə edilən girişin və ya məlumatların dəyişdirilməsinin və ya digər tərəflərə açıqlanmasının qarşısını alan müvafiq təhlükəsizlik tədbirlərinin görülməsini məcburi edir.

Fəsil IX – Nəzarət mexanizmi

337. Konvensiyanın Fəsil IX Tərəflərin Konvensiyanın səmərəli icrasını təmin etmək məqsədi güdən müddəaları daxil edir. Bu aralıq hesabatda CAHVIO qeyd etmişdir ki, "Komitə o fikirdədir ki, güclü və müstəqil nəzarət mexanizmi bu problemə adekvat cavabın Konvensiyanın bütün Tərəflərinə verilməsini təmin etmək üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir". Nəticədə, qanun layihəçiləri hesab etmişdir ki, Konvensiya tərəfindən görülməli nəzarət sistemi onun güclü tərəflərindən biri olmalıdır. Nəzarət mexanizmi bu Konvensiyanın fəaliyyət sahəsini əhatə etmək üçün tərtib edilmişdir. Konvensiya "Tərəflərin bu Konvensiyanın icrasına nəzarət" tapşırığı ilə insan hüquqları, gender bərabərliyi. Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı, cinayət hüququ və qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı qurbanlarına yardım və müdafiə sahələrində müstəqil və yüksək ixtisaslı mütəxəssislərdən tərtib olunan mütəxəssis heyəti olan qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığına qarşı fəaliyyət üzrə ekspert qrupunu (bundan sonra "GREVIO" adlanacaq) təşkil edir. Konvensiya öz Tərəflərinin nümayəndələrindən ibarət olan Tərəflərin Komitəsini də yaradır.

Maddə 66 – Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığına qarşı fəaliyyət üzrə mütəxəssis qrupu (GREVIO)

338. Yuxarıda göstəriləndiyi kimi, GREVIO Tərəflərin Konvensiyanın icrasına nəzarətinə məsuliyyət daşıyır. O, minimum 10 və maksimum 15 üzvə malik olacaq.

339. Bu Maddənin 2-ci bəndi Konvensiyanın Tərəflərinin vətəndaşları olacaq GREVIO-nun üzvlərini seçərkən coğrafi və gender tarazlığı eləcə də çoxfənlili mütəxəssisliyi təmin etmək tələbini vurğulayır. GREVIO-nun namizədləri Tərəflər tərəfindən irəli sürülür və Tərəflərin Komitəsi tərəfindən seçilir.

340. Bənd 3 Konvensiyanın təsdiq sayı ilə bağlı GREVIO-nun üzvlərinin seçilməsi meyarlarını müəyyən edir.

341. Bənd 4 GREVIO-da oturan mütəxəssislərin əsas səriştələri eləcə də aşağıdakı kimi ümumiləşdirilən və onların seçilməsi üçün əsas meyarları qeyd edir: "müstəqillik və peşəkarlıq". Xüsusilə də GREVIO-nun üzvləri qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı sahəsində çalışan əlaqədar struktur və agentlikləri təmsil etməlidir. Əgər Tərəflər tərəfindən irəli sürülsə, məsələn, bura QHT nümayəndələri daxil ola bilər.

342. Bənd 5 göstərir ki, GREVIO-nun üzvlərinin seçilməsi üçün qayda (lakin üzvlərin özlərinin seçilməsi yox) Nazirlər Komitəsi tərəfindən müəyyən olunacaq. Seçki proseduru Konvensiyanın tətbiqinin əhəmiyyətli hissəsi olduğuna görə bu başa düşüləndir. Avropa Şurasının Konvensiyası

olmaqla qanun layihəçiləri belə vəzifənin Nazirlər Komitəsində olmasını hiss etdi və Tərəflər özləri sonra GREVIO-nun üzvlərinin seçilməsi ilə məşğul olacaq. Seçki proseduru haqqında qərar çıxartmazdan əvvəl Nazirlər Komitəsi bütün Tərəflərlə məsləhətləşəcək və onların vahid razılığını əldə edəcək. Belə tələb Konvensiyanın bütün Tərəflərinin belə proseduru müəyyən edə bilməsini və bərabər nəticəyə gəlməsini qəbul edir.

343. Bənd 6 qeyd edir ki, GREVIO öz prosedur qaydalarını müəyyən edir.

344. Bənd 7-nin məqsədi ölkənin bütün üzvlərinə eyni imtiyaz və toxunulmazlıqlarla bərabər nəticə və fayda əldə etmək üçün Maddə 68 bənd 9 və 14-də şərt qoyulan nümayəndə heyətlərinə baş çəkməyə iczə verməkdir. Avropa Şurasının İmtiyaz və Toxunulmazlıqları üzrə Baş Müqavilə yalnız üzv dövlətlərə açıqdır. Lakin Konvensiya qeyri-üzv dövlətlərə də açıqdır. Ölkə səfərlərini şərt qoyan digər Avropa Şurası konvensiyaları ilə bağlı adət prosedur Nazirlər Komitəsindən qeyri-üzv dövlətlərin konvensiyaya çıxışını yubadan uzun proseslə nəticələnən ikitərəfli müqavilənin qeyri-üzv dövlətlər tərəfindən imzalanmasını xahiş etməkdir. Bu səbəbdən və gələcək üçün ehtiyat tədbiri kimi qeyri-üzv dövlətlərlə ikitərəfli müqavilələri razılaşdırmaq üçün uzun prosedurların qarşısını almaq üçün bu müddəa birbaşa Konvensiyanın tərkibinə daxil ediləcək.

Maddə 67 – Tərəflərin Komitəsi

345. Maddə 67 tərkibi yuxarıda göstəriləni qaydada təşkil olunan siyasi qurum olan ("Tərəflərin Komitəsi") bu monitorinq sisteminin digər elementini yaradır.

346. Tərəflərin Komitəsinin toplantısı ilk dəfə Avropa Şurasının Baş Katibi tərəfindən Konvensiyanın qüvvəyə minmə tarixindən bir il ərzində GREVIO-nun üzvlərinin seçilməsi üçün çağırılacaqdır. Növbəti toplantısı isə Tərəflərdən üçdə birinin, Avropa Şurasının Baş Katibinin və ya GREVIO-nun sədrinin tələbi əsasında çağırılacaq.

347. Bu qurumun yaradılması, qərarların qəbul edilməsi prosesində və Konvensiyanın monitorinq prosesində eyni Tərəflərin hamısının bərabər hüquqlu iştirakını təmin edəcək və Konvensiyanın düzgün və effektiv həyata keçirilməsini təmin etmək üçün onlarla Tərəflər arasında və GREVIO ilə əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsini təmin edəcəkdir.

348. 3-cü bənddə bildirilir ki, Tərəflərin Komitəsi öz prosedur qaydalarını müəyyən edir.

Maddə 68 – Prosedur

349. Maddə 68 monitorinq prosesinin fəaliyyətini və Tərəflərin Komitəsi ilə GREVIO arasındakı qarşılıqlı əlaqə haqqında ətraflı məlumat verir.

350. 1 və 2-ci bəndlər hər bir Tərəfin aidiyyəti Tərəfin nümayəndələri ilə bu Konvensiyanın müddəalarını həyata keçirmək üçün qəbul etdiyi ümumi qanunvericilik tədbirlərinə və digər tədbirlərə dair hesabat GREVIO tərəfindən baxılmalı olduğunu müəyyən edir. Tərəflər bu hesabatı təqdim edir və bu hesabat GREVIO tərəfindən hazırlanmış sorğuya əsaslanır. Burada ideya ondan ibarətdir ki, Tərəflər Konvensiyaya qoşularkən Konvensiyanın konkret və ümumi həyata keçirilməsi ilə bağlı qanunvericilik bazasının və digər müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməkdir.

351. 3-cü bənd ona aydınlıq gətirir ki, 1-ci və 2-ci bəndlərdə göstəriləni kimi ilk hesabat və qiymətləndirmədən sonra qiymətləndirmə prosesi dövrlərə ayrılır və GREVIO monitorinqin əhatə edəcəyi müddəaları müəyyən edəcəkdir. Burada ideya ondan ibarətdir ki, GREVIO hər bir dövrün əvvəlində, müvafiq dövr ərzində monitorinq prosedurunun müddəalarını müstəqil şəkildə müəyyən edəcək.

352. 4-cü bənddə qeyd olunur ki, GREVIO qiymətləndirmə aparmaq üçün ən uyğun vasitələri müəyyən edəcək. Bu, sorğu və ya digər hər hansı informasiya əldə etmə formasını daxil edə bilər. "Sorğu-anket" termini Konvensiyanın həyata keçirilməsində görülən tədbirlər üçün keyfiyyət və kəmiyyət baxımından məlumat tələb edilməsi üçün bir sıra yazılı suallara və ya qaydalara aiddir. Qadınların zorakılıq hallarından qorunması üçün Avropa Şurasının Təvsiyələrinin Rec (2002)5 yerinə yetirilməsi ilə bağlı monitorinq çərçivəsini təmin edən statistik / rəqəmsal məlumatların toplanmasından kənara

çıxır. Bundan başqa, bu bənd aidiyyatı Tərəfin GREVIO-nun tələblərinə cavab verməli olduğuna aydınlıq gətirir. Konvensiyanın Tərəflərinə qarşı qadınların zorakılıq hallarından qorunması ilə bağlı Avropa Şurasının Tövsiyələrinin Rec (2002)5 yerinə yetirilməsinə nail olunmasına dair tələb irəli sürülməməlidir.

353. 5-ci bənd GREVIO-nun insan hüquqlarının qorunması ilə bağlı QHT-lər, vətəndaş cəmiyyəti və milli təsisatlardan məlumat ala biləcəyi mühüm prinsipi müəyyən edir.

354. 6, 7 və 8-ci bəndlərdə GREVIO-nun hər hansı mövcud məlumat mənbəyindən ən yaxşı şəkildə istifadə etməsi prinsipi müəyyən olunur. Bu da həmçinin başqa hallarda həyata keçirilən işlərin və fəaliyyətlərin lazımsız təkrarlanmasına yol verməmək üçün nəzərdə tutulur.

355. 9-cu bənddə qeyd edilir ki, GREVIO, əlavə olaraq ölkə səfərlərini təşkil edə bilər. Sənədi işləyib hazırlayanlar, ölkələrə səfərlərin monitorinqin törəmə bir vasitəsi olmasını və iki xüsusi halda, zərurət yarandıqda, həyata keçirilməsinə aydınlıq gətirmək istəyib: 1) əldə edilən məlumatlar yetərsiz olduqda və məlumatı etibarlı şəkildə əldə edilməsi üçün digər mümkün yolların olmadığı halda və ya 2) GREVIO, Konvensiya ilə bağlı ciddi pozuntuların miqyasını və ya sayını aradan azaltmaq və ya məhdudlaşdırmaq üçün təxirəsalınmaz diqqət tələb edən konkret vəziyyəti göstərən etibarlı məlumatlar əldə etdiyi halda. Belə ölkə səfərləri aidiyyatı Tərəfin səlahiyyətli orqanları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq yolu ilə təşkil edilməlidir; yəni əvvəlcədən müəyyən edilməli və həmin tarixlər yerli qurumlarla birgə əməkdaşlıq yolu ilə müəyyən edilməlidir ki, bu barədə Tərəflərə vaxtında bildiriş göndərilməlidir.

356. 10 və 11-ci bəndlərdə həm hesabatın, həm də GREVIO-nun gəlidi qənaətlərin tərtib edilmə mərhələsi təsvir edilir. Bu müddəalardan aydın olur ki, GREVIO hesabatı və nəticələri hazırlayarkən aidiyyatı Tərəflə müvafiq məsləhətləşmələr aparmaq məcburiyyətindədir. Konvensiyanın müddəaları düzgün aparılacaq bu cür dialoq vasitəsilə həyata keçirilir. GREVIO, aidiyyatı Tərəfin hər hansı şərtləri ilə birlikdə öz hesabatını və nəticələrini dərc edəcək. Bu, həmin Tərəfə və müvafiq müddəalara münasibətdə GREVIO-nun vəzifəsini tamamlayır. Qəbul olunduqdan sonra ictimaiyyətə açıqlanacaq GREVIO-nun hesabatları və nəticələri Tərəflərin Komitəsi tərəfindən dəyişdirilə bilməz və onlara düzəliş edilə bilməz.

357. 12-ci bənd Tərəflərin Komitəsinin monitorinq prosedurasındakı rolu ilə bağlıdır. Bu onu göstərir ki, Tərəflərin Komitəsi GREVIO-nun nəticələrini həyata keçirmək üçün aidiyyatı Tərəfin gördüyü tədbirləri göstərən tövsiyələri qəbul edə bilər, zəruri hallarda, tədbirlərin görülməsi ilə bağlı göstərilən tövsiyələrin həyata keçirilməsinə dair məlumatların təqdim edilməsi üçün konkret tarix müəyyən etmək və tərəfdaşlığın Konvensiyanın həyata keçirilməsini təmin etmək üçün əməkdaşlığın təşviq etmək. Bu mexanizm, Tərəflər arasındakı dialoqa "siyasi" aspektdən yanaşılmasını tövsiyə etməklə, GREVIO-nun monitorinq funksiyasında müstəqilliyinə hörmətlə yanaşılmasını təmin edəcəkdir.

358. 13, 14 və 15-ci bəndlərdə, Konvensiyada əhatə olunan məişət zorakılığı aktlarının hər hansı ciddi, kütləvi və ya ağır nümunəsinin qarşısını almaq üçün GREVIO-nun aidiyyatı Tərəfin həyata keçirdiyi tədbirlərə dair hesabatını təqdim etməsinə tələb etmək səlahiyyəti verən xüsusi prosedur nəzərdə tutulur. Xüsusi hesabatı tələb etmək şərti ondan ibarətdir ki, GREVIO, Konvensiya ilə bağlı yol verilən ciddi pozuntuların qarşısının alınması və ya belə halların miqyasının və ya sayının məhdudlaşdırılması üçün problemlərin təxirəsalınmaz diqqət tələb etdiyi konkret vəziyyəti göstərən mötəbər məlumatı alır. Əldə edilən məlumatlar (aidiyyatı Tərəf və digər informasiya mənbəyi) əsasında, GREVIO özünün bir və ya daha artıq üzvünü sorğu aparmaq və GREVIO-ya təcili olaraq hesabat vermək üçün təyin edə bilər. Bir sıra müstəsna hallarda, bu sorğulama həmçinin aidiyyatı ölkəyə səfəri də daxil edə bilər. Təyin edilmiş "məruzəçi(lər)"in əsas rolu – tələb olunan bütün zəruri məlumatları toplamaq və konkret vəziyyətdə dair faktları müəyyən etməkdir. GREVIO-nun prosedur qaydaları bu "sorğulama proseduru"nın funksionallıq detallarını müəyyən edəcəkdir. Bununla belə, burada əsas məqsəd, GREVIO-nun etibarlı mənbələrdən əldə olunan məlumatlara əsasən, nəzərəcarpacaq sayda eyni zorakılıq aktlarının qurbanı olmuş şəxslərin iştirakçısı olduğu hallar barədə daha dəqiq izahat və anlaşmanı təmin etməkdir. Sorğunun nəticələri aidiyyatı Tərəfə və lazım gəldikdə, Tərəflərin Komitəsinə və Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə hər hansı şərh və tövsiyə ilə birlikdə göndərilir.

Maddə 69 – Ümumi tövsiyələr

359. CEDAW-nin 21-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsaslanaraq, bu maddə GREVIO tərəfindən zərurət yarandığı təqdirdə bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinə dair ümumi tövsiyələrin qəbul edilməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutur. Ümumi tövsiyələr bütün Tərəflər üçün ümumi məna daşıyır və bu Konvensiyaya daxil edilən məqalələri və mövzuları əhatə edir. Onlar ölkələr üzrə deyil, bu ümumi tövsiyələrin Tərəflərin üzərinə hüquqi öhdəliklər qoymadığına baxmayaraq, Tərəflər üçün Konvensiyanın müxtəlif mövzularının daha geniş dərk edilməsinə və Konvensiyada əks olunan müddəaların effektiv şəkildə həyata keçirilməsinə kömək edə biləcək rəhbər təlimatların işlənilməsi üçün mühüm istinaddır. Bu tövsiyələr həmçinin gələcək monitorinq mərhələlərinin bir hissəsi olmalıdır.

Maddə 70 – Monitorinq prosesinə parlamentlərin cəlb olunması

360. Bu müddəə bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqində milli parlamentlərin rolunu müəyyən edir. 1-ci və 2-ci bəndlər, milli parlamentlərin monitorinq prosesində iştirak etmələri üçün (1-ci bənd) dəvət edilməsi və məsləhətləşmə (2-ci bənd) üçün GREVIO-nun hesabatlarını onlara təqdim edilməsi ilə bağlı Konvensiyanın Tərəflərinin öhdəliyini özündə əks etdirir. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, milli parlamentlərin Konvensiyanın həyata keçirilməsində iştirakında oynadıkları mühüm rolunu xüsusilə vurğulayıblar, hansı ki, bir çox hallarda bu iştirakın təmin edilməsi qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. Nəticədə, onlar milli parlamentlərin Konvensiyanın həyata keçirilməsinin qiymətləndirilməsi prosesinə cəlb edilməsini mühüm hesab ediblər.

361. Bu müddəanın 3-cü bəndi, bu Konvensiyanın həyata keçirilməsində Tərəflərin qəbul etdiyi tədbirlərin monitorinqində Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iştirakını müəyyən edir. Avropa Şurası Konvensiyasında bu növ ilk müddəə Parlament Assambleyasının Konvensiyanın həyata keçirilməsi prosesinin mütəmadi olaraq qiymətləndirilməsi üçün dəvət edilməsinin vacibliyi bildirilir. Bu müddəə ilə sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Avropa Şurası və onun üzv dövlətlərinin siyasi gündəliyinə qadınlara qarşı zorakılıq məsələsinin daxil edilməsini Parlament Assambleyasının oynadığı mühüm rolunu tanımaq istəyiblər. Assambleyanın bu məsələyə və bu sahədə qəbul edilmiş çoxsaylı tövsiyələrə dair uzun müddətli öhdəliklərə sadıqlığını nümayiş etdirdikdən sonra Assambleyanın bu Konvensiyanın monitorinqində iştirakı onun nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

X Fəsil – Digər beynəlxalq sənədlərlə əlaqələr

Maddə 71 – Digər beynəlxalq sənədlərlə əlaqələr

362. 71-ci maddə Konvensiya ilə digər beynəlxalq sənədlər arasındakı əlaqədən bəhs edir.

363. Vyana Konvensiyasının Müqavilələr haqqında Qanununa (1969-cu il tarixli) uyğun olaraq, 71-ci maddə Konvensiyanın digər müqavilələrlə – çoxtərəfli və ya ikitərəfli olub olmamasından asılı olmayaraq – və yaxud da Konvensiyanın əhatə etdiyi məsələlərdən bəhs edən beynəlxalq sənədlərlə birgə harmonik mövcudluğunun təmin olunmasına yönəlib. Bu məsələni aşağıdakıları daxil edir: İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyası və Protokolları; Avropa Sosial Xartiyası (yenidən baxılmış, ETS № 163), Avropa Şurasının “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” Konvensiyası (197 sayılı CETS); BMT-nin “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” Konvensiyası və ona Əlavə Protokol; Uşaqların silahlı münaqişəyə cəlb edilməsi və uşaqların satılması, uşaq fahişəliyi və uşaq pornoqrafiyasından bəhs edən Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiya və ona Fakultativ Protokollar. “İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” Beynəlxalq Konvensiya və ona Əlavə Protokol, 1951-ci il tarixli Qaçqınların Statusu haqqında Beynəlxalq Konvensiya və ona Əlavə Protokol və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “Əlillərin Hüquqları haqqında” Konvensiyası.

364. Bu Konvensiya, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı qurbanlarının müdafiəsinin gücləndirilməsinin və onlara dəstək verilməsinin təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulur. Bu səbəbdən də, 71-ci maddənin 1-ci bəndi, bu Konvensiyanın, hazırkı Konvensiya ilə tənzimlənən məsələlərə

dair müddəaları özündə əks etdirən və Konvensiyanın Tərəflərinin də tərəfdar olduğu və ya tərəfdar olacağı digər beynəlxalq sənədlərdən irəli gələn hüquq və öhdəliklərə xələl gətirməməsinin təmin edilməsinə yönəlib. Bir daha qeyd etmək lazımdır ki, bu müddəa hazırki Konvensiyanın qadınlara qarşı zorakılıq qurbanlarının və məişət zorakılığı qurbanlarının hüquqlarının müdafiəsinin və onların ən yüksək səviyyədə qorunmasının təmin edilməsi kimi ümumi məqsədini aydın şəkildə göstərir.

365. Maddənin 71-ci maddəsinin 2-ci bəndi, Tərəflərin Konvensiyanın tənzimlədiyi məsələlərə aid olan ikitərəfli və ya çoxtərəfli sazişləri və ya hər hansı digər hüquqi sənədləri bağlaya biləcəklərini konkret olaraq bəyan edir. Buna baxmayaraq, mətnin yazılış forması Tərəflərin bu Konvensiyadan kənara çıxan hər hansı müqavilə və ya saziş bağlamalarına yol verilmədiyini aydın şəkildə göstərir.

XI Fəsil – Konvensiyaya düzəlişlər

366. Konvensiyanın müddəalarına düzəlişlər Tərəflərin təklifi əsasında edilə bilər. Bu düzəlişlər barədə məlumat Avropa Şurasının Baş Katibinə, Avropa Şurasının bütün üzv dövlətlərinə, hər hansı imzalayan Tərəfə, hər hansı aidiyyəti Tərəfə, Avropa İttifaqına, Konvensiyanı imzalamaq və ya Konvensiyaya qoşulmaq üçün dəvət olunan hər hansı dövlətə təqdim edilməlidir.

367. Növbəti addım olaraq, Nazirlər Komitəsi Konvensiyaya ediləcək düzəlişləri araşdırır və qəbul edir. Düzəlişlər barədə qərar qəbul etməzdən əvvəl Nazirlər Komitəsi məsləhətləşmələr aparır və Konvensiyanın bütün Tərəflərinin yekdil razılığını alır. Belə bir tələb, Konvensiyanın bütün Tərəflərinin düzəlişlərlə bağlı qərar qəbul etmə prosesində bərabər hüquqlu əsaslarla iştirak edə biləcəyini qəbul edir.

XII Fəsil – Yekun müddəalar

368. Bəzi istisnalarla bu fəsildə nəzərdə tutulan müddəalar əsasən. Avropa Şurasında qəbul edilmiş Konvensiyalar və bağlanmış Müqavilələr üçün Nümunəvi Yekun Müddəalara əsaslanır, hansı ki, Nazirlər Komitəsi fevralın 18 tarixində keçirilmiş Deputatların 315-cü iclasında təsdiqləyib. 73-81-ci maddələrdə ya nümunəvi müddəaların standart dilindən istifadə edilir ya da Avropa Şurasında uzun müddətli müqavilələrin bağlanması təcrübəsinə əsaslanır.

Maddə 73 – Bu Konvensiyanın təsirləri

369. 73-cü maddə daxili qanunvericiliyin müddəalarını müdafiə edir və beynəlxalq sənədlərin; qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarına qarşı şəxslərə əlavə qoruma təmin edir; bu Konvensiya belə qorumanın məhdudlaşdırılması üçün şərh edilmir. “Daha əlverişli hüquqlar” ifadəsi, şəxsin Konvensiyada nəzərdə tutulandan daha əlverişli vəziyyətə gətirilməsinin mümkünlüyü ilə əlaqədardır.

Maddə 74 – Mübahisələrin həlli

370. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Tərəflərin üzərinə Konvensiyanın tətbiqindən və ya şərhidənirəli gələ bilən hər hansı bir mübahisənin ilk növbədə sülh yolu ilə həll edilməsi öhdəliyini qoyan mübahisələrin həlli ilə bağlı maddənin Konvensiyanın mətninə daxil edilməsini vacib hesab ediblər.

371. Bu maddənin birinci bəndində (danışıqlar, razılaşmalar və arbitraj məhkəməsi) qeyd olunan mübahisələrin sülh yolu ilə həlli vasitələri beynəlxalq hüquqa əsasən tanınır. Mübahisələrin həlli ilə bağlı bu metodlar kumulyativ olmadığına görə Tərəflər məsələnin sülh yolu ilə həllinin digər üsullarına müraciət etməzdən əvvəl onların hamısından istifadə etməyə borclu deyillər. Mübahisələrin həlli ilə bağlı hər hansı bir qayda aidiyyəti Tərəflər arasında razılaşdırılmalıdır.

372. 2-ci bənddə nəzərdə tutulur ki, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi Konvensiyanın tətbiqinə və ya şərhinə dair mübahisə yarandığı halda Tərəflərin istifadə edə biləcəyi məhkəmədən kənar həll edilməsi üçün alternativ üsulları müəyyən edə bilər. Sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, yarana bilən mübahisələrin beynəlxalq nizamlanması üçün Beynəlxalq Məhkəmə (BMT Məhkəməsi) kimi

məhkəmə icraatı prosedurlarına müraciət etməməyə üstünlük veriblər, çünki bu Konvensiyanın hazırlanmasında iştirak edən bir neçə dövlət bu məhkəmə orqanının məcburi kompetensiyasını qəbul etməyiblər və bu konkret Konvensiya ilə bağlı bunu etmək istəməyiblər. Lakin, bu maddə, əgər tərəflər razılığa gələ bilsələr, Tərəflərə bu Konvensiyadan irəli gələ bilən mübahisələri Beynəlxalq Məhkəmənin həllinə vermələrinə mane olmur.

Maddə 75 – İmzalama və qüvvəyə minmə

373. Konvensiya nəinki Avropa Şurasına üzv olan dövlətlər tərəfindən, hətta Avropa İttifaqına üzv olan və onun hazırlanmasında iştirak etmiş və Avropa Şurasına üzv olmayan (Kanada, Müqəddəs Taxt-Tac, Yaponiya, Meksika və Birləşmiş Ştatlar) dövlətlər tərəfindən imzalanması üçün açıqdır. Konvensiya qüvvəyə mindikdən sonra, 3-cü bəndə uyğun olaraq, bu maddə ilə əhatə olunmayan digər üzv olmayan dövlətlər Konvensiyanın 76-cı maddənin 1-ci bəndinə əsasən Konvensiyaya qoşulmaq üçün dəvət edilə bilərlər.

374. 2-ci bənddə bildirilir ki, Avropa Şurasının Baş Katibi bu Konvensiyanın ratifikasiya, qəbul və ya təsdiq edilməsi ilə bağlı sənədlərin depozitariyasıdır.

375. 3-cü bənddə Konvensiyanın qüvvəyə minməsi üçün tələb olunan ratifikasiya, qəbul və təsdiqlərin sayı 10 olduğu bildirilir. Bu rəqəm qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı hallarının qarşı qarşısının alınması və ona qarşı mübarizənin aparılması problemini həll etmək üçün dövlətlərin əhəmiyyətli sayda olan qrupunun iştirakına ehtiyac duyulması ilə bağlı təsəvvürü əks etdirir. Bununla belə, bu rəqəm Konvensiyanın qüvvəyə minməsi ilə bağlı lazımsız gecikdirmələr baxımından o qədər də yüksək deyildir. Təşkilatın müqavilələrin bağlanması təcrübəsinə uyğun olaraq on ilkin dövlətlərin ən azı səkkiz üzvü Avropa Şurasının üzvləri olmalıdır.

Maddə 76 – Konvensiyaya qoşulma

376. Tərəflərlə məsləhətləşdikdən və onların yekdil razılığının əldə edilməsindən sonra Nazirlər Komitəsi Konvensiyaya qoşulmaq üçün onun işlənilib hazırlanmasında iştirak etməyən və Avropa Şurasının üzvü olmayan istənilən dövləti dəvət edə bilər. Bu qərar Avropa Şurası Nizamnaməsinin 20-d maddəsində nəzərdə tutulan üçdə iki səs çoxluğunu və bu Konvensiyanın Tərəflərinin yekdil səsverməsinə tələb edir.

Maddə 77 – Ərazi tətbiqi

377. 1-ci bənd Konvensiyanın tətbiq etdiyi əraziləri müəyyənləşdirir. Burada xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, Konvensiyanın predmeti və məqsədi ilə uyğunsuzluq təşkil edə bilərdi, ərazisinin bir hissəsini əsaslı səbəb olmadan Konvensiyanın tətbiq dairəsindən çıxarılması iştirakçı-Tərəflər üçün (məsələn, Konvensiya ilə əlaqədar məsələlərdə tətbiq olunan müxtəlif hüquqi sistemlərin mövcudluğu kimi).

378. 2-ci bənd Konvensiyanın Tərəflərin beynəlxalq əlaqələrinə görə məsuliyyət daşıdıqları və ya onların adından öhdəliklər verə biləcək ərazilərə tətbiq edilməsini nəzərdə tutur.

379. Bu Konvensiya ilə əlaqədar və 44-cü maddənin müddəalarına xələl gətirməməklə, bu Konvensiya hər hansı əlavə ərazi öhdəlikləri yaratmır.

Maddə 78 – Qeyd-şərtlər

380. 78-ci maddə, bu maddənin 2 və 3-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş istisnalarla bu Konvensiyanın hər hansı bir müddəası ilə bağlı qeyd-şərtlərə yol verilmədiyini bildirir. 2 və 3-cü bəndlərə əsasən qeyd-şərtlərə dair edilən bəyanatlar Tərəfin qeyd-şərtin tələb etməsinin səbəblərini izah etməlidir.

381. Bu maddənin 2-ci bəndində sadalanan bəndlər, güzəştə getmək yolu ilə əldə olunan səylərə baxmayaraq, sənədi işləyib hazırlayanlar arasında yekdil razılığa gəlməklə əldə olunmayan müddəalardır. Konvensiyanın ratifikasiyasının mümkün olduğu qədər təmin edilməsinə yönələn bu qeyd-şərtlər, eyni zamanda da Tərəflərin özlərinə aid bəzi fundamental hüquq konsepsiyalarını qoruyub saxlamağa imkan verir. Müvafiq müddəalar aşağıdakıları daxil edir: 30-cu maddənin 2-ci

bəndi (dövlət təzminatı); 44-cü maddənin 1e, 3-cü və 4-cü bəndlərində (yurisdiksiya); 55-ci maddənin 1-ci bəndi (*ex parte* və *ex officio* icraatları); Maddə 58 (iddia müddəti); Maddə 59 (yaşayış statusu). Qeyd olunmalıdır ki, 55-ci və 58-ci maddələrə münasibətdə qeyd-şərtlərə yol verilmə perspektivləri məhdudlaşdırılıb, belə ki, 55-ci maddənin 1-ci bəndinə edilən qeyd-şərtlərə 35-ci maddəyə münasibətdə yalnız xırda cinayətlərlə bağlı yol verilir, eyni yolla 58-ci maddəyə qeyd-şərtlər yalnız 37, 38 və 39 maddələrə münasibətdə yol verilir.

382. 3-cü bənddə 33-cü (psixoloji zorakılıq) və 34-cü (təqib) maddələrə münasibətdə xüsusi bir qeyd forması nəzərdə tutulur. Tərəflər, bu maddələrdə göstərilən davranışlara görə cinayət sanksiyaları əvəzinə qeyri-cinayət xarakterli sanksiyaları tətbiq etmə hüququnu özündə saxlaya bilərlər. Nəticədə, qeyd-şərtlərə yol verilmənin mümkünlüyü ümumilikdə qeyd olunan məqalələrə deyil, Tərəflərin milli səviyyədə həyata keçirə biləcəkləri yola tətbiq olunur.

383. 4-cü bənd, istənilən vaxt qeyd-şərtləri geri götürməyə imkan verməklə, bu Konvensiyanın müddəalarını özündə birləşdirən qanunvericiliklər arasında gələcəkdə yarana bilən ziddiyyətlərin azaldılmasını nəzərdə tutur.

Maddə 79 – Qeyd-şərtlərin etibarlılığı və onlara yenidən baxılması

384. Qeyd-şərtlər Konvensiya ilə nəzərdə tutulan standartların vahid şəkildə həyata keçirilməsini istisna edir. Buna görə də, sənəd layihəsini işləyib hazırlayanlar, Tərəfləri qeyd-şərtləri qaldırmağa təşviq etmək və ya onların saxlanması səbəblərini göstərmək üçün qeyd-şərtlərin dövrü olaraq yenidən baxılmasını təmin etmək üçün məqsəduğun hesab ediblər. 1-ci maddəyə əsasən, 78-ci maddənin 2 və 3-cü bəndlərində göstərilən qeyd-şərtlər 5 illik məhdud etibarlılıq müddətinə malikdir. Bu müddət, bir tərəfdən, mövcud qeyd-şərtlərin mütərəqqi yollarla aradan qaldırılması məqsədi ilə onlar arasında balans yaradılması, digər tərəfdən də, Tərəflərin öz qeyd-şərtlərinə milli səviyyədə yenidən baxmaları üçün kifayət qədər vaxta malik olmalarını təmin etmək üçün tənzimlənib. Bu son müddət bitdikdən sonra, bilavasitə yenidən baxılmadığı təqdirdə qeyd-şərtlər öz hüquqi qüvvəsini itirəcək. İstənilən halda, Tərəflər mövcud qeyd-şərtlər barədə Avropa Şurasının Baş Katibinə niyyət və məramlarını bildirməlidirlər.

385. 2-ci bənd yenilənməyən qeyd-şərtlər üçün avtomatik qüvvədən düşmə proseduru özündə əks etdirir. Nəhayət, 79-cu maddənin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, Tərəflər GREVIO-ya yenilənməzdən əvvəl və ya tələb edildiyi halda, qeyd-şərtin davam etdirilməsini əsaslandırmaq üçün səbəbləri təqdim edirlər. Qeyd-şərtin yenilənməsi hallarında, GREVIO-ya əvvəlcədən icazə alınması ilə bağlı sorğu göndərilməsinə ehtiyac yoxdur. Bütün hallarda GREVIO-nun, qeyd-şərtlərin davam etdirilməsini əsaslandırmaq üçün hər hansı Tərəfin təqdim etdiyi izahatları araşdırmaq imkanı olacaq.

Maddə 80 – Denonsasiya

386. Müqavilələr Qanunu ilə əlaqədar Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Vyana Konvensiyasına uyğun olaraq, 80-ci maddə hər hansı Tərəfə Konvensiyanı ləğv etmə imkanı verir.

Maddə 81 – Bildiriş

387. 81-ci maddədə Konvensiyanın depozitarisi olaraq, Avropa Şurasının Baş Katibinin tələb etdiyi bildirişləri sadalayır və həmçinin belə bildirişlərin (dövlətlər və Avropa İttifaqı) alıcılarını da müəyyən edir.

The official languages of the Council of Europe are English and French (Article 12 of the Statute of the Council of Europe). Only the treaties published by the Secretary General of the Council of Europe, each in a separate booklet of the "European Treaty Series" (ETS) continued since 2004 by the "Council of Europe Treaty Series" (CETS), are deemed authentic.

The translation presented here is for information only.

This translation has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe.

The views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union.